

GÜLÜNÜN SOLDUĞU AKŞAM

Erdal Öz

www.iskenderiyekutuphanesi.com

İÇİNDEKİLER

BU KİTABI YAZARKEN

ONUNCU BASIM İÇİN

BİR AKŞAMÜSTÜ OTURUP

ŞARKIŞLA'YA DÜŞÜRMESİN

Deniz Gezmiş Anlatıyor

UZUN İNCE BİR YOLDAYIM

Yusuf Arslan Anlatıyor

NURHAK SANA GÜNEŞ DOĞMAZ

Mendilimde Kan Sesleri

KANAYAN BİRİ

Mehmet Asal Anlatıyor

BİR DEMET KIR ÇİÇEĞİ

Mustafa Yalçın'ın Gerilla Günlüğü

NERDEN NİÇİN Mİ GELDİM

Mete Ertekin Anlatıyor

KIRANLARA SELAM OLSUN

İrfan Uçar Anlatıyor

ASILANLARIN BALADI

Bir Gün Öncesi

Avukatları Mükerrrem Erdoğan Anlatıyor

Önce Biri, Sonra Biri, Sonra Biri Daha

ÖLÜMLERDEN SONRA

Bir Baba

Yusuf Arslan'ın Babası Anlatıyor

BİLGİLER BELGELER

Deniz Mahkemeye Düşmüş

Ölümlerden Hemen Sonra

Ölümlerden On Gün Sonra

Deniz Gezmiş'in Son Mektubu

Yusuf Arslan'ın Son Mektubu

Hüseyin İnan'ın Son Mektubu

ZEHİR OLAYI

Erdal Öz, 26.3.1935 yılında doğdu. Devlet memuru olan babasıyla birlikte Türkiye'nin değişik yerlerini dolaştı. Ortaokulu Antalya'da, liseyi Tokat'ta bitirdi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde başladığı hukuk eğitimini Ankara Hukuk Fakültesinde tamamladı. İstanbul'da üniversite çevresindeki arkadaşlarıyla birlikte 'a dergisi'ni çıkardı. İlk öykü kitabı Yorgunlar'ı (1960), 'a dergisi yayınları' arasında yayınladı. Sonra ilk romanı Odalarda (1960) 'Varlık Yayınları' arasında çıktı. 12 Mart darbesiyle birlikte Ankara'da işletmekte olduğu Sergi Kitabevi kapatıldı, kendisi de siyasal görüşlerinden dolayı tutuklandı ve sıkıyönetimce yargılandı. Tutukluluk döneminden sonra, o dönemin izlerini taşıyan kitaplar yazdı. Yaralısın, önce 1973'te Cumhuriyet gazetesinde tefrika edildi, sonra 1974'te kitap olarak çıktı. Bu roman Macaristan'da, Almanya'da, Hollanda'da, Suriye'de ve Makedonya'da yayınlandı. 1975 Orhan Kemal Roman Ödülü'nü aldı. Kanayan (1973) adlı öykü kitabı, Deniz Gezmiş Anlatıyor (1976) adlı anı kitabı, aynı konunun genişletilerek işlendiği Gülünün Solduğu Akşam (1986) adlı anı kitabı, Havada Kar Sesi Var (1987) adlı öykü kitabı, Allı Turnam (1976) adlı gezi izlenimleri ve Odalarda (1995) adlı yeni romanı çıktı. 1975-1981 yılları arasında Arkadaş Kitaplar adlı 'çocuk edebiyatı dizisi'ni yönetti. 1981 yılında Can Yayınları'nı kurdu. Çocuklar için de iki kitap yazdı: Kırmızı Balon (1990) ve Alçaktan Kar Yağar (1982).
Herkes ne zaman ölür
elbet gülünün solduğu akşam.

TURGUT UYAR

BU KİTABI YAZARKEN

O günlerden bende kalanları toparlayıp yazarken Pal Sokağı Çocukları adlı o pek sevdiğim çocuk romanını yeniden okuyor gibi oldum.
Bütün inançları, olanca sevimlilikleri içinde, ellerini kana bulamaktan özenle kaçınan; hele 'kır gerillası' serüvenini, sanki dağda kamp kurmuş korkusuz bir izci topluluğu olarak yaşayan bu gözüpek çocuklara karşı büyüklerin çok acımasızca davrandığını da öfkeyle belirtmekten kaçınmadım.
Bir önceki dönemin asılan üç büyüğüne karşılık, üç genç insanın sanki bir ödeşme biçiminde asılışlarını, sonucu üç-üç biten o korkunç ve uzatılmış maçı, yaşadığım ve

edinebildiğim bilgilerin ışığında oldukça ayrıntılı anlatışım da, uygulandıktan sonra bir daha onarılamayan, bir daha dönüşü olmayan ölüm cezalarının ne kadar insanlık dışı, ne kadar ilkel bir eylem olduğunu vurgulamak içindir. Bu kitapta anlatılanlar, serüven dolu sürükleyici bir roman gibi de okunabilir. Ama acı ve hüznü yüklü bir kitap olduğu da bilinmelidir. Birtakım acı gerçekleri daha da etkili kılabilmek için, böyle bir biçim kullanmam kaçınılmazdı. Başka türlüünü de yapamazdım. Bu da benim yazış biçimim. Ancak, bu yazdıklarımın, bir roman gibi okunsa da, roman olmadığı gözden uzak tutulmamalıdır. Serüvenlerini yazarken, bu gözüpük çocukların kişiliğinde birer kahraman yaratmaya çalışmadım. Okuyunca görülecektir: onlar gerçekten yiğit kişilerdi. Olaya, bir avuç teröristin silahlı eylemi, birkaç anarşistin düzene karşı ayaklanması olarak bakmak, olanları bu gözle görmek, o günlerde olduğu gibi, şimdi de yanlış bir yargılamaya götürebilir. Belki bir avuçtular, birkaç kişiydiler. Görünüşe göre de silahlı eylemlere girişmişler, kurulu düzene başkaldırmalardı. Yanıltmamalı bu. Görünüşün ardında yatan büyük ve gizli girişimi görmezden gelerek bu genç insanları yargılamaya kalkarsak, 12 Mart sonrasında olduğu gibi, yine onları yok edip ortadan kaldırmak, öldürerek cezalandırmak kastıyla yargılar, birçoğunu yeniden ipte sallandırırız. Bir avuçtular, ama bir başına değillerdi. Oyuna getirildiklerinin, yalnız bırakıldıklarının acısını, öldürülmekten yakayı sıyrıp yaşıyor olanlar, sanırım hala duyuyorlardır. 12 Mart'ı gerçekleştiren karşıt güçlerin sorumluları, sonra aradan bunca yıl geçtikten birbirlerini suçlayan, başarısızlıkları ve suçlulukları açısından kendilerini aklatmaya çalışan ilginç açıklamalarda bulundular. Hiçbir açıklamada, nedense bu genç insanların adı bile geçmedi. Sanki hiç görmemişler, hiç tanımamışlar bu çocukları; asker-sivil bir yönetimin başarısız girişimcileri bu çocukların sırtını

hiç sıvazlamamışlar sanki.

Okuyunca görülecektir: bu çocukların bana gizlice anlattıklarında az da olsa ipuçları vardır.

Anı, belge karışımı bu anlatıyı bir roman gibi de okuyabilirsiniz; yeter ki sizde bırakacağı hüznün kalıcı, onarıcı olsun.

Hüzün, gerçek acıların izdüşümüdür bence.

İstanbul, Ekim 1986

ONUNCU BASIM İÇİN

Gülünün Solduğu Akşam, 1971 yılında Ankara Bir Numaralı Mamak Askeri Cezaevi'nde kaldığım ilk tutukluluk dönemimde Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıyla birlikte olabildiğim bir hafta içinde (11-18 Eylül) onlarla yaptığım konuşmalar sırasında hızla tutmaya çalıştığım dağınık notlardan, cezaevi günlüğümünden, dışarıya yazıp yolladığım mektuplardan ve o mektupların satır aralarına bir gölge gibi ilıştirdiğim görünmez anılardan ve belleğimde, yüreğimde kalanlardan yola çıkılarak yazılmıştır.

1976 yılında, elimdeki notların bir kısmını toparlayarak günlük bir gazete için bir dizi yazı hazırlamıştım. Sonra gazetenin şaşırtıcı tutumu yüzünden o yazı dizisini yayımlatmaktan vazgeçip Deniz Gezmiş Anlatıyor adıyla kitap olarak çıkarmıştım. O kitap, Gülünün Solduğu Akşam'ın bir bölümü, biröndenemesi sayılabilir. O kitapta yalnızca Deniz Gezmiş ve Yusuf Arslan'la yaptığım konuşmalar, bir de üç gencin asılış sahneleri vardı. O kitap, kendi içinde de eksik bir kitap olmuştu. Özellikle Deniz Gezmiş'in konuştuğu bölümde, Deniz'in bazı sözlerini onun bazı eylem arkadaşlarının isteklerine uyarak yazdığım metinden çıkarmak zorunda kalmıştım. Ayrıca o kitapta birtakım kurgu yanlışları da yapmış olduğumu sonradan anlamıştım. Deniz'in düşürüldüğü ilk pusu ile son pusunun ayrıntıları ne yazık ki birbirine karışmıştı. Gülünün Solduğu Akşam'ı yazmaya kalkışınca, elimdeki bütün yazılı notları yenibaştan çözümleyip derlemek zorunda kaldım.

Özellikle Deniz Gezmiş'le konuşurken tuttuğum kargacık burgacık notlar, haklı bir tedirginliğin, bir garip korkunun belirtilerini de taşıyordu. Yazdığım notlar cezaevinde

ele geçebilir, özellikle de onların başına yeni dertler açabilirdi. Öyleyse yazdıklarımı benden başka kimse okuyamamalıydı.

Bu yüzden oldukça okunaksız, çok kısa cümlelerden oluşan, pek çok cümlenin özetlenerek kağıda geçirildiği, yalnızca cümlelerin değil, birtakım sözcüklerin de sonradan tamamlanmak üzere yarım bırakıldığı, yer yer nokta noktalarla geçirtilmiş bir tür steno gibiydi, öylesine garip bir şeydi elimdeki metin.

Olmaya ki bu konuşmalar önceden tasarlanmış birtakım sorulara düşünülerek verilmiş yanıtlardan da oluşmuyordu.

Kaçamak bir buluşmanın şaşkınlığı ve gerginliği içinde, birbirleriyle yeni tanışmış insanların pek de açık olmayan tutuk konuşmalarıydı kağıda geçirmeye çalıştıklarım.

Ve ister istemez de dağınıktı, savruktu anlatılanlar.

Hele Deniz Gezmiş'le yaptığım konuşma. Sürekli o'ydu konuşan ve geç kalmış olmaktan korkar gibi konuşuyordu.

Araya girip sorular soruşum, anlattıklarının ayrıntılarını yakalamak, sözde ileride onlarla ilgili yazacağım romana gerekli gereçleri sağlayabilmek içindi. Nitekim anlatılanlar, böylesi sorularla bu kadar renklenebilmiştir.

Üstelik birkaç gün sonra salıverileceğimi nereden bilebilirdim.

Öyleyse işin basındaydık. Bu anlatılanlar, olayın ana çizgilerini kabaca belirleyecek, zamanla, geriye dönüşlerle romanın gerçek ayrıntıları ortaya çıkabilecekti.

Deniz Gezmiş Anlatıyor adlı kitabımda yer alan bölümler, Gülünün Solduğu Akşam'da yeniden ve daha eksiksiz toparlanıp biçimlenmiştir.

Ayrıca, bu kitabı oluştururken yazmayı tasarladığım, ama kitaba koymadığım, ancak kitap çıktıktan sonra haftalık bir dergide açıklamak zorunda kaldığım önemli bir bölümü, Deniz'in benden üç kişilik zehir isteğini anlattığım bölümü de kitabın sonunda bulacaksınız.

Bir akşamüstü

oturup

hapisane kapısında

rubailer okuduk Gazali'den:

-Gece:

büyük laciverdi bahçe.

Altın pırıltılarla devranı rakkaselerin.
Ve tahta kutularda upuzun yatan ölüler.-

NAZIM HİKMET
BİR AKŞAMÜSTÜ
OTURUP

Ankara, Bir Numaralı Mamak Askeri Cezaevi.

30.6.1971 (Cezaevinde tuttuğum günlükten): -Bugün görüş günüydü. Ne güzeldi. Annem, babam, karım, üçü birden gelmişlerdi. Çift kat cam bölmeli daracık görüşme odasında seslerimizi duyurabilmek için bağıra bağıra birşeyler konuşmaya çalıştık.

Döndüğümde Deniz Gezmiş'i bizim koğuşta buldum.

Nurhak'ta yaralı olarak yakalanan Mustafa Yalçın'ın başucundaydı., Yavaş sesle konuşuyorlardı. Bu, onu ilk görüşüm.

Yakalandığının ertesi günü gazetelerde boy boy yayımlanan fotoğraflarındakinden daha süzgün. Uzun süredir güneşsiz kaldığı belli. Zayıf ve beyaz. O yeşil parkasının içinde inceikti. Yakalandığı gün üzerinde olan yakası kürklü parkasını giymişti yine. Sonra nöbetçi yüzbaşı girdi içeriye. Yumuşak bir sesle birşeyler söyledi Deniz'e. Direnmedi Deniz, kalktı; birlikte koğuştan çıktılar. Gardiyanların dışarıda azarlandığını duydum.

Aradan üç ay geçecek ve Deniz Gezmiş'le, yine bir görüş günü, başka bir boyutta, başka bir bağlamda karşılaşacaktık:

11.9.1971 (Aynı günlükten): Uykusuz geçen bir gecenin ertesinde, öğle yemeğinin ağırlığı içinde yatağıma uzanmıştım.

İçim geçivermiş, uyuyakalmışım. Uyandığımda akşamı çok yakınımda buldum; dostları da. Yatağıma tırmandılar, bağdaş kurup oturdular. Sevgili konuklarıma çay söylemek için alttaki yatağa basarak indim, çayocağına gittim. Birden orada, çayocağının içinde Deniz'i görmek şaşırttı beni. Aylardır hiç görünmemişti ortalarda.

Deniz, iki üç kişinin güçlkle sığılabileceği, çayocağı olarak kullanılan daracık bölmenin içindeydi. Çayocağını işleten iki tutuklu erin arkasında bir taburede oturuyordu.

-Merhaba, - dedi.

-Merhaba, -dedim: -İyi misin?-

-Öykünü bir daha okudum,- dedi. -Ernesto'yu (Bu öykü 'Kanayan' adlı kitabımdadır.) Daha önce bir gazetede de çıkmıştı. -

-Cumhuriyet'te,- dedim.

-Memet Fuat'ın hazırladığı. 'Yıllık' geçti elime. Orada gördüm. Bir daha okudum. İyi belgelemişsin.-

-Pek öykü sayılmaz o, - dedim.

-Yo, yo, olsun. Çok gerekli bir yazı. Eline sağlık. -

Görüş günüydü o gün. Cezaevindekilerin yakınları, beş dakikacık da olsa içeridekileri görebilmek için onca yola, onca eziyete, onca engellemeye katlanıyor, cezaevine geliyorlardı.

Biz içeridekilerin hazırlıklarıysa bir gün öncesinden başlardı. Tıraşlar olunur, en temiz kılıklar giyilirdi. Amaç, dışarıdakilere ezik, yılgın görünmemektir. Bu tavır, dışarıdakilere güç verirdi.

O gün Deniz de görüşmecisiyle buluşmak için beş dakikalığına koğuşundan çıkarılmış, dönüşte nasıl olduysa yine kendini unutturup çayocağına sığınmıştı.

Cezaevinde yatanlar bilir: bir koğuşun içinde yataktan yatağa konukluğa gidilir; tıpkı bir evden bir eve, bir mahalleden bir mahalleye gidilir gibi.

Benim de yatağımda konuklarım vardı, beni bekliyorlardı, çayla birlikte.

11.9.1971 (Günlükten): Hazırlanan dört bardakla sekizlik demliği aldım.

-Gitme de konuşalım,-dedi Deniz.

-Yatağımda arkadaşlar var, - dedim.

-Boşver, atlat onları,-dedi.

-Atlatamam. Çay beklerler şimdi. -

-Canım, ver çaylarını gel,-dedi.

Gerçekten de on dakika sonra çayocağındaydım. Bekliyordu.

Deniz'in yanına bir tabure uzattılar, geçip oturdum. Çayocağını işleten iki tutuklu erden Ahmet, sıcak suyla doldurduğu değişik boylardaki kararmış demliklere birer tutam çay atıp kıvrıp büktüğü kağıt parçalarını demliklerin akıtma yerlerine tıktırıyor, Aziz de yıkadığı bardakları, dolu demlikleri alıp dağıtmaya gidiyordu. O sırada üçüncü tutuklu er Bahattin de geldi. Ahmet'le Bahattin önümüzde dikelip bizi meraklı gözlerden gizlediler. İkisi de Deniz'le aramızda geçen konuşmayı, pek anlamasalar da, ilgi ve hayranlıkla dinlediler. Durmadan bardak yıkadılar, çay demlediler. O gün Deniz'le aramızda geçen konuşmanın konusu edebiyattı. Edebiyata bunca yakın oluşuna sevinmiştim. Ummuyordum. 12 Mart'ın içeri aldığı nice arkadaş için edebiyat, genellikle küçümsenen bir şeydi. İçeriye kuramsal kitaplar da pek sokulamadığı için, zamanla onlar da edebiyatla tanışmak zorunda kaldılar. Pek çoğu, doğru dürüst bir romanla, bir öyküyle, bir şiirle orada tanıştı. Sanırım bugün de öyledir. Ve okudukça, edebiyata ısındıkça, önce nasıl şaşırdıklarını, sonra nasıl değiştiklerini sevinçle izlemişimdir.

(Günlükten): Bir ara Deniz, -Bugünleri de yazmak gerek, - dedi.

-Yazılacak elbette,- dedim. -Daha olayın çok başındayız.

Zamanla yazılır. -

-Yarının gerçek edebiyatı bugünün mahpusanelerinden çıkacak, göreceksin,- dedi. -Yazarlarımız konu sıkıntısı çekiyorlardı.

İşte bir sürü konu onlara. -

Doğru söylüyordu.

-Peki ama neden yazarlarımız içeride değil?—

-Niye?- dedim, -Fakir Baykurt burada. Dursun Akçam da burada. Muzaffer Erdost da. Emil Galip de. Mümtaz Soysal da. -

-Ama aramızda değiller,- dedi. -Çoğu Dış B'ye attı kapağı. -

'Dış B' denilen yere 'Vitrin' de diyorduk; Mamak Cezaevinin dış kesiminde, idarenin bitişiğinde, önündeki çiçekli geniş bahçeye bakan, uzaktan da olsa bütün Ankara'yı gören ayrı bir koğuştu. Orada, genellikle üniversite öğretim görevlileri, gazeteciler, yazarlar, yani 'seçkinler' kalıyordu. Beni de bir ara oraya almak istemişler, yanaşmamıştım.

O ara içeride kalmak, içeriyi yaşamak bana daha ilginç gelmişti.

(Günlük'ten): -Cezaevine giren çok az yazar var,- dedi.

-Bırak da dışarıda kalanlar, içeri tıklılanlardan çok olsun, - dedim.

Nazım Hikmet'ten sonra en beğendiği şair Ahmed Arif'ti.

-Ama onun şiiri, daha çok eşkiyanın şiiri. Nedense yıllardır yeni bir şey yazmıyor. Tek kitabıyla kaldı. Bugünleri de yazmalı o,- dedi. Sonra birden sordu: -Bekir Yıldız'ı nasıl buluyorsun?-

-Severim, -dedim.

-Ama kaba gözlem onunki,- dedi. -Sanatçı yanı şimdilik pek ağır basmıyor. Yaşar Kemal'in 'Bu Diyar Baştanbaşa'sına benziyor yazdıkları. Öykülerinde röportaj ögesi ağır basıyor. -

Bilge Karasu'yu okumuş, pek beğenmemiş.

-Füruzan diye bir kız var, okudun mu?- dedi. -Bir kitabını okudum, pek bir şey anlayamadım ondan da. -

O konuşuyordu daha çok. Soruyor, çoğunlukla da kendisi yanıtlıyordu. Daha bir sürü ad saydı. Ece Ayhan'ı beğenmiyor, ama ilginç buluyordu. Edip Cansever'i, Turgut Uyar'ı, Cemal Süreya'yı iyi izlemişti. Adnan Özyalçınar'ı, Kemal Özer'i, Ülkü Tamer'i biliyordu. Hepsinin de beğendiği, beğenmediği yanları vardı.

Edebiyata bunca yakın oluşuna gerçekten şaşıyordum.

-Biz edebiyattan geldik reis, - dedi.

Onunla yalnız kalmalıydım. Çayocağını işleten erlerin meraklı bakışları altında onunla kesik kesik konuşmak hoşuma gitmiyordu.

-Sıkıldın sen burada, kalk avluya çıkalım, - dedi.

Kafamdan geçenleri sanki anlamıştı.

-Avluda görürler seni, bırakmazlar,-dedim.

-Boşver, kalk, - dedi.

Çıktık beton avluya. Esmer bir akşam koyuluğu vardı ortalıkta.

Yan yana volta atmaya başladık.

Dal gibi upuzundu. Omuzları dardı. Yürürken genç bir kavak gibi sallanıyordu. Meraklı bir sürü göz bizi izliyordu. Cezaevinde haklarında en çok konuşulan, en çok merak edilen iki ilginç kişiden biri Deniz, biri de İrfan Uçar. İrfan, İstanbul'da gördüğü ağır işkenceler karşısında gösterdiği olağanüstü dirençle herkesin dilinde. Bir direnç anıtı İrfan.

Ve her ikisi de öbür arkadaşlarıyla birlikte ayrı bir koğuşta, gözden ıraktalar.

Birden, -Reis, sen iyi belgeliyorsun,- dedi. -Che Guevara'yı belgelediğin öykün çok iyiydi. Belgeye dayalı iyi şeyler yazacaksın sen. Yazmalısın. Bizi de yazmalısın. -

Şaşırmıştım.

-Bizi sen yazacaksın,-dedi. -Bizim şu anda tek görgü tanığımız sensin. Boku bokuna asılıp gideceğiz. Yanımıza sokulan tek yazar sensin. Bizlerden sen sorumlusun reis. Bizleri iyice incele. Bize sorular sor, gerekli her şeyi öğren, yaz bizi. Yazar mısın?-

-Yazarım tabii. Yazarım ama, konuşamayız. Konuşturamazlar. -

-İstersen konuşuruz,-dedi. -Sana istediğin her şeyi anlatırım. Bütün arkadaşlar anlatır. Ne istersen. -

-Nasıl olacak bu?-

—Bir yolunu bulurum ben. İster misin?-

Nasıl istemezdim. Heyecanlanmıştım.

-Var mısın reis? Yazacak mısın?-

-Seve seve, - dedim. -Çok isterim yazmayı. -

Keyifle güldü.

-Nasıl bir şey düşünüyorsun?- dedi. -Roman mı? Roman gibi olmalı. Roman olmalı değil mi?- .

-Roman olabilir,-dedim.

-En güzeli de o. Roman olmalı. Kuru kuru anlatılmamalı.

Kalıcı bir şey olmalı. Yarına kalmalı. Unutulmamalıyız. -

Bir roman kahramanıyla yan yana volta atıyordum beton

avlude.

-Ne zaman başlayabiliriz?- dedim.

-Hemen şimdi. Niye olmasın? Bir roman için neler gerekliyse, sen bilirsın onları, sor anlatalım. Neler gerekli sana?-

-Genel yapısıyla konuyu oluşturan olaylar gerekli önce.

Sonra da bol ayrıntı.-

-Hemen başlayalım öyleyse. Vaktimiz kalmadı. Bu adamların ne zaman ne yapacağı belli olmaz. Vakit çok az.

Hemen başlayalım. -

Aklıma ilk gelen soruyu soruyorum.

Olmuyor. Olamaz. Sorumu yanıtlamaya çalışıyor, ama olmuyor. Giremiyor konuya. Sorular da yanıtlar da dağılıp gidiyor. Asıl önemlisi, not tutamıyorum.

Avludaki meraklı kalabalığın arasında ikimizin de dikkati dağılıyor. Yalnız kalmalıyız, baş başa. Deniz, olayları anlatırken, ben araya girip sorularımla onu ayrıntılara çekmeliyim.

Baş başa kalmanın kaçınılmazlığı konusunda sessizce anlaşıyoruz. Ama nasıl baş başa kalacağız?

Daha sonra bunun da bir yolunu buluyoruz.

Deniz'lerin koğuşu bizlerden ayrıydı. Bizler, bir koğuştan ötekine rahatça geçebiliyorduk. Onlarsa bir ayrı ıssız adada gibiydiler. Bizlerle her türlü ilişkileri kesikti. Kesin ve sıkı bir kuşatma altındaydılar. Ara sıra, koğuşların giriş kapısının ortasındaki küçük konuşma deliğinden yüzlerinin bir parçasını gördüğümüz oluyordu. Ama o koğuşun önüne yaklaşmamız bile yasaktı. Yalnızca onların duruşma günlerinde, sabah götürölüp akşamüstü getirilirlerken, bir de görüş günlerinde önümüzden geçerlerken görebiliyorduk onları.

Her duruşma dönüşünde, koğuşlarına girer girmez kıyameti koparırlardı. Hiç değişmezdi bu. Dönüp koğuşlarına sokulduktan kısa bir süre sonra, içeriden koğuşun büyük demir kapısını yumruklayıp tekmelerler; onlar götüröldükten sonra koğuşlarına gizlice yerleştirilen bir avuç dinleme aygıtını elleriyle koymuş gibi bulup bir bir toplar, çığneyip ezdikleri bu küçük canavarları kapının gözetleme deliğinden dışarı fırlatıp bağıra çağıra ağızlarına geleni söylerlerdi. Cezaevi yönetimi de, nedense, bu işten kesinlikle vazgeçmez, bu oyun da böylece sürüp giderdi.

Kaldıkları koğuş, uzun bir koridorun bir yanınca sıralanmış bir dizi hücreden oluşuyordu. Gece yoklamasından sonra her biri, birer ikişer bu hücrelere kapatılıyor, sabah olunca kapılar yeniden açılıyordu.

Uzun koridorun sonunda, hücrelerin bittiği yerde, iki uzun yemek masasının bulunduğu genişçe bir alan vardı. Masaların üzerinde, savunmalar için gerekli kitaplar, dosyalar yığılıydı.

Savcı, iki gün önce iddianameyi okumuş, hemen hepsinin idamını istemişti. Sıkı bir savunma hazırlığı içindeydiler. Savunmanın hazırlanışında işbölümü yapmışlardı.

Gördüğüm kadarıyla, savunmayı genel olarak tasarlayan ve geliştiren, Hüseyin İnan'dı. Atilla Keskin de ona yardım ediyordu.

Koğuşlarına ilk girişimde dipteki alanda topluca yemektedirler. Hemen hepsi ayakta. Önlerindeki kavun dilimlerini kaşıyorlardı. Bir geç kalmışlık duygusu içinde, bir yere yetişmek ister gibiydiler.

Deniz, savunma hazırlıklarına pek katılmıyordu. Bu da, onunla uzun süre baş başa kalabilmemize, konuşabilmemize yaradı.

Tek başına kaldığı hücrelerine girdik. Yerler, sigara dipleriyle doluydu. Yatağın bir köşesinde Orhan Kemal'in okunmaktan yıpranmış bir romanı vardı: 'Bereketli Topraklar Üzerinde'.

Yatağı oldukça kirli ve dağınıktı. Deniz, yatağın dibine oturdu, sırtını duvara dayadı. Ben demir parmaklıklara dayandım; koridora sırtımı dönmüştüm. Yazdıklarımı görebilmeme yetecek kadar bir ışık, dizlerimin üstündeki küçük defterimi aydınlatıyordu.

O konuşurken, ben sık sık araya giriyor, onu ayrıntılara çekiyordum. Anlattıklarının asıl renkli bölümleri de bu ayrıntılarla ortaya çıkıyordu. Çok yavaş anlatıyor, ben de hızla not alıyordum.

İlk günkü konuşmamızı kaçamak yapmıştık. Ertesi gün, koğuşlarına girmeme izin verilmesi için cezaevi komutanlığına bir dilekçe hazırlayıp verdiler. Şaşılacak şey: bana izin çıkmıştı.

Gerekçe olarak da, benden aldıkları küçücük 'Hermes Baby' yazı makinemi, klavyesi değişik olduğu için kullanamadıklarını,

savunmalarını hazırlamak için önlerinde pek az günleri kaldığını, makineyi ancak benim kullanabileceğimi, üstelik hukukçu olduğumu belirtip, savunmalarının hazırlanmasında kendilerine yardımcı olabilmem için koşuşlarına girmeme izin verilmesini istemişler. Komutanlıktan bu izin çıkınca, ertesi gün koşuşlarına gizlice girmeme gerek kalmadı. Demir kapı açılıverdi önümde. Deniz, anlatmak istediklerini kolayca toparlayamıyordu. Anlatacak çok şeyi vardı. Anlatmak istemediği şeyler de çoktu. Duruşmalara zarar verebileceğini düşündüğü konularda açıklama yapmaktan kaçınıyordu. Onları anlatılabilir duruma sokmak için özel bir çaba harcadığı belli oluyordu. Gizli kalması gereken konuları anlatmamasını ben de istemiştim. Onu rahatlatmıştı bu sözlerim. Kimi anlattıklarını da küçük defterime değil, yüreğime ya da belleğime yazıyordum. Ara sıra o da beni uyarıyor, -Yazma bu anlatacaklarımı,- diyordu. Yazmıyordum. Anlatmadığı ne kadar çok şey olduğunu yıllar sonra anlayıp şaşırıacaktım. Aldığım notların ele geçebileceği düşüncesi benim kadar onu da tedirgin ediyordu. Bu yazdıklarımı nasıl dışarı çıkarabilecektim? Gerçekten de çok zor oldu, ama oldu sonunda. 12 Mart döneminin ölüm isteğiyle yargılayıp astığı bu üç genç insanın üçüyle de uzun uzun konuşmuş olmayı çok isterdim. Görüşleri, eylemleri ne olursa olsun, bir döneme damgalarını vurmuş, o günlerin en ilginç kişileriydiler. Hiç beklemediğim anda salıverilişim, gerçekten bir romanın, hem de büyük bir romanın gereçleri olabilecek bu konuşmaların yarım kalmasına neden oldu: Kısa da olsa Deniz Gezmiş'le ve Yusuf Arslan'la konuşabildim. Ama arkadaşları arasında 'Dede' diye çağrılan ve hareketin gerçek önderi olduğu söylenen, eski arkadaşım Hüseyin İnan'la görüşme olanağı bulamadım. Çünkü o günlerde Hüseyin, yoğun bir biçimde, ortak savunmanın çatısını kuruyordu. Önlerinde gerçekten pek az günleri vardı. Onu bu çalışmalarından alıkoyamazdım. Elimdeki notlardan yola çıkarak bir roman yazmayı çok düşündüm. Olmadı. Yapamadım. Konuya her girişimde, sanki bir emanete hıyanet ediyormuşum duygusuna kapılıyordum. İşte o ara Yaralısın adlı romanım ortaya çıkıverdi. Bana anlatılanların yükünü yıllarca taşıdım.

Bir döneme ışık tutacağı düşüncesiyle, şimdi bu notları toparlayıp yeniden yazıyor, romanlaştırmadan, belge, anı, anlatı biçiminde günışığına çıkarıyorum.

MARE NOSTRUM (Mare Nostrum: Bizim Deniz (Latince).)

En uzun koşuysa elbet Türkiye'de de Devrim

O, onun en güzel yüz metresini koştı

En sekmez lüverin namlusundan fırlayarak...

En hızlısıydı hepimizin,

En önce göğüsledi ipi...

Acıyorsam sana anam avradım olsun,

Ama aşk olsun sana çocuk, AŞK olsun!

CAN YÜCEL

-ŞARKIŞLA'YA DÜŞÜRMESİN

ALLAH SEVDİĞİ KULUNU-

DENİZ GEZMİŞ

anlatıyor

İstanbul'dakilerle ilgimiz yoktur. THKP(THKP: Türkiye Halk Kuruluş Partisi.) ve THKC (THKC: Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi.) bizden sonradır.

Biz, Dev-Geç'ten koştuktan sonra 'Kır Gerillası'na

karar vermiştik. Eskidir bu hikaye. THKO (THKO: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) bu amaçla kuruldu.

Amacımız 'Kır Gerillası' olarak eylem yapmaktı.

Gerekli her şey hazır: gereçler, kılık-kıyafetler falan.

Çocuklar dağdaydılar.

Biz şehirde beş kişi kalıp 'Şehir Gerillası' olarak çalışacağız, silah falan almak için gerekli parayı sağlayacağız. Sonra da gidip dağdaki arkadaşlara katılacağız. Amacımız buydu. Bu beş kişiden üçü dağda öldü: Sinan, Alp, bir de Kadir Manga.

İzmir'de ölen İbrahim Öztaş'ı da sayarsak, demek THKO dört ölü verdi.

Bugünkü kuşak bizden oldukça değişik; bambaşka özellikler taşıyor.

Bakıyorsun, çocuğun doğum tarihi ya 1950 ya 1951. Almış eline silahı, eyleme girivermiş.

Suç bu çocukların mı? Değil. Hiç değil. Geçmiş kuşakların sorumluluğunu da bu kuşak yüklenmiş.

Bu yeni arkadaşları söylüyorum.

Bak, bizim kuşak başka türlüydü.

Biz edebiyattan falan geldik buraya.

Beni al işte: 1966'da üniversiteye girdim, İstanbul Hukuk Fakültesine. Partiye 1964'te girmiştim, Türkiye İşçi Partisine. Fakülte kantininde edebiyat tartışırdık. Sonra Yenikapı'ya dadandık. Bir tür bohemlik işte.

Bu yeni kuşak, bizler gibi bohemlikten gelmedi.

Edebiyatla bile burada, mahpusanede tanıştı.

Bu kuşak, bizler gibi öyle uzun boylu düşünce tartışmaları falan da yapmadı, yapamadı; yapmaya fırsat bulamadı ki. Üniversite özgürlüklerini yaşamamanın ne olduğunu bile anlayamadan kendilerini eylemin içinde buldular.

Sonra, bu yeni kuşak, kültürden de nasibini alamadı.

Örneğin, Beethoven'ı doya doya dinleyemedi.

Eisenstein'in, Pudovkin'in filmlerini bile rahatça, tat alarak izleyemediler.

Düşünsene, bir resim sergisini bile şöyle içlerine sindire sindire gezip görme olanağı bulamadılar.

Büyük eksiklik bunlar. Bu eksikliklerin onlara çok zararı oldu.

Marksizm-Leninizm, nasıl insanlığın bir ürünüyse,

bu dediklerim de insanlığın uzun yüzyıllar sonunda yaratıp biriktirdikleridir, ürünleridir.

Bizden sonra gelen bu kuşak, insan olarak bütün bunlardan yoksun kaldı. Hiç de iç açıcı bir durum değil. Önemli değil belki ama, yahu bu çocuklar doğru dürüst aşık bile olamadılar. Sevgilileriyle oturup karşılıklı birer soğuk bira bile içemediler.

İnsanlığın büyük kültür mirasını, en iyi bir devrimci anlayabilir, en iyi o değerlendirebilir. Bilime inananların ötekilere üstünlüğüdür bu.

Sıradan bir burjuva, inan ki, Beethoven'ın Yedinci Senfonisini bir devrimci kadar anlayamaz bence, bir devrimci gibi yaklaşamaz ona. Ne bileyim, bir Lorca'nın, bir Neruda'nın şiirinin tadına bir devrimci gibi varamaz. İspanya içsavaşını yaşayan biri, Rodrigo'yu nasıl bizlerden daha iyi anlarsa, bu da öyledir.

Eylem sırasında neler duyduğumu anlatmakla başlayalım istersen. Banka soygunuyla başlayalım. Ankara'da İş Bankası Emek Şubesi soygunu. Beş kişi yaptık bu işi. Yusuf arabayı bulup getirdi; dışarıda kaldı, arabada bizi bekledi.

Alp dışarıda kaldı; gözcüydü o.

Biz üç kişi girdik içeri. Ben, Sinan, Hüseyin.

Bir kere, heyecanlanmamak olanaksız. Ama bunun korkuyla hiçbir ilgisi yok. Hani çok hızlı giden bir arabada duyulan heyecan gibi. Bir gerilim. Yani, bilinmedik bir olayda duyulan heyecan gibi.

Bankaya dalınca, orada çalışan insanların durumu çok garip. Özellikle de yüzleri. Yüzleri hiç kıpırdamıyor. Gülerken güler kalıyor adamın yüzü, sonuna kadar. Bankaya ilk girdiğin anda duyduğu, geçirdiği şok sırasında yüzünün aldığı biçim öylece donup kalıyor. Hani filmlerde vardır, akıp giden hareket birden bir karede dondurulur ya, tıpkı öyle.

Orada duyulan duygu, öğrenci eylemlerine katılırkenki duygu gibi değil; kitle duygusuna hiç benzemiyor. Çok değişik.

Benim güleceğim gelmişti adamların o garip hallerini

görünce.

Ankara'dayız. Silahlıyız. Tam takım silahlıyız.

Benim üstümde kalın bir parka, kazaklar, atkılar falan.

Yok, yakalandığım zaman sırtımda olan parka

değil bu. Çok kalın bir parka. Onunla kutuplara git,

yat buzların üzerine, üşümezsın. Öylesine sıkı giyinmişim.

Aylardan ocak sonu falan. Banka soygunundan

bir hafta sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesinin

spor salonundan tünele indik.

Okul dört bir yandan sarılmış.

İrfan Uçar'ın polisten sıyrılıp kaçtığı gün oluyor
bu.

Hepimiz kalın giyinmişiz. Dedim ya, benimki
tam bir kar kılığı.

Tünelde ısı kaç, biliyor musun? Seksen derece falan.

Kalorifer tüneli. Yerlerde iki üç parmak su birikmiş.

Karanlık. Böyle acayip dehlizler. Tünelin genişliği

bir buçuk metre falan. Bu hücre kadar işte. Yükseklik

de iki-iki buçuk metre kadar var. Daracık iç içe

geçmiş sokaklar vardır ya, öyle işte. Böyle birbirine

açılan bir dehlizler ağı, labirentler.

Elimizde fenerler. Kalorifer aletlerinden 'çat pat'
bir yığın acayip ses çıkıyor.

Biz daha önceden biliyoruz oraları.

Bizden sonra jandarmalar girmiş, ancak on beş

metre falan ilerlemişler, daha öteye gidememişler,

dönmüşler. Öylesine dehşet verici bir yer. Görsen,

boruların arasında otomobil direksiyonu gibi kocaman
vanalar var.

Kalorifer düzeninde bir aksama olsa, her an biri

o vanaları kullanmak için tünele inebilir. Hele asıl

tehlike başka: Tünelde olduğumuzu sezerlerse, içeriye,

üzerimize buhar falan verebilirler; buharlaşır gideriz

orada. Bu tehlike var. Biliyorsun bunu.

Beş kilometre kadar yürüyoruz. Ter fışkırıyor

her yanımızdan. Böyle su gibi ter akıyor yüzümden,

boynumdan aşağı. Gözlerime akıyor ter, tuzlu, yakıyor.

Yamyaşız.

Üstümüzden vızır vızır arabalar geçiyor. Duyuyoruz.

Tünel, toprak düzeyinin hemen altında.
Bir genişliğe varıyoruz sonunda. Orada çıkış kapısı
var.

Parkayı çıkarıp atıyorum sırtımdan. Her şeyimden
soyunuyorum. Bir don bir fanila kalıyor üzerimde.
O genişlik yerde ısı biraz daha düşük. Düşük dediysem
elli derece falan yine.

Saat 14-15 arası falan.

Tam dört saat bekledik orada. Ortaliğın kararmasını
bekliyoruz. Saatler geçiyor, bir türlü kararmıyor
ortalık. Sonradan anladım ki, çıkış kapısının üstünde
bir lamba varmış, onun aydınlığı yanıltıyormuş bizi.

'Kanal' filmi gördün mü sen? Tıpkı öyle bir
yer. O filmdeki kanalda sanıyor insan kendini. Bilmeyen
biri bir kaptırsa, çıkmak için bir hafta falan
dolanır durur içinde tünelin.

Giyindim tabii yine. Ortaliğın iyice karardığını
anlayınca fırladım araziye, yirmi-otuz metre ötede
yattım yere. İşaret verdim arkadaşlara, onlar da çıktılar.
Yürüdük.

Bir çamlık var orada. Çam ağaçlarının arasında
ilerliyoruz. Çamların arasından yolu gözlüyoruz.
Ağaçların arasına gizlene gizlene yolun kıyısına yaklaştık.
Yolu geçeceğiz.

Ötede Dış Nizamiye görülüyor. Dış Nizamiye
kapısı beş yüz metre kadar ötede. Orada bir yığın asker.
Giriş-çıkışları denetliyorlar.

Yolu geçtik.

Geçerken ayağım takıldı, düştüm.

O kılıkta şehre ineceğiz. Düşünebiliyor musun?

Kar var. Yollar çamur.

Yürüyerek Ankara'ya geliyoruz o kılıkla.

Ve geldik. O kılıkla geldik ODTÜ'den Ankara ya.

Bu da böyle garip bir hikayedir.
Kanalın kapısını tutmuş olabilirlerdi. Ama müthiş
bunalmıştık içerde.
Ve kıl payı kurtulduk.
Bizden az sonra tutmuşlar o kapıyı da.
Balgat'taki Amerikan üssüne girdik. Oranın bir
silah deposu olduğunu öğrenmiştik. Ama ne silah, ne
bir şey, hiçbir şey bulamadık.
Üssün içindeki alışveriş yerinin önünde, bir kamyonetin
içinde, direksiyonun başında gazetesini okuyordu
zenci çavuş Finley. Yusuf'la ben kamyonetin
iki yanından, kapılardan daldık içeri, dayadık silahları
göğsüne. Ödö koptu.
-Öldürmeyin!- diye ağladı.
Bak o koca zenci ağladı, resmen ağladı. Kaçırduğımız
öbür dört Amerikalının hiçbiri ağlamamıştı.
Yusuf direksiyona geçti, Finley'in yanına. Sinan'la
ben kamyonetin arkasındayız. Gazladık. Amerikan
üssünden çıkıyoruz.
Kapıdan çıkarken, nöbetçiler çaktılar durumu,
ateşe başladılar. Atılan mermiler Sinan'la benim başımızın
hemen üstünden geçiyor. Otomatiği ateşledim
ben de, korkutmak için. Benim otomatiğin matrak
bir özelliği var: boşalan kovanları bir bir fırlatıyor.
Boş kovanlardan biri fırlayıp Sinan'ın başına çarpıyor.
Vurulduğunu sanmış Sinan. Bir boş kovan da benim
ayak bileğime çarpıyor. Ben de aynı duyguya kapılıyorum.
Herhalde bacağıma bir kurşun saplandı,
sıcağıyla pek duymuyorum, diyorum içimden. Dışarıdan
bizim çocuklar da ateşe başladılar: Alp'le Hüseyin.
Hızla sıyrılıp çıkıyoruz anakapıdan.
İleride bir yerlerde, Fen Lisesinin karşısında duruyoruz.
Finley'i indiriyoruz arabadan. Bir başka arabaya
bindiriyoruz.
Yusuf'lar da Finley'in arabasını alıp götürüyorlar.
Bir yere atacaklar arabayı. Giderlerken karşılarına
bir toplum polisi arabası çıkıyor; tam karşıdan geliyor
böyle, üstlerine doğru, Yusuf'gil, kamyoneti
yolun kıyısına çekip polis arabasına yol veriyorlar.

Yol dar. Polis arabası geçip gidiyor yanlarından. Onlar da götürüp bir yerlere atıyorlar kamyoneti.

Bir ara Alparslan'a soruyorum: -Şu bacağıma bir baksana,- diyorum. -Yaralandım herhalde.-

Bakıyor Alp ayağıma. Hiçbir şeyim yok. Sinan'ın da.

Sonra Finley'i Orta Doğu Teknik  niversitesine götürdük. 1 numaralı yurttta, 201 numaralı odada bir gece konuk ettik. Birtakım bilgiler almaya çalıştık ondan. Ertesi gün de salıverdik.

O gün, Yusuf'lar kamyoneti alıp gittikleri gün, tepeye geldik. ODTÜ'ye gidiyoruz.

Finley'i kolundan ben tuttum çıkardım tepeye.

-Bağlayın gözlerini,- dedim.

Bağladılar.

-Arkasını çevirin,- dedim.

evirdiler.

Sinan, hemen atıldı, engel oldu bana; niyetimi anlamıştı.

-Konuşalım,- dedi. -Arkadaşlara da danıŐalım da öyle,- dedi.

Gözleri bağlı zencinin kollarına girdiler. Onlar  nden gidiyor, ben de arkalarından. Ve içimden hala zenciyi vurup vurmamayı tartıŐıyorum kendimle.

Orada onu öldürmenin, daha doğrusu 'öldürme' eyleminin yanlış bir şey olacağı yargısına varıyorum sonunda.

Haklı buluyorum Sinan'ı.

Deniz, konuŐmasına ara vermişti. Hücrede, yatağın yanında, yerde, duvara sırtını vermiş oturan Kor Koalak söze karışıyor:

Bu konuda iki küçük olay da ben anlatayım, iki küçük ayrıntı. O zaman beni çok etkilemiŐti.

Bu Finley var ya, nasıl olduysa, dizinin biraz altını, kaval kemiğini bir yere çarpmıŐtı. Yarası vardı biraz. Küçük bir yara. Ben, yarasına pamukla tentürdiyot bastım. Tent rdiyotun acısıyla yüzü kasıldı; canı

yanmıştı. O anda karşımızda, canı yanan, acı duyan bir insan, bizim gibi bir insan, bir canlı olduğunu anladım.

Birde Finley'in üstünü başını ararken, cebinden çıkan bir prezervatif beni çok etkilemişti. Hayata bağlayan bağlardı bunlar. Bu iki ayrıntı, onun da bizler gibi bir insan olduğunu kanıtlamaya yetmişti.

Ve yine Deniz anlatıyor:

Mart'ın ya 3'ü, ya 5'i.

Orta Doğu Teknik Üniversitesinin karlı sırtlarındayız yine.

Bir buçuk saattir yol yürümüşüz.

Nasıl dondurucu bir soğuk. Rüzgar da bir türlü kesilmiyor.

Elimde silahım. Eldivenliyim.

Üç kişiyiz: Yusuf, Sinan, ben.

Dört Amerikalının bindiği araba geçip gitti. Beş on dakika sonra dönecekler. Biliyoruz bunu. Her gün yaptıkları şey. O saatlerde başka bir araba da geçmez oradan. Geçecek olsa onu da durduracağız; başka çare yok. Önemli de değil.

Yattık. Mevzilendik. Bekliyoruz.

Beton bir direk, telörgülerle barikatımızı kuruvermişiz yolun ortasına. Barikat sağlam.

Barikatın berisine yatmışım.

Eldivenimi çıkardım, elim bir an silaha yapışıverdi.

Öylesine soğuk var.

Amerikalıların arabası az sonra göründü. Geldiler.

Durdular.

Ben hemen arabanın önüne fırladım.

Direksiyonun yanındaki kapıdan Yusuf girecek arabaya. Ben öbür kapıdan dalacağım.

Dediğim gibi yaptık, girdik arabaya.

Yusuf, şoförü indirdi arabadan, -Don't move lan!- (Kıpırdama lan!) dedi. Bir elinde silahı vardı, öbür eli vites kolundaydı.

Ben, İngilizce, -Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu adına tutuklandınız. Politik mahkum işlemi göreceksiniz. Buyruklara uyun, yoksa kötü olur,- dedim.

Şaşırdılar.

Yusuf'un bulup getirdiği öbür arabayı gizlediğimiz yerden çıkardık yola. Tutukladığımız dört Amerikalıyı kendi arabamıza geçirdik. Arabanın arkasına bindirdik. Yusuf direksiyona geçti. Ben arka kapının dibindeyim. Sinan, Yusuf'la benim aramda, ortada.

Onların boş arabasını Mete aldı götürdü.

Kepekli boğazından geçiyoruz.

-Başlarınızı yere eğin, gözlerinizi kapatın,- dedik.

Herifleri alıp eve getirdik. Amaç Apartmanı.

Apartmanın üç numaralı dairesi. Yusuf'la Sinan önceden kiralamışlardı bu daireyi. Yusuf, kiralarken üsteğmen kılığına girmişti.

Yusuf, Amerikalılardan birini alıp eve çıkardı.

İkisinin gidişleri görülecek şeydi: Yusuf, Amerikalının yarısı kadar, ancak beline geliyor. Dev bir zenci. Onlar kapıdan girdiler. Biz de üç Amerikalıyı pencereden soktuk içeri.

Üstlerindeki parkaları çıkarttık.

-Ayakkabılarınızı da çıkarın,- dedik.

Çıkardılar.

Orada yatıştırmaya çalıştık onları.

-Herhangi bir yanlış davranışta bulunmazsanız, size bir şey yapmayız,- dedik. -Yoksa-.-

Yiyecek birşeyler çıkardık önlerine. Çay demledik.

Hiç öyle iteleme kakalama yok.

Çocuklar telsizin başındalar.

Ben, Amerikalıların başına dikilmiş bekliyorum.
İkisinin karısı da gebeymiş: Başçavuş Jimmy Sexton
ile er Larry J. Heavner'in karıları. Üçüncüsü edebiyat
bölümündenmiş, anası da İtalyanmış. Richard
Carazci'ydi adı. Dördüncüsü James Gholson da Katolik
lisesini bitirmiş.

Başçavuş Jimmy çok gırgır bir adam. Dedesi, Pecos
Bill'i görmüş, tanımış; uzun uzun anlatıyor bana.

Larry, sürekli düşünüyor, kötü kötü düşünüyor.

Dördü de, beyni yıkanmış halk çocukları.

Onlara dünyadaki savaşları, Amerika'nın yaptıklarını
falan anlatıyorum.

Larry öylesine düşünüyor ki, ağırımıza gidiyor.

Onu da, öbürlerini de sürekli yatıştırmaya çalışıyoruz.

Ama en çok Larry'yi.

Bir an önce kurtulmalarını onlardan çok biz istiyor
gibiydik.

İşte o ara bildiriyi hazırladık. Hüseyin götürdü
bildiriyi. Birkaç yere verdi. Hüseyin'i gönderdik
çünkü o daha deşifre olmamıştı, adı geçmiyordu gazetelerde.

Yetkili makamlara tam otuz altı saat süre tanımıştık.

Otuz altı saat içinde istediğimiz fidye ödenmezse,
sözde bu dört Amerikalıyı öldürecektik.

Bildiri, bomba etkisi yaptı.

Kimler karışmadı işe. Başkan Nixon bile karıştı.

-Fidye verilmemeli,- diyordu. İsmet Paşa bile karıştı:

-Elinizi kana bulamayın,- falan gibisinden birşeyler
söyledi.

Yok, öldüremiyorsun. Faşistlere benzemiyoruz
biz. Kolay değil adam öldürmek.

Üstelik adamlar suçsuz. Adamlar bilinçsiz ve senin
yaşındalar.

Suçsuzlar. Dördünün de bir suçu yok. Tek suçları,
Amerikalı olmaları belki. Kendi kurulu düzenlerine
karşı çıkmamakla objektif olarak suçlular belki,

ama sübjektif olarak hiçbir suçları yok adamların.
Ayrıca silahları da yok. Sen silahlısın karşılarında.
Yani koşullar eşit değil.

Sinan son derece duygulu. Amerikalılarla içli dışlı olmamak için elinden geleni yapıyor. Kaçırıyor kendini. -Zorunlu olur da öldürmek gerekirse, belki öldüremem sonra,- diyor ve hiç konuşmuyor onlarla; yüzlerine bile bakmıyor.

Zorunlu olarak adamları dolaba tıkacağız, kapatacağız dolabın kapaklarını, yüzlerini falan görmeden boşaltacağız kurşunları üzerlerine.

Yusuf'un aklına, hani gazetelerde kocaman fotoğrafları çıkmıştı, Kıbrıs'ta, banyo küvetinde öldürülen kadınla çocukları geliyor, söylenip duruyor.

Ben cellat durumuna sokulmuşum gibi bir duyguya kapılıyorum.

En çok da ben konuşuyordum onlarla.

Ve olmadı. Öldüremedik.

Bu konuyu aramızda hiç konuşmuyoruz.

Olaydan sonra arkadaşların da benim gibi şeyler düşündüklerini anladım; sonradan anlattılar.

Ben açıkça söyledim: -Öldüremem,- dedim. Oysa başta -Öldürürüm,- diyordum.

Sinan, daha başlangıçta öldüremeyeceğini anlamış.

Hiçbirimiz adam öldürmemişiz ki o güne kadar.

Hiçbir deneyimimiz yok. O günden sonra da öldürmedik kimseyi. Biz insan öldürmedik reis.

Edebiyatçı olan Amerikalı Richard, karısına yazdığı mektupta: -Hayatımın bir namlunun ucunda sona ereceğini hiç düşünmemiştim,- diyordu.

Onların yerine koyuyordum kendimi. Anamı, babamı, kardeşlerimi düşünüyordum da, -Olmaz - diyordum.

Dört Amerikalı, önceleri, kurtulmaktan umutlarını tümüyle kesmişlerdi. Ama son iki gün, onlar da öldürmeyeceğimizi anlamış gibiydiler.

Üçüncü gün falandı, Larry'nin, karısına gizlice mektup yazdığını gördüm. Çektim aldım mektubu elinden. Oğlan vasiyetini yazıyordu: -Gider babamgilin evine yerleşirsin,- diyordu. -Artık görüşemeyeceğiz,- falan diyordu.

Dayanamadım, -Ulan göreceksin karını be!- dedim. Hele birisinin anası taa Amerikalardan kalkıp gelmişti Ankara'ya, uçakla.

Çok da iyi besliyorduk adamları. Biz kendimiz doğru dürüst yemiyor, onlara yediriyorduk. Muzla besledik be herifleri, muzla.

Birimiz geceleri telsizin başında bekliyor, birimiz de onların yanında nöbet tutuyordu. Sıraya koymuştuk bu işi.

Süre doldu. Bildiride açıkladığımız kararı uygulamadık. Kollarına bile dokunmadık.

Önce Hüseyin çıktı evden. Kalan üç kişi daha sonra çıktık.

Onları orada öylece bıraktık.

Gidişimizden haberleri bile olmadı.

Motosikletlerle yola çıkıyoruz.

Geceyarısı. Mart'ın ortaları.

İki motosiklet. Birinde Sinan'la biri (bu birinin kim olduğu hiçbir zaman açıklanmadı) var, öbüründe Yusuf la ben de varım.

Ayrı yollardan gideceğiz ve ayrı yerlere.

Sinan'ın altıncı duygusu çok güçlü. Her zaman tanık olmuşumdur buna. Yollarımız ayrılırken vedalaştık.

Bir daha görüşemeyeceğimizi bilir gibi sıkı sıkı sarıldı öptü bizleri. Dağda da öyle yapmış, öyle ayrılmış arkadaşlarından. Nitekim bu sezgisi doğru çıktı, gerçekten Sinan'ı son görüşüm oldu bu. Nurhak'ta vurularak öldü.

Ankara'dan çıkarken, hayır, Türkiye dışına falan gitmeyi, sınır dışına çıkmayı aklımıza bile getirmedik.

Kararlıydık. Ankara dışına çıkıp bir kır karargahı kuracaktık.

Elazığ yöresinde bir köprüde Sinan'la buluşacaktık.

Sinan bizi bir köye yerleştirecekti.

Yerler buz. Yolun iki yanında kar yığılı. Yozgat yolundayız. Bir saatten fazla gidemiyoruz. Korkunç bir soğuk, insanın iliğini donduruyor. Bir saat kadar gidince duruyoruz. İniyoruz motosikletten. Koşuyor, tepiniyor, atlıyor, ısınmaya çalışıyoruz. Biraz kendimize gelince yine yola koyuluyoruz. Acayip bir soğuk; anlatılır gibi değil. Her yanın uyuşuyor, keçeleşiyor.

Donmaya yakın bir durumdayız. Açız da. Yirmi dört saattir bir lokma bir şey geçmemiş boğazımızdan. Yerler de nasıl kaygan. İkide bir yuvarlanıyoruz, düşüyoruz. Sekiz on kere düştük böyle. Soğuktan da yüzlerimiz çatladı. Kürklü gocuklar var ikimizde de. Yozgat'ı geçtikten sonra, önümüzde giden bir kar makinesinin ardına takıldık. Açtığı yoldan, hemen arkasından gidiyorduk. Gelip geçenler oluyor, meraklı gözlerle bakıyorlardı bize. O soğukta motosikletin üzerinde iki adam.

Sivas'ın Yıldızeli diye bir ilçesi var. Çocukluğum Sivas'ta geçti. Oraları iyi bilirim. Yol, eskiden Yıldızeli'nin içinden geçerdi, değişmiş. On yıldır gitmemiştim oralara. Yıldızeli'nin çıkışında bir boğaz var, iki ovayı birleştiren bir boğaz. Uff, dünyanın hiçbir yerinde yoktur o soğuk.

Gündüz geçtik Yıldızeli'den.

Sivas'ın girişinde ağırlık denetimi var; trafik denetimi.

Girmedik Sivas'a. Sağa saptık, Şarkışla'ya vurduk. Gördüler bizi, ama kuşkulanmadılar.

Şarkışla'ya on beş kilometre kala benzin bitti.

Oysa yolda sık sık durup benzin alıyorduk.

Yola çıkışımızın üçüncü günüydü. Tam üç gündür açtık, uykusuzduk.

O on beş kilometrelik yol boyunca taşıdık motosikleti.

Bittik. Üstelik yol da yokuş. Motosiklet dersin en az üç yüz kiloluk bir hikaye. Zaman zaman bayılacak gibi oluyoruz. Karanlık da basmış. Felaket.

Şarkışla'ya ölülerimiz giriyor sanki. Soğuktan
uykusuzluktan, açlıktan haşat olmuşuz.
Tek düşüncemiz, amacımıza ulaşabilmek: Kır karargahımızı
kurabilmek. Yoksa dayanamazdık. Bize
güç veren inancımızdı, amacımızdı.
Şarkışla'da benzin aldık. İşte o sırada kar başladı.
Çok kötü oldu bu. O karda, o tipide motosikletle yola
çıkmamız olacak şey değil. Yolda kara saplanıp kalacağımız
besbelli.
Bir Jeep bulduk. Sürücüsüyle pazarlık edip anlaştık.
Saat, sabahın altısı.falan.
Motosikleti de Jeep'e yükleyeceğiz.
O arada iki jandarma çavuşu, birkaç polis, bir iki
bekçi bitiverdiler başımızda. Kuşkulamışlar bizden.
Karakola çağırdılar.
-Peki,- dedik.
Benim elimde çantam var. Çantamda bir otomatik
tüfek, mermiler, elbombaları. Koltukaltımda da
14'lük Browning. Cebimde bir Nagant tabanca daha.
Elim hep cebimde, Nagant'ımda.
Tam anacaddenin karşı kaldırımına geçtik, Yusuf
da, ben de, ikimiz birden çektik silahlarımızı. Arkalarını
döndürdük.
-Hadi koşun bakalım,- dedik.
Havaya birkaç el ateş ettik.
Birtelörgü var, bir metre yükseklikte. Ben, elimde
çanta, atlayıp geçtim telörgünün üzerinden.
Yusuf da atladi.
Kurşunlar yağmaya başlamıştı ardımızdan.
Yusuf, işte orada, telörgünün üzerinden atlarken
yaralanmış kasığından. Yığılıp kalmış oraya.
Köşebaşına geçtim. Ateş edilen yere ben de ateş
ediyorum. Orada Yusuf'un gelmesini bekliyorum.

Bilmiyorum onun vurulduğunu.

Yusuf yok.

Yusuf'tan bir ses çıkmayınca kuşkulandım.

Bir bahçeye geçtim. Çantamı açtım. Elbombasını koydum cebime. Dört paket de mermi aldım. Paketler ellişerlik. İki paketi bir cebime, ikisini de öbür cebime yerleştirdim. Otomatiği de aldım. Nagant tabancamı bıraktım orada. Mermisi tükenmişti çünkü.

Kütüklüğümü astım, yürüdüm.

Bir evin önünde bir araba gördüm. Saat sabahın yedisi falan olmuştu. Gidip evin kapısını çaldım. Bir kadın açtı kapıyı. Beni öyle silahlı görünce şaşırdı.

-Kocanı çağır,- dedim.

Geldi kocası.

-Araba senin mi?-

-Benim.-

-Çabuk kontak anahtarını al gel,- dedim.

Pijamalıydı. Arabanın anahtarını almaya gitti.

Kapının dışındaydım. İçeri girmiyordum. O yörelerde önemlidir bu: Namus sorunu.

Adam gidince kadın ansızın kapıyı yüzüme kapatıp arkasından kilitledi, sürgüyü de sürdü içeriden. Kapının tam kilit yerine bir el ateş ettim. Allah kahretsin, nereden bileceksin, kadıncağızın eli de tam kilidin üzerindeymiş; elinden geçmiş mermi.

-Aç!-diye bağırdım, tekmeledim kapıyı.

İçeriden sürgüyü çekti, kilidi çevirdi. Bir tekmede açıldı kapı.

Çok şaşkıncı kadın. Kanlı eline bakıyordu. Çok boktan bir durum. Kahroluyorsun.

Kocası da gelmişti. Pijaması üstündeydi. O da çok şaşkıncı.

-Yürü,-dedim.

Arabasına bindik.

O sıra mahalle halkı da toplanmış gürültümüze.

Biri de, elinde silah, üstümüze geliyor.

-At o silahı elinden!.- dedim gelene.

Attı silahını yere.

-Dağılırıl!-dedim kalabalığa.

Kalabalığın ayaklarının dibine, yere birkaç el ateş edince çil yavrusu gibi dağıldılar.

Niyetim gidip Yusuf u bulmak.

Otuz kırk kadar jandarma, başlarında da bir yüzbaşı, alanın ağzını tutmuşlar. Başlarının bir karış üstünden taradım havayı; dağıldılar.

Arabayla bir tur attım alanda. Yusuf görünürlerde yok.

Oysa oracıkta, kaldırımın üzerinde, yaralı, baygın yatıyormuş Yusuf. Duymuş benim tarakayı, ama ses çıkaramıyormuş.

Ben ateş edince Yusuf'un yanına uzun süre kimse yaklaşamamış.

Yusuf, orada iki üç saat kadar baygın kalmış.

Neden sonra yanına yaklaşıyorlar, bakıyorlar ki yaralı, alıp Sağlık Ocağına götürüyorlar. Sürekli soruyorlar, kim olduğunu öğrenmek istiyorlar. Beni ele vermemek, adımı açıklamamak için kendi adını söylemiyor Yusuf.

Vurduk Kayseri yoluna.

Adam soruyor yolda: Kimim? Neyim?

Adımı söyleyince çok şaşırdı. Hiç beklemiyordu.

Karısının eline bilerek ateş etmediğimi söyledim.

Baktım da, kızgın değildi bana. Ama şaşkındı.

Astsubaymış.

Cebimde 525 liram vardı. 25 lirasını kendime

ayırdım, 500 lirayı astsubaya verdim.

Sigaram kalmamıştı. Sigarasını aldım.

Kar yine başlamıştı.

Şarkışla-Yeniçubuk arası kırk kilometre. Yeniçubuk'un

girişinde bir dirsek var. İşte orada pusuya düşüyoruz.

Sağa sola ateş ederek, -Hızlı sür!- diyorum astsubaya.

Önümüzde bir barikat var. Basıyor gaza astsubay,

yarıyoruz barikatı. Dirseği dönüp bir benzin istasyonunun

önünden geçiyoruz. İleride bir demiryoluyla

kesiştir yol. Bir arabayla kesip kapatmışlar yolu.

Hem o arabadan, hem de sağımızdan solumuzdan

sürekli ateş ediliyor üzerimize. Önümüzdeki arabaya

ateş etmeye başlıyorum. Araba çekiliyor yolumuzdan.

Yol açılıyor. Sürüp geçiyoruz, aşılıyor demiryolunu.

Ardımızdan atılan bir kurşun, astsubayın başının

üzerinden geçip camın hemen üstündeki güneşliğe

saplanınca bir an paniğe kapılıyor astsubay, araba sağa

sola yalpalamaya, silkelenmeye başlıyor.

-Korkma, bir şey yok,- diyorum.

Sonunda yatıştır gibi oldu. Düzelttik arabayı.

Şarjörü yeniledim.

Bir Jeep takıldı aı-dımıza. Dönüp camını taradım.

Sıkıtiğim mermilerden biri sürücünün boynunu sıyırmış.

Yanındaki komiser de omzundan hafif bir yara

almış. Jeep duruyor, vazgeçiyor bizi izlemekten; kurtuluyoruz.

Bizim araba da delik deşik; kalbura dönmüş kurşunlardan.

Durup arabayı bırakıyoruz orada. Astsubayı da

alıyorum yanıma.

Bir kavaklıktayız. Kar inmiş kavakların dibine.

Bir de dere var önümüzde. Suya giriyorum. Su belime

geliyor. Buz gibi su. Karşıya geçiyoruz.

Sudan çıkınca anlıyorum: arka cebimdeki kırk elli

merminin hepsi ıslanmış.

Astsubayda bir korku, bir telaş. Derenin suyu da iyice üşütmüş olmalı. Titriyor.

Bir kilometre kadar yürüdükten sonra karların üzerine sırtüstü uzanıyoruz.

Yattığım yerden, bir kilometre ötedeki yoldan geçip giden arabaların farlarını görüyorum.

Ortalık ağardı ağaracak.

-Bir benzin istasyonu var mı yakınlarda?-

-Var. Üç dört kilometre ötede.-

Oraya gidip bir araba yakalamayı düşünüyorum.

Kalkıp yine yürümeye başlıyoruz.

Adam yürüyemiyor. Kolundan tutuyorum, yardım ediyorum.

Benzin istasyonunun arkasına sokuluyoruz. Bir jandarma Jeep'i var istasyonun önünde.

Sokulup esir aldım jandarmaları. Çok hazırlıksızdılar.

O sırada yardım geldi.

İşte orada salıverdim adamı; gitti astsubay, pijamasıyla.

Çekildim benzin istasyonunun arkasına. Arka

yanı bir yamaçtı. İstasyon, yamacın eteğindeydi.

Astsubay korkmuştu tabii. Korkmaz mı. Hele ateş altına girip çıktıktan sonra.

Bir yandan da tam bir otomat durumuna girmişti adamcağız. Yani adamın beyni, senin beynine bağlanmış sanki, ne düşünürsen, ne dersen onu yapıyor, hem de o anda yapıyor.

Şakası yok, senin elinde silahın var, hem de otomatik silah. O silahsız. Yanında durmadan ateş etmişsin sağa sola. Yani seni, elindeki otomatik silahı ateşlerken görmüş, izlemiş adam. Kolay mı?

Çatışma sırasında değil, ama çatışma dışı kalınca hep o kadıncağızı düşünüyordum arabadayken. Astsubayın elini yaraladığım karısını.

Bir de çatışma sırasında, -Acaba vurulan, ölen oldu mu?-
diye düşünmekten alamıyordum kendimi. Üzülüyor insan.

Orada, yamaçta düştüğüm pusuyu anlatayım.

Yerler ıslak, çamur. Zifiri karanlık. Bir yamaçtasın
orada. Yalnızsın. Jandarmaların yaktıkları mermilerin
alevlerini görüyorsun. Ateş etsen yerin belli olacak;
ateş edemiyorsun.

O ara bombayı atmak geldi aklıma. Kafan çalışıyor.

Mantiğın tıkr tıkr işliyor. Soğukkanlısın. Pimini

çekip bombayı elinde tutuyorsun bir iki saniye.

Bombanın dört saniye sonra patlaması gerek. Vakit
geçirmemelisin. Bomba elinde patlayabilir; bunun
korkusu var içinde.

Fırlatıyorsun bombayı. Sinip bekliyorsun. O

bekleyiş müthiş işte. Müthiş uzun geliyor o süre, bir
türlü geçmiyor zaman, saniyeler bir türlü dolmuyor.

Bomba, savunma bombası; bayağı etkili patlar. Havada
birtakım kollar, bacaklar göreceğini sanıyorsun.

Daha önce de kullandım bu bombadan, eğitim
atışları yaptım, Filistin' de. Ama şimdiki bu, o eğitim
atışlarından çok değişik. Patlayıncaya kadar ilk akla
gelen ve hiç akıldan çıkmayan, bombanın patlamama
olasılığı. Bomba bozuk çıkabilir.

Ve bomba patlayınca isabet almamalısın; bu olasılığa
karşı tam siper, yüzükoyun yerdesin. Çok gariptir,
bir içgüdüyle ellerini ensende kenetliyorsun.

Hiç tanımadığın, bilmediğin, görmediğin birtakım
insanların bu bombayla ölebileceğini düşünüyorsun
bir an, üzülüyorsun.

Ve patlıyor bomba. Kan kokusu duyduğunu;

bağrıışmalar, çığlıklar duyduğunu sanıyorsun ilk anda.

Sonra derin bir sessizlik oluyor.

Sonra da kaçışan birtakım insanların ayak sesleri.

Yani, patlamayla birlikte önce bir şok etkisi oluyor
karşıdakilerde, bir şaşkınlık; sonra da panik ve
kaçışma.

Yağmur ve çamur. Sigaran bitmiş; yok, tek sigaran

yok. Müthiş bir sigara özlemi. Dayanılmaz bir istek.
Yanında da bir bardak sıcak çay istiyorsun, iyi
mi. Sonra birden, anlatılması güç bir susuzluk. Yerden
kar falan alıp yiyorsun, çamur olmayan yerlerden,
susuzluğunu biraz olsun gideriyor.
Tepeyi aştım, Gemerek'e girdim. Saat 23 falan.
Hani terk edilmiş kentler olur; bomboş sokaklar; insansız.
Öyleydi Gemerek. Herkes evlerine çekilmişti,
herkes uykudaydı.
Bir yapı; bahçe içinde.
Sulusepken, karla karışık bir yağmur.
Dönüp yapının üzerindeki tabelada yazılı yazıyı
okuyorum: 'Ortaokul.' Hemen yanibaşında da 'Lise.'
Dolaştım çevresinde. Hoşuma gitti.
Sabah olacak, çocuklar gelecekler önlükleriyle,
antalarıyla. Duyacaklar bütün bu olup bitenleri, öğrenecekler.
-Hepsi de uykularındadır şimdi,- diye düşündüm.
Sağa doğru çıktım. Yamata Jandarma Karakolu.
Tekbaşına bir yapı. Yakınında hiçbir yapı yok. Işıkları
yanıyor karakolun.
Sokuluyorum. İçeride jandarmalar. Konuşuyorlar.
Gülüşüyorlar. Ama heyecanlı oldukları belli.
Orada on beş yirmi dakika durup onları izledim,
onları dinledim.
Karakolun önünde bir Jeep duruyor. Jeep'i almalıyım.
Dokundum tetiğe, karakola ateş açtım, duvarlarına.
İçeride bir panik, bir kaçışma.
Atladım Jeep'e, çalıştırdım. Beş metre ötede kara
saplandı araba. Atladım çıktım Jeep'ten. Bir tümseğin
ötesine attım kendimi, yattım.
Jandarmalar tepeye çıkmışlar. Jeep'in üzerine
kurşun yağdırmaya başladılar. Beni Jeep'in içinde sanıyorlar.
Durup orada, yattığım yerden onları izliyorum.
Mermilerin kara saplanması ayrı bir güzelliği
var. Kara saplanırken ayrı bir ses çıkarıyor mermiler.
Jeep, atılan kurşunlarla delik deşik.

Fırlayıp kaçmaya başlıyorum. Görüyorlar beni.
Ardıma düşüyorlar.
Gemerek'te evler hep bahçe içinde. Bahçeler, birer
metre yüksekliğinde yığılı taş duvarlarla çevrili.
Ben önde, jandarmalar arkada, koşuyoruz bir
bahçeden bir bahçeye. Bir duvardan atlayıp yere yatıyorum,
ya ayaklarının dibine ateş ediyorum, ya başlarının
bir karış üstüne. Onlar da yatıyorlar ben ateşe
başlayınca. O zaman kalkıp koşuyorum, öbür duvarı
aşıp yine yatıyorum yere, yine ateşe başlıyorum.
Böylece biraz dinlenmiş de oluyorum. Böyle iki üç
tur atıyoruz, dönüp duruyoruz Gemerek'in içinde.
Şimdi herkes sokaklarda. Herkes durmuş beni
seyrediyor. Yanlarından geçip atlıyorum duvarı.
Halkta bana karşı hiçbir hareket yok.
Bir kadın, evinin kapısından, az ötede beni seyreden
kocasına sesleniyor:
-Herif, gel çorbanı iç, soğuyacak; yine gider seyrederdin!-
Çocuklar, ben ateş ettikçe alkışlıyorlar. Kiminin
elinde ayçiçekleri; hem beni izliyor, hem ayçiçeği yiyorlar.
Bir buçuk saat kadar sürüyor bu kovalamaca.
Bir ara, üstüne hoparlör bağlanmış bir taksi çıkıyor
ortaya. Hoparlörden acımasız bir ses şunları söylüyor
Gemereklilere:
-Ben Belediye Başkanınız! Komünist Deniz Gezmiş,
Gemerek'te. Silahı olan silahını alsın, av tüfeği
olan av tüfeğini. Silahı olmayan da taşla sopayla saldıracak.
Herkes hazırlansın! Yakalayacağız onu!-
Gidiyor.
Halkta bu uyarıya karşı hiçbir kıpırtı olmuyor.
Kaçıp izimi kaybediyorum.
Artık jandarmalar da yok ardımda. Dolaşıyorum.
Bir elimde otomatik; kayışından omzuma asmışım.
Gerekirse rahatça kullanacağım. Bir elim boşta.
Gerekli olabilir bu elim.

Bir çocuğa yaklaşıyorum; on sekiz, on dokuz, yaşlarında.

-Bana Belediye Başkanının evini göster,- diyorum.

-Peki Deniz Ağabey,-diyor, -göstereyim.-

Çok rahat. Çok sakın. Üstelik kendisine soru sormuş olmamdan da çok hoşnut. Hani, yardım etmiş olmanın sevinci içinde bir yabancıya yol falan gösterirler ya, bu çocuk da öylesine mutlu bir rahatlık içinde davranıyor. Düşüyor önüme, yürüyoruz.

Bir evin önünde duruyoruz.

-Burası, ağabey,-diyor.

Gemerek Belediye Başkanının evi. Az önce beni halka linç ettirmek için hoparlörle çağrıda bulunan acımasız başkanın evi.

Tanışacağız.

Bir omuz atıyorum kapıya, giriyorum içeri.

Belediye Başkanı, evinde; sofada, masanın başında; birşeyler atıştırmakta.

Beni öyle birdenbire evinin içinde, karşısında görünce yerlere atıyor kendini, ayaklarıma kapanıyor utanmadan.

-Ben bir şey etmedim, ben bir şey etmedim,- diye yalvarıp duruyor.

Bir odadan karısı, iki küçük çocuğuyla çıkıyor.

Kadın şaşkın. Bir yandan da o başlıyor:

-Bunlara acı, bu yavrulara acı.~

—Allah belanızı versin!- deyip atıyorum kendimi dışarı.

Karlı yollara düşüyorum yine. Gemerek'in dışına çıkıyorum.

Tarlalardan yürüyorum.

Ondan sonra o çukur hikayesi oldu işte.

Son düştüğüm pusu. Yakalandığım. Tarlada. Bir

çukurun içinde.

Tarla. Vıcık vıcık çamur. Karlı çamur. Aralıksız yağmur yağıyor. Sulusepken.

Parkamın başlığını başıma çekiyorum. Ellerim üşüyor. Eldivenlerimi, bir yerlerde, silahımı daha rahat kullanayım diye atmışım. Eldiven de yok. Hava buz gibi.

Bir çukurdayım. Şu içinde bulunduğumuz hücre kadar bir çukur. Ayağa kalkınca yüksekliği göğsüme geliyor.

Çepeçevre sarılmışım.

Bütün arabaların farları çukurun üzerinde. Jeep'lerin üzerine A-4'leri kurmuşlar. Sağıma soluma yağmur gibi mermi yağıyor. Mermiler, saplandığı yerden çamurları savuruyor havaya. Farların aydınlığında, yağın sulusepkeni renklendiriyor havaya savrulan çamurlar. Çukurun dibine arkaüstü çökmüşüm.

Bir torbanın dibinde gibiyim. U harfi gibiyim: Ayağa kalksam, başım çukurun dışında kalacak. Mermilerden korunmak için ya çömelmek, ya da böyle çukurun dibine arkaüstü çökmek zorundayım.

Çukurun dibi kar.

Yattığım yerden yukarıları seyrediyorum, çukurun apaydınlık üstünü. Sanki donanma fişekleri patlıyor tepemde. Korkunç güzel bir renk cümbüşü.

'Cıvıv' diye giriyor çamura mermiler, çamuru savurup dağıtıyor havaya. Farların aydınlattığı sulusepkenle birlikte üstüme başıma sanki renk renk koca bir dünya yağıyor.

Çok güzel bir görüntüydü.

Yarım saat, bir saat kadar sürdü bu.

Mermim çok az. Bir süre sonra bitecek. Daha önce düştüğüm pusularda çok mermi yakmıştım. Yusuf'u ararken, düştüğüm iki pusudan sıyrılmaya çalışırken mermilerin çoğunu yakmıştım.

Ara sıra, doğrulup başımı yavaşça çıkarıyorum boşluktan, bir el ateş ediyorum. Nereye? Boşluğa. Öldürmek için ateş etmiyorum. Zaten göremiyorum

ki. Her yanda güneş gibi yanan farlar. Güneşlerin ortasındayım.
Gecenin içinde, yağmurun altında ve güneşlerin
ortasındayım; tam ortasında. Ve rastgele yakıyorum
mermiyi.

Aklıma ilk gelen, Mayakovski'nin şu dizeleri oluyor:

Susun artık konuşmacılar

Siz savdınız sıranızı

Söz sırası mavzer arkadaşta

Şimdi o konuşacak.

Bu dizeleri geçiriyorum aklımdan ve doğrulup
bir mermi daha yakıyorum. Sonra sinip yine bekliyorum
çukurun dibinde.

Neler geçmiyor aklımdan.

İşte orada ölümü de düşündüm. Ölüm pek ürkütücü
gelmiyor insana. Yine de ölümü kabul edemiyorsun.

Kesin bu.

O ara bilimi falan düşünüyorsun. İki yüzyıl üç
yüzyıl sonrasını düşünüyorsun. Bilimin insanlığa getireceği
şeyleri. İçinde bulunduğu durum anlamsız
geliyor sana, saçma geliyor. Ionesco'nun oyunları gibi
bir şey. Yaşaman gerektiğini kavırıyorsun. Bilim almış
başını giderken, karşıdaki bir yığın insanın ne
kadar küçük şeylerle, küçük ve yanlış şeylerle uğraştığını
düşünüp acınıyorsun. İçerliyorsun. Hem de ne
adına? Kim adına?

İnsanlığın geleceğini ve senin o günleri göremeyeceğini
düşünüyorsun. Müthiş hüznün veriyor bu sana.

Bir yanda eşsiz güzellikte bir gelecek, bir yanda bütün
o güzellikleri göremeyeceğin duygusu. Nasılsa
öleceğim, diye düşünmeye başlıyorsun.

Oysa mermi vardı yanımda daha; azalmıştı ama
vardı.

Birazdan bir bomba savuracaklar üzerime, çukurun
içine; parçalanıp gideceğim, diyordum. Ölüp gideceksin.

İlk anda ölmeyi istemiyordum, hiç istemiyordum;
yani birdenbire. Belki yaralanmayı, rahat ve yavaş
bir ölümü belki.

Sonra, dünyanın dört bir yanında ölen bir sürü yurtseveri, devrimciyi düşünüyorsun ve bir ara rahat bir ölümü düşünmüş olmaktan utanır gibi oluyorsun. Bir devrimci nasıl ölmesi gerekiyorsa öyle ölmeli, diyorsun. Doğrusu da bu.

Ve daha önce hiç aklıma gelmeyen birtakım anılar geçiyordu gözlerimin önünden. Bir film gibi ve çok hızlı geçiyordu.

Örneğin, çocukluk günlerim geliyor gözlerimin önüne. Çocukluğum. Bahçeli bir evimiz vardı; çiçeklerle doluydu bahçemiz. O çiçeklerin arasında oynayışım...

Sonra ansızın bir sevgili. Çok buruk bir duyguydu bu. Sevgili'nin gülüşü, oturuşu, düşünüşü.

Kesin ve çok net görüntüler bunlar. Anlık ama kesin ve net görüntüler. Renkli bir film gibi.

Sevgili'nin o anda belki de evinde oluşu, sıcacık bir odada oluşu, belki de neşeli oluşu, gülüyor oluşu.

Ve bütün bu hatırlananlara karşı, yaşayanlara karşı içinde küçük de olsa bir kıskançlık.

Daha bir sürü görüntü: Üniversite günleri, Beyazıt Alanı, Beyazıt'ın ara sokakları, polisle çatışmalar, öbür arkadaşlar. Sonra, hani gazetelerde sosyete dedikoduları çıkar ya, onlar geliyor aklıma, o haberlerdeki kişiler.

Ve ansızın, ölmek, yaşamak ve savaşmak isteği yine. Bunlar yeniden kabarıveriyor, büyüyor içinde.

Düşman bildiklerinle savaşmak, onlarla mücadele etmek isteği.

Sonra ölen arkadaşlarım geldi aklıma. Daha çok da Taylan'ı hatırladım orada. Sonra Filistin'deki çocukları. Ansızın çok gülünç bir şey de geliyordu aklıma.

Ve en önemlisi, kantinlerde, Siyasal Bilgiler Fakültesi kantininde filan 'halk savaşı' üzerine tartışanları, sıcacık çaylarını içerek tartışanları, mangalda kül bırakmayanları geçirdim kafamdan o an; garip bir öfkeyle.

Gülünç geliyor bütün bunlar sana; alabildiğine hüzünleniyorsun. Müthiş canın sıkılıyor.

Çok kısa süreler içinde bunları geçiriyorsun kafandan
bir bir ve dört bir yanın sarılmış. Çukurdasın.

Elli altmış metre kadar ötendeler. Tam bir çemberin
ortasındasın.

Arada silah sesleri kesiliyor ve -Teslim ol!- sesi
duyuluyor.

Başımı yavaşça çukurdan çıkarıp, sesin geldiği
yöne bir kurşun sıkıyorum, yine siniyorum çukurun
dibine.

Çukurun çeperinde çalılar var, dibinde kar.

Birkaç mermim kalmış.

Son mermiyi kendin için saklamak istiyorsun.

Gerekirse vuracaksın kendini, son mermiyi kendine
sıkacaksın; ellerine düşmemek için.

Bunu düşünürken, gariptir ama, ölüm korkusu
yok. En küçük bir çekinme yok. Namluyu çevireceksin
kendine, basacaksın tetiğe, tamam. Çok rahat bu.

Namluyu şakağına dayayacaksın ya da ağzına.

Kurşunu yüreğine sıkmak. İçin elvermiyor buna.

Yüreğine kıyamıyorsun. Yürek, garip bir değer kazanıyor
orada.

Kendi kendime orada, namluyu ağzıma sokup
öleceğimi, acı duymayacağımı, böylece kurtulacağımı
falan da düşünüyordum. Ama bir de bunun, işin kolayına
kaçmak olduğu geliyor aklına. Vazgeçiyorsun.

İki mermim kalmıştı. Mermiler tükenince çukurdan
çıkmayı düşündüm.

Başım dik çıkacağım.

Vururlarsa vuracaklar.

Başım dik gideceğim ölüme.

Ama ya vurmazlarsa?

O zaman yakalayıp işkence falan yapacaklar sana.

İşkence, yine de kolay geliyor. Bir gün boyunca
sürerse dayanabilirsin. Onun acısı nasıl olsa geçer.

Zaman nasıl olsa akıp geçecek, işkencenin acıları da
nasıl olsa bir süre sonra silinecek, kalmayacak, diye

düşünüyorsun. On beş gün önce işkence görseydim,
şimdiye çoktan geçmiş olacaktı, unutmuş olacaktım.
Bunları düşündüm orada.

Kararlıydım. Dayanacaktım işkenceye. Konuşturamayacaklardı
beni, çözülmeyecektim. Kesin kararlıydım bu konuda.
Silahımı attım birden. O ara ateş de kesilmişti:
-Çıkıyorum!- diye bağırdım.

Çıktım.

Ateş eden olmadı.

Parkamın başlığını sıyrıp geriye attım. Başım
dik. Bir elim cebimde, boş tabancamda. Boş, ama olsun.
Umursamaz bir hava takındım. Oysa her an bir
mermi bekliyorum, her an bir mermi gelip bir yerime
saplanacak diye bekliyorum; ha geldi ha gelecek
diye.

Elim, cebimdeki tabancayı sımsıkı tutuyor. Halka
teslim edilebilirim. Boş tabanca o zaman gerekli
olabilir. Linç falan geçiyor aklımdan. Sımsıkı sarılmışım
tabancama.

-Dur!- falan diyorlar.

Bir yığın şey söylüyorlar.

Artık duymuyorum söylenenleri, anlamıyorum.

Biliyorum, görüyorum, seziyorum: bütün namlular
üzerime çevrili. Her namlunun ucunda ben varım.

Müthiş ürpertici bir şey, ama müthiş de gurur
verici bir şey.

Kum gibi asker kaynıyor çevrede.

Tarladan yola iniyorum. Gemerek'e giden yol.

Gemerek yönünde yürüyorum. Hala her an bir kurşun
bekliyor bedenim. Etimle kemiğimle bekliyorum.

-Kayseri Emniyet Amiriyim!- diyor bir ses. -Seni
teslim alıyorum!-

Tepkim büyük oluyor. Hiç tasarlamadığım bir
tepki bu. Düşünmediğim, beklenmedik bir tepki. Elimi
cebimden çıkarır gibi yapıyorum. Uzaklaşıveriyor.

Yürüyorum.

Bir albay çıkıyor yoluma. Yumuşak bir sesle:

-Teslim ol Deniz,- diyor.

Tatlı bir ses. Belli ki radikal biri. Rahatlıyorum.

Öyleyse yalnız değilim. Yanımda bizlere yakın biri var.

Bir arabaya binip yola koyuluyoruz.

Yakalandığımda saat gecenin 02.30'u falandı. Beni alıp doğruca Kayseri'ye götürdüler. Ellerim kelepçeli.

İki yanımdaki iki iri adama kelepçelemişlerdi beni.

Yolda boyuna soruyorlar.

Konuşmuyorum.

Kayseri'ye varıyoruz.

Geceyarısı.

Valinin karşısına çıkarılıyorum.

-Yakalandın mı sonunda?- dedi Vali, küçümsemeye çalışarak.

-Sen bir kulsun, kul kalacaksın!- dedim.

Hiç beklemiyordu. Apışıp kaldı. Sözümün altından kalkamadı. Çekip gitti.

Çay getirdiler.

Polisler dönüp duruyor çevremde. Garip bir saygı duyuyor gibiler. Hiçbir kaba söz, kaba davranış yok.

-Ağabey ne istersin?-

—**Bir** isteğin var mı ağabey?-

Bir de şu var: çok duygulanıyorlar.

Hele ilk yakalandığımda, Kayseri'ye götürülürken iki koluma kelepçeyle bağlanan iriyarı o iki polis, Ankara'ya götürülüşümde yine aynı arabadaydılar;

ağladılar yolda. İsteyerek yapmadıklarını söylediler, üzüntülerini belirttiler.

Ankara'ya jandarma pikabıyla ve konvoy halinde girdik. Saat, sabahın sekizi falandı. Yollarda insanlar. İşlerine gidenler. Okullarına giden öğrenciler. Yağmur yağıyordu. Islak bir Ankara sabahı. Sevdiğim sabahlardan biri.

İçişleri Bakanlığının önüne geliyoruz. İndiriyorlar arabadan. Tam İçişleri Bakanlığına girecekken, kalabalıktan biri -Yuh!- diye bağırıyor. Yürüyorum üzerine, iki üç adım atıyorum. Polisler o kadarına izin veriyorlar. Kaçıyor -yuh- çeken. Giriyoruz içeri. İçişleri Bakanının karşısına çıkarılıyorum. Çok keyifliydi. Ayaktaydı. Odası, sabahın sekizinde gazetecilerle doluydu.

Ben hep başımı dik tutmaya, canlı, dipdiri görünmeye çalışıyorum. Nasıl bitkinim oysa, ayaklarımı güçlkle sürüklüyorum. Ayakta duracak gücüm yok. Ama belli etmiyorum.

-Geçmiş olsun,- dedi İçişleri Bakanı, gülerek.

Suratına baktım pis pis. Hiçbir karşılık vermedim.

Bakan, gazetecilere döndü:

-Şu pejmürde kılıklı adam, Halk Kurtuluş Ordusunun kahramanıymış,- dedi.

-Beğenemedin mi,-dedim. -Tabii kahramanıyım.

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun savaşçısıyım.

Ne olduklarını gösterdiler. Bundan sonra da gösterecekler,- dedim.

-Nereye gidiyordun?- dedi.

-Devrime,- dedim.

Duvardaki haritayı gösterdi, haritada Sivas'ı gösterdi.

-Buradan mı gidiliyor devrime?- dedi.

-Senin kafan almaz böyle şeyleri,- dedim. -Karşınıza bir gün dikildiğimiz zaman anlarsın,- dedim.

-Türkiye' de bir tek ordu vardır, o da Türkiye Cumhuriyeti ordusudur,- dedi.

-Onun için Demirel ve senin gibi uşakları, hemen istifayı bastınız,- dedim.

Sinirlendi.

Üzerine yürür gibi yaptım, bir adım attım. Geriledi.

Şaşırdı. Dehşetli bir panik havası içinde, elini kolunu sallayarak, kekeleyerek,

-Gö-gö-götürün bunu,- dedi.

Sürükleyerek çıkardılar beni odadan.

-Göstereceğiz sana da, senin gibilere de, Amerika'nın güvenilir uşakları!- diye bağırdım kapıdan çıkarılırken. Gördüm: gazetecilerin yüzlerinde büyük bir şaşkınlık vardı.

Odadan çıkarıp beni Emniyet Genel Müdürünün odasına soktular.

Emniyet Genel Müdürü, durmadan -Bakanımıza...

Bakanımıza... hakaret etti,- diye söyleniyordu.

-Sen de uşaksın!- dedim ona. Sövdüm.

Böyle bir davranış beklemedikleri için herkes şaşkıncı, hepsinde tam bir panik havası vardı. Bir ben bu paniğin dışındaydım. Gazetecilerde paniğe kapılmış gibiydiler.

-Ben uşak değilim,- dedi Emniyet Müdürü.

-Öyle olmasan bugün burada olmazdın,- dedim.

Alıp emniyete götürdüler beni.

Emniyette de davranışlarım aynı. Komiserlere, polislere, emniyet müdürüne, hepsine tepeden konuşuyorum, aşağılayıcı sözler söylüyorum.

Akşam olacak, saat 17' de herkes çekilip gidecek ve işkence başlayacak, diye düşünüyorum.

Dördüncü güne girmişim, açlık, uykusuzluk, yorgunluk bitirmiş beni. Son gücümü kullanıyorum,

direniyorum.

Saat 17 oldu ve işkence başlamadı.

İradeyi sıfıra indirecek bir ilaç verdiler: İğne yapacaklardı, yaptırmadım. Zor kullanarak yapmak istediler, direndim; başaramadılar. Hapı seçtim. Aldım hapı. Biraz ağzımda tutarım, diye düşünüyordum. İkinci Şube Müdürüyle bir komisere de birer hap içirdim.

-Önce siz için, sonra ben içeyim, yoksa içmem,- dedim.

Birer hap yutmak zorunda kaldılar.

Koşullandırıyorum kendimi ve boyuna baskı yapıyorum kendime: -Söylemeyeceğim. Söylemeyeceğim.

Böyle yaparsan, hap da olsa, söylemek istemediğin şeyleri söylemiyorsun.

İlaç gevşetiyor. Ama kendini koşullamış olman önemli.

Orada da polisler saygı duymaktan kendilerini alamadılar.

Direnirsen sonuç hep böyle oluyor.

Birkaç tanesi bozuluyor tabii bana; birkaç tüyübozuk, müthiş sinir oluyor yaptıklarıma. Ama oradakilerin büyük çoğunluğu saygılı oldular bana.

Asacaklar herhalde.

Bu, o günkü politik ortama bağlı.

Faşizm güçlüyse asar.

Politik bir mücadele veriyoruz.

Sınıf mücadelesinin arttığı dönemlerde yasa masa kalmaz. Hukuk, ancak denge durumlarında vardır ve işler. Siyasal iktidar için pek tehlikeli değildir, onun da pek bir gücü yoktur, hukuk vardır o zaman. Gerici sınıfların en güçlü iktidarısıdır faşizm.

İyi sordun.

Evet ölüme gidiyor bu yolun sonu, idama gidiyor.
Biliyorsun bunu. Yakalandığın andan başlayarak
bunu hep biliyorsun. Hele hücreye tıkılıp da düşünme
rahatlığına erince; yine aynı şey: idam, ölüm.
Ama, biliyor musun, pek de korkunç gelmiyor
bu sana.

Umut mu? Umut her zaman var. Umutsuzluk
diye bir şey yok. En azından, 'Kaçabilirim,' 'Kurtulabilirim'
diye düşünüyorsun.

Ama bağışlanmayı düşünmüyorsun. Çıkarılacak
bir af'ı düşünmüyorsun. O yok işte.

Ve bir devrimcinin idama nasıl gideceğini, bir
mitinge, bireyleme gider gibi gideceğini karşı devrimcilere
ve herkese göstermek gerektiğini düşünüyorsun.

İnan, bunda hiçbir çekincem, en küçük bir
tereddütüm yok.

O sahneyi çok iyi somutladım:

İdam günü gelip çatınca, o sevdiğim, alıştığım
giysilerimi giyeceğim: postallarımı, parkamı.

Beyaz ölüm gömleğini giydirmek isteyecekler,
giymeyeceğim. Kesin. Direneceğim ve giymeyeceğim.

Öyle her zamanki eyleme gidiş tavrımla gideceğim.

Yok, tıraş falan da olmayacağım.

Gidip, oturup, önce bir sigara yakacağım orada.

Sonra demli, sıcak, güzel bir çay içeceğim.

Ha bak, Rodrigo'nun o ünlü gitar konçertosunu
dinlemek isterim orada. Bak, bunu çok isterim. Sanırım,
asılacak bir insanın son isteğini geri çevirmezler.

Bunu isteyeceğim.

Avukatlarımdan idamda bulunma hakları var. Onların
orada olmalarını isteyeceğim; kesin isteyeceğim.

Gelecekler. Gelmeleri gerek. Çünkü bizden sonrakilere
umut verecek bu sahne. Asılışımız gürültüye gitmemeli.

İpe nasıl gittiğimizi, gelecek kuşaklara anlatacak
doğru dürüst, güvenilir görgü tanıkları bulunmalı orada.

Bir devrimcinin ölümü bile, normal eyleminden, normal mücadelesinden soyutlanamaz.

Birde kendim çıkıp urganı kendim geçireceğim boynuma. Bunu çok istiyorum. Cellat falan sokmayacağım yanıma. İğrenç bir şey.

Ve dönüp oradaki heriflere diyeceğim ki: -Burada ölen yalnızca benim bedenimdir, ki zaten ölümlüydü, ölecekti. Ama düşüncemi öldüremeyeceksiniz, ölmeyecek, yaşayacak,- diyeceğim.

Sonra avukatlarıma döneceğim: -Sizler de, gelecek kuşaklara bizler adına tanıklık edin,- diyeceğim.

-Görün ve tanık olun: Bir devrimci ölüme böyle gider işte; bayram yerine gider gibi.-

Şunu da söyleyeceğim: -Herhangi bir trafik kazasında ölmekten falan da güzeldir bu.-

İmam falan gelirse dua mua etmek için, ...tir edeceğim.

Bak; sana bir şey söyleyeyim: Şurada gördüğün arkadaşların hiçbirisinde, inan ki, farklı bir düşünce yok. Hepsi de benim gibi gidecekler ölüme. Çok iyi biliyorum bunu. İşte en iyi örnek Yusuf. Vurulup da kendine geldiği anda söylediği ilk sözleri bilirsin: 'Kahrolsun Amerikan emperyalizmi. Biz Amerikan emperyalizmine karşı dövüştük. Yaşasın bağımsızlık savaşı. Yaptıklarımın da çok hoşnutum.' Böyle demişti Yusuf. Bu böyle olmalıdır.

Ve soracaklar bana. Vasiyetim şu olacak: -Cesedim yakılsın,-diyeceğim. Bunu kesin isteyeceğim.

-Cesedim yakılsın, küllerim de belirsiz bir yere savrulsun.-

Böylece hem benim isteğimin dışında imam, mezar, dua gibi şeyler olmayacak; hem de aslolan inancımdır, düşüncemdir, asıl onun önemli olduğunu kanıtlamış olacağım. Düşünce aslolan, önemli olan.

Bağımsızlık savaşı nasıl olsa bitmeyecek, sürecek; bizden sonra da.

Ölüme karşı bütün bu yürekliliği, sana dünya görüşün veriyor.

Kazancakis'in o romanını bilirsin: 'Günaha Son çağrı.' O kitabın son bölümünde bu duygu ne güzel

anlatır Kazancakis; mücadeleyi bırakmamanın, mücadeleden kopmamanın o büyük sevincini ne güzel anlatır. İşte o sevinci duyuyorsun, o büyük sevinci. Bu kavganın ateşi insanı öyle bir sarıyor ki, seni insanlıktan çıkarıp insanüstü bir yaratık durumuna getiriyor.

Bak dostum, şu gördüğün arkadaşların hepsi de asılacak belki. Hepsi de idamla yargılanıyor, biliyorsun. Bu çocukların yaş ortalaması yirmi bir falan.

Gencecik çocuklar. Görüyorsun, şarkı söylüyorlar. Buradan çıkıp kurtulsalar bile bunların büyük çoğunluğu dışarıda kesinlikle şurada burada vurulup ölecek insanlar. Korkuları yok. İnançları var. İnanmış adam güçlüdür, korkmaz.

Bunlar, okullarında da kendilerini kabul ettirmiş insanlar. Hepsi de okudukları okulların en başarılı öğrencileri. Sınıflarının ya birincisi, ya ikincisiydiler. Bak işte, şu şimdi önümüzden geçen Semih (Orcan) fakülteyi onunculukla falan kazanmış. Bunların çoğu lisede iftihara falan geçmiş. Rastlantı değil bu. Bütün devrimcilerde rastlanan ortak özellik. Çok önemli bir etken; namuslu devrimcilerin kafa yapıları bakımından gerçekten çok önemli bir etken. Hani bu işe girişmeseler, bu kurulu düzene karşı çıkmasalardı, inan ki bu bozuk düzenin en sivri noktalarına hızla tırmanır, yükseliverirdi hepsi de. Yani bugünkü bozuk düzenin içinde bile en yüksek mevkilere kolayca gelebilecek çapta insanlar hepsi de. Hepsi öyle. Pırıl pırıl zeka yapısına sahip insanlar. 1952 doğumlu, on dokuz yaşında çocuklar var aralarında.

Ama bak, şarkılar söyleyerek ölüme karşı savunma hazırlıyorlar. Sen de gördün, sen de okudun savunmaların bir bölümünü; ipin ucundayken bile kimse kendini savunmaya kalkışmıyor, kimse kendi başını kurtarmaya çalışmıyor. Devrimci tavır budur. Sanki savunma değil de, Türkiye'nin sorunlarını inceleyen bir kitap yazıyor gibiler. Amaçları yanılmamak, Türkiye'nin sorunlarına gerçekçi açıdan yaklaşmak, gerçekçi, somut çözüm yolları getirmek.

Dedim: On dokuz yaşında insanlar var aralarında.

Öyle sanıyorum ki, ölüme karşı duyulan bu duygular,

bütün devrimcilerde vardır.

Bu işe girdik bir kere. Sonuna kadar da götürecektik.

Hiçbir pişmanlık duymadık yaptıklarımızdan;
hiçbir zaman.

Yaptıklarının kesin doğru olduğuna inanıyorsun.

Tam bir devrimci gibi davranmaya çalışıyorsun. Kesin
pişmanlık yok.

Yanlışlarımız oldu tabii. Ama büyük yanlışlar
değildi.

Evet, 12 Mart'ı beklemiyorduk. Beklediğimiz o
değildi. Radikal bir hareket çok şeyi değiştirebilirdi.
Çok yazık oldu.

Severim ben askerliği. Ankara'da saklandığım evlerin
bir kısmı subay arkadaşlarımdan evleriydi. Hepsi
değil, ama beni saklayanların çoğu subaydı. Ev değiştirirken
o subay arkadaşlarımdan resmi kıyılarını giydim.

Kimse kuşkulalmazdı benden. Subay kılığıyla
Ankara sokaklarında az mı dolaştım.

Çatışma.

Normal silahlı çatışmada, sık sık vurulduğunu sanıyorsun.

Aldığın yaranın sıcaklığıyla vurulduğunu
daha anlamadığını sanıyorsun. Gerçekten yaralandım
mı, diye arada bir yokluyorsun kendini.,

Ama çatışma sırasında yaralanmış olmanın, kesin,
hiç önemi yok.

Çatışma sırasında şaşkınlığa kapılmıyorsun. Eğitimin
büyük yararı var bunda.

Daha önce Filistin'e geçmiştik. El Fetih'te olmuştuk.

Orada gördüğümüz eğitimin çok yararı oldu bize.

Yaptığını bilerek yapıyorsun.

Hiç paniğe kapıldığım olmadı çatışmalarda.

Çatışırken ve yakalanınca, ölçü olarak büyük
devrimcileri düşünüyorsun. Bir devrimci nasıl davranır,
diye düşünüyorsun. Che Guevara nasıl davranmıştı
diye geçiriyorsun kafandan. Onu ve onun gibileri
düşünüyorsun. Sen yazdın işte Che Guevara'yı
öykünde; nasıl davrandığını bilirsin o adamın. Çatışmada
işte onlar gibi davranmak gerektiğini düşünüyorsun,
bunu istiyorsun.

Hep bunu düşünüyordum: çatışırken de, yakalanınca

da onlar gibi davranmak.

Çatışma sırasında, pusuda beklerken, uğrunda kavgaya girdiğim insanlara sevgi duyuyordum. Uğrunda mücadeleye girdiğim köylülere, işçilere, özellikle de çocuklara.

Çocukları düşünüyordum sık sık. Müthiş bir sevgi, müthiş bir özlem duyuyordum onlara.

Refleksler, silahlı olaylarda, çatışma sırasında, çok iyi çalışıyor.

Arabaların ön farları, ışıkları tarıyor bizi. Arabaların yönlerini değiştirerek tarıyorlar seni. Sürekli yer değiştiriyorsun, hedef olmamak için.

Yerler ıslak, çamur.

Yorgunsun. Oturduğun yerden hiç kalkmak gelmiyor içinden. Uykuyu özlüyorsun. Öyle garip, çelişik bir durum işte.

Eskişehir yolu üzerinde Yusuf arabayı şarampole yuvarlamıştı. Bilerek, isteyerek yaptı bunu.

Yirmi otuz araba dolusu polis geldi.

Gece.

Bütün arabaların farları yanıyor. Polis arabalarının tepesindeki mor ışıklı fırırlar durmadan dönüyor.

Bir sirk görüntüsü sanki. Eğlence yerinde gibisin.

Sanki Lunapark'tasın. Heyecanla olanları izliyorsun.

Pusudayken müthiş bir rahatlık var. Kesin böyle.

Ama ölüme karşı da buruk bir hüznün var içinde.

Şehir içi olaylarda, arabayla durmadan yer değiştirirken arkana takılan her arabadan kuşkulaniyorsun.

Ardındaki her arabaya polis arabası gözüyle bakıyorsun.

Kaçınılmaz bir duygu bu.

Sürekli izleniyorsun. Hep bir avlanma alanında gibisin. Zaman zaman kendini bir av hayvanı falan gibi hissediyorsun. Sürekli izleniyorsun, sürekli kovalaniyorsun çünkü.

Ölüm gelip kapına dayandığında, bu tür bir mücadeleyi sürdürdüğün için, ortaya koyabileceğin her

şeyi ortaya koymuşsun gibi geliyor sana.
Mutluluk veriyor insana bu.
Ölüm ürkütücü değil. O tehlikeyle burun buruna
gelmedikçe, ölüm somutlaşmadıkça, hiç aldırımıyorsun,
hiç takımıyorsun ölümü. Ama ölümle yüz
yüze gelince, işte o zaman garip bir hüznün başlıyor.
Bütün bu olayların içinde ilk ölüm korkusunu,
Şarkışla'da Yusuf'u vurdukları zaman duydum.
Çok daha önce de duymuştum bu korkuyu.
Ölüm korkusuyla ilk 1966'da karşılaşmıştım. Çok eskidir
o hikaye.
Birde, bütün bu olayları, bu acıları, gelecek kuşakların
belki de hatırlamayacağını düşünüyorsun.
Bütün bu acıları, sıkıntıları onlar için çektiğini çok
iyi biliyorsun oysa.
Ve birden, kendi açısından bakınca, bir kişi olduğunu,
yani biricikliğini, içine girdiğin çatışmanın bir
kişinin çatışması olduğunu, ölürsen bir kişinin ölümüyle
öleceğini ve bunun, o büyük kavganın içinde
ne kadar önemsiz kalacağını düşünüyorsun bir an.
İşte Vietnam. Milyonlarca insan ölmüş. Her biri,
bir yığın acı, bir yığın sıkıntı çekmiş ve ölmüş. Ölen
bir yığın devrimci. Ama her ölen, bir kişilik ölümünü
ölmüş.
Ve gelecek kuşaklar, -Beş yüz kişi falan öldü,- diye
bilecekler ve geçip gideceksin o beş yüz kişinin
içinde.
Çektiğin acıların gelecek kuşaklarca da bilinmesini
istiyorsun ister istemez.
Silahlı çatışma sürerken ölüm korkusu yok, hiç yok.
Ama pusuya falan düşüp de düşünme fırsatı bulunca,
yani beklerken, ölüm geliveriyor insanın aklına,
ister istemez. Ateş ederken, çatışırken bu korkuyu
yaşamıyorsun; daha çok da taktik falan düşünüyorsun.
Öyle sanıyorum ki ölüm karşısında duyulan birtakım
duygular bütün devrimcilerde vardır.
Ama mahpusluk kötü şey. Çok kötü.

Bir devrimciye en çok koyan da, mahpus olmak,
eylemin dışında kalmak. Korkunç bir şey bu. Hiçbir
işe yaramaz oluyorsun; hiçbir şey yapamaz oluyorsun,
kahroluyorsun. Korkunç bir şey bu.

Fizik işkence hiç önemli değil; insanı pek etkilemiyor.
Dayanıyorsun. Önemli olan psikolojik hikaye.

İstanbul'da bir keresinde on üç kişi filandık. Bizi
sıralamışlardı karşılarına. Makineli tüfek gibi aralıksız
sorular soruyorlardı, kısa kısa. Yanıt vermemek
çok güç oluyor. Ben orada, soru sorulunca, hiç düşünmeden
sövüyordum. Çok iyi oluyor. Biraz düşünmek,
bir an duraksamak bile, yüze o anda vuran ifadeyle,
polise bir ipucu verebiliyor.

Bir de ara sıra gelip alay ederler, yüzünü eller biri,
alay ederek -Şuna bak,- falan der. Müthiş sinir bir
şeydir. Yani kişiliğini yok etmek isterler o anda. Kesinlikle
duracaksın, aldırmayacaksın, sinirlenmeyeceksin.
Çok önemli.

Yakalandın. Adamlar gelip gelip vururlar sana,
olmadık hakaretlerde bulunurlar.

Bütün bunlara karşı devrimci taktik şu: Söveceksin.
Elin boştaysa vuracaksın. Ellerin bağlıysa tüküreceksin
yüzlerine. Hiç aşağıdan almak, sinmek yok.

Falakaya falan yatıracaklar belki. Direneceksin.
Falakaya bile güçlkle yatıracaklar seni. Boyun eğmek
yok.

Ve onlardan hiçbir zaman hiçbir şey istemeyeceksin.
Sigara bile.

Böyle yaptın mı, herifler eziliyorlar karşında; hele
işkenceden sonra büyük saygı duyuyorlar sana. İşkenceye
senin onca dayanman ve devrimci tavrın, heriflerde
böyle bir etki bırakıyor.

Yakalanınca, karşı devrimcilerin eline düşünce,
çok pis, çok korkunç bir durum oluyor. Yakalayanların
yüzlerindeki o keyifli görünüm. Büyük bir şey
başarmışlar sanki. Müthiş pişman oluyorsun o yüzleri
görünce.

İrfan'ı (İrfan Uçar'ın anlattıklarını kitabın ileriki
sayfalarında okuyacaksınız.) dinledin işte. İşkenceyi asıl

o yaşadı. Hem de korkunç yaşadı. Onun gibi direnebilmişsen, dayanabilmişsen, daha sonra ikinci kez ellerine dşsen bile öyle pek işkence yapmıyorlar artık. Yalnızca kızgınlıktan, öfkeden dövüyorlar seni. Bir bok çuvalı gibi kaldırıp bir hücreye atıyorlar. Dayak falan hiç kalır işkencenin yanında.

İrfan da anlattı: İstanbul'da bütün işkenceleri yöneten Ilgız Aykutlu'ydu. İstanbul Birinci şube Mdryd.

Faşistlerle ydi. Biliyor musun, edebiyat okudu o; İstanbul Edebiyat Fakültesinde okudu. Edebiyatın bir insanda işkence duygusunu yok edemeyişine şaşıyor insan. Olmaz yle şey. İyi bir edebiyatın olduğu yerde işkence m işkence olamaz.

Gördün işte İrfan'ın tabanlarını. Getirildiği ilk günlerde et kalmamıştı tabanlarında. Kemikleri ıkmıştı.

Falakada tabanlardan kan fışkırmasını sormuştun İrfan'a. Unuttu o anlatmayı. şöyle oluyor: Sopayı yedikçe deriyle et ayrılıyor birbirinden. O boşluğa, o araya kan doluyor. Deri de birkaç yerinden delinince, sıvıyla dolu bir torba düşün, vurdukça o deliklerden kan dışarı fışkırıyor. İrfan'da bu deri de kalmamıştı.

Sinan'ın ölümünde, burada, arka hcrelerdeydim.

Ne gazete, ne radyo, hiçbir şey verilmiyordu.

Sinan'ın ölümünü ancak on beş yirmi gün sonra öğrendim.

Mcadeledeyken, kavgadayken, savaşırken, arkadaşının vuruluşu, lş pek koymuyor insana, ama eylemin dışına itilmişken, arkadaşının ölümü çok değişik oluyor.

Sinan'ın ölümünü duyunca iim kinle doldu. Demir parmaklıklara sarıldım. O parmaklıkları parçalayıp dışarı fırlamak işteğiyle doluverdi iim.

Ama ağlamıyor insan yine de. Hiç ağlamadım ben. Ağlayamıyorsun.

İki erkek kardeşim var. Küçüğü sempatizan. Büyüğünün bu işlerle ilgisi yok. Babam iyidir bak.

Onun gazetelerde çıkan demecinin çoğu yalandır.

Dostuzdur onunla. zlyor tabii. Ama biliyor musun, onları pek düşünmüyorum. Dünya görüşümüz böyle yapıyor bizi herhalde. ylesi duygulara pek

yer kalmıyor.

UZUN İNCE BİR YOLDAYIM

Deniz, konuşmamızın noktalandığı bir yerinde, birden ayağa kalkmış, gerinmiş,

-Yorulдум ben reis,- demişti. -Biraz avluya çıkacağım.

Sana Yusuf'u göndereyim, biraz da onunla konuş.-

O gün Deniz'le konuştuklarımız, gerçekten yorucu konulardı. Gelecek ölümü de, ölümün biçimini de sormuştum ona. Yanıtlamıştı. İçimiz yorulmuştu.

Ve Yusuf Arslan gelmişti yanıma.

Şimdiye kadar hiç baş başa kalmamıştık onunla, hiç oturup konuşmamıştık.

Topaç gibi bir çocuktu. Sıkı, tıknaz, kısa boylu, oldukça içine kapanık biri. Hiç gösterişi yok.

Yine Deniz'in dağınık yatağına oturduk, karşılıklı.

Yalnızız.

Çocuklar, beton avluda bağıra çağıra voleybol oynuyorlar.

Yusuf çekingen. Ne anlatacağını bilemiyor. Anlatmayı da gereksiz görüyor sanki. Deniz çok konuşkan oysa.

Ben sorularla açmaya çalışıyorum Yusuf'u. Ben sordukça düşünüyor, rahatlıyor, anlatıyor. Hiç süslemeden anlatıyor, yalınkat anlatıyor.

Olaylara dışarıdan bakıyor sanki. Kendini hiç aşırı duyarlığa kaptırmadan, soğukkanlı bir tavırla yanıtladı sorularımı.

Olayların inceliklerine inebilmek için sık sık kestim konuşmasını, aralara girdim, ayrıntılara indirdim onu.

Çünkü oldukça kısa ve genel çizgileriyle anlatıyordu yaşadıklarını.

Anlattığı konu bitince de susuyor, önüne bakıyordu.

Ayrıntılarla biraz olsun geliştirdik konuşmamızı.

Onun bir gün uzak bir köşeden söylediği bir türküyü

şimdi de duyar gibiyim:

Uzun ince bir yoldayım

Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldayım
Gidiyorum gündüz gece
En sevdiği türküyümüş bu. Veysel'in türküsü.
Sonradan anlattılar: Asılmadan önce o gün, kapatıldığı
hücrede, sürekli bu türküyü söylemiş.

YUSUF ARSLAN

anlatıyor
Şarkışla'dayız; Deniz'le ben.
Ateş ediliyor üzerimize.
Yanlışlıkla tel çitli hükümet konağının bahçesine
girdik.
Deniz atladı çitin üzerinden.
Ben tam bacağımı çitin üzerinden atarken, havada
vuruldum; düştüm yere, kalkamadım, kaldım orada.
Kurşunu yiyince bir sıcaklık, bir yanma duydum
yalnızca. Hemen bayılmışım.
On beş dakika kadar tam baygın kalmışım. Sonra
biraz kendime geldim. Yarı baygındım. Hafif kar serpeliyordu,
hatırlıyorum.
Yarı baygınken, Deniz'in, elindeki makineliyle
tarayarak uzaklaştığını duydum. Birde bağıris çağırışları.
Ben yüzükoyun düşüp kapaklanmışım yere, kaldırıma.
Yarı baygınım ve duyuyorum bağırisları ve
makinelinin sesini.
Müthiş bir işemek isteğı. Müthiş çişim var. Çişimi
yapmak istiyorum, yapamıyorum.
Kan dolmuş mesaneyeye.

Ve acı başladı.

Bir buçuk iki saat kadar orada öylece kaldım,
kaldırımda, yüzükoyun.

Neden sonra yanıma sokuldular.

Kim olduğumu bilmiyorlar.

Konuşmalarını duyuyorum, anlamıyorum.

-Şeyin oğlunu mu vurduk yoksa?- diyorlar.

Telaşla askeri bir Dodge'a koyup Sağlık Ocağına
götürdüler beni.

Deniz'in kasabada tur attığını bilmiyorum. Ama
makinelisinin sesini ve bağırıışları çok iyi hatırlıyorum.

Sağlık Ocağında bir masaya yatırdılar.

Yara çok acı veriyor.

O ara sürekli adımı soruyorlar, kim olduğumu
öğrenmek istiyorlar. Soranlar polis ve jandarma. Söylemiyorum
adımı. Hiçbir şey söylemiyorum. Beni tanıyamadıklarını
anlıyorum. Adımı söylersem kaçanın

Deniz olduğunu hemen anlayacaklar. Onun hala
yakalanmadığını da konuşmalarından anlıyorum. Susuyorum.

Adımı sorduklarında acıdan bağırır gibi yapıyorum,
bağırıyorum ya da bayılma durumuna giriyorum,
sözde bayılıyorum.

Sağlık Ocağındayken, bir masanın üzerine uzatılmışım,
kasığımdan yaralıyım ve ilgilenen yok. Yalnızca
kimliğimi çözmeye çalışıyorlar.

Fotoğraflar getirdiler, baktılar bir bir. O zaman
tanıldılar beni.

-Yusuf Arslan bu,- dediklerini duydum. -Yusuf

Arslan bu,- dediler ve işte o zaman soymaya başladılar beni.

Çitin üzerinde yaralanıp kaldırıma düştüğümde
elimde tabancam vardı. Bakıyorum, tabancam yok
elimde. Almış biri, kim almışsa.

Beni soyuşları bile korka korka oluyor.

-Dikkatli olun, kendini de uçurur, bizi de,- diyor çekingen, tedirgin bir ses.
Dikkatle, özenle soyuyorlar beni, üstümdekileri bir bir  karıyorlar.
Fanilamın  st nde, Ankara'da kaçırıp sonra salıverdi imiz dört Amerikalıdan biri olan Ba  avuş Jimmy'nin madalyonu vardı. Bir anı olarak almıştım Jimmy'den. Kolye gibi boynuma takmı tım; kur unun kalbime girmesini  nlesin diye. Madalyonun  zerindeki 'Police' yazısını okudular.
-Ne yaptık?- dedi biri. -Gizli polisi vurmu uz.-
Sonra bunun Amerikalı bir polise ait olduğunu askeri doktor akıl edip çıkardı.
Sivas valisine telefon ettiler: -Acele hastaneye kaldırılması gerekiyor,- dediler.
Vali de, -Ben araba çıkarıncaya kadar yola çıkarmayın,- demiş.
Bir ara yaralı bir kadını getirdiler. Bir eli kan içindeydi.
-Siz de adam mısınız, bir adamı yakalayamadınız!- diye  ıkı tı oradakilere.
Beni gördü, ama bir şey söylemedi.
Elinden yaralı olan bu kadının, Deniz'in yanlışlıkla vurdu u kadın olduğunu çok sonra öğrendim; astsubayın karısıymı .
Sonra savcı geldi.
Hala benim Yusuf Arslan olduğum konusunda kesin bir inançları yok. Foto raftan beni tanıdıkları halde hala bana adımı sorup duruyorlar. Deniz'in adı da dolaşıyor a ızlarda.
 şte o ara, -Yeniçubuk'taki barikatı da yarıp geçmiş,- diye konuştuklarını duydum aralarında.
Sağlık Oca ının ambulansı olduğu halde göndermediler beni. Gördüm, hiçbir tıbbi önlem alma olanakları yoktu oradakilerin. Ne yazık. Adı Sağlık Ocağı.

Dış kanama durmuştu. Ama iç kanama sürüyormuş.

O ara, -Adın ne?-, -Nereye gidiyordun?-, -Yusuf Arslan mısın?- diye sorup duruyorlar yine.

Deniz'in yakalandığı haberi gelince, sonunda ben de konuştum. Adımı söyledim.

Çatışma olduğunda, ben yaralandığımda saat altı, altı buçuk falandı. O saatlerde girmiştik Gemerek'e.

Oysa Deniz'in yakalandığı haberi geldiğinde saat gecenin iki, iki buçuğu falandı; o sıralardaydı işte.

Polisin biri, Ankara'daki polislerden birini yaralama olayını hatırlatıp yüzüme bir yumruk indirdi.

Aldırmadım.

Belimden aşağısı çıplaktı. Soymuşlardı. Soğuktu.

Donuyordum. Örtmüyorlardı üstümü.

Sonunda ambulans geldi.

Deniz'i yakalayan Sivas Jandarma Komutanı ve Sivas Emniyet Müdürü de geldiler. Ambulansa attılar beni. Sivas'a doğru yola koyulduk.

Yolda hala yarı belimden aşağısı çıplak. Tipi.

Kar. Ambulansta soğuktan donabilirim. Dişlerim birbirine vuruyordu. Yol boyunca yarı baygınlık durumundayım, bayılıp ayılıyorum.

-Ölüyor,- sesleri çalınıyor kulağıma. Her şey düş gibi geliyor bana o ara. Nasıl olup da yakalandığımıza bir türlü akıl erdiremiyorum, inanamıyorum.

Sivas'a sabahın beş buçuğunda falan geldik. Ortalık aydınlanıyordu.

Vali de geldi.

Ameliyat salonuna aldılar beni.

Sivas Emniyet Müdürü, yaşamamdan umudunu kesmiş olmalı ki, ölmeden önce ifademi almaya çalıştı.

Görevini eksiksiz yapmaya çalışıyordu. Ameliyat masasındaydım ve başıma dikilmiş sorular soruyordu:

-Nereye gidiyordunuz?-

-Diyarbakır dolaylarına.-

-Ne yapacaktınız orada?-

-Sığınabileceğimiz bir köy bulabilirsek orada kalacaktık, olmazsa dışarı çıkacaktık. -

-Komünist bir ülkeye mi sığınacaktınız?-

-Komünist olmayan bir ülkeye gidecektik: -

Böyle sormuştu, böyle söylemiştim. İfademde yazılıdır bunlar.

Sonra ameliyat ettiler beni.

Ameliyat eden doktor, demokrat bir insandı, gerçek bir doktordu. Başka bir doktorun eline düşseydim ölebilirdim.

Bir ara Emniyet Müdürü, -Deniz'in ifadesine göre, yanınızda başkaları da varmış, kaçmışlar,- dedi.

Ona bağırığımı hatırlıyorum.

Yakalandığımıza bir türlü inanamıyordum. Her şey düş gibi geliyordu bana, ciddiye alamıyordum.

Ameliyattan çıktığımda, ayağımdan karyolaya zincirle bağlanmış olduğumu gördüm.

Odada polis vardı.

Doktor sık sık geliyordu yanıma. Bir fırsatını bulunca eğiliyor, yavaş sesle, beni gerçekten rahatlatan, umutlandıran bir iki güzel söz ediyordu bana; biraz olsun yatışıyordum.

Ameliyatın ertesi günü babam geldi. Ancak bir iki dakika kadar konuşabildik. Ona neler dediğimi, neler konuştuğumuzu hatırlamıyorum.

Babam gittikten sonra durumu iyice kavradım:

Yakalanmıştık. İşte o zaman çok üzüldüm, büyük acı duydum. Ama yakalananlar yalnızca ikimizdik: Deniz'le ben. Öbür arkadaşlara güvenim tamdı. Nasıl olsa çıkabileceğimizi düşündüm.

Hastanede doktor, hemşireler, çalışan öbür görevliler, herkes bana gerçekten çok iyi davrandı.

Sivas Belediye Başkanı, -Elimden bir şey gelmiyor, -
diyordu.

Ankara'dan isteniyordum.

Ameliyatımı yapan o yürekli doktor diretti, bir
hafta falan vermedi beni.

Ya ikinci, ya üçüncü gündü, zatürree oldum.

Yolda çok üşümüştüm. Yine komaya girdim.

Sivas'ta dördüncü gündü, Hüseyin'le Nakipoğlu'nun
yakalandığını söylediler. Doktor söyledi. Çok
üzüldüm. Ateşim kırka çıktı üzüntüden.

Bir hafta sonra Ankara'ya getirdiler. Karnımda
iki hortum vardı, bir hortum da kamışta. Çok eziyetli
oldu yolculuk.

Numune Hastanesine getirdiler. Hastanenin başhekimi
AP milletvekilliği filan yapmış. Beni kabul etmedi
hastaneye. O durumda Merkez Cezaevine gönderildim.
Cezaevinde o gece sabaha kadar acıdan kıvrandım
durdum.

Merkez Cezaevine getirildiğim günün gecesi yine
komaya girdim. Sabah konsültasyon ve yine Numune
Hastanesi.

Orada bir buçuk iki ay kadar kaldım. Sürekli serum
verildi. Karnımda iltihaplanma vardı. Yemek yiyemiyordum.
Tuvalete çıkamıyordum. Sonunda iltihap durumu geçti.
Yeniden Merkez Cezaevine götürüldüm.

Numune'de toplum polislerinin odama girmesi
yasaktı. Dışarıda bekliyorlardı. Yalnızlıktan bunalınca
onları çağırtıyordum. Konuşuyorduk. Tavırları
iyiydi. Bir keresinde içlerinden biriyle aramda bir
atışma oldu, askerler tuttukları gibi alıp dışarı çıkardılar
polisi.

Odada bir başçavuş, iki üç asker, sürekli bekliyorlardı
başımda. Dışarıda da yirmi yirmi beş kişilik
bir asker topluluğu bekliyormuş. Kapımın dışında da
toplum polisleri.

Mahkeme idam kararı verecek. Ama üç, ama
dört kişiye. Verirler. Kararı yerine getirebilirlerse getirirler.

Yusuf, bu sözleri söylüyor ve yüzünden bir mutsuzluk rüzgarı geçiyor, derin bir soluk alıyor. Soruyu ben sormuştum; gücünü sormak ama sormuştum. Karşılığı bu kadar kısa ve kesin oluyor.

Ben cezaevindeyken İstanbul'da Elrom kaçırıldı. Sinan'lar vuruldu. Cihan'lar yakalandı. Mahir, Cevahir sıkıştırıldı. Üst üste geldi bu acı haberler. Başka mahkumlarla birlikte yatıyordum. Dertleşeceğim kimse yoktu. Radyoda haberleri dinlemekten nefret ediyordum. Hayatımın en büyük acılarını yaşattı bana bu haberler. Mahvoldum. Konuşabileceğim tek kişi yoktu. Mahkumların çoğu ağa mağa. -Oh, iyi olmuş,- falan diyecekler ama, ben oradayım diye konuşmuyorlar. Aslında hastanede kalmam gerekiyordu. Tuvalete bile gidemiyordum; gidersem de bin güçlük. Bir elimle karnıma takılı hortumun tüpünü tutuyor, titreyerek ve iki kat eğilerek güçle gidebiliyordum ve tutunarak durabiliyordum orada.

Haftada bir doktorlar gelip bakıyorlardı yarama. Cezaevindeyken dışarıdan yemek gelmesi müthiş sevindiriyordu beni. Babamı yeniden kazanmıştım.

Sabah, öğlen yemeklerini babam getiriyordu.

Buraya, Mamak Cezaevine gelmeden iki gün önce babamla konuştum. Burada görüş olmadığını söyledim. -Belki bir daha görüşemeyiz baba, bu son görüşmemiz olabilir,- dedim.

Çok üzüldü.

-Ben bir adamını bulurum,- dedi.

Kalktı. Sendeledi. Düştü yere. Gözleri bana dikilmişti. Çıkardılar.

Ağzından kan gelmiş dışarıda; ağlıyormuş. Üzüntüden mide kanaması geçirmiş. Hastaneye kaldırmışlar.

Annem geliyordu ara sıra. Sinan'ı, Alparslan'ı iyi tanırdı annem. Görüş günleri hep onları anıp ağlıyordu; beni bırakmıştı artık, onlara ağlıyordu.

NURHAK SANA GÜNEŞ DOĞMAZ

Ahmet abi, güzelim, bir mendil niye kanar
Diş değil, tırnak değil, bir mendil niye kanar
Mendilimde kan sesleri.

EDİP CANSEVER

13 Eylül 1971 (Cezaevinde tuttuğum günlükten): Hacı
Tonak, daha önce anlaştığımız gibi, bir yolunu bulmuş, çıkabilmiş
koğuşundan. Bizim koğuştayız. Koğuşun dibindeki iki
katlı ranzanın altıyatağındayız. Bir dostun yatağı bu. Görse
de kızmazdı. Bir ara koğuşa girince gördü bizi, çekinerek,
özür dileyerek sigara paketini aldı yeleğinin cebinden, Çıktı
gitti avluya. Can bir çocuktı. Tuncelili.

Koğuş bomboş. Dışarıda günlük güneşlik bir hava. Herkes
avluda.

İki büklümüz. Üstteki ranzanın sarkık yayları, kalın demirleri,
dik oturmamızı önlüyor.

Hacı, ufak tefek, el kadar bir çocuk. Tam yirmi yaşında.

'51 doğumlu. Kaşları ortada bitişiyor. Esmer yanık yüzünde
kapkara iki göz. Ön dişlerinde çürükler var.

Yatağın dibinde bağdaş kurmuş, duvara vermiş sırtını.

Alçak sesle anlatıyor bana. O anlatıyor, ben yazıyorum. Yazabilmem
için yavaş anlatıyor.

Bir ara şiirler, öyküler de yazmış. Bir gün buralardan çıkarsa
yazdıklarını getirecek, gösterecek bana.

Bir de roman denemesi varmış.

En çok da Yaşar Kemal'e tutkun. Anlatımında Yaşar
Kemal etkisi var gibi geldi bana.

Sık sık sorduğum sorularla yine ayrıntılar istiyorum ondan,
geri dönüşler yapmak zorunda bırakıyorum onu. Rahatlıkla
gerilere dönüyor, istediğim ayrıntıları, acılarla yüklü
belleğinden ayıklayıp çıkarmaya çalışıyor.

Anlatırken, o günlerde yaşadığı yoğun duyguları yeniden
yaşıyor sanki.

Güldüğü, yanaklarından süzülen incecik yaşları sildiği

oldu anlatırken.

Nurhak'ı ondan öğrendim. Bir zamanlar yakın dostum olan Sinan'ı ondan öğrendim. Sinan'ı, Alp'i, Kadir'i ve ötekileri. Ve bir öykü gibi yazdım onun anlattıklarını. Kaç kez yenibaştan yazdım. 'Mendilimde Kan Sesleri' sanırım şimdiye kadar yazdığım öykülerin en ilginçlerinden biri oldu.

MENDİLİMDE KAN SESLERİ

Üç ay kaldık dağlarda.

Başyurt yaylası. Yaylanın eteğinde Sinekkorkmaz, Kartal, Alişükran dağları. Yan yana üç dağ. Hemen karşısında Akçadağlar. Sonra da Nurhak dağları.

Bir sıra dağdır Nurhak.

Kulvar köyüne, Tatlar köyüne az mı indik.

Bir kış geçirdik oralarda.

Hazırlıklarla geçen aylardı bu aylar. Silah eğitimi, dağ eğitimi, her şey. Tam üç ay sürdü hazırlanmamız.

Biz dağa çıktıktan iki buçuk ay sonra geldi katıldı aramıza Sinan. On beş gün kaldı bizimle dağda.

Göksu vadisinde ikiye ayrıldık. Bir grup arkadaş aşağıya, Adıyaman yöresine inecekti. Bizse başka yöreye, Kürecik bölgesine gidecektik.

Evet, bir Amerikan üssünü havaya uçuracaktık.

Polaris deniz füzelerini yöneten askeri bir üsmüş bu.

Ayrıldık, yola koyulduk.

Çoğumuzun sırtında askeri komando kılıkları vardı. İki kişi sivildik: Ahmet'le ben. Eylem sırasında sivil olarak ikimize düşecek ayrı görevler olacaktı.

Ahmet'e 'Hemşerim' deriz biz aramızda.

Günlerdir yollardaydık. Aştığımız kum tepeler çok yormuştu bizi. Kum tepelerden aşağılara iniş daha kolay oluyordu, kayarak iniyorduk. Ama tırmanış

çok yorucuydu.

Yola çıktığımızın üçüncü günü varabildik İnekli dağına. Dağın doruğuna bin güçlkle tırmandık. Doruğu bir uçtan bir uca kesen kuru bir dere yatağı var.

Hani kütür bir karpuzla bıçağı saplayıp bir uçtan öbür uca iki kere çekersin, kayık gibi bir kocaman dilim çıkarırsın ya, İnekli dağının doruğundan da öylesine bir dilim kesilip çıkarılmıştı sanki. Ortası, çekirdeklerin biriktiği yer, bizim yürüdüğümüz çakıllı kuru dere yatağı işte; iki dik yamacın ortasında uzayıp gidiyor. Ayaklarımızın altı taşlık, çakıllık. Yürümek çok güç oluyor. Sürükleniyor gibiyiz. Çok yavaş ilerliyoruz. Takım düzeninde yürüyoruz. Aramızda onar metre uzaklık bırakarak yürüyoruz.

Sırt çantalarımız da sırtımızda. İçlerinde en vazgeçemediğimiz gereçlerimiz kalmış. Yol boyunca bütün fazlalıkları bir bir çıkarıp belirli yerlere gömmüşüz.

Nerelere neleri gömdüğümüzü çok iyi biliyoruz.

Başlarımızda, yalnızca yüzlerimizi açıkta bırakan örme yün başlıklar var. Kimi kıvrıp kalpak gibi geçirmiş başına. Kadir öyle yapmıştı.

Ara sıra çakıllara takılıp tökezleyen, düşen oluyor. Yürürken uyuklamanın sonucu.

Ay ışığında gölgelerimiz upuzun.

Sonunda kuru dere yatağı bitiyor. Bir açıklığa çıkıyoruz.

Karşımızda hafif bir meşelik. Çok genç meşeler.

Bahar almış başını gidiyor. Mayıs bitmek üzere.

Dere yatağından çıkınca nedense karşımda doğacak günü bulacakmışım gibi bir duygu vardı içimde.

Oysa geceydi daha. Sabah kendini geciktiriyordu.

Birden, ötemdeki meşeliğin içlerinden gelen bir hışırtı duydum. Bir ayak sesi vardı meşelikte.

Arkamdan gelen arkadaşlara bir uyarı ıslığı çalıp kendimi yandaki mor kayaların dibine, fundaların arasına attım. Herkes sağlı sollu bir kuytuya sindi.

Bekledim.

Meşelere sürünerek yaklaşan biriydi.

Sesler yaklaştı yaklaştı. Birden, öndeki meşelerin arasında garip bir gölge belirdi, beyaz bir karaltı: Bir attı. Beyaz bir at. Beyaz bir bulut gibiydi karanlıkta. Başı havadaydı, havayı kokluyordu.

Arkasından meşeler yine hışırdadı. İki at daha belirdi meşelerin önünde. Biri küçükçeydi, koyu renkliydi. Yeni gelen iki at, başları yerde, birşeyler yiyorlardı. Arkalarından gelen birileri olup olmadığını anlamak için fundaların arkasında, sindiğim yerde, bir süre daha kıpırdamadan bekledim. Başka gelen giden olmadı.

Üçü de bırakılmış başıboş atlardı. Bir tehlike olmadığına inanınca gizlendiğim yerden çıktım.

Ürktü atlar.

Islık çalıp arkadaşlarıma tehlikenin geçtiğini bildirdim. Islık sesi atları iyice ürküttü; başları havada, tapır tapır uzaklaştılar karanlıkta.

Fundaların ötesinde kuytuluk bir yer bulup toplandık. Herkes bırakıverdi kendini yere. Islak otların üzerine uzandık kaldık bir süre.

Tepemizde bulutsuz, som çivit mavisi bir gök. Koskocaman bir buz kitlesi sanki.

Gecenin kırağısı giyimlerimizi ıslatmıştı. Ay, sakalları yeni kesilmiş iriyarı bir adamın yüzüydü. Yerdeki karanlık ısırganların daladığı kollarım sıcak sıcak kaçınıyordu.

Birden, yakınımızda, otların arasına bir şey düştü. İki üç kişi sıçrayıp doğrulduk.

Çevreyi dinledik.

Bir şey yoktu.

Çocukluğumun dut ağaçları geldi aklıma. Gecenin

ıpissızlığında, karanlık, olmuş bir dut düşmüştü
kaba otların arasına sanki.

Orada oturup durum değerlendirmesi yaptık.

Varmamız gereken yere gün ışımadan varamayacaktık.

Tartıştık aramızda. Arkadaşların çoğu orada kalmaktan
yanaydı.

Elimizde o yöreyle ilgili ne bir harita, ne de pafta
vardı. Bölgeyi hiç tanı mı yorduk. Varmak istediğimiz
yeri biri şöyle kabaca anlatmıştı bize. Ben de uzaktan
dürbünle gözlemiştim yöreyi. Keşif görevi bana verilmişti.
Bu yüzden arkadaşların kılavuzluğunu ben yapıyordum.
Bana da sordular. Ben de orada kalmamızın doğru
olacağını söyledim.

Çok kötü bir yere çakılıp kalmıştık. Çok yorgunduk.

Elyordamıyla gel mi ştik buralara. Bundan
ötesine de elyordamıyla gidecektik. Çok gecik mi ştik.
Bu durumda da, yapmak istediğimiz eylemi zamanında
yapamayacaktık.

Arkadaşların sinirleri bozulmuştu. Herkes bir
ucundan tutup eleştiriler yağdırmaya başladı.

-Biraz daha yürüyelim,- dedi Sinan.

O konuşunca herkes susardı. Aramızda yerleşmiş
bir kural gibiydi: son sözü Sinan'a bırakırdık. Sinan
tartışmayı başlatır, bizleri dinlerdi önce. Ara sıra söze
karışır, olasılıkları kısaca belirtir, konuştururdu bizleri.
Tartışma uzayınca döner ona bakardık. Düşündüklerini
kısaca özetler, kararını açıklardı. Son söz
onun olurdu hep. O ne derse o olurdu.

Genel komutanımızdı Sinan.

Aramızda 'Hoca' derdik ona.

Kalktık, yine takım düzeninde yürümeye başladık.

Yaprak kımıldamıyordu.

Sabaha yaklaşıyorduk.

Günün ilk ışıklarıyla birlikte daha zorlu saatlerin
bizleri beklediğini seziyor gibiydim. Elimden gelseydi

günün doğuşunu geciktirirdim.
Sağımızdaki tepenin üzüm kütükleriyle örtülü olduğunu seçebiliyorduk artık.
Sol yanımızdaki meşelik, almış başını gidiyordu.
Birden ince kültürlü bir şehir yeli yüzümüzü yalayıp geçti. Sol yanımızdaki alacakaranlık meşelik bir anda kuş sesleriyle doldu. Bir kuş sürüsü başımızın üstünden akıp geçti; başımı eğmişim. Sanki geceden gündüze akıyor gibiydiler.
Tepemizde ağarmaya başlayan boşluk, belli belirsiz kuş karaltılarıyla noktalandı.
Yukarılara bakıyordum sık sık. Sabah, gökyüzünden geliyordu yine. Meşelerin tepeleri de ağarıyor gibiydi. .
Gelen gün neler getirecekti kimbilir. Güzel şeyler getirmesini ne kadar isterdim.
İçimde beliren dirilik şaşırtmıştı beni. Onca yorgunluğun üstüne, gün içime doğuyor gibiydi. Göğsüm sıkışıyor. Adımlarımı açtığımı, neden sonra arkamdan gelen ısıltı sesine dönünce anladım. Çok açılmıştım onlardan. Oldukça gerilerde kalmışlardı. Sinan'ın ısıltıydı. Beklememi işaret ediyordu. Oysa koşmak geliyordu içimden.
Onca yol yürümüştük. Bitkindik. Günün doğmasına da pek bir şey kalmamıştı. Ortalık ışımadan bu yolu aşmamızı istiyordum.
Yaklaşmalarını sabırsızca bekledim.
Birer birer geldiler:
-Önden ben gideceğim,- dedi Sinan. -Onar metreden fazla açmayın arayın.- Bana döndü: -Sen arkamdan gel,- dedi.
On metre kadar gerisinden onu izlemeye başladım.
İçimden taşıyan gelen koşma isteğini artık bastırmak zorundaydım.
Silahını tutan eli aşağıdaydı Sinan'ın. Silahının kayışı yerde sürünüyor gibiydi. Silahının ağırlığı, bir

omzunu aşığı çekiyordu.

Toprak yola indik.

Birden Sinan'ın, kollarını havaya kaldırdığını gördüm.

-Oval- diye haykırdı bize dönerek.

Durdu, yanına gitmemizi bekledi orada. Yüzünde çocukça bir sevinç vardı. Bir eliyle aşığıları gösteriyordu.

-Oval- diye seslenirken, çok yüksek sesle bağırıldığını, üzerine dikilen donuk bakışlarımızdan anladı.

Aşığıda güzelim ova, buğular içinde alacakaranlık açılıp uzanıyordu.

Gölbaşı ovasıydı karşıımızdaki. Sonsuzluk gibiydi.

Bütün bu ovayı aşacaktık.

Dizlerimin ağırlaştığını o an anladım. İçimden kopup gelen koşma isteğı bir anda uçup gitmiş gibiydi.

Çöktüm oracığa.

-Buralarda bir yerde kalsak iyi olur,- dedi Kadir.

-Güpegündüz aşamayız bu ovayı,- dedi Alp.

-Burada kalmanın ne demek olacağını düşündünüz mü?- dedi Sinan.

Kimse bir şey diyemedi.

-Düşündüğümüz her şeyi ertelemiş oluruz,- dedi Sinan.

Biliyorduk. Her şeyi ertelemiş olacaktık. Başka da çaremiz yoktu. Ama bunu kimse söyleyemedi.

-Yürüyeceğiz,- dedi Sinan ve dönüp yürüdü.

Yine takım düzeninde Sinan'ı izliyorduk. Toprak bir yolda açıklıkta yürüyorduk şimdi. Arkamdan gelen arkadaşların sürüklenen ayak seslerini duyuyordum. Bitkindiler.

Ortalık ağarıyordu artık.

Ne kadar yürüdük bilmiyorum, birden önden

gelen ıslık sesiyle uyarıldık, kendimizi yolun iki yakasına attık.

Gizlendiğim yerden Sinan'ı görebiliyordum, gri aydınlıkta.

Sinan, bizleri göremeyince güvenli adımlarla yürümesini sürdürdü. Silahını bırakmamıştı. Oysa bir yere gizleyebilirdi. Islıkla yaptığı uyarı, tehlike uyarısıydı. Silahını niye atmadığını anlayamamıştım.

Gizlendiğim yerden silahımı doğrultup bekledim.

Alacakaranlık yolun başında bir köylü belirdi.

Sinan'ın köylüyle selamlaştığını gördüm. Köylü şaşkıncı; olduğu yere çakılıp kalmıştı. Yanına gitti Sinan.

Birşeyler söyledi, birşeyler anlattı ona. Konuşmalarını duyacakmışım gibi kulak kesildim.

Köylü, eliyle koluyla yolun karşı yanını gösterdi.

Bir iki kere başını salladı.

Ayrıldılar.

Sinan yoluna yürüdü.

Köylü, ardına baka baka bizden yana geliyordu.

Önümden geçti. Otuzunda ya vardı ya yoktu. Bir haftalık sakalın çevrelediği yüzü de, yüzüne sinmiş o aşağılık korku da hiç hoşuma gitmedi. Birileriyle karşılaşacak olmaktan çekiniyor gibiydi. Çevresine bakınıp aranıyor, arada bir gerilere bakınıyor, adımlarını da giderek açıyordu. On adım kadar ötede dönüp bir daha baktı geriye, sonra da vargücüyle koşmaya başladı. Bir yerlere yetişmek istiyor gibiydi. Geç kalmak istemiyor gibiydi.

Sinan'ın ıslığıyla gizlendiğimiz kuytulardan çıktık.

Yanına varınca yolun kıyısına çöktük.

-Kimmiş?-

-Geçfark ettim adamı. Gördüğümde iş işten geçmişti.

Sizleri görmedi, değil mi?-

-Görmedi.-

-Beni, buralarda dolaşan komando erlerinden biri sandı. Sağdaki bağların bekçisiymiş.-

-Yüzü hiç hoşuma gitmedi,- dedim.
-Oturup konuşalım,- dedi Sinan. -Şu meşeliğe girelim.
Orada görmezler **bizi**.—

—**Ama** gördüler,- dedi Kadir. -O köylü gördü bizi.
-Koşarak gitti,- dedim: -Yüzü hiç hoşuma gitmedi.-
-Gelin konuşalım,- dedi Sinan.

Yandaki yamaca vurduk. Dimdikti yamaç. Çalılara,
kayalara tutunarak tırmanmaya başladık. Yukarıdaki
düzlüğe varınca uzun uzun soluklandık. Buradan,
aşağılar daha iyi görünüyordu. İki yanda tepeler
uzanıyor, uzakta, tepelerin arasındaki ova belli belirsiz
ayırdeiliyordu.

Eğimi aşınca bir buğday tarlası çıktı karşımıza.
Buğdaylar baş vermişti iyice. İncecik bir seher yelinde
koyu yeşil bir göl gibiydi buğday tarlası. Yelin ürpertisi,
dalga dalga bir uçtan başlıyor öbür uca kadar
gidiyordu. Ürpertili bir fısıltı geziniyordu başakların
arasında.

Sinan yürüdü tarlaya, başakların arasına daldı.
Biz de onu izledik.

Başaklar belimizi aşıyordu. Yarı belimize kadar
yeşilliğe batmış yarım adamlar gibiydik.

-Çabuk olun,- dedi Sinan.

Tarla bitince önümüze çıkan meşeliğe daldık. Sık
bir meşe topluluğunun orta yerinde genişçe bir çukur
bulmak sevinçlere boğdu bizi.

Sinan'ın ardınca birer birer atladık çukura. Çukurun
dibinde sarı katırtırnakları vardı.

-Arkadaşlar, burada kalamayız,-dedim.

-Niye?-

-O herifi gözüm tutmadı. Tekin bir yer değil burası.-

Sinan, silahını yere, sarı çiçeklerin arasına yatırmıştı.

-Haklısın,- dedi. -Üstelik buğday tarlasından geçerken

de bir gören olmuştur bizi. Yakınlarda bir köy olmalı.-

-Buğday tarlası köyden uzak olamaz,- dedi Metin.

Metin, köylü değildi, ama doğru söylüyordu.

-Kalk Hacı, seninle çevreyi bir gözden geçirelim,-

dedi Sinan, bana. Silahını alıp doğruldu. -Bir

gözcü koyun,- dedi çukurdan çıkarken.

-Gecikmeyin,- dedi Alp. Sesi teditgindi.

Sinan'la yürümeye başladık.

-Şuraya bak.-

Gösterdiği yere baktım. Meşelerin arasında, iki

yüz metre kadar aşağıda birkaç ev görünüyordu.

-İşte köy,- dedi Sinan.

-İnekli köyü olmalı.-

Daha açıklık bir yer bulana kadar yürüdük. Köy,

önümüze seriliverdi. Kırk elli hanelik bir köydü.

-İnekli köyü.-

Küçük bir tepenin üstündeydi köy. Tepenin ardına

doğru uzanıyor gibiydi.

-Telefon direğine benzer bir şey görebiliyor musun?-

Görünürde hiçbir telefon direği yoktu.

-Tepenin arkasında kalan kesiminde olabilir,- dedim.

Gerçekten de varmış. Telefon varmış köyde. Tepenin

ardında kaldığı için görememişiz. Sonradan anlatmışlardı:

o karşılaştığımız bekçi koşa koşa gidip

muhtara haber verince, muhtar, telefonla iletmiş haberi

jandarmaya.

Köyün yakınında bataklığa benzer genişçe bir

yer vardı. Bataklığın bittiği yerde de değişik yeşillikte

dikdörtgenlerin süslediği yemyeşil ova başlıyordu.

-Demiryolunu görüyor musun?-

-Hani nerede? Evet, gördüm.-

-Fevzipaşı hattı.-

Kıl gibi ince bir demiryolu, ovanın ortasını çizip gidiyor, çok ötelerde bir tepenin ardında yok oluyordu. Varacağımız istasyon, o uzaktaki tepenin hemen ardında olmalıydı. Yani bir kocaman ovayı daha aşmamız gerekiyordu. Önümüz engin bir ova, ardımız yer yer meşelerin ve muhbirlerin süslediği İnekli dağı, İnekli köyü.

İçimde birşeyler çürüdü.

Demiryolunun hemen bitişiğinde de bir yol gidiyordu; asfalt olmalıydı.

-Güpegündüz bu ovayı geçemeyiz,- dedim.

-Tamam, dönelim,-dedi Sinan.

Arkadaşların gizlendiği çukura döndük. Beşi de çukurun dibinde uzanıp kalmıştı.

-Biz geldik,- dedi Sinan.

Toparlanıp oturdular.

Sinan ortamıza geçti, ayakta anlattı: köyü, ovayı, demiryolunu, asfaltı, uzaktaki küçük tepeyi.

-Çok kötü bir yere tıklıp kaldık,- dedi Kadir.

Herkes Sinan'a bakıyor, çözümü ondan bekliyordu.

Bütün tasarılarımız altüst olmuş gibiydi. Üstelik çevrenin de çok yabancıydık. Hiç tanı mıyorduk buraları.

-Bu ovayı güpegündüz geçemeyiz,- dedim.

-Dönelim,- dedi Metin. -Geri dönelim.-

-Nereye dönüyorsun?- dedi Sinan.

-Dönsek iyi olur,- dedi Alp.

-Bence de,- dedi Kadir.

Ben de katıldım onlara.

-Saçmalamayın,- dedi Sinan.

-Hiç olmazsa içerilerde bir yerlere çekilelim.

Çok açıktayız,- dedi Alp.

-Köy büyük mü?- dedi Mustafa.

-Kırk elli evlik bir köy işte.—

-Girip köyü işgal edelim, yerleşelim köye,- dedi Mustafa.

Sinirlice gülenler oldu.

-Başka çözüm var mı?- dedi Mustafa.

Kadir de, Alp de birşeyler diyecek gibiydiler, sustular.

Uzunca bir suskunluktan sonra oldukça sinirli

bir tartışma başladı.

Gerçekten, kararlaştırdığımız ikinci hedefe ulaşmak çok önemliydi bizim için.

Sonunda iki kişinin, aşağıya, ovaya inmesine karar verildi. Hayır geriye dönüş yoktu artık. Böylece bu iki kişi, daha önce görevlendirilmiş arkadaşla bağlantı kuracaktı. İlk hedefteki olayda bir gecikme olmuş olabilirdi. Bunu öğrenmemiz gerekiyordu. O arkadaşla bağlantı kuramazsak, hiçbir eyleme girişemezdik. Bir de araba bulmaya çalışacaktık. Ayrıca demiryolunun da keşfini yapmamız gerekiyordu. Gerekebilir, geçecek ilk marşandize atlamak zorunda kalabilirdik. Marşandize nereden nasıl binileceğini önceden belirlememiz gerekiyordu.

Ovaya inecek iki kişiyi belirlemek güç olmadı:

Ahmet'le ben. Çünkü yedi kişinin arasında sivil giyinen ikimizdik. Bizden kimse kuşkulalmazdı.

Arkadaşlar tartışırken, ben çöküp iki Thompson'un dipçiklerini sökmeye başladım.

-Ne yapıyorsun sen?- dedi Sinan.

-Boylarını kısaltıyorum.-

-Niye? Kim için hazırlıyorsun onları?- dedi Ahmet.

-İkimiz için,- dedim.

-Saçmalama. Silahla mı dolaşacağız? Olmaz öyle şey,- dedi Ahmet.

-Buralarda silahsız ne yaparsınız? Kuş gibi avlarlar bizi,- dedim.

-Silahla dolaşamazsınız,- dedi Sinan.

-İkiniz de sivilsiniz,- dedi Alp. -Hem sivil, hem silahlı. İyi be. Hem de Thompson'larla.-

İçimde bir kapana kıştırılacağımız duygusu vardı.

Tanımadığımız bir yere gidip her yerleşmemizde bu duygu gelir yerleşir içime nedense. Yine o duygunun telaşı içindeydim. Ne olursa olsun silahsız kalmayı istemiyordum.

Dinletemedim. Kimse katılmadı bana.

Ve Hemşerim'le benim silahsız yola çıkmamız konusunda kesin karar verildi. Çaresiz boyun eğdim.

Bu tartışmalar boyunca hepimiz ayağa kalkmışız.

Karar kesinleşince anladım bunu.

Ahmet'le ben yola çıkınca, geride kalan beş arkadaş çukurdan çıkıp gerilere çekilip meşeliğin içine gizleneceklerdi.

Dağ büyük bir dağ değildi. Ne Göksu vadisiyle, ne de öbür dağlarla bağlantısı vardı. Tek başına bir dağdı. Hiç hoş değildi bu. Çok kötü bir yerde olduğumuzu biliyorduk artık.

-Gizlenin!- dedi Sinan.

-Gördü bizi,- dedi Kadir.

İçinden geçtiğimiz az ötedeki buğday tarlasına sokulmaya çalışan davarların güdücüsü çoban, görmüştü bizi.

-Kalkın, nasıl olsa gördü, gizlenmeyin,- dedi Sinan.

-Gözcü koymamanın sonu budur,- dedi Alp.

-Söylemiştim,- dedi Sinan.

Herkes çukurun içinde ayaktaydı yine.

Çoban, üstümüze geliyordu. Çukurun az ötesinde durdu. Şaşkın gözlerle süzdü bizi. Anlamsız kötü bir yüzdü.

-Merhaba hemşerim,- dedi Ahmet. Çukurdan çıktı.

Çoban karşılık vermedi. Boş boş baktı Ahmet'e.
Ben de çıktım.
-Avcıyız,- dedi Ahmet. -Bu arkadaşlarla karşılaştık.
Sohbet ediyorduk.- Çukurdaki komando kılıklı
beş kişiyi gösterdi. -Avlanıyorduk.-
Adam döndü, davarlarını haydayıp uzaklaştı.
-Yuf be!- dedi Kadir. -Herife bak, kütük gibi.—
—**Gidelim** buradan,- dedi Alp.
-Hemen gidiyoruz,- dedi Sinan. -Hadi toparlanın.-
Acele etmemiz gerekiyordu.
-Çok oyalandık,- dedi Sinan.
Gerçekten çok oyalanmıştık. Bir saate yakındır
bu çukurdaydık.
-Durun, ben de sizinle geliyorum,- dedi Sinan.
-Bizimle mi?-
—**Bir** buluşma yeri belirlememiz gerek. Dönünce
nerede bulacaksınız bizi?- Çevresine bakındı. -Nerde
senin Kalaşnikov'un? Onu bana bırak. -
Çukura atlayıp Kalaşnikov'umu aldım, okşadım
öptüm, verdim Sinan'a.
-Biraz bekleyin beni burada. Hemen dönerim:
Birlikte yukarıdaki meşeliğe çekileceğiz.-
-Güle güle gidin arkadaşlar,- dedi Kadir.
Ahmet'le bana söylemişti bunu. Belli ki yine panikteydi.
Kadir'in sık sık ortaya çıkan bir özelliği
bu. Yiğitti yiğit olmasına, ama çabuk paniğe kapılırdı.
-Gidin. Hiç olmazsa kendinizi kurtarmış olursunuz.
Bize yardım etmeniz söz konusu değil artık.—
Dargın, kırık bir sesle söylemişti bu sözleri.
-Yeter, sızlanmanın sırası değil,- dedi Sinan.

-Yolunuz açık olsun,- dedi Kadir. Belli ki içi alıp alıp veriyordu.

Üçümüz, arkamıza baka baka ayrıldık arkadaşlardan. Sinan, boynuna asılı dürbünü gözlerine bastırıp ovayı incelemeye koyuldu. Uzanıp giden demiryolunu, asfaltı, uzaktaki tepeyi...

-Öteden geçen karayolunu da gördüm,- dedi.

-Biraz daha aşağılara insek,- dedim. -Tepenin aşağısı görünmüyor. Oralarda ne var ne yok, bir görsek.-

-Evet,- dedi Sinan.

Yürüdük.

Uzaklarda tarlalarında çalışan köylüler vardı.

Köy, kırmızı damlarıyla süslüyordu tepenin o yanını.

Köyün hemen arkasındaki sırta yayılmış kuzular, bembeyaz çocuk dişleri gibiydi yemyeşilin ortasında.

Ortada olağanüstü hiçbir şey yok gibiydi. Her şey yolunda gibiydi.

Kuzuların arasında koşuşan iki çocuk gördük.

Bir ağaçtan ötekiye sekerek ilerliyorduk.

O uzaklarda, tarlalarında çalışır gibi görünen köylü kardeşlerimizin hepsinin önceden silahlandırılmış kişiler olduğunu nereden bilebilirdik? Çok kurnazdılar doğrusu. Bunu sonradan öğrenecektik. Kahrolacaktık. Meşeler giderek seyreliyor, cılızlaşıyordu. Ağaçlık, bizler için koruyucu bir sığınak olmaktan çıkıyordu artık.

-Bizi görebilirler,- dedim.

-Çok dikkatle bakmazlarsa göremezler,- dedi Sinan.

Elinde dürbün, dikkatle çevreyi tarıyordu.

-Herkes işinde gücünde,- dedi. -Bu çok iyi.-

Benim silahımdı omzundaki. Çaprazlama baş aşağı asmıştı. Namlusu yere dönüktü.

-Biraz daha yürüyelim,- dedi. -Buralarda buluşamayız.

Tepenin aşağılarını daha iyi görebilmek için biraz

açıldım arkadaşlardan, biraz daha aşağılara inmeye çalıştım.

Ansızın, az ötedeki çalıların hışırdadığını duyup ürperdim. Çalı yığınının içinden bir tüfek namlusunun üzerime çevrildiğini görünce, -Sinan!- diye bağıırıp kendimi yere attım. Yere düşerken namludan fıskıran ateşin sesini duydum. Kurşunlar sırtımın üzerinden vınlayıp geçiyordu.

Ateş kesilince olduğum yerde kıvrılıp gerilere, bizimkilere baktım. Ahmet de yoktu görünürlerde, o da benim gibi kendini yere atmış olmalıydı.

Ne kötüydü, ikimiz de silahsızdık.

Biraz daha dönünce Sinan'ı gördüm. Kırk elli metre kadar gerisinde de Kadir'i. Kadir ne zaman çıkıp gelmişti? Çukurdan en az beş yüz metre açılmıştık çünkü. Silah sesine gelmiş olamazdı.

İkisi de bana nereden ateş edildiğini kestirmeye çalışıyor gibiydiler. Çevreyi kolluyor, ateşin yeniden başlamasını bekliyorlardı.

Sinan'ın bir elinde dürbün, bir elinde de gözlüğü vardı. Kalaşnikov, kullanmaya elverişsizdi. Omzundan çaprazlama astığı silahın namlusu yere dönüktü. Gözlüksüz pek seçemezdi Sinan. Dürbünü kullanmak için çıkardığı gözlüğünü elinde tutuyor, bırakamıyor; silahına sarılamıyordu. Gözlüğünü takınca gördü beni.

-Teslim ol!-

Döndüm. Bana ateş edilen çalılıktan gelmişti ses.

Ne yapacağımı bilemedim. On metre kadar ötemdeydi ses. Gizleniyor, ortaya çıkmıyordu.

Birden fırlayıp kalktım. Sinan'la Kadir'in atışlarına engel olmamak için, belli bir açı bırakarak koşmaya başladım. Bir çalılığın ötesine attım kendimi. Ardımdan açılan ateşin beni yakalaması olanaksızdı.

Yapıştığım yerde başımı kaldırıp çalılığı araladım.

Sinan çok açıklık bir yerdeydi. Namlusuna yapışıp Kalaşnikov'u koltuğunun altından öne kaydırıldığını gördüm. Ve yere diz çöktüğünü. Ve kendini gizleyecek bir yer bulmak için çevik adımlarla geri çekildiğini.

Çok yoğun bir ateş başladı. Ateş alanının ortasındaydım. Yattığım yerden Sinan'ı görebiliyordum.

Sinan da atışlarına başladı. Benim silahımdı. Bizim birliğin ve dünyanın en iyi piyade silahı. Kalaşnikov'un sesini hiçbir şeye değişmem.

Üst üste on kadar mermi yaktı Sinan. Kalaşnikov'un sesi bile ürkütücüydü. Karşıdakiler sustular.

Belki onlar da benim gibi Kalaşnikov'un sesini dinlediler.

Görerek ateş etmiyordu Sinan. Vurmak için de ateş etmiyordu bence. Çünkü bu konuda önceden alınmış kesin kararımız vardı.

Ben hala önemli bir pusuya düşürüldüğümüz kanısında değildim. Sanırım Sinan da benim gibi düşünüyor, durumu pek önemsemiyordu.

Kalaşnikov'un yeniden ateşe başladığını duyunca gizlendiğim yerden fırlayıp koşmaya başladım. Koşarken, Sinan'ın da koşmakta olduğunu gördüm. Attım kendimi yere. Ahmet de koşarak uzaklaşıyordu.

Silahını almaya gidiyordu belki. Kadir gerilerdeydi. Onun silahı kısa menzillidir. Ateş etmeden uzaklaşmaya çalışıyordu.

Sinan'ın atışları, Kalaşnikov'un sesi, karşıdakileri şaşkına çevirmişti anlaşılan. Ateşi kesmişlerdi yine.

Yattığım yerden fırlayıp yine koşmaya başladım.

Arkamdan yoğun bir ateş başladı üzerime. Kapaklanıverdim yere. Sinan'ın da ateş ede ede bir çalı yığınının ardına gizlendiğini gördüm.

Başımı kaldırınca karşımda gördüğüm meşelik rahatlattı beni. Oraya sığınabilirsem açık hedef olmaktan kurtulacaktım. Sanırım arkadaşlarım da ateş çemberinden sıyrılmak için uzayıp giden bu fidanlığa atacaklardı kendilerini. Kurtuluş meşelikteydi.

Kurşunlar sağımdan solumdan sekip gidiyordu.

Fidanlıkla aramdaki uzaklığı kestirneye çalıştım.

Ateşin seyrelnmesini bekledim. Bir boşluktan yararlanıp fırladığım gibi meşeliğe doğru koşmaya başladım.

Zaman kaybetmemek için, koşarken sağa sola şaşırtmaca yapmıyor, dümdüz koşuyordum. Göze almıştım

bunu. Kurtuluş meşelikteydi.
Oldukça yaklaşmıştım ki, birden karşımdaki o meşelikten de ateş başladı üzerime. Şaşkına dönmüştüm. Hiç beklemiyordum. Uçarak kapaklandım yere, otların içine. Yamyassı oldum, yapıştım otlara. Yerin yüzeyine indim sanki.
Bu kez arkalı önlü ateş ediyorlardı. Kurşunlar saçlarıma değıyor gibiydi. Her an vurulmayı bekliyor, daha da gömölüyordum yere.
Başımı yana çevirip yanağıımı otlara yapıştırdım. Böylece kafamı biraz olsun hedef olmaktan korumuş oluyordum.
Burnumun dibindeki papatyanın bir kurşunla koptuğunu gördüm. Hiç bu kadar yakından, bu kadar dipten gözlememiştim papatyaları. Toprak düzeyindeydim ve otların üzeri beyaz papatyalarla doluydu. Ağaç gibiydiler. Göz düzeyimin daha üstündeydiler çünkü. Atılan kurşunlarla kopuyorlar, eğiliyorlar, kırılıyorlar, dağılıp parçalanıyorlardı.
Başımı bir ara hafifçe kaldırıncı, bembeyaz papatyaların az ötesindeki kırmızılığı gördüm. Ateş harmanı gibi gelincikler vardı ötede.
Yine yapıştım yere. Düştüğümüz pusunun önemini kavramıştım artık. Kurtulma umudum kalmamıştı. Meşelerin içinden ateş edenlerin kalkıp üstüme gelmelerini bekliyordum. Ama ateşi kesmiyorlardı. Az sonra ateşi kesecekler, gelip başıma dikileceklerdi. Ürperdim. Gelecekler, başucumda duracaklar, belki sırtımın ortasına, ense köküne, kafama dolduracaklardı kurşunları.
Papatyalar giderek seyreliyordu. Yavaşça başımı kaldırmayı, denedim ve papatyaların gelinciklerin arasından Sinan'ı gördüm. Tepedeydi. Belli ki o da meşeliğe sokulmaya çalışıyordu. Rahat nişan alabilmek için Kalaşnikov'un dipçliğini açmıştı. Ama çok açıklık bir yerdeydi Sinan. Seyrek atışlarla yürüyordu, ta-ta-ta'larla. Çok sakindi. Birden sarsıldı. Bacağını tutarak yere kapaklandığını gördüm. Fırlayıp yanına gitmek geldi içimden, ama burnumun az ötesinden geçen deli bir kurşunla yine yapışiverdim

otlara.

Gözlerimi aralayıp başımı biraz kaldırıncı Sinan'ı yine ayakta gördüm. Sırtındaki çantasını bile bırakmamıştı. Yavaş da olsa aksayarak yürümeye çalışıyordu. Ta-ta-ta'larla yürüyordu yine. Çok seyrek ateş ediyordu. Mermileri hesaplı harcadığı belliydi. O an bir silaha duyduğum kadar hiçbir şeye özlem duymamışım. Yaşamımda duyduğum en büyük özlemdi. Ve bütün dünya, bütün yaşam, o an Sinan olmuştu benim için. Başka hiçbir şey düşünemiyor, ona bakıyordum. Sanki eriyip yok olmuşum ve Sinan olarak bulmuşum kendimi. Yattığım yerden, papatyaların gelinciklerin arasından gördüğüm, yaralı bacağını sürüyerek yürümeye çalışan o insan bendim artık. Sinan'la bütünleşmişim. Sanki elim tetiğe dokunuyor ve akıyordu kurşunlar ta-ta-ta'larla. Ve baldırına yediği kurşunun acısını baldırımında duyarak, savrulup giden bacağımı bırakmamaya çalışıyordum. Kulağımı sıyıran bir kurşunla yere yapışıp gözlerimi yumdum. Yağmur gibi aktı üzerimden kurşunlar, bir kuş sürüsü gibi.

Gözlerimi aralayıp bakınca öbür arkadaşları da gördüm. Beş yüz metre kadar ötedeydiler. Bir çalıdan ötekine atlayarak, sekerek, sinerek ilerliyorlardı. Önde Alp vardı. Onun arkasında Kadir. Onun ötesinde de Mustafa. Metin'le Ahmet'i göremedim. Çok sakindiler. Önemli bir pusuya düşürüldüğümüzün pek farkında değil gibiydiler.

Yüzüm gözüm, sağımda solumda toprağa saplanan kurşunların savurduğu otlarla, topraklarla dolmuştu.

Ter içindeydim. Üşüyor gibiydim. Artık ne Sinan'a, ne ötekilere hiçbir yardımım dokunamayacağını anlayınca inledim, kıvrandım orada. Çaresizdim.

Sinan da sonunda durumun önemini anlamış gibiydi.

Bana öyle geldi. Ağaçlığa sığınmaktan vazgeçtiğini gördüm. Yönünü değiştirdi birden. Alp'gilin yürüdüğü yönde yürümeye başladı.

İşte tam o sırada, vurulmayı da göze alıp fırladım yattığım yerden. Olanca hızımla meşeliğe doğru koşmaya başladım. Bilinçsizce bir koşuydu bu. Kurşunların üstüne doğru koşuyordum. O ağaçlıkta kurtuluş

olmadığını çok iyi biliyordum oysa. Çünkü meşelerin
arasından üzerime ateş ediliyordu. Düşe kalka

koşuyordum çalıkların otların arasında.
Hep ölümü yeşil bir yerde düşünmüşümdür. Eskiden beri.
Belki yine böyle bir istekti beni ağaçlığa çeken.
Oysa yapıştığım yerde kalıp bekleyebilirdim.
Yeşil bir yerde ölmek.
Ve kurşunların üstüne üstüne koştüğüm halde
nasıl vurulmadığıma şaşıyordum.
En korktuğum şey de vurulup ölmemektir. Kafamda,
yüreğimde bekliyordum kurşunları. Ama bacağımdan,
kalçamdan falan vurulmayı hiç istemiyordum.
Üç yıl kadar önce, bacağıma bir kurşun yemiştin.
O günü yeniden yaşamak istemiyordum. Bacak
senin olmuyor o anda, kopup ayrılıyor senden, savrulup
gidiyor sanki.
Duyarsız, uçan bir bacakla düşüp kalkmak istemiyorsun.
Acısını düşünmüyor insan ilk anda. Uzun süren
bir tedavi ve acı düşünülüyor. İlk anda duyulan o
garip duygu, o şaşkınlık geliyor akla. Savruluş.
Bütün bunları düşündüm mü orada, bilemem,
ama bilinçsizce de olsa çok kısa bir süre içinde yaşadım
bunları.
Ve düşe kalka koşuyorum meşelere doğru. Bir
atıyorum kendimi yere, bir kalkıp koşuyorum. Yatıp
kalkışlarım da bilinçsizce. Ağaçlığa varana kadar kimbilir
kaç kere yatıp kalktım.
Ve vuramadılar beni.
Yerde yatıyordum. Soluk soluğaydım. Tek kurşun
yoktu etimde. Hiçbir yanımda savrulup gitmemişti.
Yaşıyordum.
Ateş kesilmişti.
-Teslim ol!
Ses çok yakınımdaydı.
Yavaşça dönüp gerilere baktım. Onları bir daha
görmek istedim.

-Teslim ol!-

-Olmuyorum! Vurun benü-

Bekledim: Kimse gelmiyordu üstüme.

Uzakta, tepenin ortalarında birden yine Alp'le Sinan'ı gördüm. Aynı yönde yürüyorlar, Alp, Sinan'a yaklaşmaya çalışıyordu.

Bulunduğum yerden, sağımdan solumdan bir sürü namlu, ateş kusuyordu onların üzerine.

Alp, Sinan'ın yaralı olduğunu anlamış olmalıydı.

-Teslim ol!-

-Olmuyorum!-

Belli ki, büyük bir şaşkınlık vardı adamlarda. Bir an uzaktakilere ateş etmeyi kestiler, benimle uğraşmaya başladılar. Koşarak üstlerine gelmemi kavrayamamış olmalıydılar.

Bir yüz belirdi meşelerin ötesinde. Tüfeğine mermi sürüyordu. Gözleri büyümüştü, yuvalarından fırlayacak gibiydi. Az ötesinde yerde yattığımı görüyor, beni öldürmek için silahını hazırlıyordu. Bir yandan da,

-At silahını!- diye bağırlıyordu.

-Silahım yok!- diye bağırdım..

Çok açıktaydım. Gizlenecek bir şey yoktu bulunduğum yerde. Yine de -Teslim ol! Silahını at!- diye bağırlıyordu. Silahına mermiyi sürüşü bile bilinçsizceydi. Yüzükoyun yatıyorken birden döndüm olduğum yerde. İşte o sırada ateş etti üzerime, tutturamadı. Döne yuvarlana bir meşeye gidip tutundum. Bir el daha ateş etti.

-Ateş etme! Teslim oluyorum!- diye bağırdım sonunda.

Bir sessizlik oldu. Sanıyorum o da öldürmek için ateş etmiyordu. Çünkü bir el daha ateş etti. Durdu. Çıktı meşenin ötesinden. Göz gözeydik şimdi. Bilincim daha bir yerine gelmiş gibiydi. Ateş etmeyeceğini

anladım. Yavaşça dönüp başımı yere koydum, uzaklara baktım. Görebiliyordum:

Alp'le Sinan yan yana yürüyorlardı şimdi. Sinan'ın aksaması daha azalmış gibiydi. O çıplak tepeye doğru gidiyorlardı.

Birden o tepeden de üstlerine yaylım ateş başladı.

Alp, Sinan'a iki adım kala birden sarsılıp öne doğru bükülüyordu. Boynunu tutuyor, toparlanmaya çalışıyordu. Yarayı boynundan almış olmalıydı. Gidip Sinan'a tutunmayı denedi. Sinan, bir kolunu Alp'in beline sardı. Alp'in bir kolu da Sinan'ın omzundaydı. Birlikte sürükleniyorlardı şimdi, iki yaralı.

Ve birbirlerinden kopup düştüler yere. İkisinin de, düştükleri yerden ateşe başladıklarını gördüğüm anda, sırtıma inen dipçikle son görüntü de siliniverdi.

Bu onları son görüşüm oldu: Alp karşıki çıplak tepeye, Sinan bizden yana ateş ediyordu.

Ellerindeydin artık. Bir an, dipçikle vuranın silahına yapıştım, çekip almaya çalıştım elinden; sol mememin altına, kaburgalarımın ikinci dipçığı yiyince acıyla yumulup kendimden geçer gibi oldum. O bayılma, kendimden geçme anında, Sinan'ın bir sözü yankılandı içimde: -Ulan bunlar bizi yakalar, elimize kolumuza zincir vurur, sokaklarda sürürler,- derdi. -Sonumuz bu olabilir,- derdi. O geldi aklıma. Sinan'ı düşündüm, Alp'i düşündüm o vurulup öne bükülmüş durumuyla. Bunları oyarı baygınlık, bulanıklık içinde düşünüyordum. Sonra birden Kadir'i düşündüm.

Onu son görüşümdü: Başında yün başlığı vardı, yanlardan yukarı doğru kıvrımış, kalpağa benzetmişti; ateş ederken yere çömelmiş, hafif yana kaykılmıştı; ağzındaki tek altın dişi de her zamanki gibi sabah güneşinde ışıltıyor olmalıydı. Ellerine kollarına vurulmuş zincirlerle Kadir'in sokaklarda sürüklenişini görür gibiyken, başıma yediğim yeni bir dipçik darbesiyle eridim gittim.

Ayıldım. Yatıyordum. Nasıl suyun derininde kalırsın, üste çıkmak ister bir türlü çıkamazsın, bunalırsın, ya da bir boşluğa düşersin de soluk alamazsın ayılırken öyle oldum. Sonra belli belirsiz kırıntılar, küçük aydınlık noktacıklar...

Kollarımı arkamdan bağlamışlardı. Belimdeki lastik

kemeri çıkarıp bileklerimden bağlamışlardı.
Sinan'la Alp'i son gördüğüm yeri tanıdım uzaktan.
Yoktular artık. Çekilmiş olmalıydılar.
Birden Sinan'ın ölmüş olabileceğini düşündüm.
Sinan'ın da, Alp'in de. Bunu düşünürken, birden Kalaşnikov'un sesi, Sinan'ın yaşamakta olduğunu dağa taşa duyuruverdi.
-Gülme lan!-
Gülümsemişim demek ki.
Bizden yana ateş ediyorlardı. Kurşunlar yakınlarımıza düşüyordu.
Biri, kafamın üzerine çökuverdi. Önce, vurulup üstüme düştüğünü sandım. Değilmiş. Hem kendini kurşunlardan korumak, hem de beni kaçırmamak için böyle yaptığını anladım.
Yirmi metre kadar ötede de bir başkası, bir meşenin ardına diz çökmüş, ateş ediyordu uzaklara, bizimkilere.
Birden olanca gücümü toplayıp attım üzerimde oturanı, kalktım ayağa. Silahı da fırlamıştı elinden.
Ayaktaydım işte. Önlerindeydim. Vursunlar istedim.
Fırlayıp aldı silahını yerden, namlusunu bana çevirdi.
Öteki de uzaklara ateş etmeyi kesmiş bana çevirmişti silahını. Kesin vuracaklardı şimdi. Arkadaşlarımın ateşi de birden kesilivermişti. Ayağa kalkınca beni görmüş olmalıydılar. Yerde dizlerinin üzerinde duran, karşı ateşin kesilmesinden yararlanıp ayağa kalktı, ardına dolandı; kolunu boynuma geçirip sıkmaya başladı. Sonra da dizini belime dayayıp arkaya büktü beni, çöktetti yere. İkisi de iki yanıma gelip uzandılar. Süngülerini iki yandan boğruime dayadılar. Kıpırdatmıyorlardı bile. Her şeyi kabullenip salıverdim kendimi, yayıldım kaldım.
Ağaçların kıpırtılı yapraklarının ötesinde masmavi, bulutsuz bir gök vardı. İşte o an, beni öldürmeyeceklerini bir kez daha anladım. Nedense, arkadaşlarımın gelip beni kurtarabilecekleri düşüncesi de yayıldı içime. Sinan yaralıydı ama yaşıyordu. Kadir'i ateş ederken görmüştüm; yara bile almamıştı. Alp'in boynundan aldığı yaranın öldürücü olmadığı belliydi.
Ahmet'le Metin'i hiç ortalarda görmemiştim. Mustafa'ya da bir şey olduğunu sanmıyordum.

Şimdi silah sesleri daha uzaklardan, daha seyrek duyuluyordu. Kurtuluş umudu, doğduğu gibi bir anda sönüverdi içimde. Geriye çekiliyor olmalıydılar. Çekildiklerine göre de burada yalnız başıma kalmıştım. Meşeliğin içindeki silahlı kalabalık da ayıldığımdan beri görünmemişti. İki yanımda yatan iki kişiyle baş başa bırakıldığımı anladım. Sağıma dönüp baktım: İki ürkek kara göz bana bakıyordu. Süngünün boğruına itildiğini anlayıp toparlandım. Gözlerini kırpmadan dümdüz bakan bu iki şaşkın kara gözden bakışlarımı koparıp yavaşça öbür yanıma döndüm: Kumral, kirli bir yüzdü. Gözleri çipil. Sağ yanağının ortasında eski bir çıban izi. Beni yakalayıp yere yıkan buydu. Öbüründen daha iriydi. Bakışları da daha kötüydü. Kendisine daha önce anlatılan bizim yüzümüzle, karşısında duran bu benim yüzüm arasında bir benzerlik kurmaya çalışıyor, belli ki kararsız kalıyordu. Beni kafasında bir yere oturtamadığı belliydi. Geri çekilip dizlerinin üzerinde doğruldu. Öbürüne de kalkmasını söyledi. Kalktılar. Uzaklara baktılar. Sonra meşenin dibine çöküp oturdular. Silah sesleri çok uzaklardaydı şimdi. Çipil gözlüsü, göğüs cebinden sigara paketini çıkardı. -İçer misin?- İstemedim. -Geç otur şuraya.- Gösterilen yere, öbür ağacın dibine, bir kertenkele gibi, dizlerimi ve omuzlarımı kullanarak, kıvrıla kıvrıla gittim. Sırtımı ağaca dayadım. Baktım: uzaklarda artık kimseler görünmüyordu. -Nerelisin hemşerim?- -Malatyalıyım.- Malatyalı oluşum, ona pek bir şey anlatmamıştı. Başını salladı. Acıyan gözlerle bana bakarak sigarasını tüttürdü. Sesler duyuldu. İkisi de fırladılar.

-Bizimkiler,- dedi kara kuru olan.

Az sonra ağaçların içinden askerler çıkıp geldi.

Başlarında bir yüzbaşı vardı.

-Silahı yoktu bunun, değil mi?-

-Yoktu komutanı m. -

Başıma geldi dikildi.

-Adın ne?-

-Hacı.-

-Kalk bakalım Hacı, gidiyoruz.-

Ellerim arkamdan bağlıydı. Güçlkle kalktım.

Dürterek yönümü belirlediler.

Birliğin arasında yürüterek arkadaki yüksek yola

çıkardılar. Askeri araçlar sıralıydı yolda. Buradan bütün

aşağısı görünüyordu. Yüzbaşının bindiği aracın

arkasındaki Jeep'e soktular beni.

Yola koyulduk,

Hala Kalaşnikov'un sesi duyuluyordu uzaklardan.

Nerede olduklarını kestirebiliyordum. O uzaktaki

ağaçlıklı yerdeydiler.

Aşağıdaki tarlalar, seyrek ağaçlıklı yerler kum gibi

asker kaynıyordu. Aralarında köylüler de vardı.

Nasıl bir pusuya düşürüldüğümüzü şimdi çok iyi anlıyordum.

Hiçbir şey yapamamış olmanın ezikliği

içinde dayanılmaz bir hüznle doluydum.

Arkadaşlarımın bulunduğunu düşündüğüm o

ağaçlıklı yer, Jeep'in sarsıntıları arasında bir görünüyor,

bir kayboluyordu. O yörenin en kötü yeri idi.

Yolun sağına çekilip durduk. Büyük bir askeri

konvoy yolu tozutarak solumuzdan hızla geçip gitti.

Kamyonların içleri silahlı erlerle doluydu. Nereye yetişmek

istediklerini biliyordum artık. Ağlamak istemedim.

Tuttum kendimi.

Bir süre sonra köye vardık. Köylüler Jeep'in çevresini

sardılar. Arabadan inince söverek üzerime yürüdüler.
Beni linç etmek istedikleri belliydi.

-Dağılır!- diye bağırdı yüzbaşı.

Çevremi saran erlerin arasında yürürken, yüzbaşıya yaranmaya çalışan köylülerin davranışlarında ikiyüzlü birşeyler var gibiydi. Ben de köyde büyüdüm, köyden geldim, ama oldum bittim sevemedim köylülüğü. Baktım da yüzlerinde erkekçe olmayan birşeyler vardı.

Bir duvarın dibine götürdüler. Önce orada beni kurşuna dizecekler sandım, duvarın önünde.

-Kimseyi yanaştırmayın yanına!- dedi yüzbaşı, yürüdü gitti.

Köylüler, erlerin ötesinden bana, vahşi bir hayvana bakar gibi bakıyorlardı. Beni daha yakından görebilmek için itişip kakışıyorlardı. Erler beni bırakmışlar, şimdi köylülerle uğraşıyorlardı.

Birden gençten bir köylü, erlerin arasından sıyrıldı, üzerime geldi, elindeki sopayı kafama indiriverdi. Yerden doğrulup kalkınca, ansızın bacağına, kaval kemiğine olanca gücümle bir tekme savurdum, sonra da tükürdüm suratına.

Deliye döndü köylü. Çıldırdı. Yeniden toparlanıp saldırdı üzerime. Omuzum kırıldı sandını. Sopa iki parça oldu omzumda. Sonra köylülerin tekmelerine erlerin de tekmeleri yumrukları karıştı; yığıldım duvarın dibine.

-Açılın! Açılın dedim!-

Bir kadın sesiydi.

-Batasıcalar! Niye vuruyorsunuz oğluma?-

Bıraktılar dövmeyi, çekildiler.

Başımı kaldırıp baktım: Çok ihtiyar bir köylü kadındı. İki büklümdü. Geldi sokuldu yanıma. Diz çöktü, karşıma oturdu. Yarılan yanağıma sürdü buruşuk elini. Yüzümü okşadı. Döndü arkasındakilere:

-Niye vuruyorsunuz oğluma?- dedi yeniden.

Yazmasını çekip sıyırdı başından, okşargibi, yanağımdaki kanı sildi yavaşça.

Sanıyorum yüzümde hiçbir kıpırtı, hiçbir duygulanma belirtisi olmadı o anda. Etkilemedi beni o kadın.

Ötede sıralanmış yüzlere bakıyordum bir bir. İğrençtiler.

On beş yirmi kişi kadardılar. Çoğunun yüzünde yarım kalmış bir isteğin, doymamışlığın izleri vardı. Çocuklar da vardı aralarında. Eli sopalı köylü öndeydi.

-Ağanın oğlu, bırak o sopayı elinden;- dedi ihtiyar kadın. Ağanın oğluymuş; elindeki kırık sopaya daha bir sarıldı.

Birkaç kişinin bakışlarında, öyle yapmamaları gerektiğini okur gibi oldum. Ya gözlerini kaçırıyorlar, ya arkalarını dönüyorlardı gizlice.

-Köy odasına getirin onu!-

Komutanın sesiydi.

Yerden kaldırıp köy odasına götürdüler beni. Basıkça bir odaydı. Bir tahta sıraya oturtttular. Başıma bir jandarma bırakıp çıktılar.

Jandarma, elinde silahıyla, küçük masanın yanındaki alçak iskemleye oturdu.

Dışarıdan köylülerle görevlilerin anlaşılmaz konuşmaları duyuluyordu.

Birden, nicedir silah seslerinin duyulmadığını anladım.

-Ben Malatyalıyım,- dedi jandarma.

İki günlük sakalıyla iyi bir yüzdü.

-Sana hiç vurmadım,- dedi jandarma.

Ne demek istiyordu? Demek hemşeriydik. Ama benim Malatyalı olduğumu nereden bilecekti ki?

Kapı açıldı. Bir er elinde bir bardak çayla girdi içeri.

-Al iç.~

Kollarım arkamdan bağılıydı ve bana çay sunuyordu.

~AI.~

-İstemem!- dedim sertçe.

Ellerim bağılı olmasa içerdim.

Er, çayı masaya bırakıp çıktı.

Dışarıda köylülerin sesleri daha yakındaydı şimdi.

Pencerenin hemen dibinde konuşuyorlardı. Oturduğum

yerden dışarısını göremiyordum. Konuştukları

şeyler az da olsa duyulabiliyordu. Duyduğum konuşmalar

hiç etkilemiyordu beni. Ama anladığım kadarıyla,

heriflerdeki o ilk şişirilmiş öfkenin yerini yavaş

yavaş bir acıma duygusu alıyordu.

-Yazık yahu.-

-Çok da genç.-

-Daha çocuk be.-

Bu sözler beni daha da duygusuzlaştırıyordu.

Bir sessizlik oldu.

-Bizimkiler geliyor!- diye bağırdı biri dışarıdan.

Bir süre sonra gelenlerle bekleyenlerin konuşmaları

duyuldu.

-Çoğunu geberttik,- dedi biri.

-İkisi kaçıp kurtuldu. Namussuz herifler. Ama

asker yakalar onları.-

-Birini ben vurdum,- dedi biri.

Bir araba sesi duyuldu. Koşuşmalar oldu. Kapı

sertçe açıldı.

-Kalk bakalım, gidiyoruz.-

Şişmanca bir başçavuştu. Kolumdan tutup dışarıya

doğru itekledi beni. Köy odasının önüne çıktık.

Biriken köylülerin yüzlerini bile görmek istemiyordum.

Ama geldiğimden daha kalabalıktılar. Kiminin elinde av tüfekleri vardı. İte kaka Jeep'in içine soktular beni. Arkaya oturtular.

Birden tanıdım Mustafa'yı. Arkada, yanımda kaykılmış yatıyordu. İnliyordu. Üstübaşı kan içindeydi. Kolunda ve pantolonunda kan daha yaygındı. Çok biçimsiz oturtmuşlardı. Belli ki oturttukları gibi kalmıştı. Yatmayla oturma arası, öylece kaykılıp kalmıştı oracığa.

Başçavuş öne geçti. Jeep, köylülerin bağrıışları, sövgüleri arasında hızla yola koyuldu.

Gülünün Solduğu Akşam 129-9

Güçlükle dönüp baktı bana Mustafa. Yüzünden bir sevinç esintisi geçti. Bakıştık. Acı çeken o gözlerde, yenik düşmüş olmanın ezikliği, mutsuzluğu vardı. Yaralarının çok acı verdiği belliydi. İnlemesini tutmaya çalışıyor, ama aralıklı olarak acılı sesler çıkarıyordu.

-Bir şeyin var mı?- diye sordu fısıltıyla Mustafa.

-Yok Endi,- dedim.

Onu aramızda 'Endi' diye  ağırırdık.

Müthiş bir suçluluk duygusuyla doldu i im.  lm ş olmalıydım, diye düşündüm.

-Siz iyi kurtardınız canınızı,- dedi başçavuş.

Hiç hoşuma gitmedi bu sözler.

-   arkadaşınız öldü,- dedi başçavuş.

Dönüp Endi'ye baktım, yüzü öte yana dönüktü.

Kıpırdamadı bile.    arkadaşımız.    kişi. Biri Sinan mıydı? Ya  teki ikisi?

-Kim o ölenler?- diye sordu başçavuş, Mustafa'ya.

-Bilmiyorum. Görmedim,-dedi Mustafa.

-Sen onlarla değil miydin? Onlarlaydın.-

-Ayrı düşmüştük. Bilmiyorum,- dedi Mustafa.

-Görürsünüz az sonra,- dedi başçavuş.

-Neresi burası?- diye sordum başçavuşa.

-Gölbaşı,-dedi.

Jeep durdu. İndirdiler beni.

Mustafa'nın inmesi çok güç oldu. Belli ki yaraları çok acı veriyordu. Yine de dört er, acısını arttırmamak için ellerinden geleni yaptılar. Onu alıp bir yerlere götürdüler.

Ve kapatıldığım odada sorgular başladı.

Soruları soran genç subayın önünde açık duran defteri hemen tanıdım. Endi'nin tuttuğu günlük'tü bu. o kadar söylemiştik ona, günlük falan tutma, bir gün ellerine geçerse kötü olur, demiştik. Dinlememişti bizi. Günlük tuttuğunu görmüyorduk, ama biliyorduk.

Che Guevara'ya tutkundum Endi. Onun 'Küba Günlüğü'ne, 'Bolivya Günlüğü'ne tutkundum. Hepimiz

tutkunduk Che Guevara'ya. Ama Endi'nin günlüğü o genç subayın elinde olmamalıydı şimdi.

Önündeki deftere bakıyor, sorular soruyordu.

Kısa yanıtlarla geçiştirmeye çalışıyordum. Ama her şey öylesine açıktı ki, neyi ne kadar geçiştirebilirdim? Arada susmalar oluyordu. Genç subay defteri karıştırıyor, yeni sorular çıkarmaya çalışıyordu.

O boşluklarda, o susmalarda, aylar süren dağ yaşamımız geçiyordu içimden:

Bir kış geçirdiğimiz Başyurt yaylası. Yan yana üç dağ: Alişükran dağı, Sinekkorkmaz dağı, Kartal dağı.

Sonra Akçadağlar. Nurhak. Sonra o uzun yürüyüş.

Eğir geçidi, Dikme geçidi, Kulvar köyü, Tatlar köyü.

Sonra Meydan dağları. O sessiz Helete düzü ve Helete vadisinden sonra Göksu deresi, Göksu vadisi. Orada

arkadaşlardan ayrılış. O sonu gelmez tırmanış ve o uğursuz İnekli dağı, İnekli köyü. Hiç dağın, köyün uğursuzu olur mu? Bilmem. Niye olmasın? Ya da niye olsun? Ya İnekli'nin köylüleri? Ya ölenler? Kim

onlar? Gerçekten kimdi onlar? Üç arkadaşımız. Biri Sinan mı? Yani Sinan mı ölen üç kişiden biri? Ahmet mi yoksa? 'Hemşerim' Ahmet. Başka? Başka kimse olamaz. Kimse olamaz.

Bırakıp gittiler beni orada. Bilmediğim ölümler, o üç ölü, daha da yalnız bırakmıştı beni.

Birden içimden kopup gelen ışıklı bir soruya yanıt aradım: 'Başçavuş doğru mu söylemişti bakalım?'

'Doğru muydu üç ölü olduğu?'

-Doğru değil! Doğru olamaz!- diye bağırarak dört dönmeye başladım odada.

Kapı açıldı.

-Yalan!- diye bağırdım.

-Hey, ne bağıırıyorsun?-

Bizi getiren şişman başçavuştu.

-Doğru değil. Ölmedi onlar,- dedim.

-Az sonra görürsün,- dedi başçavuş.

Birileri girdi içeri. Taşıdıkları ağır zincirleri yere bıraktılar. Arkadan bileklerime bağladıkları kemerimi çözdüler, yerine bir zincir sardılar. Sonra da yerdeki ağır zincir yığınına bileklerime doladıkları zincirle birleştirdiler. Omuzlarım ağırlaşiverdi.

-Yürü!-

Kollarıma yapışıp çekerek kapıya göturdüler.

-Nereye götürüyorsunuz?-

—Ölülerin yanına,- dedi başçavuş.

-Burada öldürün beni. Onların yanına götürmeyin,- dedim.

-Saçmalama,- dedi başçavuş. --Götürün!--

Sürükleyerek kapıdan çıkardılar. Direniyordum ama gücüm yetmiyordu. İnerken, kollarıma bağlı o ağır zincirin taş basamakları sıyrışı sinir etti beni. Yine nefti bir Jeep vardı dışarıda. İte kaka soktular beni içine. O ağır zincirleri de toplayıp içeri aldılar, ayaklarımın dibine yığdılar.

Zincir bileklerimi sıkıyordu. Bileklerim çatlayacakmış gibi sancıyordu.

Yol bitince tarlaların içine saptık. Jeep hoplaya
zıplaya gidiyordu. Sonunda bir yerde durduk.
İnişimiz de binişimiz gibi güç oldu.
Artık direnmiyordum.
Çevreme bakınca çatışma yerini tanıdım. Görünürde
kimseler yoktu. Ölüler de yoktu, öldürenler de.
O an, beni de orada öldüreceklerini düşündüm.
Ama öldürmediler. Yürüttüler. Güçlkle yürüyordum
çalılık toprakta. Ardımca sürüklenen zincir
ara sıra bir çalıya takılıyor, tam tökezleyip düşecek
gibi olurken iki yandan iki koluma girip tutuyorlardı
beni.
Bir açıklığa çıkınca birden ilerideki kalabalığı
gördüm. Nefti bir kalabalıktı.
Yürümeme yardımcı oldular. Yanlarına götürdüler.
Ne kadar çok subay vardı.
Kalabalık açıldı.
Kalabalığın ortasındaki açıklıkta yerde yatan üç
çıplak ölüyü gördüm birden.
Getiren erler, kollarımdan çıkıp beni ortalık yerde
öylece bırakıp çekildiler.
Ölüler birkaç metre ötemdeydiler. Üçünün de
üstlerinde yalnızca donları vardı. Çıplak üç ölü.
Çevreme bakındım. Ne kadar çok subay vardı.
Siviller de gördüm. Biri yerdekilerin resimlerini çekiyordu.
Birkaç subay yanıma yaklaştı. Biri, kulağımın dibinde
yumuşak bir sesle konuştu:
-Oğlum, bak görüyorsun, üç arkadaşın çatışma
sırasında öldü.—
Öte yanımda daha sert bir ses:
-Devlete karşı gelmenin sonu budur işte,- dedi.
Beni ağlatmak istiyorlar diye düşündüm. Kesinlikle

ağlamayacaktım.

Kulağımın dibindeki yumuşak ses yine konuştu:

-Albay çok iyi bir insandır. Ona doğruyu söyle.-

Hangi doğruyu?

-Tanıdın mı oğlum, kim bunlar?-

O yumuşak ses bu.

-Daha yakına götürün. Yakından görsün.-

O sert ses bu. Albay olmalı.

Kolumdan çekerek yan yana yatmış iki ölüden ilkinin başucuna götürdüler.

Hemen önümdeydi. Sırtüstü yatıyordu. İlk bakışta tanıdım: Sinan'dı. Dudaklarında kan vardı. Sağ bacağına, göğsünde ve karnında üç yerinde üç kurşun yarası. Anlaşılan kanları silip temizlemişler. Sağ bacağı hafifçe kıvrılmıştı. Kasılıp kalmıştı. Kolları iki yana açılmıştı. Baş hafif geriye düşmüştü; yastıksız arka üstü yatan bir insanın başı gibi. Gözleri kapalıydı. Uyur gibiydi. Çok rahat, çok sakin bir görünüm vardı yüzünde.

-Kim bu?- dediler.

-Uyuyan biri,- dedim, yavaşça.

-Ama kim?-

—Bir ölü belki de.-

—Ölü tabü. Görmüyor musun? Delik deşik. -

—Bir ölü,— dedim.

-Adı ne?~

Bir ölünün adı ne işe yarardı ki artık.

-Bak bakalım şu fotoğraflara. Hangisi bu, göster. -

Biri karşıma geçip sırayla fotoğraflar göstermeye başladı. İlk fotoğraf Hüseyin'in fotoğrafıydı, 'Dede'nin.

-Bu mu?-

-Değil,- dedim başımla.

-Bu mu?~

Alp'in fotoğrafıydı.

Yine salladım başımı.

-Bu,- dedim. Gösterilen üçüncü fotoğrafa eğildim.

-Bu.-

Sinan'dı fotoğraftaki. Ama Sinan'a hiç benzemiyordu.

Çok eski bir fotoğrafı olmalıydı.

-Bu mu dedin?-

-Bu.-

Telaşlandılar. Yerdeki ölünün başında toplandılar.

Eğilip bir ölüye, bir fotoğrafa baktılar. Kararsız

kaldılar. Yine kalkıp sordular.

-Bu fotoğraf Sinan Cemgil'in fotoğrafı. Yerdeki ölünün yüzü bu fotoğraftakine benzemiyor,- dediler.

-Sinan bu,-dedim.

-Doğru mu söylüyor?- dedi biri.

-Doğru mu söylüyorsun?- dedi bir başkası.

-Bak, bizi yanıltmaya kalkma. Doğru söylemiyorsan sonra çok kötü olur,- dedi daha önce duyduğum bir ses.

Yeniden çöktüler ölünün başına, yeniden karşılaştırdılar iki yüzü, yeniden kalktılar ayağa.

-Yavrum, uğraştırma bizi. Doğru söyle. Birde şu fotoğrafa bak.~

Bir fotoğraf daha gösterdiler. Hiç tanımadığım birinin fotoğrafıydı.

Başımla Sinan'ın fotoğrafını gösterdim.

-İkinci ölüye geçelim,- dedi o sert ses.

Sinan'ın hemen yanında yatan ikinci ölünün başucuna

götürdüler. Onu da otların üstüne arka üstü uzatmışlardı. Hemen tanıdım: Kadir'di. Ah, hiç aklıma gelmezdi Kadir'in öleceği. Sinan'ı düşünmüştüm de, Kadir'in ölebileceğini hiç getirmemiştim aklıma. Nasıl da hemencecik paniğe kapılırdı.

O tepede onu son görüşüm geldi gözlerimin önüne: Yün başlığını yanlarından kıvrıp kalpağa benzetmişti. Ateş ediyordu. Yere çömelmişti. Hafifçe yana kaykılmıştı. Ağzındaki o tek altın dişi de, güneş vurdu mu ışıldardı.

-Kadir mi bu?- dediler.

Onun da yüzünde Sinan'inki gibi çok rahat, çok sakin bir görünüm vardı. O da uyur gibiydi. Çıplak bir uykuda. Sanki kollarıyla Karlo'sunu, o pek sevdiği silahını tutuyor gibiydi. Belli ki Karlo'suyla ölmüştü.

-Kadir,- diyebildim.

Kollarımdan tutup yan yana yatan iki ölünün üç metre kadar açığındaki üçüncü ölüye doğru çektiler beni.

-Bu kim?~

Baktım. Tanıyamadım.

-Kim bu?~

Hiçbirine benzemiyordu.

-Söyle, kim bu?~

-Rahat bırakın, düşünsün çocuk,- dedi bir ses.

Rahat bıraktılar.

Bir süre konuşmadılar.

Neden sonra sordular:

-Kim bu?~

Döndüm: Arkamdaydılar. Kalabalıktılar. Az ötede otların üstünde yatan Sinan'la Kadir'in uyuyuşlarına baktım. Sonra yine döndüm önümde yatan genç ölüye. Kim olabilirdi? Kafamdan bütün arkadaşların

görüntülerini bir bir geçiriyor, adlarını fısıldıyordum bir bir.

Hiçbirine benzemiyordu önümde yatan ölü.

Recep olabilir mi bu? Neden olmasın? Recep.

Ama Recep nasıl gelebilirdi ki buralara? O şimdi kimbilir nerelerdeydi? Recep'e benzemiyordu belki ama, yine de Recep'ti sanki.

-Recep olabilir. —

—Kim? Recep mi dedin?—

Recep'i canlandırmaya çalıştım içimde. Recep daha tıknazdı. Önümde yatan ölü incecikti, dal gibiydi. Çıplak bedeninde mor noktalar vardı. Bir çifteden çıkan saçmaların izleri olmalıydı.

Eğilip daha yakınına sokuldum. Yüzüne baktım.

Dudakları gerilmişti. Belli ki ilk ölen oydu. Solmuştu yüzü, eskimişti. Saçları alına yapışmıştı. Sanki bir kriz anında güçlkle solur alır gibi bir görünüm vardı yüzünde. Ama hiçbir buruşma yoktu, gergindi yüzü.

Dudaklarındaki kasılma, çektiği acıdan gibiydi.

Doğrudum, niye bilmem, yine gökyüzüne baktım.

Akşam koyuluğu dolmuştu gökyüzüne. Kuşlar dolanıyordu havada. Üşür gibi oldum. Külrengi bir serinlik geldi doldu içime. Kollarımı göğsümde kavuşturmak istediim. Ama kollarımın arkamdan zincirlerle bağlı olduğunu anlayınca, nerede olduğumu

bir kez daha kavradım, bildim. Gerçeğe, önümde uzanmış yatan ölüye döndüm. Yavaşça eğildim. Yüzüne yaklaştırdım yüzümü. Ne kadar da solgundu.

Acı, donup kalmıştı yüzünde. Ağzına sinekler konmuştu, geziniyorlardı dudaklarında. Uzandım, üfledim sinekleri, kovdum. Havalanıp yine kondular.

Daha hızlı üfledim. Gözleri yarı aralıktı. Dudaklarımı uzattım, öpmek istedim onu. Ve eğilip öptüm soğumuş alından. Bir daha öptüm.

Birden boynundaki yırtığı gördüm. İlk kurşunu boynundan yiyip çöken kimdi?

İçimden yuvarlanıp gelen bir ses, sanki hiç tanımadığım bu genç ölüyle tanıştırmak istedi beni:

-Alp bu,- diyordu içimdeki ses.

Ve taştı dudaklarımdan. Bağırışım:

-Alp bu!~

Kendi bağırışım ile kendime geldim. Çevreme bakındım.

Off, ne kadar kalabalıktılar. Ne kadar yalnızdım.

Kimdi bu insanlar?

-Alp mi dedin?-

-Alp bu,- dedim.

-Alp. Hangi Alp? Soyadı ne? O da Orta Doğu'da mı okuyor?-

Soruyorlar: -Alp diye biri var mı o fotoğrafların arasında?-

Yanıtlıyorlar: -Yok komutanı m. -

-Kim bu Alp?-

-Alp bu,- dedim, sustum. Ne demek 'Kim bu Alp?' Alpaslan işte.

Artık hiçbir soruyu yanıtlamak istemiyordum.

Zorladılar, ama konuşmadım.

-Tamam. Yeter. Götürün.-

Koşuşmalar. Yine itilip kakılmalar.

Bıraksalar yığılıp kalacağım oracığa.

Sürüklenir gibi Jeep'e götürülüş.

Ardımca sürüklenen zincirin ağırlığı.

Sancıyan bileklerim.

Önde iki er; silahlarının namlularını bu kez yüzüme

sokacaklar neredeyse. Zaman zaman namlulardan

biri alnıma, biri şakağıma değiyor. Arkamda da

biri var bu kez. Ensemde bir başka namlunun soğukluğundan biliyorum bunu.

Yola çıkınca Jeep'in sarsıntıları azalıyor. Dönüp

gerilere bir daha bakmak için o anda canımı verebilirim.

Ama namlular...

Ben de önümde uzayıp giden şoseye bakıyorum.
Kimsesiz, alacakaranlık bir yol döne kıvrıla uzanıp
gidiyor önümüzde.
Nereye bu gidiş?
Bu yolun sonu nereye varıyor?
Ve birden Sinan'ın hiç dilinden düşürmediği bir
şiiir dökülüyor içimden, o akşam saatinde:
-Ölüm buyruğunu uyguladılar
Mavi dağ dumanını
Ve uyur uyanık seher yelini
Kanlara buladılar
Sonra oracıkta tüfek çattılar
Koynumuzu usul usul yoklayıp
Aradılar
Didik didik ettiler
Kırmanşah dokuması al kuşağı
Tespihimi tabakamı alıp gittiler
Hepsi de armağandı... -
Nice sonra, bir cezaevi koğuşunda, iki katlı demir
bir ranzanın alt yatağında, yanık yüzünden incecik
yaşlar akıtarak Hacı Tonak, Ahmed Arif'in bu dizelerini
okuyordu bana. Sözünün sonunu da şöyle bağlamıştı:
Sinan'ın gerçekten bir tabakası vardı; almış kim
almışsa. Bir tesbihi vardı, hiç bırakmazdı elinden;
onu da almışlar. Aklıma geldi: çakmağı da hala bendedir.
Ölümü de çok yiğitçe olmuş. Düşüp kalkıp
ateş etmiş, düşüp kalkıp ateş etmiş. Bombayı atmaya
çalışırken öldürücü yarayı almış. Bombanın pimini
çekemeden vurulmuş.
'Hemşerim? Ahmet'le Metin mi? Onlar o çatışmadan
kaçıp kurtulabilen iki kişi.

Ama hemen ertesi gün yakalanıyorlar. Hem de pisi pisine.

Yine köylüler.

Kaçıp dağda gezinirlerken köylüler çıkıyor karşılarına.

Yakalıyorlar bunları, alıp köylerine getiriyorlar.

Yok, İnekli köyü değil, bir başka köy.

Köylülerle oturup bütün bir gün konuşuyorlar.

Tartışıyorlar. Köylüler yargılıyor bunları. Sonra akılları yatmıyor. Götürüp askerlere teslim ediyorlar.

Bizden bir gün sonra yakalandılar.

KANAYAN BİRİ

Kanayan adlı öyküler kitabıma adını veren öyküyü yayımlandığı dergide okuyunca Mehmet Asal'ın çok kızdığını, bana yine anasıyla babası anlatmışlardı üzümlere.

Niğde Cezaevinde okumuş öykümü ve tanımış kendisini.

Anasına babasına oradan yazdığı bir mektupta, neler yazmıştı bilmiyorum, ama -Neden anlattınız beni Erdal Ağabeye?- dediğini biliyorum.

Dünya tatlısı iki insan. Birinde analığın bütün özellikleri, bütün güzellikleri var. Baba, kendini pek öyle duyarlı biri değilmiş gibi göstermeye çalışsa da, beceremiyor; dünyanın en duyarlı, en güzel babalarından biri.

Ne güzel anlatmışlardı o gece sevgili oğullarını, Mehmet Asal'larını.

Onlar gittikten sonra, hemen oturup yazmıştım o öyküyü.

Adını da Kanayan koymuştum. O gece karşımda kanayan iki yürek vardı çünkü. O öyküde anlattığım, Mehmet Asal değildi, hiç değildi. O ana ile babadan yola çıkmış, o gece tanıdığım o iki gerçek kişiyi yeniden yaratmaya çalışmıştım. Belki öylesine gerçektiler ki, öykümde, onlara ekleyecek sanatsal bir boyut katamadıysam, bu, o gece o iki insanın çizdiği iki gerçek kişiliğin, yeniden çizilemeyecek kadar gerçek oluşlarından, sanatsal boyutlar taşıyışlarından.

Sevdiğim öykülerimden biridir Kanayan. İdam cezasıyla yargılanan biroğulun anasıyla babası konuşurlar o öyküde. Bir ana konuşur, bir baba. Biri konuşurken, dayanamaz

sözü öbürü alır.

O gece de öyle olmuştu. Onlar konuşurken not bile almamıştım. Aklımda ve yüreğimde kalanlarla bütünlemiştim o öyküyü.

Mehmet Asal, öykümü Niğde Cezaevinin demir parmaklıkları arkasında okuyunca, tanımış kendini, kızmış anasıyla babasına.

Niye kızdığını anlayamadım.

Anlayamadım, çünkü Mamak Cezaevinin demir parmaklıkları arkasında bana anlattıklarındaki o engin hoşgörüsünü ve giriştikleri eylemler üzerine yaptığı özeleştirisini düşünüyorum da, gerçekten anlayamıyorum o öfkesini. Mamak Cezaevinde tanımıştım onu. Bir gece geç vakit bizim koğuşa getirilmişlerdi topluca. Kayseri'de yakalanmıştı Mehmet Asal.

Yanılmıyorsam, gazetelerde köylü kılığıyla çekilmiş fotoğrafları da çıkmıştı. Öylesine köylülükten uzak, öylesine kentlinin biriydi ki o fotoğrafta.

Şimdi, bir köylüyü, kentli kılığı giydirip, boyunbağı falan takıp kentin göbeğinde dolaştırmayı düşünüyorum da, gülmek geliyor içimden. Olmaz bu kadar aykırı şey. Tıpkı bir kentliyi de, köylü kılığına sokup kimseye yutturamayacağımız gibi.

Ama Sinan'lardan ayrılan, dağlarda ne yapacağını bilemeyen, çoğu kentli çocuklardan oluşan o topluluğun dağlardaki o şaşkınlıklarını, tutarsızlıklarını, çocukçalıklarını, Mehmet Asal hem de ne güzel anlatmıştı bana. Büyük bir içtenlikle anlatmıştı o gün, arka hücrelerde, Deniz'le konuştuğumuz o günlerde. Büyük bir özeleştiriydi anlattıkları.

Çocukça bir oyun çıkıyor ortaya sonuçta.

Bazan çok güzel bir oyunun sonunda çok acı bir gerçekle karşılaşabilir insan, ama oyunun çocukça güzelliğini değiştirebilir mi bu?

MEHMET ASAL

anlatıyor

Göksu vadisinde Sinan'lar ayrıldı bizden. Onunla gidemeyenler, niye gidemediklerini oturup düşündüler. Özeleştiri yaptılar içlerinden. Sinan'la gitmeyi herkes istiyordu. Ama aramızda seçme yapıldı. Önceden çatışma deneyimi geçirmiş olanlar, iyi silah kullananlar seçilip ayrıldılar ve Sinan'la gittiler. Yedi kişiydiler. İkiye bölünmüştük. İki ayrı yerde iki ayrı eylemimiz olacaktı. Sinan'la gidenler, Kürecik bölgesinde Karahan gediğindeki Amerikan radar üssünü havaya uçuracaktı, biz de Adıyaman'a gönderilen banka paralarına el koyacaktık.

Gidenlerin, ayrılırken bizlere sarılışları çok garipti. Hepsi de ölüme gittiklerini biliyor gibiydiler. Onların kurtuluş umudu olmadığını bizler de biliyor gibiydik.

Sinan, ayrılırken, -Keşke bir makinemiz olsaydı da bir fotoğraf çektirseydik birlikte,- dedi.

Ayrılış hüznü oldu.

Onlarla daha sonra Binboğalarda buluşacaktık.

Oysa iki topluluğun buluşma umudu kalmamış gibiydi.

Birbirinden kopuk iki ayrı topluluk olmuştuk artık.

Kendimizi suçladık.

Gidenler, hem gidecekleri bölgenin yabancısıydılar, hem de baskın olayından sonra olacakları pek kestiremiyorlardı. Biz de öyle. Sonrasını bilmiyorduk.

Gece ayrıldılar bizden.

Malatya'nın Akçadağ yöresinde Cibo mağarasında toplanmıştık. Banka soygunundan sağlanan paralarla kaçakçılardan alınan silahların mağarada dağıtıldığı gün nasıl sevinmiştik. Artık herkesin bir silahı vardı.

Üç ay kadar sürmüştü dağdaki yaşamımız.

Göksu vadisinde Sinan'lardan ayrılmadan önce tam yirmi üç kişiydik.

Sabahla birlikte bulunduğumuz bölgeden hemen

ayrılmamız gerektiğini düşündük. Toparlanıp yola çıktık. Öğleden sonra Göksu ırmağına indik.

Tuncer, bizim topluluğun başıydı, ama gecikti.

Bu davranışı, daha işin başında, yoldaşlık ilişkilerini çürütür gibi oldu. Herkeste bir adamsendecilik tavrı belirdi.

Göksu ırmağından karşıya geçecektik. Semih geçti.

Biz (Tuncer Sümer, Semih Orcan, Osman Arkış. Azeri:

Metin Yıldırım Türk) geçemedik. Çok deli akıyordu Göksu. Gece de bastırılmıştı.

Bulunduğumuz yer Helet köyüne yakın bir yerdi, bu yakada kalmamalıydık. Semih çırılçıplak soyunup atmıştı kendini Göksu'ya. Güçlülük de olsa karşı kıyıya geçmeyi başarmıştı. Geçerken ip kullanmıştı.

Osman, ben, Azeri, üçümüz ona parka ve silah ulaştırdık.

Kimse yardımcı olmadı bize. Herkes kendi içine kapanmıştı. Bir ateş yakıp başına geçtik. Semih'e parkasıyla silahını ulaştırmaya çalışırken biz de adamakıllı ıslanmıştık. Bizimle kimse ilgilenmedi.

Gece bastırdı. Hiçbir koruyucu önlem alınmadı.

Tam bir laçkalık vardı herkeste.

-Gece nöbet tutalım, Semih'in ötede başına bir iş gelebilir, hazırlıklı olalım,-falan dedik.

Sonunda birimiz nöbete kaldı. Bir kişiydi nöbet tutan. İlkel, kötü bir nöbetti. Geceyi öyle geçirdik. Sabah olunca biz de geçtik karşıya. Bir ip fırlattık. Semih ipin ucunu sıkıca bağladı bir ağaca. Önce senben şakalaşması oldu, sonra birer birer geçtik Göksu ırmağını.

Göksu'nun iki yanı da dik kayalıktı. Derenin öte yakasında kayalığın içinde bir büyücek oyuntu bulduk, bir süre oraya girip bekledik.

Sinan'lardan ayrıldıktan sonra ağırlıklarımızın çoğunu atmıştık. Yükümüz oldukça azdı. Bir yokuşu tırmandık; yorucu oldu. Yüklerimiz yine de fazla geldi. Çantalarımızı yeniden karıştırıp atılacak birşeyler aradık; hiçbir şeye kıyamadık.

Öyle çatışmadan falan söz edilmiyordu aramızda, ama çatışmanın yakın olduğunu seziyorduk.

Göksu'yu geçişimiz, Sinan'lardan ayrılışımızın ikinci günü olmuştu. Ertesi gün radyodan, Sinan'ların pusuya düşürüldüğünü, üçünün öldüğünü geri kalanların yakalandığını öğrendik. Şaşkına döndük. Olamazdı. Önce haberin doğruluğuna inanmak istemedik. Haberi yorumlamaya çalıştık. Haberlerde açıklanan adlar birbirini tutmuyordu. Aralarında olmayan arkadaşların adları da okunuyordu. Anlayamıyorduk. Aramızda en yetenekli olanlarım ızdı onlar; herhalde bir pusuya düşürüldüler, zorunlu olarak da bir çatışmaya girdiler, diyorduk. İlk anda içine düştüğümüz panik kısa sürdü.

Haberi duyduğumuzda Osman uyuyordu. Gidip uyandırdık onu, nedense çattık ona.

-Onlar jandarmayla karşılaştılar, çatışmaya girdiler, peki biz ne yapacağız?- diyorduk.

Öc alma duygusu doldurmuştu içimizi. Her kafadan bir ses çıkıyordu: -Gidip şurayı yakalım, şurayı yıkalım,- gibisinden dağınık öneriler geliyordu her birimizden. Devrimci sorumluluk ikinci plana atılır gibi olmuştu.

Kentle her türlü bağlantıyı kuranlar da onlardı.

Onlarsız kalınca kentle olan bağlantımız da kopmuş oluyordu.

Daha sonra radyodan İsrail Başkonsolosu Elrom'un ölümünü, Cevahir'in, Mahir'in ölümünü de duyduk. Cevahir'e çok üzüldük. Atilla (Atilla Keskin) İstanbul'a Cevahir'i getirmek için gitmişti oysa.

Kentte de çok şeyin bittiğini anladık. Cihan da yakalanmıştı. Deniz'gil yakalandıktan sonra Ankara'da da önemli bir girişim olamayacağını seziyorduk.

Bütün bu haberler, her iki büyük kentte çok şeyin bittiği duygusu uyandırdı bizde.

Önce Ankara'ya üç kişi göndermeyi düşündük.

Bu üç arkadaş, orada yeni arkadaşlar bulsunlar, ya da yakalanan öbür arkadaşları kurtarmanın yollarını arasınlar, becerebilirlerse onları kurtarsınlar, gerekirse yeni eylemlere girişsinler, diyorduk. Bütün bu konularda daha önceden hiçbir deneyimimiz olmadığı için kendimize güvenimiz de yoktu. Bütün bu şaşkınlıklar bundandı.

Yatmadık orada. Bir helikopter dolaştı üstümüzde.

Yer değiştirmek zorundaydık. Yola çıktık. Binboğalara gidiyoruz.

Yirmi dört saat önce atamadığımız, atmaya kıyamadığımız eşyalarımızı orada bıraktık. Tam savaş kılığına girdik. Uyku tulumlarımızı bile attık. Yalnızca silah, mermi ve yiyecek kaldı üzerimizde.

Birazcık başıboşlukta, atamadığımız küçük burjuva alışkanlıkları hemencecik su yüzüne fıķıveriyor.

Kısa bir süre sonra birkaç kişide bireyci davranışlar beliriverdi. Özellikle yiyecek konusunda. Yemek işi bir dert. Aç aına yrnmyor. On dört kişiyiz. Yiyecek, teberimiz çok kısıtlı.

-Bir kapta ikişer kişilik pisin,- dedik.

Bir arkadaşımız, yarım mataralık pirinç ve yağ koydu kabına; yani iki kişilik değil bir kişilik yemek yapmaya kalkıştı. -Ben yemeğimi fazla yapmam. Beş dakika sonra ne olacağımız belli değil, o zaman aç kalırım,- dedi.

Yani herkese paylaştırılan pirinç konusunda bile aşağılık bir mülkiyet duygusu belirmişti.

Topluluğun içinde ortaklaşa yaşamaya kendini alıştıramayan iki üç arkadaş vardı. Oysa bizim ortaklaşa yaşamımızda böylesine bireyci tavırların yeri olamazdı. Blşmeci olmak zorundaydık.

Bir gün kayalıklardayız. Suyumuz çok azalmış.

Biri, öbüründen su istedi. Vermedi br. -İdareli kullansaydın. Vermem suyum. Ancak bana yeter bu su,- dedi. Evet, böyle dedi.

Daha hareket, dinamik bir ortamda değil. Statik bir ortamdayız ve arkadaşları ortaklaşa yaşamaya alıştırmak çok gç. Oysa sıcak savaş olsa, bu alışkanlıklar kendiliğinden doğacak. Eleştiri, özeleştiri de yok aramızda daha. O zaman kişiler arasında güvensizlik doğuyor. Benden suyunu esirgeyen adam, yarın benim uğruma canını nasıl verecek? Artçı olsa nasıl koruyacak bizleri?

Kente adam göndermeye kalkışmamız, Deniz gibi sağlam, güvenilir arkadaşlara gereksinme duyuruşumuzdan kaynaklanıyor biraz da.

Ve yola fıķıldı.

Bir tepeyi tırmanıyoruz. Köm'e çattık. Sürü, çoban, çobanın evi, köpekler falan. Görülmeden dolaşılacak çok az yer var Türkiye'de. Çoban köpeği hemen koku alıyor ve köpeğin insana mı hayvana mı havladığını çoban hemen anlıyor; merakla sürüsünü o yana güdüyor. Köpeği vurmaya kalksan, adamın en değerli şeyini yok etmiş olacaksın, boş yere adamla çatışacaksın; köyü, köylüyü karşına alacaksın.

-Eşkiyayız,- diyoruz.

Olmuyor. Yutmuyor köylü. -Öğrenci eşkiya solcu eşkiya,- falan diyor.

Bir keresinde de Tapkıran köyünün yukarısında kaldık. Üç delikanlı çıktı geldi yanımıza.

-Devrimci ağabeylerle konuşmaya geldik,- dediler.

Tuncer kovaladı çocukları. Yanlıştı bu yaptığı.

Çocuklar gerçekten devrimciymiş.

Silahlı adama halkta saygı var. Feodal bir davranış bu. Saygıyla birlikte çekingenlik de var.

-Niçin buralarda dolaşıyorsunuz?- demiyorlar.

Soru moru sormuyorlar. Korkudan değil. Korku

yok. Saygı var. Yasalara ve kurulu düzene karşı çıkabilene duyulan bir saygı bu. Feodal yiğitlik saygısı.

Öyle bir şey.

Göksu'dan yukarılara çıkıyorduk. Birden köpekler havladı. Obaya çatmışız.

-Kimdir o? Kimdir o?~

-Biziz amca,- falan, dedik.

-Kimsiniz?- dedi adam.

-Dur, geliyoruz,- dedik.

-Gelmeyin. Evime gelmeyin,- dedi. Düpedüz

-Evime gelmeyin,- dedi adam.

-Korkuyorsan gelmeyiz,- dedik. Yani 'zulaya yattık.'

Ve aynı adam, üşenmeden merakla aradı buldu

bizi. Geldi yanımıza. Ekmek, pekmez, ne varsa elinde avucunda, getirmiş. Biz de parasını verdik getirdiği şeylerin.

Arkadaşlardan üçü kalkıp obaya gittiler. Yiyecek birşeyler pişirttiler orada.

Biz de oturup adama birşeyler anlattık.

Sinan'ları da köylü ihbar etmiş. Köylü ihbar eder. İhbar etmesinin gerçek nedeni şu: Görüp de ihbar etmediğini bir başkası öğrenir de onu ihbar eder diye korkuyor köylü. Yani ihbar edilmekten korktuğu için ihbar ediyor.

İhbarcı kim olursa olsun cezalandırmamız gerek.

Köy mü basılacak, basmalısın. İhbarcıyı yakalayıp hem de bütün köylüye yargılatıp cezalandırmamız gerek. Ama bizde yok böyle bir şey. Çünkü devrimci terörü kurmamışız daha. Bunu yapmadığımız için köylü sırtını bize dayamıyor ve çekinmeden bizi ihbar edebiliyor.

Malatya'dayken de şöyle bir olay olmuştu:

Bir çoban çıkmıştı karşımıza.

-Ne arıyorsunuz hemşerim?- demişti.

-Biz Deniz Gezmiş'in arkadaşlarıyız,- demiştik.

-Deniz Gezen'de çok işler var, diyorlar. Çok işler yapacaktı ama karşılandı,- demişti. -Peki onun arkadaşlarıysanız, Amerika'ya karşısınız da, şu tepenin üstündeki üs ne oluyor?- demişti.

Hep sonradan öğreniyoruz. Bizleri arayan askerlerle karşılaşınca, bir keresinde köylünün biri şöyle demiş:

-Binbaşım, siz binbaşısınız, onlar yarbay. Sakın üstlerine varmayın. Bir dürbünleri var, nah şöyle.-

Bizleri efsaneleştiriyorlar. Sayımızı da çoğaltıyorlarmış anlatırken.

Ağaçların altında oturuyorduk. İki arkadaş ötede bir başka ağacın altında oturuyordu.

-Gelin yanımıza oturun,- dedik.

-Hayır, biz burada oturacağız,- dediler.

Yani yöneticimizin sözü geçmiyordu. Komutanımız yoktu öyleyse.

En kötüsü, üzerimizden, yakınımızdan bir helikopter geçti.

-Teslim olalım,- diye bir ses çıktı arkadaşlardan birinden. Bunu yapabildi. Anlatıyorum bunları. Bunlar bilinsin, bizden sonrakiler bunlardan ders çıkarsınlar. İyi yoldaşlar seçsinler kendilerine.

-Teslim olalım,- deyişi yalnızca korkaklıktan değildi, o zamana kadar yaşanan olayların onda yarattığı birikimdendi.

Tuncer, tek başına karar verme sorumluluğunu üzerine almak istemiyor. Sorumluluğu ve yetkiyi dağıtmak, bölüştürmek istiyor.

Ekmek yediğimiz yerde, -Oturalım, bu konuyu tartışalım,-dedik.

Çobandan, o yörelere bol komando döküldüğünü öğrenmiştik. Çemberin iyice daraldığını anlamıştık.

Bir an önce o çemberden sıyrılmamız, oradan ayrılmamız gerekiyordu. Paramız da tükenmek üzereydi.

Sinan'lar yok edilmişti. Kimi ölmüş, kimi yakalanmıştı.

Adam yoktu ki elimizde. Kalanların arasında da tam bir dökülme başlamıştı. Pilav, su, teslim olmak tartışmaları sürüyor, her kafadan bir ses çıkıyordu. On dört kişiyiz ama aralarında güvendiğim altı yedi kişi. Herkeste bir güvensizlik var.

-Aramızdan bir kısmını gönderelim, az ama sağlam kalalım,-diyoruz.

Ama bu öneride bulunacak olan arkadaşın da, herkeste güven uyandıracak bir deneyimden geçmiş olması gerek. Kim olacak bu? Kendinde göremiyorsun bu hakkı.

Ve genel olarak durumun kötüye gittiği anlaşıldı.

Topluluğun ayakta kalmasını sağlamak gerek.

-Gidelim, yakalanan arkadaşlarımızı kurtaralım, olursak biz de telef olalım,- dendi.

-Üçe ayrılalım, üç koldan bu çemberi yarmaya çalışalım,- dendi.

-Bir yanımızda Kapıdere-Elbistan karayolu var. Yol devriye dolu. Öbür yanımız düzlük. Ama ortalıkta silahlı olarak görülemeyiz. Geri de dönemeyiz; iz tutturmuşlar, geliyorlar ardımızdan.

-Öyleyse ne yapıp edip çemberi yaralım, kente inelim. Deşifre olmamış pek çok kişi var aramızda,- dedim.

-Çemberi birlikte mi yaralım, yoksa gruplara mı ayrılalım?- dediler.

Sonunda üç gruba ayrıldık. Bir grup, Elbistan'a gidip oradan Ankara'ya gelecek. Otomatik silahları onlara bıraktık.

Bizim grup beş kişi; geldiğimiz yönde geri döneceğiz. Önce Kayseri'ye gideceğiz. Yolun açık olduğunu öğreniyoruz. Yollarda kesme yok. Ben oradan Ankara'ya döneceğim, Ankara'da Semih'leri bulup onlara katılacağım.

Tuncer'in grubu ise Filistin'e geçip oradakilerle ilişki kuracak.

Geri kalan öbür arkadaşlar da açığa çıkmayacaklar. Kimse de onları bilmeyecek. Dağılacaklar.

Ve bu yanlış kararı uyguladık.

Sonra silahlarımızı öpüp yemin ettik, buluşmak üzere ayrıldık. Ayrılmadan önce, silahlarımızı gömdük. Otomatikleri değil.

Çoban, Göksu ırmağını en kolay nereden geçebileceğimizi de söylemişti. Ama gideceğimiz yönü söylemedik ona. Kişi seçimindeki tutum çok önemli.

Malatya'da, Akçadağ yöresindeki Cibo mağaralarında yedi kişilik bir grup varken, biz yedi kişi daha gidip katılmıştık onlara. Çok yanlıştı yaptığımız. Onlar aylardır dağdaydılar; ortaklaşa yaşamaya, dağ yaşamına alışmışlardı. Pişmiş aşı su kattık.

Ben bile iki kere sözlü atışmaya katıldım. Arkadaşımla karşılıklı sövüştük. Birbirimize silah çekecek duruma bile geldik bir ara. Kuramsal bir tartışma, neredeyse silahlı çatışmaya dönüşecekti. Sonra gece olunca, o arkadaşla oturup konuştuk. Özeleştiri yaptık. Sıcağı sıcağına eleştiri, özeleştiri en iyisi. Ve sonuçta en yakın iki arkadaş olduk, yoldaş olduk birbirimize. Çatıştığımız konu da şuydu: Parti, bir süreç içinde mi oluşur, yoksa lak diye mi kurulur? Ben, süreç içinde oluşur, diyordum. Üniversite kantinlerinde alıştığımız tartışma biçimi işte. Yani, 'kent devrimcisi' gibi konuşma alışkanlığı. Bol söz, bol ukalalık. Ve bundan bıkkınlık ve tepki. Eylem yokluğuna bir tür karşı çıkıştı belki. Kimimiz kendini eğitip düzeltmeyi başardı, kimimiz başaramadı. Sanıyorum, ben oldukça düzeltmiştim kendimi. Kolay değil. Doğayla savaşta oldukça başarılı oldum sanıyorum.

-Bu köy ihbarcıdır.—

-Alevilerin arasından daha az muhbir çıkar. -

Böyle birtakım kesin yargılar. Ama yanlış bunlar. Uğrunda savaştığın insanları alevi-sünni diye ayıramazsın.

-Helete köyü çok ihbarcıdır,- dendi.

Köy, yaz gelince boşalıyor, köylüler yaylaya çıkıp obalar kuruyorlar.

Üç çadırı bir Helete obasına çattık. Artık bütün o yöre ne olduğumuzu biliyordu, duymuşlardı. Köpekler havladı. On altı on yedi yaşlarında bir yeniyetme, silah sıktı havaya, yakın obalardan yardım istedi. Bizi karşısında görünce de şaşırıldı.

-Ağabey, gelin, ben canavar sandım, gelin,- dedi.

Öyle iyi karşılanıyorduk ki, duygulanmamak elde değildi.

-Kurban, sizin yerinize biz ölek,- diyen kadınlar oldu.

Köylü kadınlarımız, köylü erkeklerimizden daha yürekli.

Yaşlı bir nine, ağladı, sarıldı, öptü bizleri.

-Siz ölmeseydiniz de ben öleydim,- dedi.

Kadın, erkekten kaçmıyordu. Erkeğine danışmadan bize yiyecek çıkaran kadınlar oldu.

O gün obada ne çıktıysa getirip koydular önümüze: kaymak, süt, falan. Erkekler tütün getirdiler.

Antlar verdiler: -Alın,-deye. Silahlarımız kucağımızda aç kurtlar gibi yedik. Dışarıdan o gün alıp getirdikleri bütün pekmezi, ekmeği çıkardılar bize. Silahlarımızı kucağımızdan bırakmayışımızı, onlara güvenmeyişimize yordular.

Nine, dizlerine vuruyor, -Korkmayın kuzularım, korkmayın; bırakın silahlarınızı da rahat rahat yeyin,- diyordu.

Yumulduk yedik ne bulduksa.

Kadınlar, neleri var neleri yoksa çıkardılar önümüze, gözyaşı döktüler bizim için.

Nine, giderken tek tek sarılıp öptü bizleri yine.

Kocası dedeyi çağırdık. -Biraz gel bizimle,- dedik.

Nine, anladı; koştu o da geldi yanımıza. Niyetimiz para vermektir. Almadılar. Bozuldular bize. Çok duygulandık.

Yine koyulduk yola. Bir yerde konakladık ve kalan yiyeceğimizin hepsini yiyip bitirdik.

Biz beş kişiyiz. Beş kişi de Tuncer'ler. İki grup, birlikte geldiğimiz yöne gidiyoruz. Önümüzde Kulvar ve Tatlar köyleri var. İki köye de çok yakınız.

Bildiğimiz köyler.

Karayolunu geçmeden önce Tuncer'lerden ayrıldık.

Kulvar köyüne girmedik, yürüdük, Nurhak dağlarına yollandık.

Bir adamla karşılaştık. Geceleyin tarlasına su veriyordu.

-Eğin geçidi hangisi?- dedik.

-Şu,- dedi.

Orasıymış.

Yalan söylemiyorlar.

Geçide doğru yürüdük. Yanımızda 'Ender' zeytin ezmesi var. Bir o kalmış. Bir arkadaş da obadayken 'Redokson' kutusuna pekmez doldurmuş. Bütün yiyeceğimiz bunlar. Beş kişiyiz. Azeri, bir köşeye birkaç sarımsak tütün atmış; çıkardı zuladan. Çok sevindik. Uzun yol yürümüştük; üstelik oldukça da hızlı yürümüştük. Gidişte bir buçuk ayda aştığımız yolu dönüşte üç günde geçmiştik. Gidişin uzun sürüşü, bir kere acemilikten, yükümüzün ağır oluşundan, bir de kalabalık oluşumuzdan.

Oturduk. 'Son Yemek' de yendi. Sigaralarımızı da sarıp tüttürdük. Sonra vurduk geçide.

Orada Pınarcıklı çobanlar çıktı karşımıza. Yiyecekleri kalmamış.

Yusuf, Kürtçe konuşuyor çobanlarla. Yusuf Kürt çünkü. Kürt oluşu, Kürtçe konuşuşu çok iyi.

-Doğruca gidin, obanın insanları iyidir, yiyecek verirler size,-dediler.

Doğruca gittik. Ev, çadır, tarla. Eve hayvanları tıkmışlar, kendileri çadırda oturuyorlar.

Aslında güpegündüz obaya girilmez. Girdik. En büyük yanlışımızdı bu.

Yaklaşınca silahlı adamlar çıktı karşımıza.

-Konuk kabul eder misiniz?- dedik.

-Gelmiş bulundunuz. Edelim,- dediler.

İçeride başka köyden üç oduncu varmış. Çadırın içinde ihtiyar adam, orta yaşlı adam, çocuk, kadın ve üç oduncu. Çocuğun eli yaraydı. İlaçladık, sardık.

Tütün verdiler, yemek çıkardılar.

Kadın, Kürtçe, -Evimizi yıktınız çocuklar,- deyip duruyormuş. Niye olduğunu da söylemiyormuş.

-Çabuk gidin,- dediler.

Ayrıldık çadırdan.

Obanın tepesinde bir yere konduk. Yemek sonrası rahatlığı içinde otlara uzandık.

Orta yaşlı adam çıktı geldi yanımıza.

-İyi yapmadınız,- dedi.

-Neyi?- dedik.

-Hiç iyi yapmadınız. Tarlada çağıracaktınız beni.

Yanınıza gelecektim. Size yiyecek de getirecektim.

Hiç iyi yapmadınız,- dedi. -Gelmeyecektiniz. Geldiniz.

Sizi buyur etmek zorunda kaldık. O dışarıklı üç oduncu gördü sizi. Çok kötü oldu. Şimdi biz, sizi haber vermek zorundayız, sizi ihbar etmek zorundayız.

Hemen uzaklasın buradan. Varın gidin. Yakalanmanızı istemeyiz.-

Adamın dediğine uyduk, kalktık uzaklaştık oradan.

Köylü kılıkları bulduk. Silahlarımızı gömdük.

Rahatça, insan gibi, anayola indik. Yürüyoruz. Malatya-Kayseri yolu. Azeri, altmış beşlik bir ihtiyar

köylü. Paltosu da var sırtında. Ben de onun çıtak oğluyum.

Cemal, tam bir köylüye benzedi.

Arkadaşlardan birini saldık, gitti; oralıydı. Dört kişi kaldık.

Yürüyoruz.

Kayseri'ye varınca izlenmekten, kovalanmaktan da kurtulmuş olacağız. İkişer olup ayrıldık. Kayseri'de buluşacağız. Ben Azeri'yleyim.

Azeri'yle bir arabaya bindik. Kayseri'ye varınca önce karnımızı doyurduk. Sonra yeni kılıklar aldık, üstümüzü değiştirdik. Köylülükten çıkıp öğrenci gibi olduk. Bir otele indik. Ortalarda görünmemek için bir kahveye girip oturduk.

Kayseri'yi hiç bilmiyoruz. Girdiğimiz kahvenin hemen ilerisi valilik yapısı. Arkasında da karakol varmış.

İki öğrenci gibiyiz. Çaylarımızı içiyoruz. Benim şebekem de cebimde. O arada masalardaki gazeteleri aldık. Okuduk. Endi'nin defterini ele geçirmişler.

Gazetelerde bizim adlarımız da var. Endi'nin 'Günlük'ünden bütün adları bir bir çıkarmışlar. -Yak o defteri,- demiştik Endi'ye. Yakmamış.

Şoförün biri bizden kuşkulanmış kahvede. Gidip

sahibine haber vermiş hemen.

Orada, kahvede yakalandık.

BİR DEMET KIR ÇİÇEĞİ

Sıcak bir geceyarısı, karasineklerin tavana kümeler halinde konup uyuduğu geç bir saatte getirildiler bizim koğuşa.

Kiminin üzerinde komando kılıkları vardı. Geçirdikleri şokun şaşkınlığını atamamışlardı üzerlerinden. Başları eğikti hepsinin de. Bitkindiler. Konuşmuyorlardı. Birkaçı Nurhak'ın oralarda, geri kalanı da Adıyaman yöresinde yakalanmıştı. On üç kişiydiler. Kendi aralarında 'Hemşerim' diye çağırdıkları, adının sonradan Ahmet Erdoğan olduğunu öğrendiğim biri, bir köşede hala incecik ağlıyordu.

Nurhak'ta Sinan'ların vurulduğu çatışmada kaçıp kurtulan, bir gün sonra yakın bir köyde yakalanan iki kişiden biri Ahmet Erdoğan.

Bir de yaralı getirip bırakmışlardı koğuşun ortasına, sedyeyle. Nurhak'ta yaralanmış. Adı Mustafa Yalçın. İki kurşun yemiş bedenine; biri kalçasından, biri de sol kolundan girip çıkmış. Her iki kurşun da iyi ki kemiğe rastlamamış. Kıpırdamıyor. Arka üstü yatıyor. Dönemiyor. Acısı büyük. Hiç bakılmamış yaralarına.

Cezaevi doktoru, çizmeli, eli kamçılı biri. Hem doktor, hem çizmeli, hem kamçılı. Tipik bir SS subayı. Ertesi gün haber ilettik. Değil ilaç vermek, ilgilenmedi bile. Mustafa bir iyileşiyor, bir kötüleşiyor. Geceleri uyuyamıyor. Kıvranıyor acıdan.

Koğuş da alabildiğine sıcak. Haziran ortaları.

Geldiklerinin dördüncü günüydü, gelenler koğuştaki olay çıkardılar. O gün cezaevi müdürlüğüne bir dilekçe yazıp vermişler. Arka hücrelerde kalan arkadaşlarının -Deniz'lerin-yanına verilmelerini istemişler. Bir ara, gardiyanlardan biri ana koridora açılan büyük demir kapıyı açıp içeri girerken, içlerinden ikisi dışarı fırlayıp Deniz'lerin kaldığı dipteki arka hücrelerin kapısına gitmiş, kapı deliğinden Deniz'lerle konuşmaya başlamışlar. Engel olmaya çalışan görevlilere karşı direnince de olay patlak vermiş. İkisini yakalayıp döve döve kapı altına, oradan da aşağıya, kalorifer dairesine sürüklemişler. Bunu gören arkadaşları

da, bizim koğuşa giren gardiyanı yakalayıp rehin almışlar.

Gürültüyü duyduğumda, beton avluda, güneş gören duvarın dibine oturmuş bir arkadaşım la konuşuyordum.

Duvarların ötesi bir anda tank gürültüleriyle dolmuş, duvarların tepelerinde bir anda silahlı erler belirmişti. Cezaevi dışındaki birliklerin alarma geçirildiği belliydi.

Yan koğuştan gelen Sarp Kuray' la Ruhi Koç, araya girdiler. Bir yandan içeridekileri yatıştırmaya çalışırken, bir yandan cezaevi yöneticileriyle konuşmak istediklerini söylediler. Cezaevi yönetimi, konuşma isteğini kabul etti. Sarp' la Ruhi, gidip bir süre konuştular yönetim bölümünde. Döndüklerinde iş tatlıya bağlanmıştı.

Rehin alınan gardiyan salıverildi. Bunlar da toparlanıp sevinç içinde Deniz'lerin koğuşuna götürüldüler.

Bir tek, yaralı olan Mustafa'yı bıraktılar bizim koğuşta. Ve duvarların üzerinde dolaşan silahlı erler çekildiler; dışarıdaki tanklar gürültülerle uzaklaştılar.

Geldikleri ilk gece, aralarından birini gösterip onu kendilerinden ayrı tutmamızı, elimizden geldiğince koğuşun uzakça bir yerine yatırmamızı istemişlerdi. Dedikleri gibi yapmıştık.

Öbürleri yoğun bir hüznün içinde, başlarını eğip kimselerle konuşmazken, o, gittiği köşesinde, az önce tanıştığı kişilere birşeyler anlatıp gülüyordu. Malatya bölgesinde, arkadaşlarını nasıl bırakıp gittiğini anlatıyor olmalıydı.

Olaylı geçen o dördüncü günün sonunda onu da alıp götürdüler, ama Deniz'lerin koğuşuna değil, başka bir koğuşa vermişler. Birlikte kaldığımız dört günün sonunda koğuşumuzdaki kimsenin hoşlanmadığını gördüğüm bu Malatyalı çocuğun adı Hüseyin Cemal Özdoğan'dı. Bir daha da görmedim kendisini.

Bizimle kalan Mustafa'yı iyileştirmek için herkes elinden geleni yapıyordu. Onunla en çok ilgilenen de Mustafa Taylan'dı. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesindeki çatışmada elinde patlayan bir bombayla sağ eli bileğinden kopan Mustafa Taylan. İnce bir deriyle örtülmüş, buruşuk, kırmızı bileğine, başkaları çarpmasın, canını yakmasınlar diye, mor sabit kalemle kocaman bir 'dikkat' yazmıştı.

Bomba, savururken patlamış elinde. Bayılmamış. Biran, kopan elini görmüş yerde; az ötesindeymiş el. -Alıp, toplayıp

cebime koymak istedim,- diye anlatmıştı bana. Almak için eğilmiş. İleri uzattığı kollarından birinin ucu boşmuş, korkunç kan fışkırıyormuş kopuk bilekten. Aynı elini, yine aynı biçimde yitiren biri daha var bizim koğuşta: Yusuf Cacım.

Mustafa Taylan, yaralı adaşının başından biran bile ayrılmıyor. Sol eliyle yüzüne konan sinekleri kovalıyor, kaşık kaşık yemek yediriyor, çişini yaptırıyor, altını temizliyor, sık sık ıslak bir bezle yüzünü siliyor Mustafa Yalçiner'in. Bir eli kopuktan Taylan'ın, ama yüreğinde binlerce yardım eli vardı.

Yıllar sonra Eskişehir'de, sokak ortasında, kalleşçe, arkadan vurularak öldürüldü Mustafa Taylan.

On gün kadar sonra Mustafa Yalçiner için ısmarladığımız koltuk değnekleri geldi. O gün Mustafa koltuk değneklerini kullanarak ilk kez kendi başına avluya çıkmış; uyuyordum, göremedim.

İdareden verdikleri bir ilaç var. Adı: Kemisetin. Antibiyotikmiş. Hiçbir yararı olmuyor. Yükselen ateşini düşürmek için ıslak havlular koyuyoruz alınına, boynuna, bileklerine. Yaralar gittikçe azıyor. Bir ağrı kesici bile vermiyor çizmeli kamçılı genç doktor. Kemisetin'i de sayıyla veriyor, günde dört tane. İlaçsız, hekimsiz, ağır yaralı bir Mustafa; atılmış bir koğuşa, acılarıyla baş başa bırakılmış, kıvranıp duruyor yatağında. Ölüme terk edilmiş sanki. Beden acıları, yürek acılarına üstün gelince inlediği oluyor.

Öylesine sabırlı, öylesine soğukkanlı, öylesine suskun ki. İnlemesi bile sabırlı. İnlediğini anlayınca utanıyor.

Ve on beş gün kadar sonra, haziran sonuna doğru, istediğim ilaçlar gizlice ulaşıyor koğuşa. Antibiyotikler ve ağrı dindirici bir ilaç. İçiriyoruz ilaçları. O gece ilk kez ağrısız, sakin bir gece geçiriyor, uyuyor Mustafa.

Uykusunda bağırdı iki kere, ama acıdan değil.

Ve haziranın son günü. Görüş günü. Beş dakika da olsa bölmeli odada yakınlarımızla görüşüyoruz. Koğuşa dönünce birden Deniz Gezmiş'i buluyorum, Mustafa'nın başucunda.

Bu onu ilk görüşümdü. Üstünde, yakalandığı gün gazetelerde çıkan fotoğraflarındaki, yakası kürklü yeşil parkası vardı yine. Fotoğraflarında gördüğümünden çok daha zayıftı. O da ailesiyle görüşmüş, koğuşuna dönerken, kapıyı açık bulunca dalmış bizim koğuşa. Söz Sinan'a gelince

ikisinin de gözleri doluyor.

Sonra nöbetçi yüzbaşı geldi. Yumuşak bir dille, Deniz'e koğuşa dönmesi gerektiğini söyledi. Deniz kalktı, yüzbaşıyla birlikte çıktılar koğuştan.

Gardiyanların dışarıda uzun uzun azarladığını duyduk.

2 Temmuz. (Karıma yazdığım bir mektuptan): -...Yaralı arkadaşımız gece yine kıvranmaya başladı. Çok acı çekiyor.

Baktık, olacak gibi değil, gardiyanı uyandırdık, nöbetçi subaya haber vermesini söyledik. Astsubay geldi. Durumu anlattım kendisine. Beni alıp nöbetçi binbaşının odasına götürdü.

İyi bir insandı binbaşı. İlk görüyorum. Yeni biri. İlgiyle dinledi beni. Yarın, Mustafa'yı hastaneye kaldırtacağını söyledi.

Başka bir koğuştaki da Doktor Uğur var. Uğur Celasun.

Bilirsin spiker Zafer Celasun'u; Uğur, onun kardeşi. Onun adını verdim binbaşıya. Hemen koğuştan alıp getirdiler.

Hapisanenin ecza dolabını karıştırıp bir ilaç buldu Uğur, gelip Mustafa'ya ağrı dindirici bir iğne yaptı. Mustafa şimdi yatıştı biraz. Binbaşı, Mustafa'yı Gülhane Hastanesine yatırtacağını söyledi. Hemen Gülhane'de bir tanıdık doktor bulmalısın.

Bu mektubu alır almaz Doktor Melahat Hanımı bul, onun Gülhane'de tanıdıkları çoktur; Mustafa'yla ilgilensinler. -

3 Temmuz. (Karıma yazdığım bir mektuptan): -... Belli olmaz, hastaneye falan kaldırmazlar belki Mustafa'yı. Doktor Uğur, bir ilaç adı verdi: 'Iecilyn Vitamine' diye bir ilaç. İlacın adını doğru yazdım mı acaba? Mustafa'ya iyi gelirmiş bu ilaç. Elimizdeki ağrı kesici de tükendi. Yine bir yolunu bulup ulaştırmaya çalış. Mustafa iyi değil. Kolu çok şişti. Kendini topladı ama ağrıları arttı. Koltuk değnekleriyle de basamıyor yere.-

7 Temmuz (Karıma yazdığım bir mektuptan): -... Mustafa'yı dün akşam bizim koğuştan aldılar. Hastaneye götürüyorlar diye sevindik. Değilmiş. Deniz'lerin koğuşuna taşımışlar. Durumunda gözle görülür bir düzelme vardı. Koltuk değneklerini kullanarak gitti. -

Sonraki günlerde Mustafa'yı koltuk değneklerini atmış olarak da görmüştüm uzaktan; adımlarına dikkat ederek volta atıyordu avluda. Bir süre sonra da, öbür arkadaşlarıyla birlikte voleybol oynamaya başladığını öğrenip sevinmiştim. İyileşmişti Mustafa. Ama Nurhak'ta yaralı olarak yakalandığı gün, çantasında ele geçirilen not defterinin acısını; sanmam ki o kadar kolay atlatmış olsun.

Olayın temelindeki sevimli çocukçalığın bir başka örneği idi

bu defter.

Duruşmaların başladığı g nlerdeydi. Böyle bir defterin varlığını bir gazete haberinden öğrenmiştim ilk. Duruşmada okunmuş. Mustafa, dağda geçen günlerini, eli değdikçe kısa notlar halinde yazmış bu sevgili defterine, bir küçük 'Günlük' oluşturmuş. Bir 'Gerilla Günlüğü.' O gazetede kısacık bir iki bölüm de yayımlanmıştı, yanılmıyorsam. Çok ilgimi çekmişti.

Çok çok sonra elde edebildim bu notları. Avukat  zzet Kök çok yardımcı oldu bu konuda. Dağ havası vardı satır aralarında. Ama öylesine kentli birinin kaleminden çıkmış notlardı ki. Buruk bir acı bıraktı içimde. Olaya biraz daha açıklık getireceği, renk katacağı düşüncesiyle alıyorum buraya bu 'Gerilla Günlüğü'n .

MUSTAFA YALÇINER'in

Gerilla Günlüğü

25 Aralık 1970. Ankara'dan altı kişi. Teslim'in getirdiği yemekleri Hemşerim'le, Kadir'in belirlediği yere taşıdık. Taşıma sırasında sinirli durumlar olduysa da çabuk  nlendi. Mustafa gelip katıldı bize. Sonra sinirli bir bekleme dönemi. Ev durumlarında başarılı olduk. Soygunlarla ilişkili olduğumuzu a ıklamıyoruz. Aramızdaki arkadaşların birinin evinden üstü kapalı biçimde kovulduk.

16 Mart 1971. Artık  zg r z. Çünkü dağdayız. Sinan geldi.  b rleri yakalandı. Ben para için Ankara'ya gittim. Gittiğim gün Elazığlı arkadaşlar geldi. Ben para ve altı kişiyle döndüğümde silahlar da taşındı. Artık her şeyimiz var ve yanımızda. Ekmeği Mustafa Dayı getiriyor.  ekingenliği de yok olmak üzere. Çok yardımı dokundu bize. Teslim, mermi işini de   z mledi. Filinta başına altmış kadar mermi düşüyor. Kendimi artçı olarak düşünüyorum.  lk silahlarım: Filinta, Smith, bir de elbombası.    dört gün atış çalışması dışında genel eğitim yapıldı. Ben askeri işlerden sorumluyum. Tuncer keşfe çıkıyor. şimdi  at yaylasına yakın bir mağarada kalıyoruz. Harekete hazır gibi bir durumdayız. Sinan: Yetenekli bir arkadaş. Her şeyiyle iyi. Grubumuzun genel sorumlusu. şimdiye kadar yanlışı yok.

Tuncer: En güvendiğim arkadaşlardan. Özveriyle çalışıyor. Sürekli keşifte. Yanlışı olmadı.

Ben: Kendimi tartabildiğim kadarıyla fena değilim. Her işe elimden geldiğince koşmak istiyorum. Tek yanlışı, Meşeli'de Ato'ya kötü sözler söylemem. Bizi gören bir çoban yüzünden. Bu işi nasıl yaptığıma şaşıyorum. Demek, eksik bir yanım varmış.

Hemşerim: En çok güvendiğim arkadaşlardan. Çok iyi niyetli. Her işe koşuyor. Hiçbir aksiliği yok. Altın gibi.

Kadir: İyi arkadaş. Yalnız sinirli; bazan bağırıp çağırıyor. Çekinmeden her işe sarılıyor.

Osman: En sevdiğim, en güvendiğim arkadaşlardan. Çok iyi niyetli. Yapmaktan kaçınacağı, mazeret uydurmaya çalışacağı bir iş olamaz.

Ato: Pırlanta. En güvendiğim arkadaşlardan. Her işe koşar. Az bulunabilecek bir insan.

Sadık: İyidir. Üstüne düşen görevi yapıyor.

Cengiz: İyi niyetli. Yalnız hala çokbilmişlik huyunu bırakmadı.

Semih: Çok düzeldi. Çok çalışıyor. Ancak, kızınca küfrediyor.

Recep: Tembel. Sürekli ateşin başında oturur. Kavgadan kaçacağını sanmam.

Fevzi: Fena değil. Yalnız biraz bencil.

Bahadır: Daha pek alışamadı. Şikayetçi. Karar vermek için beklemek gerek.

Azeri: Fazla yük taşımak dışında çok iyi Karakter sahibi. Güvenilir.

Hacı: Aramıza girmesi acayip oldu. Tevkif etme gibi bir durum var. Düze inip bazı işlerini çözümlemek istiyor. Hasta olduğundan yakınıyor.

Yusuf: Yoldaşlarla konuşmayı pek bilmiyor. Sinirli. Ama düzelir.

Cemal: Sessiz ve çalışkan.

Ercan: İyi niyetli. Çalışkan. Ortama uymak için kendini çok zorluyor. Uyuyor.

Asal: Hiç de Alp'in dediği gibi değil. Aksi konuşuyor.

Pek işe gelmiyor. Ve yoldaşların bazan kalbini kırıyor.

Adem: Fıtık gerekçesiyle son zamanlarda işten kaçıyor.

Tembel. Açlıktan yakınıyor. Çok küfrediyor.

Hasan: Köylü devrimci. İyi niyetli. Kendisi de iyi.

İdeolojisi biraz zayıf.

Hüseyin: Yürümesi, yük taşımaya iyi. Yalnız, yanımızdayken sürekli yatıyor ve soğuktan yakınıyor.

Mustafa: Acayip. Bazan iyi, bazan çok kötü. Şakadan, laftan anlamıyor. Çoğu şeyi tersten alıyor. Romatizma bahanesiyle köyüne döndü. Yine gelmekten söz etmiş, ama zor.

Bunlar, yoldaşların şimdiki durumları. Teslim'den söz etmeye gerek bile yok. Adam bir mucize. Şimdiye kadar en önemli işlerimizi gördü.

23 Nisan: Cibo'dan bayağı ağır malzemeyi taşıdıktan sonra beş kişiyle Çat'a ekmek ve yiyecek almaya, indik.

Pek yiyecek gelmemiş. Sabaha karşı nöbetçiler uyumuş. Sabahleyin Hüseyin, buyruklara karşı gelerek, bir sancı bahanesiyle bir saatlik yola gelemeyeceği konusunda diretti. Sonra at gibi koşarak Çevirme'ye gitti. Büyük bir disiplinsizlik ve buyruklara uymama örneği. Döneceğini söyledi ama, dönünce yargılanacak, kanımca. Ya çok ağır ceza alır ya da yeniden aramıza kabul edilmez.

24 Nisan: Önemli bir şey yok. Sinan, üç kişiyle Cengiz'in saklayıp çaldığı silahı almaya gitti.

25 Nisan, Pazar: Malzemeleri pay ettim. Şimdi biraz düzenlendik. Sayımız da tamam olunca harekete hazırız. Tuncer, Osman'la keşfe gitti.

26, Pazartesi: Öğleyin Tuncer'le Osman döndü. Akşam da Sinan'lar geldi. Tek Ato yok. Ato dışında tam hazırız. Kadir, köye gitmeye gönüllü. Yusuf'la dört arkadaş, önceden kararlaştırılan yere ekmek almaya gittiler. Köyün iki yüz metre dışında beklemesi gereken

adamımız orada yokmuş. Terslik. Haberi Hüseyin'le yollamıştık. Hüseyin'in eşekliği bu. Çünkü ekmek alacağımız evi o biliyordu. Gidenler çok sinirli döndüler. Kadir, beni birlikte gelmemekle suçladı. Benim niyetim, yalnızca Hüseyin orada ise onunla karşılaşmamaktı. Onlar H.'yi yanımıza getireceklerdi; yargılamak için.

27, Salı: Sabah Hacı ile K. geldi. Ato ile Alp gelmişler. Köyde saklanıyorlarmış. Adem, gitmek istediğini söyledi. Alp'in hemen dönme olasılığı üzerine, biz beş kişi ve Adem, köye gittik. Ato 10.000 getirmiş. Ato'nun getirdiği eşyaların bir kısmı ve ekmeklerle birlikte, Adem hariç, hepimiz döndük.

28, Çarşamba: Gelince ben birşeyler yiyip yattım. Konuşmalar. Alp, bazı işleri ayarlamak üzere gidecek ve yakında yine dönecekmış. Bugün de devrime karşı ilan edilen sıkıyönetimin ikinci ya da üçüncü günü. Ben işe karışarak Alp'in yerine Ato'nun gitmesini sağladım. Terslik olasılığı daha az. Akşam ben, beş kişi ve Ato, köye gittik. Ato gitmek üzere orada kaldı. Biz, malzemelerin kalan kısmı ve altı yedi kömbeyle döndük. İsmail'den de Berabellum aldım. Tuncer'le M. Ali de üs bölgesi yönüne keşfe gittiler.

29, Perşembe: Öğlen 2'ye kadar uyudum. Hemşerim son malzemeyi dağıtmış. Kalkınca iyice toparlanıp hareket ettik. Savaş düzeninde olmayan bir örgütlenme kurduk. En az yük 20 kilogram olduğundan çok yavaş yürüyoruz. Bu yüzden, gideceğimiz Sulu Mağara'ya gitmeyip daha yakındaki birine gitmeye karar verdik. Mağaraya yaklaştığımızda, suyu geçmek için her yanı ışıklandırdık.(I) Sigarada içtik. Kadir, komutanı olduğu grubu bırakıp önden gitmiş. Sonra buluştular. Sinan, Osman, Teslim, sabaha karşı Tuncer'le buluşacağımız Sulu Mağara'ya gittiler. Teslim bir miktar para aldı. Devredecek. Sinan, at ve katır almaya çalışacak. Bu yüklerle hareket olanağı sıfır. Bende 40 bine yakın para var.

30; Cuma: Bana nöbet 10'da geldi. Tek başıma tuttum. Çünkü bir kişi nöbete kalkmamış. Nöbetten sonra da yattım. Gelenler 150 metre kadar yakınımıza sokuldular, ama varlığımdan da haberleri olmadı.

Gece, Sinan'la Osman üç günlük ekmekle döndüler.
Biz bugün kumanyamızı ekmeksiz idare etmiştik. İşleri
pek ayarlayamam ıslar.
1 Mayıs, Cumartesi: Bugün altımızdaki yaylaya elli

altmış ilkokul çocuğu, öğretmenleriyle pikniğe geldiler.

Akşam, Osman'la, Tuncer'i karşılamaya çıktık.

Gelmedi. 24 saattir uykusuzum.

2, Pazar: Öğlene kadar uyuduk. Sonra yükleri hafiflettik.

Ama bizimki çok az hafifledi. İki kişi ortak

malzemeleri katıra yüklemek üzere gediği aşılar.

Tuncer 7'ye doğru geldi. Hasan ve iki kişi, katırın başında

kaldık. Geri kalan öbürleriyle hepimiz yükümüzle

gedikteki kovuğa geldik. Tuncer'in burada olduğunu

söylediği mağarada bir gün kalıp gece yola

devam edeceğiz. Katır, yükleri taşımayınca biz taşıdık.

Gün altında kayalıklara panik içinde kapağı attık.

Biraz olağanüstü bir durumda herkes paniğe kapılıyor.

Bu biraz da komutanların kararsızlık ve yeteneksizliğinden.

Bizden yarım saat sonra bulunduğumuz

kayalığa gelen yaşlı bir anayı Kadir geri döndürdü.

Bugün Hasan adında yeni bir katılımımız var.

3, Pazartesi: Kayalarda iyice güneşlendik. Akşam, ilk

taşıma aracımızı güçbela yükledik. Yola çıktık. Bir

derenin üzerinden atlarken mataram belimden kopup

suya düştü. Matarımı ararken grupla artçıların arası

açıldı. Onlar on beş dakikalık uzaklıkta bizi beklerken

ben de onlara yetişeceğim diye bir bir buçuk saat

yol aldım. Sonra oldukça zaman kaybıyla birleştik,

ama Sulu Mağara'da gündüzlemek zorunda kaldık.

Tabii asıl neden, yorgunluk. Çok boktan bir karışıklık.

Ben de, ötekiler de hatalıyız.

4, Salı: İçinden su akan bir mağaraya geldik. Gündüzü

ağıllarda geçirdik. Yalnız bir kişiyle Hemşerim

konuştu.

5, Çarşamba: Salı gecesi bir başka yakın mağaraya geldik.

Ama içinde yatılmıyor. Aşağıya, yaylaya indik.

Dört kişi kurbağa yakalayıp bir güzel yedik. Hemşerim,

Tuncer, Dalkılıç, kente ekmek ve erzak getirmeye

gittiler. İki üç kişi de önceki ağıllara gidip Hemşerim'in

konuştuğu çobanla (İbrahim) ekmek getirdiler.

Bu gece iyi uyudum.

6, Perşembe: Öğlene doğru aşağı dereye, H. Ali'nin

oraya balık tutmaya gittik. İnsan görünce boğazı keşfe

karar verdik. Tam geçitte yemek yerken Çavuşkır'dan

yedi avcı bastırdı. Konuştuk. Pek fena insanlar

değillerdi. Az ekmek katık verdiler. Keşfe çıkan
iki kişiyi, velhasıl hemen herkesi gördüler. Tahminimce
ne olduğumuzu anlayamadılar. Geçidin ortasında
nöbetçisiz yemek yememiz büyük eşeklik. Kanımca

bu iş böyle yürümez. Ya doğruyu söyleyeceğiz ya da hiç görünmeyeceğimiz yerlerde olacağız. Yalan konuşurken ters şeyler söylemek gerekiyor bazan.

7, Cuma: Nöbette bir çoban geldi. Konuştuk. Bölge, bayram yeri gibi. İbrahim'den ekmek alıyoruz. Burayı bırakıp gitmemiz gerek, ama Tuncer'leri bekliyoruz.

8, Cumartesi: Sinan, oranın yerlisi iki genç Keşanlı avcıyla konuştu. Yatıp bekliyoruz. İbrahim'den ekmekle yoğurt geldi. Moralim biraz bozuk, ama düzeliyor.

9, Pazar: Sabah Hemşerim, iki hayvan yükü yiyeceklerle geldi. Bugün, tarihe geçecek bir gün. Herkes hesapsızca doyasıya yemek yedi. Ama sonu kötü oldu. Tuncer, Darıca'ya gitmiş. Telekominikasyondan silahların alındığı duyulmuş Güvercinlik'te. Soruşturmuş Hüseyin, jandarma obayı çok sıkıştırıyormuş. Acele yer değiştirmeye karar verdik. Çünkü Ercantepe'de olduğumuz da duyulmuş olabilir. Gece üç üç buçuk saat yol alıp yer değiştirdik. Katırı yüklerle birlikte geride bıraktık, arkadan gelecek.

10, Pazartesi: Gündüz uyuduk. Akşama doğru Osman'la yüklü katır geldi. Bir yana çöktüğü için yükün yarısını indirmişler. Azeri, yükün başında kalmış. O gece biz 20 dakikalık bir yer değiştirdik. Üç kişi yükü almak için döndü.

11, Salı: Sabaha karşı katır geldi. Gene yükün bir kısmı kalmış. Sulu Mağara'ya Hemşerim, katırla hem yükü hem Tuncer'i almaya giderken biz de Sinan ve Kadir'le keşfe çıktık. Sonuna kadar gittik. Geçmeye elverişli olmadığına karar verdik. Güneyde orman tevatür.

12, Çarşamba: Azeri'yle 'Bitme'yi bulmaya çıktık. Ama ters yöne giderek çok vakit kaybettik. Sonunda uzaktan tanıdım. Çocukları oraya, gölün yakınlarına çıkaracağız. Alacakaranlıklarda 'Bitme' diye acayip bir yere çıkmıştık. Akşama doğru Azeri'yle ben, Nazmiye'yi (Nazmiye: Katıra taktıkları ad.) alp Gedik'e doğru çıkarken Nazmiye çöktü. Ben yukardan iki kişi çağırıp, düşüp yuvarlanan bir yükü almak için aşağı indiğimde Azeri —**Kuşatıldık!**— diye bağırarak silahını alıp koşarak geldi. Hepimiz bir koşu karşı tepeye tırmanıp hakim yerleri tuttuk. İki komando gördüğünü söyledi Azeri. Çantalar

terk edildi çoğu kimse tarafından, içinde gerekli malzemelerle. Benim çanta da katırın yanında kalmıştı. Kendim için, terk edilenlerden iyi bir çanta hazırladım.

Üç genç köylü merak içgüdüleriyle ağillara doğru geliyorlardı, geri döndürüldüler. Tepeleri tuttuktan sonra, beş kişilik bir grup, katırı almaya giderken çantalarını atanlar da çantalarını almaya gittiler. Gece bir çanta dışında hepsi bulundu. Ağılların bir buçuk saatlik uzağına çekildik. Bir tek Ercan'ın çantası kayıp. Çekilme düzenli oldu denilebilir. Artçılar, yüke gelen üç kişi yüzünden oldukça geride kaldılar: Yalnız çok bağırış oldu. Bu kadar gürültüyü elli jandarma ancak çıkarırdı. Korkumdan tahmin ediyorum.

13, Perşembe: Öğlene doğru üzerimizde uçaklar dolandı. Herhalde rastlantı. Sinan'la Hasan, dün çobana ısmarlanan tütün için gittiler. Ercan'ın çantasına da bakmışlar ama görememişler. Ağıllar, meraklı köylülerle doluymuş. Gece üç saat yürüyerek, geçide yakın bir yerde tam boğazların kesiştiği bir yerde kamp kurduk.

14, Cuma: Öğlene doğru az bir yağmur yedik. Gece gene geç vakit iki saat kadar süreceği tahmin edilen geçide doğru yola çıktık. Yollarda davarlara rastladık. Sinirli bir hava içinde, ortalık ağarırken, güçbela kendimizi pek zula olmayan bir yere attık.

15, Cumartesi: Azeri, iki komando gördüğü sözünü, uyuşukluktan kurtulmak için uydurduğunu söyledi. Sabah, genel konuşma ve eleştiri yapıldı. Beş kişilik bir disiplin komitesi seçildi. Çevremizde dolanan çobanlardan ekmek, pekmez, çökelek falan almak için gittiler. Gece iki üç saatlik bir yürüyüşle ormana varırız, diye düşünüyorduk. Ancak iki üç saat yürümeye alışmışız. Ovanın ortasında kalmamak için yürüyüşü Kulvar'ın hemen üstünde bir boğaz içinde kestik. Orman da pek ormana benzemiyor.

16, Pazar: Tapkıran'dan söylentiler bizden önce gelmiş. Yusuf la Hasan, kolları düzenlemek için gittiler. Dönüşlerinde oldukça sevindik. Gece altı yedi saatlik bir yürüyüşle Sırıklı'ya çıktık. Yağmur yemeye başladık. Tapkıran'dan bir namussuz, bir katır çalmış, bizim üstümüze yıkarım düşüncesiyle.

17, Pazartesi: Orman, bizi iyi karşılamadı. Sürekli yağmur ve dolu yedik. Sucuk gibi olduk. Bu sinirlilik yüzünden terslikler, küfürleşmeler oldu. Akşama

doğru hava açtı. 19 haberlerinde çok neşeliydik. Radyo,
İsrail Başkonsolosunun kaçırıldığını söyledi. Gece
2'de yola çıkarak bir bir buçuk saatlik bir yer değiştirdik.

18, Salı: Sabah, Memiş adlı bir çoban, davarı ile bizim bulunduğumuz tepeye çıkınca, konuşup birlikte üç kişiyle onun çadırına gittik. Güpegündüz. On tane çadır yan yanaydı. Ve en az yirmi yirmi beş çadır bizi gördü. Yağ, ekmek, süt, çökelek alarak döndük. Hükümet, ödün vermiyor gibi görünüp palavra sıkıyor; adam kaçırmalar için idam cezası koyacaklarmış. Akıllarınca korkutacaklar. Bütün Türkiye'de seri tutuklamalar başladı. Dergicilerin de hepsi aranıyor. Koşaş, 'Devlet ya vardır, ya yoktur' diye konuşma yaptı. Devletin temellerinden sarsıldığını görecekler. Gece katır yüzünden güç koşullar altında yer değiştirip çok zor bir yere geldik.

19, Çarşamba: Sabah, Elbistan'ın bir köyünden (Nakip'in köyü) üç kişi bizi görerek Elbistan'a doğru gittiler. Tuncer, Hasan, Fevzi düze indiler. Silahlı olarak hazırlıklar yapıp Ato'yu getirecekler. Bir çadır kurduk, ama yağmur yağmadı. Bütün günü, keşif filan diye konuşmamıza rağmen, miskin miskin yatarak geçirdik. Gece yer değiştirmek istedik. Olmadı. Hiçbir şey görünmüyordu karanlıkta. Gene yerimize döndük.

20 Mayıs, Perşembe: Sabah Azeri ile ben Kapıdere'ye doğru; Sinan, Hemşerim, Semih, ormana doğru keşfe çıktık. Yorucu oldu ama yararlı da oldu. Dönüşte gene Memişler'e uğratarak yiyeceği katırla yerimize çıkılan derenin ağzına kadar getirtip yukarı taşıdık. Koşaş yumuşamaya başladı. Ama sıkıyönetim durmadan suçlulara uyarı bildirisini tekrarlıyor. Süre, akşam 17'de sona erdi. Bakalım ne olacak. Bulduğumuz uygun bir yerde fazla yüklerimizi bırakacağız.

21, Cuma: Hala bir haber yok. Çok büyük laflar ettiler. Altından kalkamıyorlar. Yavaş yavaş hazırlık ve eğitim dönemi diyebileceğimiz süre sona eriyor. Savaş vakti çok yaklaştı. İki üç güne gideriz. Dün gece Nedim Öztaş yoldaşı ihbar etmişler. Vuruşarak ve dört kişiyi vurarak öldü. Bu adamlar budala. Şimdi de sokağa çıkma yasağı koydular. Bir günlük. Ev ev arayacaklar herhalde. Yoldaşları (Deniz'i, Yusuf u, Hüseyin'i söylemek istiyor.) da geçen akşam Kayseri'den yeniden Ankara'ya götürdüler. Köylüler,

buralarda asker var, diye Nurhak'ta başçavuşa söylemişler. Bugün Cengiz'in söylediği terslikleri giderebilmek için Kadir, bir Kulla'lıya komando numarası yaptı. Bu da ters tabii. Akşam ağıllara giderken 400 lira kadarlık erzak aldık. Ağıldakiler, hükümete karşı olduğumuzu iyice anladılar.

22, Cumartesi: Bugün 3 ya da 4 grup halinde dokuz kişi keşfe gitti. Öğleyn biraz yağmur yedik. Bu yakınlarda iyi duruyoruz. Bir de barsak solucanı belası çıktı başıma. Ben nöbetteyken Tuncer geldi. Sipiyayla'nın ortasında şoförün başında Fevzi'yi nöbetçi olarak bırakmış. Biz dört kişi şoförü ve gelen erzağı almaya giderken şoför Jeep'le kaçmış. Fevzi arkasından ateş açmış ama vuramamış. Jeep'i bırakarak gitmek zorunda kalacak. K. Dereye bizden önce giden hiç değilse gece pusu, diye biz hemen döndük. Silah seslerine Tuncer ile Kadir gitmişler. Az sonra onlar da Fevzi'yle birlikte döndüler. İhbar kesin görülüyor. On beş kişi hemen yerimizi değiştirdik. Yolda ve nöbette uyumuşlardı. İki kişi de keşfe giden beş kişiyi beklemek için kaldılar.

23, Pazar: Çok iyi ağaç altları bularak gündüzü geçirdik. Hiç dışarı çıkmadık. Hiçbir arama tarama olmadı. Gece, hemen arkamızdaki tepede olan bir çobandan ekmek aldık. Sinan'lar bizden yarım saat sonra gelmiş ve öbür yere gitmişler. Öğleyn, Hasan'la, Memiş'lerden aldıkları ekmekleri gönderdiler. Üs işi hemen hemen yattı sayılır. Şoföre sözünü etmişler. Sanırım Hüseyin'in gevezeliklerinden olacak. Ankara'dan iki yüz kişilik özel komando birliği gelmiş. Kürecik'i ve Akçadağ'ı arıyorlarmış. Köyleri basıyorlarmış. İstanbul'da dün geceki aramada İsrail Konsolosu ölü olarak bulundu. Yani çocuklar kurtarılamadı. Artık bizim de birşeyler yapmamız gerek. İnsan, gelen paralarla erzaklardan utanıyor.

24, Pazartesi: Sabaha karşı iki saatlik yürüyüşten sonra Sinan'ların yanına vardık. Öğleden sonra yargılamalar başladı, akşama kadar sürdü. Sonunda Tuncer'in sorumluluklarının alınmasına, nöbette ve yürüyüş sırasında uyuyanların da birer öğün yiyeceklerinin kesilmesine karar verildi. Fevzi'ninki sürüncemede kaldı. Tuncer'e çok yüklenildi. Haliyle çocukta bir kırılma, bir moral çöküntüsü oldu. Taşkesen, kötü çıkmış. Arabayı dört beş jandarma gelip almış. Memiş'in bile gözünde küçük düştük. Olmayacak olacağı yaparcasına laflar söylemiş. Kabahat bizde tabii. Bir çuval inciri bok edersek böyle küçük düşeriz. Tokat'ın

bir köyünde Dev-Genç'i örgütlemek istediğini sandığımız harekete (ya da yalnız saklanmaya) giderken ikisi tanış beş kişi silahlarıyla yakalandı. Öncü grubun komutanı: 'Hemşerim.'

25, Salı: Komutanlar toplanarak durumu görüştüler.

Ayrıntılar yarın planlanacak, yine de iki gruba ayrılarak hem üssü basmaya, hem de Gölbaşı hareketini yapmaya karar verildi. Büyük bir olasılıkla üsse gidecek olanlar yarın akşam yola çıkacaklar. Bu karar bizi hem miskinlikten, hem de moral bozukluğundan kurtaracak. Şöyle bir baktım da, moral bozukluğu ve can sıkıntısından bütün günü suspus düşünerek geçiren güvenilir yoldaşların, bir iş yapmak aşkıyla yanıp tutuşan yoldaşların gözlerinin içi güldü. Özellikle de Osman'ın. Şimdilik çözümlenmesi gereken en önemli sorun, iki grubun yeniden birleşebilmesiydi. Bu da bilinmeyen bir bölgede olacak. Kararın hemen sonrasında Sinan üç kişiyle Kulla'nın ağıllarına erzak sağlamaya gitti. Geceyarısı da çok hakim bir tepeye yer değiştireceğiz.

26, Çarşamba: Sinan'lar sabaha karşı döndü. Yola çıkamadık. Yağ ve bulgur getirdiler. Kulla'nın ağıllarına jandarma gitmiş. Söylentilere göre 600 kişi varmış peşimizde. Nurhak'ı ve Sinekli'yi arayacaklarm iş. Çok dikkatli nöbet tuttuk. Ajan olabilecek çoban görünümünü birkaç kişi geçti. Akşam yola çıktık. Fevzi'nin ayağı yüzünden düz yoldan gideceğiz derken yolu kaybettik. Aç ve özellikle susuz olarak Nurhak'ın karşısında bir tepede durakladık. Gece uzun süre su aradık ama bulamadık. Üç gündür uykusuzum.

27, Perşembe: Sabah hemen yanımızda su bulduk. Öğlene doğru batıya, Göksun vadisine doğru yürüyüşe geçtik. Çünkü sabah Nurhaklı bir çobana görünmüştük. Vadiye bir iki saat kala gündüzü geçirdik. Cengiz keşfe gitti, ama getirdiği verilere göre yapılan hesaplar fos çıktı. Bir saat kadar ileride pis bir kayalıkta bir saat geceyi geçirdik. Gece de soğuk, yağmur ve kayalardan uyuyamadık. Zaman geçiyor. Hala sallanıyoruz. İşlerin kesinlikle yapılması gerek.

28, Cuma: Sabah güneş altında üç dört saat uyudum. Öncülerden dört kişi keşfe gitti. Suyu geçiş yeri arayacaklar. Bu gece, en geç yarın gece gideceğimiz yerde hazır olmalıyız. Fevzi'nin ayağı da büyük dert. Bugün Sırıklı üzerinde bir iki uçak dolandı: Oralari arıyor olabilir. Ekmek de erzak da bitmek üzere. Defterin bir başka sayfasında.

Mustafa Yalçın, İzmir, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
Öbür sayfalarda:

Polivitamin. Engren. 5 kutu Ca. Sandoz.
Aspirin, Grippin, Opon, Devaljin, Panaljin, Novaljin,
Optalidon: 3 iğne, 1 hap.
Vermidon, Saridon.
Romatizma: Butalgon.
Soğuk algınlığı: Tuliprin.
Deri pomadı.
Bant, 2 tane.
Bir başka sayfada:

1. Hangi ülke kabul ederse oraya gidilecek.
2. Suriye kabul ederse (Türkiye'ye dönüş için) Abdüsselam görülecek. Teslim'in adı A.S. verilecek. Teslim bizi bulup geçirecek.
3. Irak kabul ederse: Her halükarda A.S. ile ilişki kurulacak. (Kendiniz ya da Iraklı biri). Teslim'in adı verilecek. Teslim sizi Irak'tan alacak.
4. Irak, Suriye kabul etmezse, zuladan bir kişi (Sizden ya da Arap) A.S. ile ilişki kuracak. İllegal Sur. Ya da gelinecek.

NERDEN NİÇİN Mİ GELDİM

Nerden niçin mi geldim
Bilmeden bir şey diyemem, ya siz?
Hem hiç önemli değil.
Geldim, yer açtılar, oturdum
Girip çıkanlar vardı
Zaten ben geldiğimde.

BEHÇET NECATİGİL

Dört Amerikalı erin kaçırıldığı günlerdi. Birleşik Devletler'in Cumhurbaşkanı Nikson bile işe karışıyor, istenen fidyenin ödenmemesi konusunda demeçler veriyordu Amerika kıtasından.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, -Üç çocuk, devletle pazarlık mı edecek?- diyerek öfkesini belirtiyor, sonra da, -Elinizi kana bulamayın,- diyerek o üç çocuğu uyarıyordu. Ve gizli örgütün üyelerinden birinin, Mete Ertekin'in boy boy fotoğrafları görüldü bir gün gazetelerde. O sarışın, yumuşak yapılı çocuk. O Ankara'daki kitabevime her gün uğrayan, kitapsız yapamayan sevgili çocuk, arkadaşım Mete. Fotoğraflarda çok kötü görünüyor; birşeyleri kabullenmiş, belli. Yorgun, bitkin bir Mete; hırpalanmış. Kısa bir süre sonra ben de Mamak Cezaevindeyim. Mete, Deniz'lerle birlikte, yakın bir koğuşta. Biliyorum kaldığı koğuşu, ama karşılaşmamız olanaksız.

12 Haziran '71 (Cezaevinde tuttuğum günlükten):
-Adımı ünlediler. Gardiyandı. 'Kapı altına' dedi. Acele giyindim. 'Çabuk ol.' Koştum. Açtılar ana demir kapıyı, dış koridora aldılar. Duvara yanaştırıp beklememi söylediler. Ana demir kapı yine açıldı; Deniz'in arkadaşlarından üç kişi çıkarıldı, yanıma getirildiler. Mete Ertekin'di biri. Gözlerimizle selamlaştık. İkişer ikişer bileklerimizden kelepçelediler bizleri. Ben Mete'yle eşleştim. Öbür iki kişi: İbrahim Sayan'la Necmettin Baca'ydı. Gösterilen yönde yürüdük. Telörgülerle çevrili büyük bahçeden geçtik. Cezaevi arabasına bindirildik. Altı tane silahlı er, makineli silahlarının namlularını otobüsün tavanına çevirerek oturdular yanımıza. Yola koyulduk. İşte o zaman dönüp rahatça bakabildim Mete'ye. Süzülüyordu, ama umduğumdan daha iyiydi. Konuşamadık. Konuşturmadılar. Akşam yine birlikte döndük cezaevine.-

Ve Mete'yle buluşmamız için üç ay daha geçti. Buluştuk bir gün. Yaşadığı işkenceyi bir daha yaşayarak, bütün ayrıntılarıyla anlattı bana. O zamanlar işkenceler şimdiki kadar uzun sürmüyordu. Bir günlük ağır işkence, demek ki yetiyordu işkencecilere. Mete Ertekin, elektrik bağlanarak işkence görmüş biriydi. Anlattığı günlerde ben daha bilmiyordum, tanışmamıştım o tür işkenceyle. Ama öylesine doğru, öylesine abartmadan anlatmış ki. Bunu zaman gösterdi. Yine sorularla ayrıntılara girerek anlattırdığım

bu insanlık dışı davranışı, Mete'nin o çocuksu sesiyle aktarıyorum:

METE ERTE KİN

anlatıyor

Ankara Emniyet Sarayı. İkinci Şube.

Hıdır'ın pencereden aşağıya fırlatılıp atıldığı oda.

Masanın üzerinde bir alet. Manyetoya benziyor.

Kollu. Manyetodan çıkıp duvardaki prize giden bir kablo. Bir kablo da kutudan çıkıp bana geliyor. Kordonun yanımda duran iki ucu da sıyrılıp hazırlanmış.

Uçlardan birini ayağımın küçük parmağına, öbürünü de kamışıma sarıyorlar.

Öbür uzaktaki ucu prize soktuklarını görüyorum.

Yerde de çarmıha benzer tahta bir alet var. Çivilenmiş üç santim kadar eninde deri kemerler var üzerinde. Odada ayrıca falaka ve cop da var. Sopalar, zincirler falan.

-Soyun!-

Soyunmayınca üzerine yüklenip zorla soyuyorlar.

Yere, çarmıhın üzerine yatırıp deri kemerlerle kollarından bacaklarından sıkıca bağlıyorlar. Kolları bilekten ve dirsekten, ayakları da bileklerden bağlıyorlar.

Kıpırdaman olanaksız. Tekmeler iniyor. İki uçlu kabloyu da getirip sarıyorlar; birini kamışıma, birini ayak parmağına: Biri manyetonun kolunu çeviriyor. İki kere falan çeviriyor. -Tırtt- diye bir ses.

Uçların bağlı olduğu yerlerinde titreşimler halinde bir gerilim. Anlatılmaz bir acı.

Manyetoyu çevirdikçe ibre yükseliyor, görüyorsun; voltaj artıyor.

-Konuş. Bu daha hiçbir şey değil. En hafifi bu.

Yoksa seni hadım ederiz.-

İşkenceden sonra tam on beş gün, hem kan geldi kamışımdan, hem de müthiş bir yanma oldu dışarı çıkarken. Manyetoyu çevirdiklerinde, akım verdiklerinde,

kamış çok küçülüyor, mosmor oluyor.
Akımı yükseltiyorlar.
Dayanılır gibi değil. Gerilip kaskatı oluyorsun.
Oraların kopacak gibi oluyor. Bütün beden kasılıyor.
Ter içindesin. Ve tekmeler. Davranıp kalkmak istiyorsun.
Ama nasıl kalkacaksın, Kısıvrak bağlısın.
Tekmeler iniyor.
Elektrik akımıyla bütün bedenin kasılınca, altındaki
tahta çarmıh sırtını alabildiğine acıtıyor.
Akımı daha da artırıyorlar. Bir ara dayanamadım,
-Durun,- dedim.
Durdular.
Başka bir alet getirdiler. Metal bir kutu. Ondan
da iki tel çıkıyor. Manyetodan çıkan iki kordon gibi.
Tıpkı. O iki teli de aynı yerlerime bağladılar. Işığı
söndürdüler. -Konuşacağın zaman bağır, geliriz,- dediler.
Çıkıp gittiler.
Karanlık kötü. Aydınlıkta yine de uğraşacak birşeyler
buluyorsun.
Bir ara iki kadın polis kapıda durup alay ettiler
benimle:
-Ay, bu muymuş kahraman?- dediler.
Sustum.
İçeride başka biri var mıydı, bilmiyorum. Karanlıktı.
Bu yeni aletin titreşimi, manyetodan daha çok.
Manyetodan daha titreşimli. -Zızzz- diye bir ses çıkarıyor.
Mil sokuyorlarmış gibi bir acıyı yaşıyorsun kamışında.
Yürek atışları anormal: -Plöp! Plöp!- diye
çırpınan yüreğinin sesini duyuyorsun.
Bayılma durumuna geçerken, 'Ölüyorum' diye
düşündüm.
Aradan ne kadar geçti, bilmiyorum. Ayıldım.
Odanın ışığı yanıktı. Başımda insanlar. İğne falan
yapılmış; haberim yok.

-Bu kadar çok vermeyin,- falan gibi sözler.

Kendime gelince kalktım.

-Göstereceğim,- dedim.

Birlikte arabayla 15-20 ev dolaştık. Arkam

sürü polis. Babayiğit ekip arkamda.

Oyaladığımı anladılar,

-Dönünce gösteririz,- dediler.

Döndüğümde savcı gelmişti. Kurtuldum sandım.

Yanılmışım.

Yine başladılar. Hem de ilk aletle, manyetoyla

başladılar. 60 volta kadar çıktılar. Çok uzun sürüyor.

Alıştım. Müthiş bir ter, anlatılmaz bir susayış.

Akım altmış volta çıkınca tel uçlarına su döküyorlar.

Suyun yayıldığı yerde, sancı dayanılmaz oluyor,

oradaki bütün kıllar dikilip ayağa kalkıyor. Suyun

yayıldığı yere akım da yayılıyor.

Baktılar durum kötü. Akımı kestiler.

Büyük bir şişe getirdiler. İçinde sidik gibi bir şey

var. Ucu keçeli bir sopayı o suya batırıp ayağımın altına

değdirdiler. Sanki kızgın demir sürüyorlar. Sonradan

ayağımın alt derileri soyuldu, bir iki gün sonra.

Ne olduğunu anlayamadım.

KIRANLARA SELAM OLSUN

Kağıdımız çaput bizim

Kefenimiz bulut bizim

Mesleğimiz umut bizim

Kıranlara selam olsun

ÜLKÜ TAMER

Çok kısa süren savunma hazırlıklarından sonra Deniz'lerin

beklenen duruşmaları başlamıştı. Duruşmalara çıkarılmayan

tek sanık İrfan Uçar'dı. Arkadaşlarının götürüldüğü günlerde cezaevinin koşuuları arasında rahatça dolaşabiliyor, aramıza sokulabiliyordu. Ağır işkencelerden geçirilmiş biri olarak, kamuoyundan gizlemek için onu duruşmalara çıkarmadıkları anlaşıyordu. Belli ki iyileşmesi bekleniyordu.

İstanbul'da aynı günlerde işkence gören Sarp Kuray gibi o da ayaklarına kalın çoraplar geçiriyor, büyük terliklerle dolaşıyordu. Gövdesinin ağırlığını tabanlarına yüklememeye çalışarak ve ancak sağa sola tutunarak ağır ağır yürüyebiliyor, ayaklarının üzerinde güçlkle durabiliyordu. Yürürken değil de, bir dostun kirli yatağı üzerinde, çevresini saran arkadaşlarına yavaş ve sakin bir tavrıla birşeyler anlatırken görüyordum onu; seyrek de olsa.

İşkenceyi tatmamış, işkenceyle daha tanışmamış kişilerin gözünde İrfan, çözülmeyisin, direnişin simgesi olmuştı. Pek çok genç tutuklunun korkusu ve özlemiydi o.

Cezaevinin bir tür direnç anıtıydı diyebilirim.

Bir keresinde çoraplarını çıkarmış, falakada patlayan tabanlarından birini göstermişti. Pembe, dümdüz, hiç kirlenmemiş, hiç kullanılmamış, yepyeni bir tabandı. Sanki falakaya yatırıp sopalar indirmemişler de, o tabanı, pütürlü bir düzeye sürtmüşler sürtmüşler, bütün çıkıntıları kabartıları giderip bir mermer yüzeyi gibi dümdüz yapmışlardı.

O pembe tabanda kemikler görölüyordu. Kemiklerin üzerinde incecik, taptaze bir deri belirmişti. Hani ateşin üzerinde süt ısınmıştır, kaynamaya daha yeni hazırlanıyordur da sütün yüzeyinde beliren ilk zar ince ipek bir tül gibidir ve kıpır kıpırdır; öylesine incecik bir zar belirmişti o dümdüz edilmiş pembe taban kemiklerinin üzerinde ve İrfan haklı olarak basamıyordu yere, yürüyemiyordu. Yaşadığı o korkunç falaka öyküsünü kendi ağzından dinlemeyi çok isterdim. Her karşılaşmamızda, olayı bütün ayrıntılarıyla yazmakta olduğunu, bitirince yazdıklarını bana vereceğini söyler dururdu.

Ve bir gün Deniz'le konuşurken gelmişti yanımıza.

Deniz'lerin hücresindeydik. Konuşmaktan yorulmuştu Deniz.

Başucunda görünce hemen yapıştı İrfan'a:

-İşkenceyi asıl ona sor,- dedi çekildi yatağın köşesine.

Ve İrfan anlattı yaşadığı o korkunç işkenceyi o gün.

Önce anlatmaktan sıkılıyor gibiydi, tutuktu, isteksizdi.

Sorularımla onu ayrıntılara çektikçe açıldı.
O günü yeniden yaşıyor gibiydi. O soğukkanlı, sakın
görünüşünün altında, öfke ve nefret vardı.
Siyah bir gömlek geçirmişti sırtına; altına da yeşil kadife
bir pantolon giymişti.
Anlatırken sarı bıyıklarını çekiştiriyordu.
Bir ara Deniz, bilmeden ayaklarına dokundu dirseğiyle;
İrfan ürpererek çekti ayaklarını, ,toparlandı; uyardı Deniz'i.
Bir yerde Deniz de dayanamayıp karıştı işe.
İkisi de işkencenin yapıldığı yerleri ayrı ayrı çizdiler
defterime. Deniz daha öncesini hatırlıyor, İrfan'sa değişik
yeni biçimiyle çiziyordu Sansaryan Hanı'ndaki o hücreleri,
o odaları, o merdivenleri.
İrfan'ın anlattığı dağınık ayrıntılar, Yaralı'nın adlı romanımın
özellikle falaka sahnesine büyük ölçüde kaynaklık
etmiştir. Yine de o romanımda anlattığım işkence gören
insan, tek başına İrfan değildir.
Sonra da, cezaevinden çıkacağım gün, söz verdiği gibi,
kendi elyazısıyla yazdığı işkence serüvenini tutuşturmuştu
elime.
O yazılı metni temel alarak, sorduğum sorulara verdiği
ayrıntılı yanıtlarla olayı adamakıllı geliştirerek yeni bir
metin çıkardım ortaya.
Bilmiyorum sevgili İrfan Uçar'ın değişen yeni dünyasında
onun tabanlarını yeniden sancıtacak mıyım? Hiç istemem bunu.
İRFAN UÇAR
anlatıyor
Gizlenmekte olduğum havacı yüzbaşı İlyas Aydın'ın
evinde yakalandık. (27 Mayıs 1971 perşembe, saat 21
suları.)
Bizi alıp doğruca İstanbul Emniyet Müdürlüğüne
götürdüler. Önce kimlik tespiti yaptılar. Üstümü aradılar.

Üstünkörü bir sorgudan geçirdiler. Bu ilk sorguda, şimdiye kadar hangi eylemlere katıldığım, kimlerle katıldığım, Deniz Gezmiş hücreğine ne zaman ve nasıl girdiğim falan soruldu.

Hiçbir eyleme katılmadığımı, adı geçen kişileri tanımadığımı, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun ya da Deniz Gezmiş hücresinin üyesi olmadığımı söyledim. Nedense Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun yaptığı eylemlere adımın karıştırıldığını, daha önce Ankara'dayken TRT'ye ve basına açıkladığım gibi ilk duruşma gününe kadar teslim olmayıp saklanmaya karar verdiğimi, bu yüzden saklandığımı falan anlattım. Bu ilk kısa sorgulamadan sonra beni Emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar'ın odasına götürdüler. O da aşağı yukarı aynı soruları sordu. Ben de aynı karşılıkları verdim. İşte o zaman ağza alınmayacak sözlerle bana sövmeye başladı. Gerçeği söyletmenin kendileri için çok kolay olduğunu, onları boş yere uğraştırmamamı söyledi. Ben de soruları eskisi gibi yanıtladım.

Bunun üzerine, yanımdaki polisler dönerek, -Bir güzel ıslatın, bülbül gibi konuşur,- dedi.

Evinde saklandığım subayın sahici bir subay mı, yoksa sahte bir subay mı olduğunu sordu.

İlyas Aydın'ın sahici bir subay olduğunu, evin kira sözleşmesinde de kimliğinin açıkça yazılı olduğunu söyledim. Nedense inanmak istemedi.

Beni, Birinci Şubenin 'telefonlu hücre' diye anılan tek kişilik hücrelerinden birine kapattılar.

İstanbul. Sansaryan Hanı. Birinci Şube. Hücreler. Birbirine bitişik karşılıklı üçer hücre.

İçine tıklandığım hücrenin eni bir buçuk, boyu iki buçuk metre. Yüksekliği de iki buçuk metreye yakın. İçinde hiçbir şey yok. Beton bir odacık. Kapısı tahtadan. Dışarıdan sürgülü. Kapının ortasında el sokulacak kadar küçük bir delik. Kapının üst yanı telle örtülü bir pencere. Yirmiye otuz. Dışarıda koridorda yanan lambanın ışığı, buradan içerisini biraz olsun aydınlatıyor.

Neden bilmem, bütün polisler geliyor. Gelenlere tanıtılıyor; üzerimize yıkılan bütün suçlarla. Meraktan gece de geliyorlar. Kapının ortasındaki küçük

deliğin dışarıdaki sürgüsünü 'trak' diye açıp bakıyorlar.
Delğin ortasında bir çift meraklı göz; polis gözü.
Yine 'trak' diye kapatıyorlar. Trafik polisleri, sivil
polisler, normal polisler, kadın polisler. Sabaha kadar
sürüyor bu. Sabaha kadar 'trak'lar. Bazan sürgü açık
kalıyor. Delikten İlkay'ın karşı hücredeki başını görüyorum.
Sabaha kadar ne bir damla su, ne bir tek sigara.
Bu yetmiyormuş gibi sürekli ayakta dikelttiler beni,
bir saniye bile uyumama izin vermediler.
Benimle birlikte aynı evde yakalanan, nicedir sıkıyönetimce
aranan Necmi Demir, İlkay Demir ve
Necati Sağır da, yanımdaki ve karşımdaki hücrelere
kapatılmışlardı.
Geceyarısından sonra onları sırayla, teker teker
kelepçeleyip bilmediğim bir yerlere götürdüler. Götürüldükten
beş on dakika sonra, pek uzak olmayan
bir yerden korkunç çığlıkları duyulmaya başlıyordu.
Seslerini tanıdığım için, kime işkence yapılmakta olduğunu
anıyordum.
Hücremin kapısında nöbet bekleyen polisler, az
sonra benim de onlar gibi götürüleceğimi, falakaya
yatırılarak ifadem alınacağını söylüyorlar, hiçbir şeyi
saklamadan, bildiklerimi açık açık anlatmamı salık
veriyorlar, buradaki işkenceye dayanmanın mümkün
olmadığını, bugüne kadar işkenceye dayanan kimseye
rastlamadıklarını söyleyerek sanırım beni yıldırmaya
çalışıyorlardı.
İlk Necati'yi götürdüler. Bağırıyor Necati. Koca
yapı sanki bomboş. Bir kat aşağıdan geliyor sesi. Geceyarısı.
Bütün sesler duyuluyor.
Sabaha kadar arkadaş çığlıkları.
Götürmeye gelenler, alıp götürecekleri kişinin
adını yüksek sesle söylüyorlar. Biliyorsun kimin götürüldüğünü.
İster istemez kendini onun yerine koyuyorsun.
Dayanılır gibi değil. Hele kendini arkadaşının
yerine koymak, onun çığlıklarını duyarak onun
çektiklerine katlanmak çok daha korkunç.
Ve o güne kadar hiç işkenceden geçmemişsin. Bilmiyorsun.
Neye nasıl dayanılacağını bilmiyorsun.
İlk işkencem olacaktı bu. Hep, Ankara'dan İstanbul'a
nasıl geldiğimi, yüzbaşı Aydın'ın evine nasıl gittiğimi

faian hatırlıyorum. Vereceğim ifadeyi hazırlamaya çalışıyorum kafamda. Düşüncemi, başka birinin adını vermemek, mantıklı yanıtlar vermek konusunda yoğunlaştırıyorum; beynimi buna alıştırıyorum. Sabaha kadar ayakta tutuyorlar, yoruyorlar. Ve hep götürecekler diye bekliyorsun ayakta. Sabahleyin hücremin kapısı açıldı. Girdiler. Bileklerime kelepçeyi vurup dışarı çıkardılar. Birinci Şube Müdürü İlgız Aykutlu'nun odasına götürdüler. Aykutlu, beni görür görmez koltuğundan kalktı, üstüme geldi, -Demek Deniz Gezmiş hücreesindeki İrfan sensin,- diyerek önce mideme, sonra yüzüme ve çeneme yumrukla, dizlerime ve kığıma da tekmeyle vurmaya başladı. Dört beş dakika kadar aralıksız vurduktan sonra, ansızın, adını sonradan öğrendiğim, eli yüzü kanlar içinde, Ziya Yılmaz adında birini odaya sürükleyerek getirdiklerinde durdu, çekildi. Odadaki polislere, beni dışarı çıkarmalarını söyledi. Dışarıya koridora çıkardılar. Beni dışarı sürükleyen polisler, koridorda bekleyen polislere, -Müdürümüz dövdü. Dövmek serbest. Ama bayıltıcı yerlerine vurmayın, çünkü az sonra sorguya çekilecek,- dediler. Orada, dışarıda duran polislerin hepsi birden vurmaya başladılar. Belki yarım saat süreyle otuz kırk kadar polis, bayıltmamaya özen göstererek, teker teker ve toplu biçimde, tıpkı müdürleri gibi dövdüler beni. Döverken tekmelerini ve yumruklarını özgürce kullanıyorlardı. Sonra yine İlgız Aykutlu'nun odasına sokuldum. Bitkindim dayaktan. Aykutlu yine birkaç tekme ve yumruk savurduktan sonra, Muzaffer Çağlar'ın daha önce sorduğu soruları yineledi. Ben de aynı karşılıkları verdim. -Sen bunları benim külahıma anlat,- dedi. Sonra yanındaki polislere döndü: -Bu kendiliğinden konuşmaz. Ankara'yla telsizle görüştüm, bunda çok iş varmış,- dedi. -Bunu İkinci Şubede operasyona alın. Her şeyi söyleyene kadar sürsün operasyon:-

Onların da ayrı bir sözlüğü var. İşkenceye 'operasyon' diyorlar. İşkenceden sonra yaptıkları bakıma da 'ameliyat.' Falakada tabanların derileri yırtılınca makasla kesiyorlar deriyi. Bu 'ameliyat' oluyor. Beni bir kat aşağıya indirdiler. Taş basamaklardan inerken benimle birlikte yakalanan arkadaşlarımla, Necmi Demir'le Necati'nin bitkin ve yıkılmış bir biçimde sürüklenerek yukarı çıkarıldıklarını gördüm. Üstleri başları toz toprak içindeydi. Ayaklarının üzerinde duramıyorlardı, yere basamıyorlardı. Aşağıda İkinci Şube müdürünün odasına götürdüler beni. Bir iskemleye oturtular. Beş altı polis çevremi sardı. İfade alacaklarını, her şeyi olduğu gibi açık açık anlatmamı, yoksa işkenceye yatırılacağımı, arkadaşlarımla halini gördüğümü, beni onlardan da beter edeceklerini söylediler.

Bu arada Selman Kaya adında bir Dev-Genç'linin, hemen işkence sonrasında çekilmiş bir fotoğrafını da göstererek bana gözdağı vermeye çalıştılar. Biri eline kalemi kağıdı aldı ve sorgu başladı.

Muzaffer Çağlar ve Ilgız Aykutlu'ya ifade verdiğimi, başka bir şey bilmediğimi, onlara anlattıklarımı olduğu gibi yeniden anlatacağımı, ekleyecek bir şeyim olmadığını söyledim. Bu dediklerimi, o görevli, yarım yamalak yazısıyla kağıda geçirmeye çalışıyordu. Söylediklerimi çok iyi hatırlıyorum. Şöyleydi:

-Dev-Genç üyesiyim. 11 Ocak tarihli bir banka soygunu olayına ve 16 Ocak tarihli Sevim Onursal adındaki hanımın evinde görevli memurların bağlanması olayına Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıyla birlikte nedense benim de adım karıştırıldı. 19 Ocak tarihinde hakkımda gıyabi tutuklama kararı olduğunu Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü Erdal İnönü'den öğrendim. O gün beni yakalayan jandarmaların elinden, öğrencilerle jandarmalar arasında tatsız bir olay çıkmasın diye kaçtım. TRT'ye ve basına, duruşma günü teslim olacağımı, çünkü şimdiye kadar hakkımda üç kere tutuklama kararı verilerek hapse atıldığımı, her üçünde de, ilk duruşma gününe kadar boşu boşuna hapiste yatırıldığımı ve her üçünde de daha ilk duruşmada suçsuz bulunarak salıverildiğimi; bu

kez de ilk duruşmaya kadar boş yere hapiste yatmak
istemediğimi, çünkü suçsuz olduğumu belirttim. Sıkıyönetim

ilan edilene kadar Siyasal Bilgiler Fakültesi
yurdunda saklandım. Sıkıyönetim ilan edildikten
sonra on beş yirmi gün Çankaya'da, Mühye köyü ile
Orta Doğu Teknik Üniversitesi gölü arasında metruk
çoban kulübelerinde gizlendim. Arada sırada Dikmen
ve Çankaya'dan kendim gidip yiyecek öteberi sağladım.
Buralarda barınmak güçleşince, bir gün Gölbaşı
kasabasından bir yük kamyonuna atlayarak Polatlı'ya
geldim. Akşam oradan geçen İstanbul ekspresine
atlayıp İstanbul'a yollandım. 15 Mayıs cumartesi günü
sabahı Haydarpaşa'ya vardım. Vapurla Sirkeci'ye
geçtim. Buradan, bir pastaneden, daha öncelerden tanıdığım
ve adresini bildiğim havacı yüzbaşı İlyas Aydın'a,
çalıştığı yere, Yeşilözü askeri havaalanına telefon
ettim. Kendisiyle görüşmek istediğimi söyledim.
Evinin adresini verdi: Feriköy, Konya yurdu karşısı,
Çağlayan Apartmanı. Öğleden sonra bu adrese gittim.
Yüzbaşıya durumumu bütün açıklığıyla anlattım.
Beni evinde saklayabileceğini söyledi. On iki
gündür bu evde saklanmaktaydım. Ben yerleştikten
dört beş gün sonra İstanbul Dev-Genç'ten, sıkıyönetimce
aranmakta olan Necati Sağır çıktı geldi eve. Yakalanmadan
dört beş gün önce de Necmi'yle İlkay
geldiler. Onlar da aranıyorlardı. Necati'yi de İlkay'ı
da daha önceden tanımam. Necmi'yle Ankara'da bir
süre birlikte hapis yatmıştık, onu oradan tanırım.
Üçü de evden hiç çıkmazlardı. Ben bazan çıkar dolaşırdım.
Nitekim, yakalanmadan yarım saat kadar önce,
dışarıda tıraş olmuş, yeni gelmişim eve. Bu söylediklerimden
başka kimse gelmedi o eve. Kimsenin
geldiğini görmedim. Ben dışarı çıktığımda ve son gün
berberdeyken bir gelen oldu mu bilemem.-
Sordular: -Yüzbaşıyla nerede tanıştınız?—
Söyledim: -Aralık ayında Siyasal Bilgiler Fakültesinde
Dev-Genç'in bir toplantısı vardı. Her hafta
olurdu bu toplantı. Herkese açıktı toplantılar. O gün
o toplantıda ben de bir konuşma yaptım. Konuşmamda,
hapisanelerdeki devrimcilerle gereğince ilgilenilmediğinden
söz ettim ve içeridekilerle daha sıkı
ilgilenilmesini istedim. Toplantı dağıldıktan sonra fakülte
lokantasında yemek için kuyruğa girdim. Kuyrukta

önümde duran sivil biri, bir arkadaşını aramak için fakülteye geldiğini, toplantıdaki konuşmalara kulak misafiri olduğunu, benim konuşmamı da dinlediğini ve söylediklerimde beni haklı bulduğunu belirterek kendisinin de devrimci bir havacı subay olduğunu söyledi. Tanışmamız böyle oldu. Kuyrukta yan yanaydık. Yemeklerimizi alınca da aynı masaya oturup

yedik. Yemek boyunca genel olarak Türkiye'nin sorunlarını tartıştık. Yüzbaşı, ordu içinde de devrimcilerin bulunduğunu, kuvvet komutanlarının ve ordunun Demirel'e karşı olduğunu, ancak ordu içindeki devrimcilerle Dev-Genç'lilerin birbirleriyle ilişkileri olmadığını söyledi. Ben de bunların uzun vadeli sorunlar olduğunu, zamanla bu ilişkilerin de kurulabileceğini anlattım. Aramızda başka da önemli bir konuşma geçmedi. Ayrılırken bana İstanbul'daki adresini verdi, oralara gelirim kendisini aramamı söyledi. İstanbul'a saklanmak için geldiğimde, aklıma ilk gelen, yüzbaşı İlyas oldu. Kendisini aradım. Devrimci bir subaydı. Dev-Genç'lileri seviyordu. Ama Marksist-Leninist biri değildi.—

Bu söylediklerimi olduğu gibi yazdılar. Arada küçük sorular da soruyorlardı. Sonunda, ifademini bittiğini, anlatacak başka bir şeyim olmadığını söyledim. Bunun üzerine, İkinci Şube Müdürü, yüzüme birkaç yumruk yapıştirarak, -Ulan sen çocuk mu kandırıyorsun. Bize masal değil iş gerekli,- dedi. Ankara'daki bütün silahlı eylemlere nasıl katıldığımı, üç bin liralık Belçika malı Browning'imin yerini, Ankara'da patlayan bombalardan hangilerini benim attığımı, hangilerini kimlerin attığını, saklandığım evlerin adreslerini, Elbistan dağlarında kimlerin bulunduğunu, örgüt üyelerinin ve yöneticilerinin kimler olduğunu bütün ayrıntılarıyla birer birer anlatmamı, bu suçlamaları kabul etmeyecek olursam buradan cenazemin çıkacağını, kimsenin de kendilerinden 'Niçin öldürdünüz?' diye hesap falan soramayacağını söyleyerek yanındaki polislerle döndü: -Operasyona başlayın!- dedi.

Ellerim zaten arkamdan kelepçeliydi. Yere sırtüstü yatırdılar. Ayaklarımı uzunca kalın bir sopaya bağlayıp havaya kaldırdılar. Bacaklarımı gerdiler. Biri sağ dirseğime biri de soluma, iki kişi, ayaklarıyla bastılar. Birinin ayağı da kafamdaydı, yere bastırıyordu kafamı. İkinci Şube Müdürü, -Yeter, konuşacağım, diyene kadar dövün!- dedi. Böyle buyruk verdi. Bunun üzerine iki kişi, sırayla tabanlarıma vurmaya başladı. Bir süre bağırmadan tabanlarımda yaşadığım

acıya katlanmaya çalıştım. Bağırmanın, erkeklığe yakışmayacağını düşünüyordum. Sonra Oktay'ın

sözü geldi aklıma: Bağırmanın insanı rahatlatdığı. 'Milana Notlar' adlı kitapta da vardı bu. Ve bağırmaya başladım.

Bağırmadığımı gördükçe -Bağır ulan!- diyerek her yanıma tekmeler indiriyorlardı.

İşkencede bağırmasan işkenceci de kızıyor sana. Onlar da bağırmanı istiyorlar.

Bir süre sonra ayaklarımı çözdüler. Beş on dakika kadar yürüttüler. Sonra yeniden yatırıp tabanlarıma vurmaya koyuldular.

Bu işkence, beşer onar dakikalık aralarla ve bu aralarda da önce kuru, sonra da tuzlu su dökülmüş ıslak zemin üzerinde, zorla, ite kaka yürütmelerle öğlene kadar sürdü.

Dayanabildiğin kadar dayanmak kararındasın.

Ondan sonra birşeyler söylesen bile işkencenin kesilmeyeceğini anlıyorsun. İşkence edilemeyecek bir duruma girmeye hazırlıyorsun kendini. Haşat olmayı bekliyorsun.

Ayaklarımı tuzlu suya sokunca başıma falan da pat küt vuruyorlar bir yandan. Müthiş seviniyorum buna. Bir an önce haşat olmayı bekliyorum.

Ve tavırlarından, bu işe son vermeyi düşünmediklerini anlıyorsun.

Bayılmayı umutla bekliyorsun.

Ama hayır. İnsanoğlu ne kadar dayanıklı. İnsanın niye bu kadar dayanıklı olduğuna kızılıyorsun.

Hem kızıyor, hem şaşıyorsun.

Çözüp kaldırıyorlar.

Tuzlu suda on dakika kadar yürütüyorlar. Tabanlarındaki kabarmalar inmiyor, uyuşmalar gitmiyor.

Az yürürsen o uyuşukluk kalıyor ve yeniden yatırdıklarında daha az acı duyuyorsun. Bunu kavramışsın

artık. Onlar, daha da yürütmeye, tabanlarındaki uyuşukluğu daha çok gidertmeye çalışıyorlar;

sen daha az yürüyüp o uyuşuklukla kalmaya çalışıyorsun.

Orada da çelişkinsin o alçaklarla.

Tuzlu su tabanlarını karınca ısırıkları gibi nokta

nokta yakıyor.

Öğlen yemeği için işkenceye bir saat ara veriyorlar.

Bir iskemleye oturtup ayaklarımı tuzlu su kovasına soktular. Kendileri gidip birşeyler tıkındılar. Aç bıraktılar beni. Oysa nasıl acıkmıştım.

Başımda iki kişi bekliyor.

Ne kötü. O bir saat, geçmek bilmiyor.

Sonradan öğrendim: işkence sırasında kusarmış insan ve iyiymiş kusmak. Kusunca korkar, işkenceyi keserlermiş.

Kusmadım. Kusamadım. Bilerek aç bıraktılar beni.

Yemekten döndüler. Tokluğun, dinlenmişliğin mayışıklığı içindeydiler. Biri hala dişlerini karıştırıyordu. Yeniden yatırdılar. Yeniden vurmaya başladılar tabanlarıma. Davul gibi şişmişti tabanlarım. Kaldırıp tuzlu suda yürüttüklerinde de çok canım yanıyordu artık.

Anlattıklarımı inanmıyorlarsa, bu işkenceye ara vermelerini, hiç olmazsa suçladıkları konularda bir iki tanıkla yüzleştirilmemi, kuşkulu bir ifadeyle karşılaşacak olurlarsa işkenceyi daha korkunç boyutlarda sürdürmelerini önerdim.

-Bunlara gerek yok, sen az sonra bülbül gibi öteceksin,- deyip yeniden yatırdılar falakaya.

Bu kadarını beklemiyordum.

Biri indirirken biri kaldırıyor sopayı. Parmak kalınlığında kızılıcık sopaları. Üçüncü kişi de kanları sıyrıyor.

Bir süre sonra çoraplarım parçalandı. Tabanlarımdan dizlerime sızan kanları gördüm.

Yine kaldırıp bir iskemleye oturtttular, ayaklarımı tuzlu suyla dolu kovaya soktular.

Yirmi yaşlarında iki kişiyi aldılar odaya. Yanıma getirdiler.

-Boşuna direniyorsun. Senden istenen şeyleri kabul

et, sen de kurtul Şu işkenceden, biz de kurtulalım,-
dediler. -Bak bu iki ocuk suçlarını kabul ettiler,
kurtuldular. Öyle değil mi Ahmet?-

Ahmet dedikleri genç bana döndü: -Ağabey
ayaklarım kırk bir numaraydı, Şimdi kırk beş numara
ayakkabı olmuyor ayaklarıma,- dedi. Ayaklarında
bağları özük, kirli, yazlık kocaman ayakkabılar vardı.
-İstedikleri ifadeyi imzaladım. Şimdi dövmüyorlar.
Sen de imzala be ağabey, imzala da kurtul bu işkenceden.-
Bu önceden hazırlanmış, ezberletilmiş sözleri onların
baskısıyla söylediği her halinden belliydi. Bu ocuğun,
Ahmet oker adında; Deniz Harp Okulundan
Çıkarılan bir öğrenci olduğunu sonradan öğrendim.
Öbürü de aynı okuldanmış.

İlk verdiğim ifademden başka hiçbir ifadenin altına
imza atmayacağımı, dilerlerse işkenceyi sürdürebileceklerini
söyleyince deliye döndüler.

Daha bir saat kadar işkence ettikten sonra, tabanlarımdaki
derilerin çorapların yırtık yerlerinden parça
parça aşağı sarktığını gördüm.

Gene kaldırıp oturtttular, tuzlu su kovaşına soktular
ayaklarımı.

Daha öncelerden tanıdığım, arkadaşım, emekli
deniz teğmeni. Sarp Kuray'ı getirdiler odaya. Güçlkle
basıyordu yere Sarp; yürümekte büyük güçlük çekiyordu.
-Sarp Kuray bile dayanamadı da sen mi dayanacaksın,-
dedi biri. -İstediğimiz ifadeyi ver; kurtul.-

Yine aynı karşılığı verdim.

Biri ayaklarımdan parçalanmış oraplarımı çekip
ıkardı. Ayağa kaldırıp tuzlu su üzerinde bir süre yürüttüler.
Yürüdüğüm yerler kıpkırmızı kana kesiyordu.

Odacı kadını çağırıp paspasla yerleri sildirdiler.

Götürüp yeniden yatırdılar falakaya.

Artık tabanlarını paramparçaydı.

Herhalde yıldıramamış olmanın, istedikleri ifadeyi
alamamış olmanın hıncıyla olacak, daha acımasızca,
daha kudurganca vuruyorlardı. Tabanlarıma inen
her vuruŐu artık kemiklerimde duyuyordum. Acıyla
kıvranıyor, sımsıkı bastırılmış bedenimi, sağa sola atıyor,
ırpınıyordum.

Sonra durdular. Kaldırıp yürüttüler. Yine tuzlu su kovasının başına oturtular.

Birden yeni birisi, belki de bu çırpınışlarımı önlemek için olacak, elindeki kalın sopayı makatıma dayayıp bastırmaya başladı. Sopanın başını makatıma giderek daha da bastırıyordu.

Ölmek istedim orada.

Ama konuşmadan ölmek.

Kapı açıldı. İçeri herkesi getirdiler. Necmi Demir'i sürükleyerek getirip bıraktılar karşıma. Beni çözmek, çökertmek için böyle yaptıkları belliydi. Necmi Demir'i gösteriyorlar. -Konuş, bak arkadaşını ne hale getirdik,- diyorlar.

-Ağabey, konuş,- diyor biri.

-Elrom'u öldürdüğümü kabul ettim,- diyor Necmi.

-Ben öldürdüm Elrom'u. Kullandığım silahı da denize attım. Anlattım bunları. Sen de anlat,- diyor.

Necmi'nin bu işi yapmadığını çok iyi biliyorum.

Moral veriyor bana. Anlıyorum. Onun da direndiğini, çözülmeyi anlıyorum. Gözlerindeki pırıltıdan anlıyorum.

-Konuşacak bir şeyim yok,- diyorum. -İsterseniz öldürebilirsiniz beni.-

Polislerin yüzlerinde şaşkınlık var. İstedikleri ifadeyi imzalatmaya öylesine alışmışlar ki, direnmek şaşırtıyor onları. Direnince de kızıyorlar, kuduruyorlar.

Oda boşaltılıyor. Yere yıkıyorlar beni. İzbandut gibi bir komiser, ekip şefiymiş, önce dayağa nezaret ediyordu, ben böyle yine diretince, aranıp kocaman bir sopa buluyor; altmış yetmiş santim uzunluğunda sandalye bacağı gibi bir sopa.

O giriyor ve olanca hızıyla vurmaya başlıyor.

Zevk alarak ve hınçla yapıyor. Ölmüşsün, sakat kalmışsın, hiç önemli değil. Tek istediği, kafasındaki ifadeyi senden alabilmek. Bütün bedeniyle, bütün gücüyle indiriyor sopayı. Ve artık acıyı aşıyorsun, acıyı

duymaz oluyorsun. Beynin zonkluyor: Tak! Tak! Tak!
Kaldırıp yürütüyorlar. Sonra yine bir posta dayak
başlıyor.

Sarp Kuray, -Devrimci olmasaydım intihar ederdim,-
 demiş.

Bir insan olarak, karşıdaki insanın insanlıktan
bunca uzaklaşmasını şaşkınlıkla izliyorsun. Duygu
muygu hiç yok. Kanı gördükçe daha da coşuyor. Hadi
öbürleri buyruklar alarak yapıyorlar, görev gereği
yapıyorlar, özel birtad almadıkları belli, insanlıktan
da pek çıktıkları söylenemez, ama bu herif korkunç.
İnsanlık adına bir suç işlendiğine tanıksın artık; hem
sanık, hem tanık. Ve utanıyorsun.

Yine tuzlu su, yine yürüyüş, yine dayak.

Aralıksız sorular ve istedikleri yanıtı alamayıp.

Artık yalnızca tabanlarıma vurmakla da yetinmiyorlar,
her yanıma tekmeliyorlar, üstüme çıkıp tepiniyorlar,
pis ayakkabılarını ağızma sokuyorlar, makatımı
tekme ve sopalarla zorluyorlar.

O zamana kadar her vuruşun acısıyla avazım çıktığı
kadar bağıırıyordum. Bir ara yine avazım çıktığı
kadar yüksek sesle işkencecilere sövdüm. Bunun üzerine
bitişik odalardaki ve koridordaki bütün polisler
içeriye doluştular. Kalabalıktan tavanı göremez olmuşum.
Yirmi otuz kişiydiler şimdi, leş kargaları gibi
tepemdeydiler. Tekmelerle, sopalarla, kafa göz demeden
her yanıma acımasızca vuruyorlar, hangi cesaretle
sövdüğümü soruyorlardı.

Bir ses duydum. Ilgız Aykutlu'ydu gelen. İşkencecilerin
dışındaki herkesi kovup çıkardı dışarı. İşkencecilere
çıkıştı:

-Ulan herifi konuşturamadan öldüreceksiniz!-

dedi. -Sabahtan beri yaptıklarınız da boşa gidecek.

Siz manyak mısınız be!-

Ve yeniden teknik işkence başladı.

Saat on yedi falan olmalıydı.

Görevlilerin üstbaşları da sıçrayan kanlarla lekelenmişti.

Ilgız Aykutlu yeniden geldi.

-Hala konuşmadı mı?-

-Hayır,- dediler.

Aralarında alçak sesle birşeyler konuştular. Sonra ayaklarımı falakadan çözüp beni kaldırdılar. Bileklerimdeki kelepçeyi de açtılar. Bir iskemleye oturtup ayaklarımı yine tuzlu su kovasına soktular. Kova kıpkırmızı kanla doldu sanki. Ayran getirtip içirttiler.

Beklemeye başladım.

Yanıma bir polis yaklaştı. Fısıltıyla: -Bak, İrfan,- dedi, -ben senin küçüklüğünü bilirim. Ananı babanı çok iyi tanırım. Ben de Bolu'luyum. Birşeyler söyle. Arkadaşların hakkında az da olsa bilgi ver. Ben seni bu işten, tereyağından kıl çeker gibi sıyrır kurtarırım. Sonra seni dilediğin ülkeye göndeririz. Ama böyle olmaz ki. Sen hiçbir şey söylemiyorsun. Biraz önce telsizle Ankara'yla görüştük. Sen önemli adammışsın. Katılmadığın eylem kalmamış. Bir gece içinde iki bomba patlasa, kesinlikle birini İrfan atmıştır, öbürünü de birine attırmıştır, diyorlar. Hem sonra bu gördüğün işkence daha hiçbir şey değil. Sen konuşana kadar sürecek. Bugün iyi dayandın, ama yarın, öbür gün ne yapacaksın? Boşuna ezdirme kendini. Sözümü dinle...

Ben de bunun üzerine, sabah işkenceye yatırılmadan önce ifademi açık açık verdiğimi, ekleyecek ya da çıkaracak bir şeyim olmadığını, diledikleri kadar işkence edebileceklerini ve aslında ölüme hazır olduğumu söyledim.

-Sen bilirsin İrfan,- dedi. -Hemşerimsin diye söyledim bunları, iyiliğini istemiştım.-

Böyle dedi ve gitti.

Ilgız Aykutlu geldi yine.

-Bunu hücreğine götürün!- dedi.

Ayaklarımı bezlerle sardılar.

Ayakta duramıyordum.

İki polis koltukaltlarıma girdiler, üst kata, Birinci

Şubeye çıkarmaya başladılar. Ayaklarım yerden kesilmişti. Bu polislerin arasında ne kadar iyi insanlar da var, ayaklarımı yere bile değdirmiyorlar diye düşünüyordum. Üst kata gelmiştik.

-Tuvalete gidebilir miyim?- dedim.

-Gidersin gidersin,- dediler.

Ve tam üst kata çıkar çıkmaz da bu iyi insanlar küt diye yere bıraktılar beni. Değil ayakta durmak, ayaklarımı denetleyemiyordum bile. Yığıldım. İki polis beni sürüye sürüye götürdüler. Bu arada arkadan yetişen polislerle birlikte, beni sürükleyen iki polis durmadan rastgele vuruyorlardı bana. İçeride onlara sövmüştüm ya, acısını çıkarıyorlardı. İşte o zaman, neden alt katta ayaklarımı yerden kesip beni hızla yukarı kata uçurduklarını anladım; neden yere bastırmadıklarını anladım: Herhangi bir nedenle şubeye gelen sivillerin, kanlı bezler sarılı ayaklarımı görmelerini önlemek ve yerlerde kan izleri bırakmamak istiyorlardı. 'Telefonlu hücre'ye gelince, nöbetçi polis, hücrenin kapısını bir süre açmadı. O arada, beni getirenler tekme yumruk hala dövüyorlardı. Genel nezarethane, telefonlu hücrenin bitişiğindeydi. İçeride 120-130 kişi vardı. Onlara görünmemeyi ne kadar isterdim. İçeridekilerin hepsinin devrimci çocuklar olduğunu sanıyor, morallerinin bozulmasını istemiyordum. Hem de beni onların gözleri önünde dövüyorlardı. Hücrenin kapısı açılabilir sonunda. İçeriye çıplak betonun üzerine boş bir çuval gibi savurup attılar beni. Ne kadar bilmiyorum, ama uzun süre atıldığım gibi kaldım orada.

Neden sonra hücre nöbetçisi polis içeri girdiğinde, su istedim. İşkence odasından çıkmadan önce, parçalanmış ayaklarımı bezlerle bağlamışlardı. Hala kanayan, bezlerin dışına sızan kanlı ayaklarımın altına koymak için bir gazete parçası getirmesini istedim. Gazete ve su getirdi nöbetçi. Ama su bardağını tutamadım elimde. Polis, suyu yavaş yavaş döktü ağzıma. Bir bardak suyu içebilmem, beş dakika kadar sürdü. Sabahtan beri bağırmaktan boğazım şişmişti, su geçmiyordu boğazımdan.

Bir süre sonra şişim geldi. Değil kalkıp tuvalete

gitmek, kımıldamak bile söz konusu değildi. Pantolonumun

fermuarını güçlükle indirip yattığım yerde birazcık yana döndüm, işedim. Betonun üzerine yayılan çişim kıpkırmızıydı, sanki kan işiyordum. Bunu gören polis, kızmadı bana, oysa kızmasını bekliyordum; neden kendisine haber vermediğimi, hiç olmazsa bana boş bir ayran kutusu getirebileceğini söyledi. Sonra getirdi de. Gazete de getirdi, ayaklarımın altına serdi. Sanırım iyi bir insandı. Hiç kötü davranmadı bana.

Daha kendimden geçmemiştim.

Ertesi gün aynı işkenceye nasıl dayanabileceğimi düşünüyordum. Ama beni asıl düşündüren, bitişikteki genel nezarethanenin içine doldurulmuş o kalabalığın önünden, dayak yemeden alt kata, işkence odasına nasıl gidebileceğimdi. Ayakta durabilirsem, yürüyebilirsem, belki de dayak yemezdim. Ayağa kalkmayı denedim. Ne ayağa kalkması, bir yandan öte yana dönemiyordum.

Kelepçeler bileklerimi kesmişti, bileklerim kan içindeydi. Sağ dirseğim erimişti, dirsek kemiğim dışarıdaydı. Sağ koltuk altımdan, kaburgalarımın, göğüs kafesimden gelen korkunç ağrının gittikçe yükselişini duyuyordum. Makatımın çevresi acı veriyordu, sırtüstü yatamıyordum.

Bir süre sonra yine çişim geldi. Bu kez boş ayran kutusuna işlemek istedim. Yapamadım. Ellerim kutuyu tutamıyordu. Gövdemi oynatamadım. Bırakıverdim kanlı çişimi yine betonun üzerine.

Sonra kendimden geçmişim.

Kendime geldiğimde arkadaşım İlkey Demir'i başucumda buldum. Tanıyabildim onu. Ve çok sevindim.

Hücrede polisler de vardı.

Yardım ettiler, oturtmaya çalıştılar beni, ama oturamıyordum. Yanımı dayadım duvara, öylece kaldım: İlkey su damlatıyor ağzıma. Ayran içirmeye çalışıyor. Sonra kalkıp kendi kaldığı karşı hücrede çingar çıkarıyor: -Öldüreceksiniz çocuğu,- diyor. -İlaçları gelmemiş. Su bile içemiyor. Üstüne başına işlemiş.- Polislerle kavga havasında. Aslında söylediklerini, nezarethanede bekleyenlere duyurmaya çalışıyor.

İlkey'a izin vermişler. Tıp öğrencisi İlkey. Gelmiş,

bana ilk dış tedaviyi yapıyor. Kolonyayla yüzümü siliyor. Bir sürü ilaç, pamuk, sargı bezi falan istetmiş. Yaralarımı sağaltacağını söylüyor.

İlkay'a zamanı sordum. İlkay'ın saati yok.

Bir görevli açıklıyor: -Saat 24. Geceyarısı. Günlerden cumartesi.-

Demek kendimden geçeli tam 24 saat olmuş. 24 saat kalmışım komada.

Üç gün sonra bir doktor geldi. Aslında zaman kavramı yok. Gece gündüz ayrımı yok. Üç gün olmuş komadan çıkalı. Beni kaldırıp 'Arşiv Odası'na götürdüler. Yerde halı var. Halının üzerine yatırdılar. -İrfan. Doktorum ben. Nereden ağrıyor, söyle bana.-

Nerem ağrıyormuş.

Tansiyonuma bakıyor: Altı buçuk. Doktorla birlikte odadakiler paniğe kapıldılar. Tartıştılar. -Hastane-falan sözleri çalındı kulağıma.

Doktorun yüzünü seçemiyorum. Bulanık. Silik. Bütün ağrı ayaklarımda. Ve kaburgalarım falan ağrıyor.

Sonunda, -Ayaklarım,-diyebildim vızıltıyla.

Şurup, hap falan verdi.

Götürüp hücreme tıktılar yine.

Altıma bir hasırla bir kontrplak verdiler.

İkide bir ayaklarımdan, koltuk altlarımdan tutup 'Arşiv Odası'na götürüyorlar beni. Odada çocuklar var. İşkence için getirilmişler. Onlara beni gösteriyorlar.

Konuşmazlarsa benim durumuma gireceklerini söylüyorlar. Benim bile konuştuğumu söylüyorlar.

Gözlerim görmüyor, kimseyi seçemiyorum: Kim polis, kim sanık? Kadın mı, erkek mi, seçemiyorum; seslerinden ayıramıyorum. Ve konuşamıyorum. Sesim çıkmıyor.

Üç dört gün köpek enikleri gibi mızıldanmışım.

Tek anlaşılır sözüm: ~Su.~

Ağzım burnum balon gibi olmuş dayaktan. Hiçbir organıma söz geçiremiyorum. Ellerime ayaklarıma tonlarca ağırlık bağlamışlar sanki. Tek oynatabildiğim yerim boynum.

Tam on yedi gün kaldım o hücrede, o beton, çırılçıplak hücrede.

On yedi gün sonra Sansaryan Hanı'ndan alınıp Harbiye'ye götürüldüm. Atıldığım hücrenin duvarında şunlar yazılıydı: -Gazete okumak, kendi kendine konuşmak, ısıklık çalmak, şarkı söylemek yasak. Uymayınca nöbetçilere 'vur' emri verilmiştir.—

Harbiye'deki hücreler daha ufak. Tavan da daha basık. Tahta bir sedir, üzerinde bir şilte, çarşaf falan. Emniyette böyle şeyler yoktu.

Orada da on sekiz gün kaldım.

Sonra beni Haydarpaşa Hastanesine götürdüler.

Hastanede sık sık savcı geliyor.,

Soruyor.

-Hayır, bilmiyorum.-

Bildiriler. Cephe. Parti. Sorular, sorular.

-Okudun mu?-

-Okumadım.-

Hemen yatağımın başucunda, yarım metre kadar ötemde oturuyor.

-Dev-Genç broşürünü?-

-Okumadım.-

Hep olumsuzum. Koşullanmışım ve elektrik işkencesi bekliyorum artık.

Hastaneden çıkarılıyorum. Harem'e gidiyoruz.

Tamam, işkenceye götürüyorlar, diye düşünürken, birden Gazanfer Bilge otobüslerinden birinde buluyorum kendimi.

Sonra da burası işte. Ankara. Mamak Askeri Cezaevi.
ASILANLARIN BALADI (Balad: Batının bir şiir türü.)

Olmayın bu kadar katı yürekli
Ey dünyada kalan insan kardeşler

FRANCOIS VILLON

BİR GÜN ÖNCESİ

5 Mayıs 1972.

İki avukat, Ersen Sansal ile Mükerrrem Erdoğan, o
gün öğleden sonra saat 14'te Mamak Askeri Cezaevine gittiler.

Dış nizamiyede binbaşının odasına alındılar. Odada
binbaşından başka bir yüzbaşı, bir de nöbetçi üsteğmen
Burhanettin Poturna vardı. Avukatlar, nöbetçi üsteğmene,
müvekkilleri Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin
İnan'la görüşmek istediklerini söylediler.

Cezaevindeki başkaldırma olayıyla ilgili olarak iki
gün önce yapılan duruşmada üsteğmen Poturna tanık olarak
konuşacaktı. Avukat Mükerrrem Erdoğan, söz alarak,
bu üsteğmenin, cezaevindeki başkaldırı olayına neden olan
kişi olduğunu, olayın gerçek kışkırtıcısı ve yaratıcısı olan
bu kişinin bu davada tanık olarak dinlenmemesi gerektiğini
öne sürmüştü. Ancak avukatın bu isteği yerinde bir istek
olarak görülmemiş ve üsteğmen Poturna o gün duruşmada
tanık olarak dinlenmişti. Avukatla üsteğmen arasında
sürtüşme buradan kaynaklanıyordu.

5 Mayıs günü cezaevine gittiklerinde karşılarına yine
o üsteğmen çıkmış, iki avukat, her an asılmayı bekleyen
müvekkilleriyle görüşmek istediklerini ne yazık ki yine o
üsteğmene söylemek zorunda kalmışlardı.

Üsteğmen her zamanki tavrıyla tepeden ve küçümseyerek
bakmıştı onlara. -Gerçekten onlarla görüşmek mi
istiyorsunuz?- demişti.

-Evet, görüşmek istiyoruz,- demişti iki avukat.

-Bekleyin,-demişti üsteğmen, alaycı bir tavırla.

Ve beklemişti iki avukat.

Avukat Mükerrerem Erdoğan'ın bana anlattıklarına geçiyorum.

Olayın bundan sonraki gelişmelerini onun ağzından aktarıyorum:

Avukatları

MÜKERREM ERDOĞAN

anlatıyor

Bekledik. Saat 14.30'da görüşme yerine aldılar bizi.

Yarım saat bekledik orada. Gelen giden olmadı.

Sonunda bir er geldi yanımıza. -Deniz'ler hamama girmişler. Kırk beş dakika kalacaklar. Bugün görüşemeyeceksiniz,- dedi.

-Olsun, bekleriz. Kısa da olsa görüşmek istiyoruz,- dedik.

Gitti.

Yarım saat daha bekledik.

Üsteğmen, bir er gönderip bizi yanına çağırttı.

-Bugün sizi onlarla görüştüremeyiz,- dedi. -Banyodalar.

Geldiğinizi kendilerine söyledik. Onlar da

yarın gelmenizi istediler.—

-O halde bir not yazalım, gönderelim, yanıtlasınlar, - dedim.

Üsteğmen bir şey demedi.

Bir kağıda şunları yazdım:

'Deniz, Yusuf, Hüseyin. Sizleri görmeye geldik.

Banyodaymısınız. İsteğiniz üzerine yarın geleceğiz:

Bir dileğiniz varsa bildirin. Tashih-i karar isteğimize bir yanıt gelmedi, bekliyoruz. Selam.'

Kağıdı üsteğmene verdim. Okudu. Kendi götürdü içeri.

On beş dakika kadar orada ayakta bekledik.

Üsteğmen geldi.

-Pusulanızı veremiyoruz,- dedi.

—Niçin?—

-Cezaevi müdürü albayımla bağlantı kurmaya çalıştım.

Ona danışmak istedim. Olmadı. Şu anda kendisi

Sıkıyönetim Komutanlığında bir toplantıda. İsterseniz

gidip siz konuşun kendisiyle. İzin alabilerseniz

pusulanızı veririm, sizleri de görüştürürüm,- dedi.

Yapacak bir şeyimiz kalmamıştı. Çıktık. Hemen

bir Jeep'le aşağıya indik. Halkla İlişkiler bölümüne

gittik. Sıkıyönetim Komutanlığında toplantıda bulunan

cezaevi müdürüyle konuşmak istediğimizi söyledik.

Onunla görüştürülmeyeceğim iz belli olunca Sıkıyönetim

Adli Müşaviriyle görüşmek istedik. Telefonla

bağlantı kuruldu. Adli Müşavire durumu anlattık.

Çocuklarla görüşmemize hiçbir yasal engel olmadığını

belirtmeye çalıştık.

Verilen yanıt çok kısa ve çok kesindi: -Görüşemezsiniz!-

Hemen oracıkta bir dilekçe yazdık. İsteğimizi bu

kez yazılı olarak verdik. Dilekçemiz hemen Adli Müşavirliğe

gönderildi.

Biz gelecek yanıtı beklerken, Sıkıyönetim Komutanlığında

olduğu söylenen toplantının orada dağıldığını

gördük. Demek toplantı Sıkıyönetim Komutanlığında

değildi, Mamak Askeri Cezaevindeydi. Toplantıya

katılan kişilerin nizamiye kapısından arabalarıyla

çıktığını görüyorduk. Kalabalıktılar. Ankara

Valisi, Ankara Savcısı, Ankara İnfaz Savcısı, Bir Numaralı

Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı Ali Elverdi,

Ankara Emniyet Müdürü... Demek toplantı dağılmıştı.

Bu arada Halkla İlişkiler'e Anadolu Ajansı'nın

iki muhabiri geldi: Zeki'yle Burhan. O gece için özel

'sokağa çıkma izni kartı' istediler.

Bu arada saat 17 olmuştu.

Yine Adli Müşavirliği aradık.

-Evet, desek bile artık görüşemezsiniz, çünkü çalışma saati bitmiştir,- dediler.

Yapılacak hiçbir şey kalmamıştı. Cezaevinden çıktık.

Yazıhaneme döndüm.

İş ve dış ajanslar, o güne kadar olmadığı ölçüde sıkı bir ilişki kurdular benimle. Gece alınıp götürülecek olursak haber vermemi istiyordu hepsi de.

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi geldi. Minyatür bir fotoğraf makinesi vermek istedi bana. Asılışların gizlice fotoğraflarını çekmemi istedi. Kabul etmedim. Her şeyi anlamıştım artık. Bütün belirtiler, asılma olayının o gece gerçekleşeceğini gösteriyordu.

Eve gittim.

Jandarma Genel Komutanı Eken'e suikast girişimi de o gün olmuştu.

Evde kendimi oyalamaya çalıştım. Ali Sirmen'in Arthur Koestler ve Albert Camus'den çevirdiği 'İdam' adlı kitabı okumaya çalıştım.

Eşim doktordur. Geceyarısı alınıp götürülme olasılığını düşünerek, bana yatıştırıcı ilaç vermesini istedim.

Uyumaya hazırlanıyordu. Getirdiği Diazem kutusunu ortaya bir yere bıraktı.

Ben kitabı okumayı sürdürdüm.

Daha önceden toplanıp kararlaştırmıştık: infaz olursa en az iki avukat orada hazır olacaktık: Halit Çelenk'le ben. Avukat Niyazi Ağırnaslı, infazda bulunmak istemediğini söylemişti; rahatsızdı, dayanamayabilirdi.

O gece sokağa çıkma yasağı gece saat 23'e indirilmişti.

Saat 24'e kadar herhangi bir haber gelmeyince rahatladım.

O geceyi de atlattığımız umuduna kapılıp soyundum yattım.

ÖNCE BİRİ,

SONRA BİRİ,

SONRA BİRİ DAHA

Avukat Mkerrem Erdoğan anlatıyor:

Daha uyumamıştım. Uyuyamıyordum. Gün bitmişti, yeni bir günün ilk saatine girmiştik.

6 Mayıs 1972.

Saat00.40'tı, kapı ęalındı.

Kapının ęalan zili her şeyi ağıklamaya yetmişti.

Ama kğk de olsa bir umut ęięeklenmiřti içimde:

Eşim doktordu, geceyarısı apartmanda biri ansızın rahatsızlanmış olabilirdi, karımı arıyor olabilirdi.

Koşup ağtımd kapıyı: ę kişiydiler. İkiisi üniformalı, biri sivildi.

Hiçbir şey sormadım onlara. Hiçbir şey söylemelerine fırsat vermeden, -Bir dakika. Giyineyim,-dedim.

Eşimin bıraktığı Diazem kutusundan bir tane alıp attım ağzıma. Bir tane de alıp cebime koydum.

Acele giyindim. Eşim uyumamıştı.

-Gidiyorum,- diyebildim.

Aşağıda bekleyen bir polis Jeep'ine bindik. Resmi giyimli iki polis memuru arkaya geğtiler. Ben ne oturdum. Sivil olan, arabayı kullanıyordu. Telsizle merkezi aradı.

-Emaneti aldınız mı?- diye sordular merkezden.

-Aldık, dönüyoruz,- dedi yanımdaki.

ğ de ęok sakindi. Gündelik görevlerini yapıyorlardı.

Cemal Grsel Alanındaki köprünün altından, yolu kesmiş olan askerlere polislere ışık sinyalleriyle parolayı vererek geçtik. Dumlupınar Caddesi boyunca gittik. Dörtyol'daki sinemanın önünde yine yolumuz kesildi.

Merkez yine telsizle aradı bizi: -114. Hala neredesiniz?-

-Gelmek üzereyiz. Yaklaştık,- dedi yanımdaki.
Ankara Merkez Cezaevinin önü görülecek şeydi.
Başdöndürücü bir zırhlı araç ve asker kalabalığı bütün cezaevini sarmıştı. Her yan projektörlerle aydınlatılmıştı.
Arabayı kullanan sivil polis, arabadan atlayıp amirine geldiğimizi haber verdi.
Arabadan indirildim. O korkunç kalabalığın içinde iki kişiyi hemen tanıyiverdim: Biri avukat Halit Çelenk'ti, biri de yakışıklı üsteğmen Burhanettin Poturna. Üsteğmenle göz göze geldik. Kaba, yılışık bir gülümseme vardı yüzünde. Halit Bey ise allak bullaktı. Şok geçiriyor gibiydi.
Halit Beyle birlikte cezaevinin dış giriş kapısından girdik. Yanımızda bize kılavuzluk eden bir sivil polis vardı. Oradaki bir subaya, avukat olduğumuzu, bizleri içeri götüreceğini söyledi.
Bizi bir kenara çektiler. Üstümüzü başımızı aradılar. Bu ilk aramaydı.
Bu sırada yanımıza gelen bir subay, içeriye alınmamız konusunda daha izin verilmediğini, dışarıda arabanın içinde beklememizi söyledi.
Dışarı çıktık. Beni getiren arabaya bindik. Beklemeye başladık.
Biraz sonra bir haber geldi: Bizi çağırıyorlardı. Yine girdik içeri. Aynı sivil kılavuzumuz yanımızdaydı. Üstümüzü başımızı aramak istediler yine. Kılavuzumuz, daha önce arandığımızı söyleyerek engel oldu.
Kapının dışında da, içinde de hep subaylar vardı; gencecik subaylardı; teğmen, üsteğmen falandılar. Bu arada, ellerindeki telsizlerle astsubaylar gidip geliyordu boyuna.
Kapıda erler bekliyordu.
Elindeki telsiziyle bir astsubay yanımıza katıldı. Bu arada oradaki bir subayın buyruğuyla arkamıza da makineli tüfeğiyle bir er takıldı.

Merkez Cezaevinin görüşme yerine girilirken üst baş ararlar. Oradan girdik. O kapıdan girince astsubayla o ardımıza takılan silahlı er bizi bırakıp döndüler. Görevliyle içeri girdik. Odada on beşe yakın subay vardı. İşlerinde yalnızca bir tanesi üsteğmendi; öbürlerinin hepsi de albaydı. Üç de gardiyan. Gardiyanlardan biri, -Ceplerinizi boşaltın,- dedi. Tavırlarında, görev yapmanın da ötesinde, birilerine yaranmaya çalışan aşağılık bir hava vardı. Ceplerimizde ne varsa çıkarıp masanın üzerine koyduk. -Ayakkabılarınızı da çıkarın,- dediler. Çıkardık. Çoraplarımızı yokladılar. Masaya bıraktığımız şeyler orada kalacak sanmıştım. Bu yüzden ikinci Diazem'i de oracıkta atıverdim ağzıma. Masanın üzerindeki öteberimizi bir bir denetlediler. Dolmakalemleri, çakmağı falan gözden geçirdiler. Sigaraları paketlerinden çıkarıp incelediler. Para cüzdanlarımızı da boşalttılar, silkelediler, içlerine baktılar. Sonra da -Alabilirsiniz,- dediler. Halit Beyin Bellargal'ini vermediler. Bunun yatıştırıcı bir ilaç olduğunu söyledi Halit Bey, ama dinlemediler. İçeri girerken bir üsteğmene teslim ettiler bizi. Silahlıydı. -Silahını bırak,- dediler. Üsteğmen, silahının şarjörünü çıkardı önce, ama tabancasını da bırakması konusunda direttiler. Üsteğmen, boş tabancasını da bıraktı. Onun eşliğinde, kapı altından cezaevinin idare bölümüne girdik. Biz hala infaz yerini kestiremiyorduk. Oysa o geçtiğimiz yer infaz yeriymiş; avlu yani. Yani görüşme odalarından görünen avlu. Ama karanlıktı. Avludan geçerken orada darağacı var mıydı, yok muydu, farkında değilim. İdarenin olduğu yapıya girince bizi Ankara İnfaz

Savcısı Sami Uğur karşıladı. Topaldı. 'Topal Karga' derler ona, öyle anılır. 45 yaşlarındaydı.

-Sizleri müvekkillerinizle görüştüreceğiz,- dedi.

-Biliyorsunuz, tashih-i karar isteğiniz Askeri Yargıtayca reddedildi.-

Bilmiyorduk. Reddedildiği konusunda bilgimiz olmadığını söyledik.

-Bugün reddedildi,- dedi.

Red kararını görmek istedik.

Bu sırada yukarıdan, cezaevi müdürünün katından Ankara Savcısı Fazıl Alp indi. Elinde 'Resmi Gazete' vardı. Bize, infazlar için bütün yasal gereklerin yerine getirilmiş olduğunu söyledi.

Tashih-i karar isteğimizin reddedildiğinden haberimiz olmadığını, red kararını görmediğimizi, görmek istediğimizi ona da söyledik.

-Kararlar burada, size göstereceğiz,- dedi.

Bunun üzerine, biz, infazın yapılıp yapılmaması konusunda tereddüt olması gerektiğine ilişkin ve bunun nedenlerini açıklayan bir dilekçemizin infaz savcılığına verilmiş olduğunu, buna da bir karşılık alamadığımızı söyledik.

-Savcılığımızca infazların yapılması konusunda herhangi bir tereddüt yoktur. Dilekçenizde belirtilen noktalar da tereddüt doğuracak nitelikte değildir - dedi infaz savcısı. Sonra da sözlerine şunu ekledi:

-Buyrun sizi Deniz'le görüştüreyim.-

Bizden on on beş dakika önce getirmişler çocukları.

Başgardiyan odasının kapısı önünde konuşuyorduk bunları. Odanın kapısı açıldı. Çok heyecanlıyım.

Titriyordum. Dişlerim birbirine vuruyordu.

Ama başgardiyanın odasına girip de içeride Deniz'i görünce bütün heyecanım bir anda geçiverdi.

Kalabalıktı içerisi. Deniz'i göremiyorduk. Ben üçü de oradadır sanıyordum. Kalabalık açıldı. Deniz'i o zaman görebildim.

Deniz, elleri arkasından kelepçeli, ayakları bileklerinden zincirle prangalı olduğu halde, kapıdan girince

sağda, avluya bakan pencerenin karşısındaki duvarın önünde bir sandalyeye oturtulmuştu.

Sırtında kavuniçi-kırmızı arası dik yakalı balıkçı kazağı vardı. Pantolonu griyle limonküfü arası kadifedendi.

Saçları üç numarayla kesilmişti. Postalları ayağındaydı. Sakalları uzamıştı.

Gülümseyerek, -Hoşgeldiniz,- dedi.

Hemen arkasında, biri sağında, biri solunda iki gardiyan duruyordu ayakta. İkisinin de birer eli Deniz'in omzundaydı. Sağ gerisindeki gardiyan Deniz'e sigara içiriyordu.

Deniz'in hemen sağındaki masanın üzerinde bir 'Samsun' paketi duruyordu. Bir el paketi iyice sıkıp bırakmış gibiydi.

Deniz, gardiyanın elinde tuttuğu sigaradan derin bir soluk çekti.

-İki gün öncesine kadar 'Birinci' sigarası içiyorduk, - dedi. -Sonucun böyle olacağını bildiğimizden

hiç olmazsa son iki günümüzde filtreli sigara içelim dedik.-Ardından da -Gelmekle çok iyi ettiniz,- dedi.

-Ölüme nasıl gittiğimizi gözlerinizle görüp yarınki kuşaklara doğru anlatasınız diye sizlerin bu olaya tanık olmanızı istedik. Cezaevlerindeki devrimcileri benim için tek tek öpün. Bizleri de Taylan'ın yanına gömün.-

Bu sırada İnfaz Savcısı Topal Karga, Deniz'e dönüp sessizliği bozdu:

-Deniz, kendini nasıl hissediyorsun?-

Sanki Deniz onun kırk yıllık dostuydu; öyle bir havayla söylemişti bu sözleri. Sözde, nasıl olduğunu sorarak, böyle bir yakınlık numarasına girerek Deniz'e olan yakın ilgisini göstermek istiyor, bunu Deniz'e karşı gösterdiği bir lütuf sanıyordu aklınca. Ve kendi de, böyle bir yakınlaşmadan kendince birtad çıkarmaya çalışıyor gibiydi.

İnfaz Savcısı, bunu sorduğunda Deniz'le sağdaki masanın arasındaydı.

Deniz, başını kaldırdı, baktı ona, güldü.

-Mutluyum, rahatım,-dedi.

-Avukatlarına söyleyeceğin bir şey var mı?-

-Söyledim söyleyeceğimi. Yok,- dedi Deniz.

-O halde buyrun Yusuf la görüştüreyim sizi,- dedi savcı bize.

Arkamıza baka baka çıktık odadan.

Deniz'in bulunduğu odada çok sayıda albay vardı;

otuz kadar. Ayrıca Ankara Merkez Komutanı

Tevfik Türlü, Deniz'leri yargılayıp idama mahkum

eden Bir Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı

Ali Elverdi, iki savcı, Emniyet Müdürü olduğunu

sonradan öğrendiğimiz sivil giyimli biri ve gardiyanlar.

Deniz'in bulunduğu odadan çıkıp hemen bitişikteki

küçük odaya girdik. Oda o kadar kalabalık değildi.

Yusuf da tıpkı Deniz gibi elleri arkasından kelepçeli,

ayakları bileklerinden zincirle prangalı olduğu

halde bir sandalyeye oturtulmuştu. Onun da iki yanında

iki gardiyan duruyor, omuzlarından tutuyorlardı.

Odada birkaç albayla gardiyanlar vardı.

Yusuf bizi görünce, -Hoşgeldiniz,- dedi.

Sakindi. Yüzünde o her zamanki rahatlık, dinginlik vardı.

-Bu saatte sizler de yoruldunuz,- dedi. -Zaten

bizler için çok çalıştınız. Herşey için teşekkür ederim.

Sonra bana döndü:

-Biliyorsunuz, kardeşim Yücel rahatsız. Onun

bütün rahatsızlığı benim yüzümdendir. Benim durumuma

bağlı olarak hastalığı ya geçmiştir ya da kötüleşmiştir.

Hastalığıyla ilgilenirseniz, tedavisi için çalışırsanız

sevinirim,- dedi.

-O bakımdan hiç kaygın olmasın Yusuf,- dedim.

-Düşündüğünden de çok ilgileneceğim Yücel'le. Zaten

son zamanlarda çok iyileşti.-

-Babam nasıl?-

Babaların infazda bulunmaya hakları yoktu.

-Baban çok iyi. Çok metin,- dedik.

-Zaten o da kendisini hazırladı buna,- dedi Yusuf.

Bir sessizlik oldu.

-İnfazdan haberi var mı?-

Haberi olup olmadığını bilmiyorduk. Nereden haberi olacaktı.

-Var,- dedik.

Böyle demeyi uygun gördük o anda.

Yusuf çok sakindi. Olağanüstü sakindi. Bütün bu konuşmalar boyunca da gülümsüyordu. Her zamanki bülümsemesini bırakmamıştı. İnfaz savcısına döndü:

-Arkadaşlarımla son bir kez daha görüşmek istiyorum.

-Ne gereği var,- dedi infaz savcısı.

Dayanamadım, atıldım:

-Ölüme giden bir insanın son isteğini, hele bu istek bu kadar alçakgönüllüce ve yerine getirilmesi bu kadar kolay bir istekse, yerine getirmeyecek, buna engel olacak savcının varlığını bile düşünemiyorum - dedim.

Halit Bey de dayanamadı, sesini dikleştirdi:

-Bu isteği yerine getirmek zorundasınız. Bu bir teamüldür,- dedi.

-Merak etmeyin, birşeyler yaparız,- dedi savcı.

Sonra Yusuf'a döndü: -Avukatlarından bir isteğin var mı?~

-Yok,- dedi Yusuf.

-O halde Hüseyin'le görüşelim,- dedi savcı bize.

Yusuf'un yanından ayrıldık. .

Merkez cezaevinde avukatların müvekkilleriyle görüştüğü bir oda vardır. Hüseyin İnan oradaymış.

Giderken önümüze çıkan bir albay, çok alaycı bir tavırla,

-İmamı kabul etmediler, dini tören istemediler bunlar Müslüman değilmiş,- dedi.

Halit Bey, -Bu onların kendi bileceği şey,- dedi.

Albay, bize dokundurmaya çalışarak, -Tabii tabii, bunu sizde bilirsiniz,- dedi.

Yanından geçip Hüseyin'in bulunduğu odaya girdik.

Görüşme odasında her zaman duran masa alınmıştı.

Hüseyin, kapıdan girişte, kapıyı sağına almış durumda oturuyordu. Onun da elleri arkadan kelepçeliydi, ayakları prangalıydı. Onun da sağında solunda birer gardiyan. Sigara içiriyordu gardiyanlardan biri. Samsun'du içtiği. Odada iki gardiyan, bir astsubay, cezaevi müdürü ve kapıya dayanmış iki albay vardı.

-Hoşgeldiniz,- dedi Hüseyin.

Az konuşur Hüseyin. Ağırbaşlıdır. Ama o gün Hüseyin'in yüzünde, o ağırbaşlılığın bile engelleyemediği bir gülümseme vardı.

Konuşurken, söylediği her sözcükte başını kaldırır, indirirdi. -Hoşgeldiniz,-derken başını kaldırmıştı.

Yine indirdi başını, yine kaldırdı, -Size çok teşekkür ederim,- dedi.

Çocukların vekaletini aldığımızda ilk Hüseyin'le görüşmüştüm. O zaman gür bıyıkları vardı. Son görüştüğüm kişi de yine Hüseyin oldu. Bıyıksızdı artık.

Üçünün de saçları dibinden kesilmişti.

Başını kaldırdı yine:

-Babam Ankara'da mı?-

-Ankara'da.-

-İnfaz olayını biliyor mu?-

—Biliyor.—

-Nasıl babam?-

-İyi. Çok metin:-

-Biz inanıyoruz ki, bu kavga bizimle son bulmayacaktır. -

Bu sözleri soru sorar gibi sormuştu. Bizden, -Elbette.

Tabii,- gibi yanıtlar bekleyen bir soru gibi.

Hiçbir karşılık vermedik. Halit Bey, ellerini her zamanki gibi iki yana açmış, susup kalmıştı.

İnfaz savcısı, -Avukatlarına söyleyeceğin bir şey var mı?- diye sordu.

Hüseyin, -Son sözümü sehpa da söyleyeceğim - dedi.

-O halde çıkalım,- dedi savcı.

Çıktık.

Koridorda imamla göz göze geldik. Üzgündü.

Dokunsan ağlayacak gibiydi.

Yine Deniz'in yanına döndük.

Deniz, hemen yanındaki masaya getirilmiş bir

yazı makinesiyle babasına son mektubunu yazdırıyordu.

Mektubu bir gardiyan yazıyordu. Bitirmesini

bekledik. Ezberlenmiş bir metni okumuyordu; sözcükler

üzerinde düşünerek yazdırıyordu mektubunu. (Bu mektubu ileriki sayfalarda bulacaksınız.)

Mektup bitti. Kelepçesini çözdüler. Bir kalem

verdiler. İmzaladı mektubunun altını. Yine kelepçelediler.

Savcının öncülüğünde bir görevli topluluğu Yusuf'u

getirdiler odaya. Gecenin o saatinde Yusuf'un

ayaklarındaki ağır pranganın zinciri büyük bir gürültüyle sürükleniyordu ardınca.

Yusuf'un ayak bileklerine vurulmuş bukağılı

pranganın uzun, ağır bir zinciri vardı. Zincir, ayaklarına

çok yakın bir yerden bir ara-zincirle bağlanmış,

daraltılmıştı. Yusuf, açılamayan küçücük adımlarla

ve güçlkle yürüyordu. Uzun, kalın zincirin artan

bölümü yerde sürükleniyor, koridorda, çıplak betonun

üzerinde, bomboş yapıda büyük yankılar yapıyordu.

Yusuf odaya sokulunca koridordaki albaylar da

odaya doluştular.
Yusuf' la Deniz son kez konuştular. Kısacık konuştular.
Öpüştüler. Konuştuklarını duymadık.
Yusuf' u alıp yine odasına götürdüler.
Deniz' i ayağa kaldırdılar.
Ceplerinde ne var ne yoksa çıkarıldı.
-Parkamı nerde?- dedi Deniz.
Parkası, odada kapının arkasında asılıydı. Gösterdiler.
-Parkamı babama teslim edin,- dedi.
Savcı, -Parkanı da, cebinden çıkanları da, mektubunu
da babana teslim edeceğiz,- dedi.
Deniz' in cebinden birazcık para da çıkmıştı. On
beş lira kadardı.
Savcı, mahkemenin kararını okudu kısaca.
-Bu karar sana mı ait?- diye sordu Deniz' e.
-Bu kararı kabul etmiyorum, reddediyorum!- dedi Deniz.
-Karar yargıtayca da onaylanıp kesinleşmiştir, -
dedi savcı.
Doktorlar çağrıldı. Gelen iki doktor da sivildi.
Savcı, doktorlara, -İnfaza engel bir hastalığı, rahatsızlığı
var mı?- diye sordu.
Doktorlar, uzaktan, oldukları yerden Deniz' e
baktılar.
-Hayır yok,-dediler.
-Bilinci yerinde mi?- diye sordu savcı.
-Yerinde,- dedi doktorlar.
Bunlar böyle konuşulurken Deniz gülümsüyordu.
Savcı işaret etti. Gardiyanlar, masanın üzerinde
duran kağıda sarılı bir paketi açtılar; çıkardıkları beyaz

ölüm gömleğini, başından geçirerek Deniz'e giydirdiler. Topuklarına kadar uzanan, kolsuz, dar, patiskadan dikilmiş, kılıf gibi bir şeydi. Deniz'in kolları gömleğin içinde kalmıştı.

Ayaklarındaki prangayı çözmek istediler. Anahtar pranganın asma kilidini açmadı.

Deniz, sessiz, sakın bekliyor, prangasını açmaya çalışanlara bakıyordu.

Başka anahtarlar bulunup getirildi. Hiçbiri açamadı kilidi.

Bu arada bir albay,

-Prangayı çözmeden yapalım şu işi,- dedi.

İnfaz savcısı,

-Yok canım, bunlar uslu çocuklar, çözelim,- dedi.

-Kilidi kim kilitledi? Bulun getirin onu.-

Anahtarları üzerinde taşıyan bir astsubayı bulup getirdiler. Hüseyin'in odasında gördüğümüz astsubaydı.

Elinde bir anahtar destesi vardı. Desteyi uzattı gardiyana. Birkaç denemeden sonra anahtar bulundu pranganın kilidi açılabilirdi. Gardiyan, çözdüğü bilek kalınlığındaki prangayı odanın köşesine, betonun üzerine fırlattı.

Deniz bize döndü:

-Cezaevinden bizi yangından mal kaçırır gibi kapıp havada getirdiler. Ayakkabılarımızın bağlarını bile bağlamamıza fırsat vermediler. Postallarımın bağlarını bağlasınlar; asılınca postallarımın ayağımdan düşmesini istemem,- dedi.

Bir görevli, eğilip Deniz'in açılmış bağcıklarını bağladı.

İki gardiyan iki kolundan kavradı. -Hadi,- dediler.

Deniz, kalktı, dimdik yürüdü iki gardiyanın arasında.

Çok metin gitti.

Avluya çıktık.

Darağacı avlunun karşı duvarına yakın bir yerdeydi.
Karanlıkçaydı avlunun o bölgesi; aydınlatılmamıştı;
dışarının ışıklarıyla aydınlanıyordu.

Deniz, gardiyanların yardımıyla masaya çıktı.

Masa yemek masası yüksekliğindeydi; hele kolları
bağlı biri için tek başına, yardımsız çıkmak kolay de-
ğildi. Deniz'in kolları bağlıydı arkasından, beyaz
ölüm gömleğinin içinde; topuklarına kadar sarkan
beyaz gömleğin eteği de daracıktı.

Masaya çıkarıldıktan sonra tabureye kendi çıktı.

Basıkça bir tabureydi.

Tepeden sarkan ilmiğe boynunu kendi geçirmek
istedi. İlmik sıkılmıştı, dardı, kendiliğinden kafasından
geçemezdi. Bir gardiyan çıkıp ilmiğin halkasını
genişletti, başından geçirip indirdi Deniz'in boynuna.
Aneak, sarkan urgan nedense iki kattı; altta ilmik de
iki kattı. Çift ilmik vardı Deniz'in boğazında.
Üçünün içinde sesi en gür olan Deniz'di. Duruşmalarda
da öyleydi.

İşte o anda. Deniz son sözlerini söyledi:

-Yaşasın tam bağımsız Türkiye. Yaşasın Marksizmin
Leninizmin yüce ideolojisi. Yaşasın Türk ve
Kürt halklarının devrimci bağımsızlık mücadelesi.
Yaşasın işçiler, köylüler. Kahrolsun emperyal—izm,
derken, 'izm'i bütünleyemedi, çünkü, infaz savcısının
-Çek! Çek!-, diye bağırması üzerine, cellat arkadan tabureye
ayağıyla vuruverdi.

Dört adım ötemdeydi.

Bir infaz olayının tanığı gibi değildim, devrimci
bir eylemi izliyor gibiydim. Tepkim olağandı. Çok
dikkatliydim: Tabure masadan düştü yere. Deniz'in
ayakları masaya değdi, tabanlarıyla basamadı ama uçları
değdi masaya. Anlaşılan, Deniz'in uzun boylu
oluşunu hesaplayamamışlardı.

Bu durum, görevlilerde bir şaşkınlık yaratmıştı.

İnfaz savcısı, -Masayı çekin altından!- diye bağındı.

Masayı çektiler.

Gitmişti Deniz.

O anda yüzü tam karşımdaydı; yüz yüzeydik.
Gözlerinde anlam yoktu. Ayakları masaya değdiği
anda bakışları bir anda anlamsızlaşmıştı.
Masa ayaklarının altından çekilince, urganın
ucunda dönmeye başladı. Tam 360 derece döndü havada,
sonra ağır ağır 180 derece daha döndü ve durdu.
Öylece kaldı havada. Yalnızca urganın ucunda yana
düşmüş başı ve beyaz ölüm gömleğinin altında da artık
onsuz kalmış postalları gözüküyordu.
Ve bedeninde kasılmalar başladı. Sanki kollarını
çözmek, kelepçeden kurtulmak ister gibiydi. Kollar,
omuzlarda kasılıyor, ayaklarda bir titreşim görülüyordu.
Saat tam 01.25'ti.
İlmik boğazına oturduktan sonra bunlar 4-5 saniye
içinde olup bitti.
Baktım: orada bulunan, olayı merakla izleyenlerden
Deniz'leri ölüme mahkum eden mahkemenin
başkanı Ali Elverdi'nin dudaklarında sigara vardı; ellerini
arkasında kavuşturmuştu.
İnfaz savcısı, yanındakilere küçük şakalar yapmaya
çalışıyordu. Ama yaptığı şakalara yine kendi gülüyordu
nedense. Gülmesi garip seslerle beliren biriydi.
Ve orada somutlaşan bir şey vardı: Gardiyanlar,
'telkin'i kabul edilmeyen başı şapkalı imam, iki sivil
doktor, tam bir saygı duruşu içinde infazı izlediler.
Subaylar, küme küme, kapı altının koğuşlara açılan
kapısı önünde haki giysileriyle duruyorlardı.
Tevfik Türlü, elleri parkasının ceplerinde, kısacık
boyu, kısık gözleri, çopur yüzüyle olayı saygısızca
izliyordu.
Bu arada Ali Elverdi, nedense üşümüş olacak ki,
parkasını getirtti.
Çıt çıkmıyordu avluda.
Birden bir çırpınış sesi, kalabalıkta şaşkınlık yarattı.
Başlar hızla sesin geldiği yöne döndü. Yüzlerden
bir ürperti geçti. Duvarın çıkıntısında düşmemek
için kanat çırpan bir güvercindi bu. Bir güvercindi
çırpanan.

Sonra yüzler yine eski katı görünümüne döndü.
Doktorlar yanımızdaydı. Halit Bey, birine döndü:
-Bilinç, ne kadar zamanda kaybolur?- diye sordu.
-Hemen o anda kaybolur bilinç,- dedi doktor.
-Ama ölüm 5 ile 7 dakika arasında tamamlanır. -
-Yaftayı asın boynuna,- dedi infaz savcısı.
Bir dosya kağıdı boyutlarındaki kartonun üzerinde
büyük harflerle karar yazılmıştı. Kartonun iki
ucuna bağlı bir ip vardı. Yafta asıldı Deniz'in boynuna.
Savcı, doktorlara, ölüyü muayene etmelerini söyledi.
Bunu bir emir biçiminde söylemişti.
İki doktor yanaşıp Deniz'in gömleğini sıyırdılar
yukarı doğru. Gömleğin altında kalan kollar çıktı ortaya.
Nabzını dinlediler. -Nabız atıyor,- dediler.
Oysa infaz gerçekleşeli on dakika olmuştu.
Bunun nedeni: çift kat ilmik kullanılması, Deniz'in
dik yakalı kazak giymiş olması, bir de güçlü
bir beden yapısına sahip olmasıymış.
Savcı, cellatlara, -Kelepçeyi çözün!- dedi.
Kelepçe açıldı. Kollar beyaz gömleğin içinde
sarktı.
Bir on dakika daha bekledik.
Doktorlar yeniden yokladılar ölüyü. -Biraz daha
bekleyelim,- dediler.
Nabız atışları hala dinmemiş.
Ve 02.15'te doktorlar ölüyü son bir kez daha
gözden geçirdikten sonra başlarını salladılar. Tamamdı.
Sarkan organ, Deniz'in başının biraz üzerinden
bıçakla kesildi. İki üç gardiyan alttan sarılıp tuttular
ölüyü; sehpanın hemen yanındaki yere serili bir bezin
üzerine attılar, boynundaki kesik organla. Bezin
dört köşesinden dört kişi tuttu; kaldırdılar götürdüler

ilk öldürüleni, boynundaki urganla.

Başgardiyan odasına döndük.

Koridorda Bir Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinin zabıt katibi İsmet'e rastladık. Gözleri dolu doluydu.

Şoke olmuş gibiydi.

İmam da o anda koridora geldi. Ağlamak üzereydi.

Başgardiyan odasında Deniz'in oturduğu sandalyede Yusuf oturuyordu şimdi. Deniz asılırken Yusuf'u alıp o odaya getirmişler.

-Duydum Deniz'in sesini,- dedi, bize dönerek.

Bunu derken, Deniz'in son sözlerini onayladığını; darağacında arkadaşının gösterdiği soğukkanlılıktan son derece kıvanç duyduğunu; umduğu, beklediği yiğitçe davranışı yaşamaktan mutlu olduğunu anlatmak ister gibiydi.

İnfaz savcısına döndü:

-Mektuplarımı babama verirsiniz, değil mi?- dedi.

-Elbette veririz,- dedi savcı. -Bize güvenin yok mu?-

-Yok tabii,- dedi Yusuf. -Size niye güveneyim?-

-Veririz, veririz. Merak etme sen,- dedi savcı.

Ve infaz savcısı, sözünde durmadı: Yusuf'un yazdığı iki mektuptan birini, köylülerine, akrabalarına yazdığı ikinci mektubu yerine iletmedi. (Yusuf Arslan'ın babasına yazdığı mektubu ileriki sayfalarda bulacaksınız)

-Tuvalete gitmek istiyorum,- dedi Yusuf.

-Peki,- dedi savcı.

Yusuf'u prangalarıyla götürdüler.

Orada bulunan bir albay,

-Dikkat edin, intihar edebilir,- dedi, Yusuf'un arkasından.

Ama Yusuf duymadı bu sözleri.

-Bunu yapacak insanlar değil onlar. Merak etmeyin,-

demek zorunda kaldık.

-Hiç belli olmaz,- dedi albay.

Az sonra getirdiler Yusuf'u. İntihar etmemişti.

-Yusuf, bir sigara içer misin?- dedim.

Uzun Maltepe'ydi. Çıkardım.

-Son bir sigara içeyim;- dedi.

Sıkıştırdım dudaklarına, yaktım.

Gardiyanlar yardımcı oldular, sigarasını sonuna kadar içirdiler.

Son sigarasını içerken, birden, odadaki kalabalığın içinde birini tanıyıverdi. Tam karşısındaydı adam. Sivil biriydi. Pencerenin yanında duruyordu.

-İşkenceler nasıl gidiyor?- dedi Yusuf. -

Adam beklemiyordu böyle bir soruyu. Telaşlandı.

-Bizde öyle şeyler yok,- dedi.

-Peki elektrik işkenceleri nasıl gidiyor? Başarılı mı?-

-Öyle şeyler yapmayız biz,- dedi adam.

-Yaa, öyle mi? Çoluk çocuğun var mı senin?-

—Bir kızım var-

-Hangi okula gidiyor?—

-Daha küçük. Okula gitmiyor. -

—İyi, iyi,- dedi Yusuf.

Sonradan öğrendik: Adam, Ankara Emniyet Müdürüymüş.

İnfaz savcısı, doktorları çağırdı.

Oda insanlarla dolmuştu yine.

-Yusuf Arslan'ın infaza engel bir rahatsızlığı var mı?-dedi savcı.

-Hiçbir şeyim yok,- dedi Yusuf. -Sanki komada olsam asmayacak mısınız?-

Savcı bu soruyu yanıtlamadı. Kararı okudu.

-Bu okuduğum karar sana mı ait?- dedi.

-Bana ait,- dedi Yusuf.

-Bir diyeceğin var mı?~

-Yok.-

Savcı, o her zamanki çirkin sesiyle, -Yusuf'u bekletmeyelim,- dedi.

Ceplerini boşalttılar. Yusuf'un cebinden de 17.25 lira çıktı. Emanet hesabına aldılar.

Kağıda sarılı ikinci paketi açtılar. Çıkardıkları ikinci beyaz ölüm gömleğini de Yusuf'a giydirdiler.

-Bu gömleği giydirmeden asamaz mısınız - dedi Yusuf.

-Usul böyle,- dedi savcı.

Ayaklarındaki prangaları çözdüler.

-Hadi Yusuf,- dedi savcı.

Yusuf yerinde doğruldu. Yanımızdan geçerken,

-Hoşçakalın,- dedi bize.

Sustuk.

Yürüdü iki gardiyanın ortasında.

Avluya, aynı yere çıktık.

Hüseyin ağırbaşlıdır, ciddidir. Gündelik durumlarında bile Hüseyin'in gülmesi olağandışıdır, yapısına aykırıdır. Ama Yusuf öyle değildir, her zaman gülümser, güler yüzlüdür o.

Kalkıp giderken, bize -Hoşçakalın,- derken bile sesi o kadar olağan, yüzündeki gülüş bile öylesine bildik, öylesine alıştığımız bir şeydi ki.

Hiç olmazsa olağanüstü durumlarda bacakları titrer insanın. Baktım da, üçü de o kadar olağan yürüyüp gittiler ki ölüme. Sinirli bile değillerdi.

Yürüdü sehpayı Yusuf.

Darağacı hazırlanmış, tazelenmişti. Tabure masanın üzerine yerleştirilmiş, tepeye yeni bir urgan bağlanmıştı. Yusuf, masaya, oradan da tabureye çıktı.

Geçirdiler ilmiği boynuna. Bu kez tek kattı ilmik.

Yusuf da gür, yürekli bir sesle son sözlerini söyledi:

-Ben ülkemin bağımsızlığı ve halkımın mutluluğu uğrunda şerefimle bir defa ölüyorum. Sizler, bizi asanlar şerefsizliğinizle her gün öleceksiniz. Biz halkımızın hizmetindeyiz. Sizler Amerika'nın hizmetindesiniz.

Yaşasın devrimciler. Kahrolsun faş—izm.

O da sözünün sonunu, faşizm'in 'izm'ini tamamlayamadı; yine aynı çatlak sesin -Çek! Çek!- diye bağırmasıyla, eliyle koluyla sehpanın başındaki cellata verdiği işaretlerle ve cellatın tabureyi hızla itivermesiyle sallanıverdi boşlukta, urganın ucunda.

Yarım dönüş yaptı Yusuf havada ve arkasını döndü kalabalığa; öylece kaldı.

Saat 02.25' ti.

Beş dakika bekledikten sonra kelepçesini çözdüler.

Kolları iki yana sarktı.

Yaftayı boynundan geçirip göğsüne astılar.

Deniz'de gördüğümüz kasılmalar onda da oldu.

Doktorlar yaklaşıp yokladılar. -Biraz daha bekleyelim,- dediler.

Saat 02.50'ye kadar beklediler. Sonra görevliler urganı kesip aldılar Yusuf'u darağacından, aynı biçimde yere bir bezin üzerine uzattılar urganıyla, alıp götürdüler.

Bu arada, sonradan Ankara Emniyet Müdürü olduğunu öğrendiğimiz, Yusuf'un orada sorular sorup sıkıştırdığı sivil giyimli adam yanıma sokuldu.

-Yusuf sizi çok iyi tanıyor. Nerede karşılaşmıştınız?- dedim.

-Hayatta karşılaşmadık Yusuf'la,- dedi adam.

-Hiç görmedim kendisini.-

-Size sorduğu sorulardan, sizi çok iyi tanıdığı anlaşılıyordu,- dedim.

Karşılık vermedi. Uzaklaştı yanımdan.

Yine döndük başgardıyan odasına. Hüseyin getirilmemişti daha.

Ankara Emniyet Müdürü olduğunu öğrendiğimiz adam yine odadaydı. Yine yanımıza düşmüştü.

-Yusuf'u çok hırçın biri olarak anlatmışlardı.

Hiç de öyle değilmiş,- dedi.

Bunun üzerine odada bulunan, kapı yanındaki masanın önünde oturan bir albay söze karıştı:

-Bu çocukların günahı yok,- dedi. -Bunlar suçluysalar bile yüzde ellidir suçları. Bunlara kıyasla yüzde yüz elli suçlu olan, onlara bu ortamı hazırlayan yönetimin kendisidir.—

Beklenmedik bir tepkiydi bu.

Odada bir sessizlik oldu.

Albay yine konuştu.

-Ben Doğu'da görevliyken, bir kabadayı kasabayı haraca kesmişti. Herkes, onun adını bile ağzına almaktan korkar olmuştu. Düşüm peşine keratanın, yakaladım, aldım getirdim merkeze, yatırdım falakaya, canına okudum. Kuzuya dönmüştü o kabadayı.-

Anlattığı bu kısa öyküye odadakiler güldüler.

Böylece ilk olağan tepkisini hafifletip unutturmuş, düzeltmiş oldu albay.

Hüseyin'i getirdiler. Bildiğimiz Hüseyin'di. Her zamanki Hüseyin.

Oturdu.

Bir sigara içip içmeyeceğini sorduk.

-İçmeyeyim,- dedi. Ayağındaki lastik ayakkabıları gösterdi. -Söyleyin babama, yarın ayağımda bu lastik ayakkabıları görünce, doğru dürüst bir ayakkabısı bile yokmuş demesin, üzülmesin. Mamak'ta, cezaevinde ayakkabılarımızı giymemize bile fırsat vermediler. Ayakkabılarım cezaevinde kaldı. Onlara hediyem olsun.-

Üzerinde kazak vardı.

Hüseyin'in ailesinde Alevi dedesi vardır. Arkadaşları bu yüzden onu 'Dede' diye çağırırlar.

Dede'nin ayaklarındaki prangalar çözüldü.

Savcı doktorları çağırdı. Aynı soruyu sordu.

Hüseyin'in hiçbir tepkisi olmadı.

Doktorlar, -Yok,- dediler.

Savcı, kararı okudu.

-Bu karar sana mı ait?- dedi. -Karara bir diyeceğin var mı?-

Başını kaldırdı Hüseyin, savcıya baktı, gülümsedi, bir şey demedi.

-Bekletmeyelim Hüseyin'i,- dedi savcı.

Ayağa kaldırdılar. Ceplerini boşalttılar. Onun üzerinden de 21.95 lira çıktı.

Sonra kağıda sarılı üçüncü paketi açtılar ve üçüncü beyaz ölüm gömleğini de Hüseyin'e giydirdiler.

-Hadi Hüseyin,- dedi savcı.

Hüseyin yanıımızdan geçerken bize döndü, gülerek,

-Hadi eyvallah,- dedi.

Yürüdü.

Biz de ardından yürüdük. Avluya çıktık.

Sehpaya doğru ilerledi. Masanın üzerine çıktı.
Durdu.

-Tabureye çık!- diye bağırdı savcı.

Hüseyin, savcıya döndü, tükürür gibi,

-Sabırlı ol, çıkacağım,- dedi.

Ve tabureye çıkmadan, masanın üzerinde, yürekli
bir sesle bağıra bağıra son sözlerini söyledi:

-Ben hiçbir kişisel çıkar gözetmeden ülkem bağımsızlığı
ve halkımın mutluluğu için savaştım. Bu an'a kadar
bu bayrağı şerefle taşıdım. Bundan böyle
bu bayrağı Türk halkına emanet ediyorum. Yaşasın
işçiler, köylüler. Yaşasın devrimciler. Kahrolsun faşizm!-
Tabureye çıktı.

Geçirdiler boynuna ilmiği.

Vurdu tekmeyle Hüseyin tabureye. Olmadı. Bir
daha vurdu. Bu kez devirdi tabureyi.

Urganın ucunda bir kez döndü. Tıpkı Yusuf gibi
arkasını döndü oradakilere, öylece kaldı.

Saat 03.00'tü.

Aynı şeyler oldu: Eller çözüldü. Nabız yoklandı.

Yafta asıldı boynuna.

Saat 03.25'te urganı kestiler, indirdiler, götürdüler
Hüseyin'i de.

Hüseyin'in ölüsü götürüldükten sonra, koridorda,
Emniyet Müdürü olduğunu sonradan öğrendiğimiz
adam, bir 'bayrak' sözüdür tutturmuş gidiyor.

-Acaba niçin yalnızca Hüseyin bir 'bayrak'tan
söz etti?- diyor.

Ortaya, herkese sorup duruyor bunu. Kimseden
bir yanıt alamıyor.

Ama ona -İşkenceler nasıl gidiyor?- diyen Yusuf
da yok artık, Yusuf'un en yakın iki sevgili arkadaşı
da.

ÖLÜMLERDEN SONRA

BİR BABA

Yusuf Arslan'ın babası Beşir Beyi çok yakından tanıdım.

Asılma olayının öncesinde de sonrasında da pek çok kez birlikte olduk.

Hiç unutmam, dosya onay için Meclis'e gittikten sonra bir akşam yine birlikte olmuş, Cumhurbaşkanına, Başbakanına, Meclis Başkanına, Senato Başkanına ve bütün milletvekillerine ve senatörlere ulaştırılmak üzere 'Beşir Arslan'

imzasını taşıyan, uyarıcı bir mektup yazmıştık. Aşağıdan almamak, çocukların onurlarını zedelememek için ne kadar uğraşmıştık. Beşir Bey, bu mektubunda, oğlunun ve arkadaşlarının bağışlanmalarını falan istemiyordu. Böylesi siyasal suçlardan dolayı verilecek ölüm cezalarının ne kadar insanlık dışı bir eylem ve nasıl onarılamaz, bir daha düzeltilemez bir yanlış uygulama olduğunu vurguluyor, tarihsel bir yanlışlığa düşülmemesi için, onurlu bir tavırla ve alçakgönüllü bir sesle onları uyarmaya çalışıyordu.

O günlerde, Albert Camus ve Arthur Koestler'in, idam cezalarını konu alan oldukça etkileyici iki uzunca yazısı Türkçeye çevrilip 'İdam' adı altında bir kitapta toplanmıştı. Akşamüzeri, yeterli sayıda kitap, zarf, kağıt ve posta pulu alıp, Beşir Amcayla bizim eve gitmiştik.

Zarflara birer kitap, birer de mektup koyup kapattık. Zarfların üzerini bir bir yazıp pulladık. Kuşku uyandırmamak için zarfları paketlemedik, öylece filelere doldurduk, yürüyerek Kızılay'a indik. Gecenin ilerlemiş saatleriydi. Ortalık görevli polis ve askerden geçilmiyordu. Kızılay'daki postanenin önünden ayrı ayrı kaç kez geçtik ve kimseye belli etmemeye çalışarak her geçişimizde zarflardan üçer beşer tanesini mektup deliğinden içeri attık.

Beşir Amca'nın o geceki mutluluğunu unutamam.

Çocuklar gibi sevinmişti. Gizli bir iş yapmanın tadını da çıkarmıştı biraz. Bu iş biraz olsun umut vermişti ona. -Biz de gizli bir örgüt sayılırız artık,- demişti gülerek.

Ama gösterilen bütün çabalar gibi, bu mektup işinin

de hiçbir yararı olmadı. Herkes bildiğini okudu. Meclis de Senato da ölüm cezalarını onayladı ve çocuklar öldürüldüler. Asılma olayından dört gün sonra Beşir Amca'yı alıp yine bize getirdim. Çok acılıydı. Bitkindi. Yaşadığı olayın büyük şokunu hala atlatamamıştı. Ama gördükleri, yaşadıkları bence önemliydi. Anılar tazeyken anlattırmalıyım. Kırmadı beni, anlattı. Yine ayrıntılara inen sorularıyla yaşadığı acıları iyice deştim, konuşturdum onu. Sonraları Beşir Amca'yla hem de kaç kez birlikte olduk. Bir babalık anıydı Beşir Bey. Belli etmemeye çalışırdı ama çok büyük acılar çekti. Taşıdığı acıların o güleryüzlü güzel adama neler ettiğini gördüm, yaşadım; ama onları anlatmak istemiyorum.

İşte emekli polis memuru Beşir Beyin bana anlattıkları:

YUSUF ARSLAN'IN BABASI

BEŞİR ARSLAN

anlatıyor

5 Mayıs günü haber vermediler.

Ben kızımın evindeydim. Bir yıldır Ankara'daki kızımın damadımın yanında kalıyordum. Kızım öğretmendir.

6 Mayıs sabahı saat 04.30'da polisler geldi eve. İki kişiydiler. Sivildiler.

Kapıyı ben açtım.

Biri, -Başınız sağolsun,- dedi.

-Zaten bunu bekliyordum,- dedim.

-Gideceğiz,- dediler.

-Peki, hazırlanayım, çıkalım,-dedim.

Giyindim. Damat da giyindi.

Deniz'in babası Cemil Beyle Hüseyin'in babası

Hıdır Beyi nerede bulabileceklerini sordular.

Cemil Beyin Konfor Palas'ta kaldığını söyledim.
Saat 5'te sokağa çıkma yasağı bitince biz üç baba orada,
Konfor Palas'ta buluşacaktık. Akşamdan kararlaştırmıştık.
Hıdır Beyin adresini sordular. Akrabasının
evini bildiğimi; ama kendisini orada bulup bulamayacağımızı
kestiremediğimi söyledim.
Kapıda oldu bu konuşmalar.
İndik aşağıya.
Bir polis Jeep'iyle bir araba daha bekliyordu kapıda.
Jeep'in içinde iki resmi polis vardı.
Damat, kendi arabasına bindi.
Ben de onunla gitmek istedim: -Biz kendi arabamıza
binelim,-dedim.
Polisler kabul etmediler.
-Siz bizimle geleceksiniz. O bizi izlesin,- dediler.
Ben Jeep'e değil, öbür arabaya, arkaya bindim.
Arabada bir önde iki de arkada üç sivil polis vardı.
İçaydınlık karakoluna geldik.
Bir yere telefon açtılar: -Biz Konfor Palas'a gidiyoruz,-
dediler.
Resmi giyimli polisler orada, karakolda kaldılar.
Konfor Palas'a doğru yola koyulduk. Yolda telsizle
konuştular: -Yusuf'un babası Beşir Beyle Konfor
Palas'a gidiyoruz,- dediler.
Cemil Bey otelde 41 numaralı odada kalıyordu.
Otelci yukarı çıkıp haber verdi.
Cemil Bey de benim gibi hazırmış ki, büyük oğlu
Bora ile birlikte giyinik olarak hemen aşağı indiler.
Gözlerinin yaşlarını silerek geldi Cemil Bey. Anlamıştı.
Ona da aynı şeyi söylediler: -Başınız sağolsun -
dediler.
Cemil Beyle ikimiz yine arabanın arkasına bindik.

Yanımızda yine bir sivil polis vardı. Biri de öne bindi. Bora, benim damadın arabasındaydı.
Ara sıra sessizce ağlıyordum.
Yolda polislerle hiçbir şey sormadık.
Hıdır Beyin saat 5.10'da Konfor Palas'a geleceğini söylemiştik. Telsizle yine bir yerlere haber verdiler:
Yenimahalle mezarlığına gitmekte olduğumuzu,
bir polis Jeep'inin de Konfor Palas'ta Hıdır Beyi beklediğini bildirdiler.
Yenimahalleyi geçip Karşıyaka mezarlığına geldik.
Saat 5 olmuştu. Gün ışıdı. İnce bir yağmur çiseliyordu.
Mezarlık resmi ve sivil polislerle doluydu.
En az otuz otuz beş polis vardı. Bir de toplum polisi arabası duruyordu. Asker olarak da iki jandarma eri, iki astsubay, birde jandarma yüzbaşısı gördüm. Yenimahalle Jandarma Komutanıymış.
Arabadan indik. Mezarlık müdürünün odasına alındık. Ankara Emniyet Müdürü, Üçüncü Şube Müdürü de oradaydı. İki tane de, sanıyorum MiT'ten
-birini öğrenciliğinden tanırım- şube müdürü vardı.
Oturuyorlardı. Biz girince ayağa kalktılar.
-Başınız sağolsun,- dediler.
Cemil Bey: -Ben cenazemi teslim alırsanız İstanbul'a götürürüm,- dedi.
Emniyet Müdürü karşı çıktı önce, sonra da,
-Araban hazır mı hemen al götür,- dedi.
Cemil Bey: -Arabanın hazırlanması, cenazenin taşınması bazı formaliteleri gerektirir. Tamamlayınca götürürüm,- dedi.
-Biz bu formaliteleri tamamlamanı bekleyemeyiz,- dedi Emniyet Müdürü. -Götüreceksen şimdi götür, yoksa biz herhangi bir yere gömeriz.-
Böyle söyledi Emniyet Müdürü.
Bu sırada Bora söze karıştı: -Hem cenazeyi teslim ederiz diyorsunuz, hem de taşınmasına izin vermiyorsunuz; işi oldubittiye getiriyorsunuz. Ne demek bu?
Madem teslim ediyorsunuz, biz cenazemizi, araba tutar, dilediğimiz zainan alıp götürürüz,- dedi.

Bu arada ben de, izin verecek olurlarsa Yusuf'umu alıp köyümüze götürmeyi geçiriyordum kafamdan. Bir yandan da, bunlar bir polis birliğini ardımıza takarlar, köyü de köylüyü de tedirgin ederler, diye düşünüyordum.

Cemil Bey, -İnfazda bulunan avukatlarımız gelsin, onlarla da görüşelim, gerekeni yaparız,- dedi.
-Avukatların görevi mahkemede sona erdi,- dedi Emniyet Müdürü. -Artık avukatlarınızın işlere karışmaya hakları yoktur. Yani ne yapacaksınız? Şu anda burada ne yapacaksınız?- Sesi çok sinirliydi. Bu arada Hüseyin'in babası Hıdır Bey de geldi. O da bitkindi.

Cemil Bey, -Çocuklarımızın gömüleceği yeri görelim. Neresidir? Çocuklarımız nerede?- dedi.

Çocuklarımızı görmeye izin verdiler.

Cemil Beyle Bora, kalabalık bir polis topluluğunun eşliğinde, çocukların gömüleceği yeri görmeye gittiler. Az sonra döndüler.

Cemil Bey, -İyi,- dedi.

Böylece onların isteklerine boyun eğmek zorunda kalmış olduk.

Cenazelerin yanına götürdüler. Gusulhanedeydiler.

Tabutların içindeydiler. Üç ayrı odacığa konmuştu tabutlar. Gösterilen odacığa girdim. Tabut, bir masanın üzerindeydi. Kapağı açıktı. Üç tabutun üçü de kapaksızdı. Ben yalnızca Yusuf umu gördüm. Arka üstü yatıyordu. Ayağında botları vardı. Haki kadife pantolon. Üzerinde de gri bir hırka. Yüzü sararmıştı. Tutamadım kendimi, ağladım, öptüm, okşadım. Boğazında organın siyah izi vardı. Boğazının altı şişmişti.

Dokundum: Taş gibiydi. Gözleri aralıktı.

Öbür babaların ne yaptığını bilmiyorum. Göremedim.

Gusulhaneden çıktık.

Cenazelerimizi yıkatıp dini tören yapacağımızı söyledik.

İmam geldi. Zorla geldi. İsteksizdi. Çıkarıp elli lira tutuşturdum eline. Yıkadı.

Biz üç baba, bir de Bora, abdestlerimizi yeniledik. Yıkayıp kefenlediler. Kefenleri orada mezarlıkta aldık.

Tabutlara koydular.

Bir masanın üzerine üç tabutu yan yana koyduk.

Ben önceden söylemiştim: İmam yanaşmazsa cenaze namazını ben kıldırırım, demiştim.

-Cenaze namazı kılmayacak mıyız?- dedim.

-Orada kılarız,- dedi imam.

Atlattı bizi.

Cenaze arabası geldi. Tabutları arabaya koyduk.

Mezarların yanına götürdük.

Önceden hazırlanmış betondan boş mezarlar vardı.

Biz seçtik mezarları. Daha doğrusu Cemil Bey seçti.

Çocukların yan yana gömülmesi konusunda bir tartışma oldu. Biz yan yana gömülmelerini istiyorduk.

Onlar karşı çıkıyordu.

-Yani yan yana gömülürlerse üçü birleşip yeni bir eyleme mi girişecekler?- dedik.

Adamların, bu isteğimizi yerine getirmeyeceğini, daha ileri gidersek o mezarları da vermeyeceğini tavırlarından anlamıştım. Cemil Beyi bir kenara çektim.

-Diretirsek burasını da vermeyecekler, gel evet diyelim,-dedim.

O da uygun buldu.

-Evet,- dedik.

İlk, Deniz'i aldık tabutundan. Mezara indirdik.

Bu arada aklımıza namaz geldi. Hocaya döndüm:

-Hani cenaze namazını burada kıldıracaktın?- dedim.

-Unuttum,- dedi.

-Niye?-

-Bilmiyorum.-

-Bu namaz kılınacak,- dedim.

Deniz'i çıkardık mezarından, yeniden tabutuna koyduk. Tabutu da bir kum yığınının üzerine yerleştirdik.

Önce onun namazını kıldık: İmam, biz üç baba, bir de Bora. Beş kişi. Öbürleri seyrettiler.

Sonra Yusuf'un tabutuna geçtik. Bir taş yığınının üzerine koyduk tabutu. Onun namazını da kıldık.

En son da Hüseyin'in namazını.

Namazlar tamamlanınca geldik Deniz'in başına.

Alıp indirdik onu mezarına.

Önce Deniz'i, sonra Yusuf'u, sonra da Hüseyin'i indirdik mezarlarına, sırayla.

Deniz'in toprağı atılırken, imama döndüm:

-Telkin vermeyecek misin?- dedim.

-Vereceğim.-

-Ne zaman?-

-Sonra.-

-Niye şimdi vermiyorsun?-

-Sıkıyönetim var. Her davranışımızdan bir şey çıkarırlar diye çekiniyoruz. Ben sonra bu görevi yerine getiririm,- dedi.

-Vebali boynuna. Seni Allaha bırakıyorum,- dedim.

Bu konuşma ikimiz arasında geçti.

Gömülme işleri tamamlanınca çıktık oradan. Damadın

arabasına bindik. Saat 8.30 falandı. Yanımıza

binen bir mezarlık görevlisiyle Yenimahalle Belediyesine geldik. İşlemleri yaptırдық. Masrafları ödedik.

Yeniden mezarlığa döndük. Belgeleri verdik oradakilere.

Mezarların ada, parsel numaralarını aldık. Aynı kalabalık duruyordu orada.

Beşir Amca cebinden bir kağıt çıkarıyor. Üç mezarın da blok, ada, parsel numaralarını yazmış. Gözlüklerini takip okuyor bana, özenle, dikkatle yazdırıyor:

-Deniz'in mezarı: L blok, 17 ada, 19 parsel. Yusuf'un mezarı: L blok, 17 ada, 25 parsel. Hüseyin'in mezarı: Lblok, 17 ada, 29 parsel.-

Dönüşte beş altı GMC dolusu er, zırhlı, pencereleri telle örtülü iki polis arabası mezarlığa doğru gidiyordu, gördük.

Evdekilere söylememiştim ama, o gece infazı bekliyordum ben. Evde benden başka hanım, oğlum Yücel, ablası, bir de damadım vardı. Bir de torunum Mehtap; beşinin içinde şimdi.

Saat 04.30'da kapı çalınca ben açtım. Herkes yatmıştı, uyuyordu. Kapının sesine onlar da kalktılar.

Anne, şaşkın bir durumda benimle birlikte kapıyı açmaya indi. Oturduğumuz kat dördüncü kattaydı. Hanımı üçüncü katta durdurdum. Ben aşağıya inerken, ikinci kattakiler kapıyı açmışlardı bile. Demek onların da ziline basılmış.

-Başınız sağolsun,- demişlerdi. İlk sözleri bu olmuştu gelenlerin. Bu sözü kapıda değil, merdivenlerde söylemişlerdi. Anne duydu bu söylenenleri. Herkes ağladı. Yücel uyanmamıştı. Uyandırmadık. Ben çıkıp gittikten sonra uyanmış, o zaman haberi olmuş. Sinirsel rahatsızlık geçirmekte Yücel.

Mezarlıkta foto muhabirleri vardı. Hangi gazeteden olduklarını bilmediğimiz için dışarı çıkmalarını istedik. Çıktılar. Biz arabaya binerken uzaktan birkaç resim çektiler.

Daha önceden Cebeci mezarlığında, arkadaşları Taylan Özgür'ün mezarının yanında alınmış üç mezarı biz devralacaktık. Olmadı. Vasiyetleri böyleydi. Taylan'ın yanına gömülmeyi istiyorlardı. Olmadı. Kısmet değilmiş.

Mezarlık Müdürü çok efendice davrandı. Çay ısmarladı bize, avutmaya çalıştı bizleri.

Mezarlık görevlileri de çok düşünceliydiler.
Belediye memurlarının üzüntüleri de yüzlerinden
belliydi.

BİLGİLER

BELGELER

DENİZ MAHKEMEYE DÜŞMÜŞ

AVUKATI BEN OLAYDIM

(Malatya'da yakılan bir türküden)

9 Ekim 1971.

Ankara Bir Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi,
bu genç insanlardan 18'i hakkında idam cezası veriyor.

Kararı veren mahkeme üç kişiden oluşuyor: Başkan:

Tuğgeneral Ali Elverdi, üye: Hakim Albay Ahmet Tetik

ve üye: Hakim Albay Mehmet Turhan.

Ölüm cezasına çarptırılan bu çocukların eylemleri
bellidir:

Banka soymuşlardır.

Adam kaçırmışlardır.

Polis kulübesine ateş etmişlerdir.

İzinsiz silah taşımışlardır.

Evet bunlar yasalarımıza göre suçtur ve cezaları vardır.

Oysa haklarında verilen ölüm cezalarının nedeni olan
suçlar bu suçlar değildir:

-Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun
tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve
bu kanunla teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini ıskata
veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs- etmekten

dolayı ölüm cezalarına çarptırılmışlardır.

Anlaşılr bir dille anlatmak gerekirse:

-Anayasanın bütününü ya da bir bölümünü bozmaya, değiştirmeye ya da ortadan kaldırmaya ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni devirmeye ya da çalışamaz, görevlerini yapamaz duruma getirmeye ve bütün bunları gerçekleştirmek için de zor kullanmaya kalkışmak-tan dolayı bu

ceza verilmiştir on sekiz genç insana. Verilen cezalar da, Türk Ceza Yasasının bu 146'ncı maddesine göre ölümdür.

Sanık avukatları, Askeri Yargıtay İkinci Dairesi'ne başvurarak bu kararın bozulmasını isterler.

Askeri Yargıtay, kararı bozar. Ancak üç kişinin idamını yerinde görür. (10.1.1971).

Aynı üç üyeden oluşan aynı mahkeme, ilk kararında direnir ve 18 sanığın idamına yeniden karar verir. (9.2.1972).

Sanık avukatları, bu kez Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'na başvurarak bu kararın da bozulmasını isterler.

Kurul bu kararı bozar. Ancak üç kişinin idamı yine onaylanmıştır. (24.4.1972).

Yine de bu karar oybirliğiyle değil, oyçokluğuyla alınmıştır. Çünkü iki üye karşı oy kullanmışlardır. Bunlar, yargıç tuğgeneral Kemal Gökçen ile yargıç albay Nahit Saçlıoğlu'dur.

Ali Elverdi başkanlığındaki üç kişiden oluşan Ankara Bir Nınmaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, yasalar açısından bu karara uymak zorundadır. Bu karara uyar ve böylece olay kesinlik kazanmış olur: Üç sanık idam edilecektir.

Bunlar Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'dır. Öbür sanıklar hakkında da beş yıldan on beş yıla kadar değişen hapis cezaları verilmiştir. (3.7.1972).

Olay Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gelir. Meclis, konuyu 'ivedilikle görüşme' kararı alır. Önce Mecliste, sonra Senatoda konu görüşülür. Adalet Partililerin tam kadro olarak katıldıkları oturumda ellerin büyük çoğunluğu, bu üç gencin bir an önce asılarak öldürölmeleri için havaya kalkar. Bir şeyin, bir başka dönemde asılan üç kişinin, Menderes'in, Zorlu'nun, Polatkan'ın öcünü almak istiyor gibidirler. Üç-üç bitmelidir bu maç.

CHP adına İsmet İnönü, yasa gücündeki bu meclis kararının bozulması için Anayasa Mahkemesine başvurur. Anayasa Mahkemesi, Meclisin bu kararını, biçim yönünden Anayasaya ve Meclis İktüzüğüne aykırı bularak geçersiz kılar.

Olay, Meclis'te (10-11 Mart 1972 günü 58'inci birleşimde.) ve Senato'da (16-17 Mart 1972 günlü 72'inci birleşimde.) bir hafta arayla yeniden ve ivedilikle görüşülür.

Açık oylama yapılır. Ve üç genç insanın asılarak öldürülmeleri konusunda -Kabul!- diye rek havaya kalkan kollar ne yazık ki çoğunluktadır.

Adalet Partisi'nin o zamanki genel başkanı Süleyman Demirel'e, yıllar sonra Nokta (Nokta Dergisinin 16 Mart 1986 günlü sayısı.) dergisinin muhabiri şu soruyu yöneltecektir:

-Deniz Gezmiş o zaman yaptıklarını şimdi yapmış olsaydı 10-15 yıl hüküm giyerdi. Gezmiş'in idam dosyası şimdi önünüze gelse nasıl oy kullanırdınız?—

Süleyman Demirel, bu soruyu şöyle yanıtlayacaktır:

-Deniz Gezmiş olayı o günkü şartlar içinde gelmiş geçmiş bir olaydır. Talihsiz bir olaydır. Biz o cezanın infazına oy verdik. O günkü şartlar onu gerektiriyordu.-

ÖLÜMLERDEN HEMEN SONRA

Görgü tanığı iki avukat, ölümler tamamlandıktan sonra cezaevi müdürünün odasına çağrılırlar.

İnfaz savcısı, tashihi karar isteğinde bulunan avukatların bu isteğini geri çeviren Yargıtay kararını yüzlerine karşı okur.

O sırada odaya giren cellatlardan biri, artık evlerine gideceklerini, paralarının ödenmesini ister. Onlara, biraz daha beklemeleri gerektiği söylenir. Çünkü hazırlanacak 'İnfaz Tutanağı'nın altına onların da imzaları alınacaktır.

Savcı, 'İnfaz Tutanağı'nı yazdırmaya başlar.

Ölenlerin darağacında söyledikleri son sözlerini tutanağa geçirtirken, Yusuf'un kullandığı 'halkımın' sözcüğünü 'milletimin' olarak düzeltmeye kalkınca, odada bulunan

Ali Elverdi atılır:

-Bunlar'millet' demezler, 'halk' derler. 'Halkımın' demıştır. Doğrudur,-der.

Yazdırılma işi tamamlanınca Ali Elverdi tutanağın bir kopyasını alır, büküp cebine koyar. İki avukatın önünden geçerken durur:

-Sizler avukat olarak görevlerinizi sonuna kadar yaptınız. Ama bu iş başka iş,- der. -Elinizdeki her imkanı kullandınız. Mukadderat böyle imiş. Allah taksiratlarını affetsin.-

İnfaz savcısı coşku içinde atılır:

-Görevlerini yaptılar tabii. Ama biz de yaptık. -

Ali Elverdi yürür gider.

Avukatlar, infaz tutanağının bir kopyasının kendilerine de verilmesini isterler.

-Size yarın vereceğim,- der savcı. -Harçlarını hesaplatacağım.-
Ve ertesi gün avukatlara verilen infaz tutanağında Deniz Gezmiş'le Yusuf Arslan'ın son sözleri yoktur, tutanaktan çıkarılmıştır.

ÖLÜMLERDEN ON GÜN SONRA

Avukat Mükerrerem Erdoğan anlatıyor:

İnfazlardan on gün sonraydı. Merkez Cezaevinde siyasi hükümlü olan müvekkilim Süleyman Kızılcabölük'ü görmeye gittim. Görüş izni almak için Cezaevi Müdürü Selahattin Eren'in odasına çıktım. Müdür, uzun boylu, doğu şiveli, kırk beş yaşlarında, esmer biriydi. Odaya girdiğimde telefonu çaldı; açtı telefonu. Beni görmemişti.

Telefondaki ses, infazı sormuş olmalı ki, Müdür,
-Çok basit oldu. Üç saat içinde işi tamamladık,- dedi.
Karşısındaki, son sözlerini sormuş olmalı ki, Müdür,
her üçünün de -Yaşasın Marksizm-Leninizm-Komünizm, kahrolsun faşizm,- dediğini anlattı.

Telefondaki sesin 'nasıllardı' diye kesimlediğim sözüne de müdür şu karşılığı verdi: -Çok korkmuşlardı.

Her üçü de titreyerek çıktılar sehpaye.-

Yine bir soruya karşılık olarak da, -Yalnızca Hüseyin sehpayı tekmelemek istediye de bacakları fazla titrediğinden yapamadı. Öbürleri bunu da yapamadılar, cellatlar itti tabureleri,- dedi.

Ve normal nezaket sözlerinden sonra telefonu kapatan müdür, birden beni karşısında görünce afalladı.

Normal olarak uzattığım görüş kağıdını hemen imzalaması gerekirken, kâğıda uzun süre baktı.

-Bu kişi hükümlüdür. Niçin görüşmek istiyorsunuz?- dedi.

-Hükümlüyle görüşülemez, diye bir yasa hükmü olduğunu bilmiyordum,- dedim.

-Hayır. Başka davası var mı diye sordum,- dedi.

-Var ya da yok. Bunu size anlatmak zorunda değilim.-

-Bu çocuk, sıkıyönetimden geldi de, onun için sordum. -

—Gelebilir.—

-Hayır, bir tutuklama kararı daha var da.~

—Olabilir—

—Buraya geldiğinde, üzerinde THKO'nun devrim stratejisi bildirisi çıktı.—

—Çıkabilir.—

Önünde duran 'giriş' pusulasını imzaladı sonunda.

Ben tam kapıdan çıkıyorken,

-Siz infazda bulunmuştunuz, değil mi?- dedi.

-Bulundum. Biraz önceki telefon konuşmanıza şaştım,-dedim.

-Niçin?-

-İnsan bu kadar çok laf ederse, söylediklerinin içinde hiç olmazsa tek bir kelime olsun doğru olurdu, diye düşündüm.-
-Hangisi yanlış?—
-Hangisi doğru?—
-'Yaşasın Marksizm, Leninizm, Komünizm' demediler mi?—
-Bu telefonları yanıtlamak zorundaysanız, son sözlerini de iyi hatırlamıyorsanız, sizde de infaz tutanağının bir sureti var, okuyup öğrenin.-
-Korkmamıslar mıydı?—
-Halkımız arasında bir deyim vardır: 'Yiğidi öldür, hakkını yeme' derler. İnsan hiç olmazsa bu öğüdü hatırlar—
-Ama Hüseyin çok cesurdu, değil mi?—
-Hepsi cesurdu.-
-Hayır, Hüseyin çok cesurdu. Asılmadan önce ben uzun süre yanında kaldım. Benimle şakalaştı, güldü.-
-Öbürlerinin de yanında otursaydınız, onlar da şakalaşırdı sizinle.-
-Hayır, hayır, Hüseyin çok cesurdu.-
Ayrıldım yanından. Görüşme odasına gittim.

DENİZ GEZMİŞ'İN

SON MEKTUBU

Merkez Cezaevi 6.5.1972

Baba,

Mektup elinize geçmiş olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben ne kadar üzölmeyin dersem yine de üzüleceğınızı biliyorum. Fakat bu durumu metanetle karşılamayı istiyorum. İnsanlar doğar, büyür,

yaşar, ölürler. Önemli olan çok yaşamak değil, yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben erken gitmeyi normal karşılıyorum. Ve kaldı ki benden evvel giden arkadaşlarım hiçbir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de tereddüte düşmeyeceğimden şüphen olmasın. Oğlun ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değildir. O bu yola bilerek girdi ve sonunun da bu olduğunu biliyordu. Seninle düşüncelerimiz ayrı, ama beni anlayacağını tahmin ediyorum. Sadece senin değil, Türkiye'de yaşayan Kürt ve Türk halklarının da anlayacağına inanıyorum. Cenazem için avukatlarıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim. Ankara'da 1969'da ölen arkadaşım Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul'a götürmeye kalkma. Annemi teselli etmek sana düşüyor. Kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum. Kendisine özellikle tembih et, onun bilim adamı olmasını istiyorum. Bilimle uğraşsın ve unutmasın ki, bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir. Son anda yaptıklarımın en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir, seni, annemi, ağabeyimi ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşiyle kucaklarım. Oğlun DENİZ GEZMİŞ

İmza

(Deniz bu son mektubunu, asılmadan hemen önce, başgardiyanın odasında, yazı makinesiyle odaya gelen bir görevliye söyleyerek yazdırmıştır. Mektuptaki yazım yanlışları, Deniz'in mektubu okumadan imzaladığını gösterir.)

YUSUF ARSLAN'IN

SON MEKTUBU

2.5.1972

Salı

Sevgili babacığım.

Bu mektubu aldığın zaman ben ebediyyen bu dünyadan göç etmiş olacağım. Ne kadar sarsılacağını tahmin ediyorum. Bir buçuk seneden beri, benim yüzümden nasıl üzüntü içinde olduğunuz malum. Bu son olayı

da metanetle karşılamanızı sadece dileyebiliyorum. Babacığım, bu olayda da annemin ve Yücel'in senin tesellilerine ve desteklerine ihtiyaçları çok. Bunun için ne kadar metin olursan hem senin sağlığın için hem de onlar için o kadar iyi olur. Elbette ki, yıllarca emek verip yetiştirdiğin bir oğulun bir günde öldürölmesi, kolay göğüslenecek bir olay değildir. Fakat siz benim ne için, kimlere karşı mücadele verdiğimi biliyorsunuz. Ben bu açıdan rahat ve vicdan huzuru içinde gidiyorum. Sizlerin de bu bakımdan rahat ve huzur içinde olduğunuzu ve olacağınızı biliyorum.

Babacığım, annemin ve Yücel'in, senin desteklerine muhtaç olduklarını yukarıda söylemiştim. Onları rahat ettirmek için bütün gücünü kullanacağından zaten eminim. Babacığım, burada şunu ilave edeyim ki, Yücel'in hastalığından kendimi sorumlu hissediyorum. Yücel için her şeyinizi ortaya koyacağınız konusunda da kuşkum yok. Ablamlar için söyleyeceğim: fazla üzölmesinler, olayın sarsıntıları geçtikten sonra normal hayatlarını devam ettirsinler. Mehtap'a ne diyeyim... Benim için her zaman bol bol öpün.

Babacığım, cezaevinde kalan arkadaşları ara sıra yoklarsan, hallerini hatırlarını sorarsan çok memnun olurum. Her birisi oğlun sayılır. Dışarıda bizler için uğraşan dostlarımı ve dostlarını hiçbir zaman unutmayacağını biliyorum.

Mektubum burda biterken sizi, annemi, Yücel'i, ablamı, Aziz Abiyi, Mehtap'ı hasretle kucaklarım babacığım... Sağlıcakla kalın.

Hoşçakalın

T. YUSUF ARSLAN

İmza

Not: Akrabalara da bir mektup yazdım. Fakat belki vermeyebilirler.

(Mektup elyazısıyla yazılmıştır. Akrabalarına yazdığı ikinci mektup babasına verilmemiştir. Yusuf'un, her iki mektubu da, Mamak Cezaevinde üç gece önce yazdığı anlaşılıyor.)
HÜSEYİN İNAN'IN

SON MEKTUBU

Babama, anneme, kardeşlerime ve yakın akrabalarım,
Söyleyecek fazla söz bulamıyorum.

Bir insanın sonunda karşılaşacağı tabii sonuç, bildiğiniz
sebeplerden dolayı erken karşıma çıktı.

Üzüntü ve acınızı tahmin ediyorum.

İleride durumumu çok daha iyi anlayacağınız inancındayım.

Metin olunuz.

Üzüntü ve acılarınızı unutmaya çalışınız.

Bütün varlığımla hepinize kucak dolusu selamlar
sevgiler!..

Yazılacak çok şey var; fakat hem mümkün değil,
hem de sırası değil...

Candan selamlar.

HÜSEYİN İNAN

imza

(Mektup elyazısıyla yazılmış, bir zarfa konulmuş ve
postalanacakmış gibi üstüne bir liralık da pul yapıştırılmış.

Hüseyin'in, bu mektubu asılmadan az önce yazdığı anlaşılıyor.)

ZEHİR OLAYI

O gün (18 Eylül 1971) mahkeme, hiç beklemezken,
salıverilmeme karar verdi.

Mahkeme dönüşü doğrudan Deniz'lerin koğuşuna girip,
hepsi de idamla yargılanan o arkadaşlara, az sonra cezaevinden
çıkacağımı utanarak açıklamak zorunda kaldım.

Yarım saat sonra hepsiyle ayrı ayrı öpüşüp koğuşuma

geçtim. Nöbetçi gardiyan, Deniz'in de benimle birlikte gelmesine gözyummuştı.

Bomboştı bizim koğuş. Herkes avluda olmalıydı.

Öteberimi toparlayıp çantamı hazırlamaya başladım.

Deniz, işte orada üç kişilik zehir istedi benden.

-Ben, Yusuf, Hüseyin, üçümüz ipin ucunda sayılırız artık. Asacaklar bizi. Ölümümüzün bu adamların elinden olmasını istemiyoruz,-dedi.

Ve anlaştık aramızda: Dışarıda araştırıp en çabuk etkileyen zehri bulacak, gri renkli üç ilaç kapsülünün içine dolduracak, kapsülleri kırmızı ciltli bir kitabın kalın kapak kartonunun içine ustaca gömüp yerleştirecek, onlara ulaştıracaktım. Deniz'in söylediğine göre üçünün de gri renkli yüksek yakalı balıkçı kazakları varmış. Zehir dolu kapsülleri yakalarına örüp gizleyecekler, son dakikada, elleri kolları bağlı bile olsa uzanıp kapsülü dişleriyle kıracaklar, zehri emecekler ve yaşamlarına kendi elleriyle son verebileceklermiş.

O gün böylesine ağır bir görevle yüklü olarak çıktım cezaevinden.

Araştırdım: Siyanür en çabuk etkileyen en güçlü zehirlerden biriydi: Ancak onun da bir etkileme süresi ve biçimi vardı. Gerçi daha ağızdayken kana karışıyordu, ama beden 'ihtilaç'lar içinde bir süre çırpınıyor, ağızdan köpükler falan geliyordu.

Oysa Adli Tıp dersinde ası olarak okuduğumuz asılma, ölümü en hızlı getiren öldürme girişimlerinden biriydi. Ayakların altındaki sehpa çekilir çekilmez gövdenin ağırlığıyla boyun omurlarından ikisinin arası hemencecik açılıveriyor, bilinç bir anda yok oluyor ve ölüm o anda gerçekleşiyordu. Ondan sonra görülen titremeler, çırpınmalar, bitkisel tavırlardı, bir anda ölüme geçen bedenin doğal ve son tepkileriydi.

Avukatlarıyla haberler gönderiyor, benden sürekli kitap istiyorlardı. Onlara paket paket kitaplar gönderiyordum. Ama benden asıl bekledikleri o kalın ciltli kırmızı kitap bir türlü geçmedi ellerine.

Asılmamaları, öldürülmemeleri için dışarıda pek çok insan pek çok girişimde bulundu. Bu arada biz de birşeyler yapmaya çalıştık. Topladığınızı 20 bin imzalı dilekçeyi bir basın toplantısı düzenleyerek kamuoyuna açıklarken, insanlık

dışı, çağ dışı bir cezalandırma biçimi olan idam cezasının kaldırılmasını istedik. Dışarıdakilerin her girişimi, o arkadaşları yaşatmak, asılmalarını önlemek içindi. Durum böyleyken, kendilerini öldürebilmeleri için onlara zehir bulup göndermek, düşündüklerimizle de, yapmak istediklerimizle de çelişiyordu.

Ve sonuçta, istediği üç kişilik zehri Deniz'e ulaştıramadım.

Çok düşündüm, çok tartıştım kendimle, çok acı çektim, ama yapamadım, beceremedim.

Gülünün Solduğu Akşam'da bu konuyu daha geniş boyutlarda, bütün ayrıntılarıyla anlatacaktım: Bence kitabın en ilginç, en önemli bölümlerinden biri olacaktı.

Kitabımı yazarken, yazılıp bitmiş birtakım bölümleri sevdiğim dostlarıma okuyor, üzerinde tartışıyorduk. Bu arada, daha yazmakta olduğum 'zehir olayı'nı da anlatıyor, tepkilerini öğrenmek istiyordum. Ancak, konuyu kime açtımsa, ağız birliği yapmış gibi, hepsi de karşı çıktı; bu konuyu hiç açıklamamamı istediler. Onlara bir türlü katılamadım, ama onların dediğine uydum, yazmadım bu konuyu.

Keşke yazsaymışım.

Yazmama karşı çıkan o arkadaşlardan bir kısmı, yemediler, içmediler, sağda solda bu konuyu anlattılar.

Geç kalmıştım. Olay dedikodu düzeyinde ve asılarak öldürülen o üç genç insanın anılarını zedeleyecek biçimlere sokularak, özünden saptırılarak bir anda yaygınlık kazanmıştı. Bunu önlemek, işin doğrusunu açıklamak yine bana düşüyordu. Konuyu Nokta dergisinde açıklamak zorunda kaldım.

Vay, sen misin açıklayan!

Tepkiler şaşırtıcı boyutlardaydı.

Ancak, okurlardan gelmiyordu bu tepkiler; birtakım aydınlardan geliyordu. Kendilerince Türk solunun en gözdeleleri, en vazgeçilmezleri, en sivriuçlarıydılar.

Her söze 'ben' ya da 'biz' diye başlamaya alışmış, alçakgönüllü olmayı belli ki çoktan unutmuş, aydın geçinen bu kişilerin bildiği, tanıdığı Deniz, zehir falan istemezdi. Çünkü zehir istemek, devrime ters düşen bir eylemdi. Hadi istedi diyelim, herhalde Deniz'in zehir isteyebileceği son kişi Erdal Öz olabilirdi. Onlar ki -ne zaman, nasıl, nerede

olduğu bilinmese de- her an Deniz'in en yakınındaydılar;
onlar dururken Deniz ne diye benden istesindi zehri.

Düpedüz yalandı bu zehir olayı.

Bütün bunlar bir yana, şu bir gerçek ki: Deniz Gezmiş
benden üç kişilik zehir istedi.

İntihar'ı düşünmüş olmaları, umutsuzluk ve korku
belirtisi olarak düşünülmemeli. Paniğe ve korkuya kapılarak
yapılmış bir seçim değil bu. -Ölüme hayır demek yetmez,
yaşam'a evet demek gerekiyor,- diyor Sergei Moskovici.
Önlerinde yalnızca ölüm vardı. Ölüme hayır deme
hakları bile kalmamıştı. Yaşam göz göre göre alınıyordu
ellerinden. Üstelik buna kendileri değil, başkaları karar veriyordu.
İntihar etmeyi düşünmüş olmaları, bana kalırsa, özgürce
bir seçimdi. Karşı oldukları insanların belirlediği biçimde
ve zamanda asılarak öldürülmek yerine, ölümün biçimini de,
zamanını da değiştirmek, bir tür karşı çıkıştı,
bir tür başkaldırıydı bence.

Asılarak öldürülme, ölenlerin iradeleri dışında gerçekleşen
bir ölüm biçimidir. Cesaret bile gerektirmeyebilir.

Oysa intihar, ancak ve ancak ölenin kendi iradesiyle gerçekleşebilir
ve kesinlikle cesaret isteyen bir eylemdir. Hiç
de kolay olmayan bir eylem.

Al Alvarez'in, deyişiyle: -İnanıyorum ki gününü bekleyerek
ölmek, intihardan daha çirkin ve kolaycı bir yolu
seçmektir.--

Allende de öyle yapmamış mıydı: Pinochet'nin gözü
dönmüş katillerine karşı Başkanlık Sarayında sonuna kadar
savaşarak direnmiş, sonunda onların kurşunlarına hedef
olmak yerine, silahının namlusunu ağzına sokup basıvermişti
tetiğe ve bu tavır onun devrimci kişiliğine en küçük
bir gölge bile düşürmemişti.

Sonunda asılarak öldürülen o üç insan, gerçekten yiğit
kişilerdi. Ölümleri, dokunaklı, erkekçe söylenmiş yanık
bir türkü gibidir.

Benden istenen o üç kişilik zehri gönderip göndermemek
arasında ölesiye bocaladığım o bunalımlı günlerimde,
konuyu iyi ki bir iki dostuma açmışım. Biri, Deniz'lerin
asıllarında hazır bulunan iki avukattan biri ve bence o
trajik olayın kesinlikle tek ve biricik görgü tanığı Mükerrrem
Erdoğan, biri de hapisane dostum, usta gazeteci, dünya
güzeli bir insan Emil Galip Sandalcı. En sivrilerin, en

hızlıların açtığı karaçalma kampanyasını görünce dayanamayıp 'zehir olayı' konusunda basına açıklama yapma gereğini duyan bu iki insanın sözlerine burada kısaca yer vermek istiyorum: Nokta dergisi 5.4.1987 tarihli sayısında Emil Galip Sandalcı'nın açıklamasını şöyle sunuyordu:

... Sandalcı, tahliye oluyor ve kendisinden bir süre önce tahliye olan Erdal Öz'le buluşuyorlardı. Sandalcı, aralarındaki konuşmayı şöyle özetliyordu: -Erdal bana Deniz'in kendisinden üç kişilik zehir istediğini ve bunu içeri sokup sokamayacağını sorduğunu söyledi. Bana ne düşündüğümü sordu.

Ben bunun pratikte hemen hemen imkansız olduğunu, sağlansa bile çok riskli olduğunu söyledim. Çünkü haklarında henüz kesinleşmiş bir karar yoktu. Erdal doğru söylüyor, söylemiyor meselesine gelince, onu en iyi Erdal bilir, ama hiçbir mecburiyeti yokken, bundan 10 küsur sene önce bana bu olaydan bahsetmişti.-

Aynı dergi, aynı sayısında, avukat Mükerrerrem Erdoğan'ın da görüşlerini yayımlıyordu:

Deniz'in Erdal Öz'den zehir istediğini doğrulayan diğer kişi ise bir süre Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının avukatlığını üstlenen Mükerrerrem Erdoğan'dı. Bir görüşmede Deniz Gezmiş, Mükerrerrem Erdoğan'a, -Erdal bir emanet gönderecekti, gecikti,- diyor, bu emanetin ne olduğunu sormak istemeyen Erdoğan'da, -Peki iletirim,-demekle yetiniyordu. Mükerrerrem Erdoğan olayın devamını şöyle anlatıyordu: -Erdal'ın işlettiği kitabevine gittim. Olayın mahiyetini bilmediğim için 'Bir emanet gönderecekmişsin, çocuklar onu sordular,' dedim. Erdal o zaman beni dışarı çıkardı ve 'Yahu istedikleri zehir.

Ama ben bunu nasıl göndereyim ya da göndermem doğru olur mu, bilemiyorum,' dedi. Ben de bu işi yapmamasını, olayın Yargıtay'dan döneceğini söyledim. Ama onların tahmini doğru çıktı: Yargıtay üçü hakkında onama kararı verdi.-

Bir süre sonra aynı yönetim tarafından tutuklanan Erdoğan'ın bu konuda unutamadığı bir şey daha vardı: -Kendilerine kontrgerilla diyen birtakım kişiler beni karargahlarına götürdüler. Orada kendisine 'albayım' denen birisi bana doğrudan 'Deniz'lerin emanetleri neydi?' diye sordu. Şaşırmadım çünkü o gün Deniz'le yaptığımız görüşme boyunca arkamda not tutuyorlardı. -

Yıllardır bu olayı kimseye söylemeyen Mükerrerrem Erdoğan nedenini şöyle açıklıyordu: -Böyle bir şey fazla önemli

değil. Gerek duymadım. Çünkü idamla yargılanan bir insanın zehir istemesi ne zaaftır, ne de küçültücü bir şeydir. Onlar da her şeyden önce insandılar. Bir de bu olay doğru değil diyenler var. Bunu neye dayandırıyorlar bilmiyorum. Ancak

kesinlikle doğru. Daha da şüpheli olanlar benim 1972 yılında kontrgerillada alınmış ifademi bulup bakarlarsa görürler. - Gülünün Solduğu Akşam, birtakım belgelerden yola çıkılarak yazılmış bir 'belgesel' değildir. Cezaevindeyken tuttuğum notlarımdan, günlüklerimden, mektuplarımdan, anılarımdan yola çıkarak yazdığım bu kitabın tek doğrucu tanığı yine ben'im. Tanıklıktır benim yaptığım, bir yazarın tanıklığı.

Okur, yazdıklarımı inanıp inanmamakta özgürdür.

Anlattıklarımı ya inanacak ya da inanmayacaktır; üçüncü bir seçeneği yoktur. İnanırcılık da ancak benim elimdedir; benim anlatım biçimimde, benim yazarlık gücümde. Ben bu kitapla doğmadım. Öyleyse inanırcılık benim insan ve yazar olarak bütün bir geçmişimdir.

-sOn-

www.iskenderiyekutuphanesi.com